

THEOLOGOS

**ANALELE UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA
SERIA TEOLOGIE**

Nr. 5 (32) - 2026. Serie nouă

THEOLOGOS

**ANALELE UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA
SERIA TEOLOGIE**

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Preot conf. univ. dr. CONSTANTIN JINGA

Membri:

Preot ALIN CIOBANU	EMANUEL-VIOREL CIUSA
Preot RĂZVAN POPA	LUCIAN UȘVATH
ADRIAN-CIPRIAN ILIESCU	ADRIAN ANDRAȘ
MARIUS-ILIE ȘTEFĂNESCU	ALEXANDRU FLOROIU
AURORA-RODICA TABACU	HORIA PÎRVONI
DAVID GAGEA-NEAGA	GEORGE MOIȘ
ALEXANDRU-GABRIEL ORĂȘANU	PAUL MOLIN
BENIAMIN A. DOCTOR	

Grafică:

VLAD DOBOȘ (coperta)

Editare și aranjare text carte:

FLORIN-GHEORGHE BRIE-BONCHIȘ

Secretar de redacție:

MIHAI-LUCIAN COȘNETE

Redactor coordonator:

Preot lect. univ. dr. MARIUS FLORESCU

Adresa redacției:

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
FACULTATEA DE LITERE, ISTORIE, FILOSOFIE ȘI TEOLOGIE

Str. Oituz, nr. 4
300086 Timișoara, România
E-mail: revistatheologos@gmail.com

CUPRINS

I. Editorial

<i>Un deceniu de la Sfântul și Marele Sinod din Creta</i>	5
---	---

II. Studii biblice

Beniamin A. Doctor - „Căci acestea nu sunt vorbe goale, ci sunt viața voastră...” (Deuteronomul 32, 47).....	9
David Gagea-Neaga - Mesia ca Rob al Domnului și Arhiereu desăvârșit în Isaia 52,13-53,12.....	23
David Gagea-Neaga - Slava lui Dumnezeu și teognosia - o abordare exegetică a doxologiei Psalmului al XVIII-lea	32
Pr. Alin Ciobanu - Psalmul 102 al lui David - Comentariu	42
Adrian-Ciprian Iliescu - Lucrarea restauratoare a lui Dumnezeu în Psalmul 145, 8: Ridicare, luminare și iubire	53

III. Studii dogmatice

Pr. Răzvan Popa - Funcția dogmatică a cultului divin (I) - Dogmaticile celor 8 glasuri	63
Pr. Răzvan Popa - Funcția dogmatică a cultului divin (II) - Bindecuvântările morților	71
Claudiu-Andrei Lupei - Cinstirea Născătoarei de Dumnezeu din punct de vedere dogmatic-ortodox	79
Daniel Cornaciu - Limbajul theognosiei la Sfântul Sofronie Saharov: Experiența ca temei al teologhirii	86

IV. Misiunea Bisericii astăzi

Darco-Antonio Pelici - Preoție și duh misionar	93
Adrian Andraș - Mai mulți copii în familie - problemă sau avantaj?	99
Horia Pîrvoni - Iisus și pruncii în Evanghelii	119
Aurora-Rodica Tabacu - Taina Cununiei și sfințenia vieții: Aprofundarea înțelesului nunții, nu doar ca eveniment social, ci și ca uniune binecuvântată de Dumnezeu	124

V. Urme din trecut

Daniel Cornaciu - <i>Istoria unei transfigurări. De la cazarmă la spațiu liturgic</i>	133
Alexandru-Gabriel Orășanu și Kristina Igniatovici Iovovici - <i>Mănăstirea Sfântul Gheorghe - Cultură și spiritualitate ortodoxă sârbă în pusta Banatului</i>	147

VI. Să ne cunoaștem profesorii

Marius-Ilie Ștefănescu - <i>Scurt interviu cu Pr. conf. univ. dr. Alin Cristian Scridon</i>	157
---	-----

VII. Cuvântări și predici

Pr. lect. univ. dr. Marius Florescu - <i>A face misiune la modul lui Hristos. Incursiune în Evanghelia după Matei</i>	159
Pr. lect. univ. dr. Daniel Enea - <i>Pelerini prin teologie și pregătirea pentru slujirea lui Dumnezeu</i>	167
Mihai-Lucian Coșnete - <i>Cine este Dumnezeu? O cateheză despre Sfânta Treime, iubirea divină și chemarea omului</i>	179
Emanuel-Viorel Ciusa - <i>Predică la Duminica a 5-a după Rusalii</i>	192
Beniamin A. Doctor - <i>Discurs la festivitatea de absolvire a anului IV Teologie Ortodoxă Pastorală - promoția 2022-2026</i>	195
Lucian Ușvath - <i>Cuvânt la primirea cheii din partea anului IV - Teologie Ortodoxă Pastorală - promoția 2022-2026</i>	197

VIII. Recenzii

Beniamin A. Doctor - <i>Cosmin Panțuru - „Particularități de Drept canonic ortodox și disciplină bisericească locală”, Editura ASTRA Museum& Editura Partoș, Sibiu - Timișoara, 2018, 272 p.</i>	199
Beniamin A. Doctor - <i>Linda-Saskia Menczel, - De la literă la Cuvânt. Inscriptii ebraice în arta europeană cu tematică creștină, Editura Universității de Vest din Timișoara, 2023, 358 p.</i>	202

IX. Cronica Facultății

Mihai-Lucian Coșnete	207
----------------------------	-----

I. EDITORIAL

UN DECENIU DE LA SFÂNTUL ȘI MARELE SINOD DIN CRETA¹

Anul acesta se împlinesc zece ani de la desfășurarea Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe la Academia Ortodoxă din Kolimvari, în insula Creta, Grecia. Precizăm că ideea de pregătire a unui sinod al întregii Biserici Ortodoxe a început cu un secol în urmă și după numeroase întruniri ale reprezentanților Bisericilor Ortodoxe locale au fost clarificate problemele legate de denumirea acestui sinod și mai ales de lista temelor propuse spre dezbateră și aprobare.

La cea de-a patra Conferință Panortodoxă Presinodală din anul 1968 a fost aprobată propunerea ca viitorul sinod al întregii Biserici Ortodoxe să se numească Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe, căci orice sinod ortodox este considerat Sfânt, iar acesta, urmând să fie al întregii Biserici Ortodoxe, era și Mare. Această denumire a fost luată după modelul autointitulării cu acest titlu a Sinodului de la Niceea din anul 325, care numai după câteva decenii a fost considerat ecumenic. Mai precizăm că sinodul întregii Biserici Ortodoxe nu avea de luat decizii dogmatice și nici canonice, ci numai de orientare comună pentru toate Bisericile Ortodoxe locale în relațiile lor sociale, intercreștine și interreligioase, principii strict necesare pentru Bisericile Ortodoxe astăzi. Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a fost primul care a precizat că acest sinod nu urma să aibă caracterul unui Sinod Ecumenic, ale cărui decizii sunt expresii ale Sfintei Tradiții, ci sinodul din Creta era pregătit și gândit ca un Sinod Panortodox, ale cărui decizii sunt contextuale și pot fi corectate de un sinod următor. În sfârșit, hotărârile oricărui sinod din istoria bimilenară a Bisericii Ortodoxe, inclusiv ale unui Sinod Ecumenic, au devenit normative numai după ce au fost receptate de întreaga Biserică Ortodoxă. De aceea receptarea hotărârilor multor sinoade din trecut a durat multe decenii. În acest sens putem considera că receptarea Sfântului și Marelui Sinod este încă incompletă, căci nu toate Bisericile Ortodoxe locale au adoptat hotărârile luate în Creta, și aceasta din diferite motive.

¹ Un articol de Pr. prof. dr. Viorel Ioniță - 19 iunie 2026,
<https://ziarulumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/un-deceniu-de-la-sfantul-si-marele-sinod-din-creta-206987.html>

În cadrul Sfintei Liturghii săvârșite în Duminica Rusaliilor din acest an, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu a adresat o invitație celor patru Biserici Ortodoxe locale care nu au fost reprezentate la Sinodul din Creta să studieze și să adopte cele șase documente adoptate la acest sinod. Această invitație legitimă din partea Patriarhului Ecumenic este greu de presupus că va avea un răspuns pozitiv. Din perspectivă ortodoxă, urgența în fața căreia se află toate Bisericile Ortodoxe locale este de a relua cât mai repede posibil cooperarea pe plan panortodox, desfășurată decenii de-a rândul până în luna ianuarie a anului 2016. Nu trebuie să uităm Sinodul din Creta, dar nu putem începe cooperarea panortodoxă cu acesta, de la care au lipsit patru Biserici Ortodoxe locale din diferite motive, ci trebuie să reluăm cooperarea panortodoxă din momentul în care aceasta a fost întreruptă.

Momentul culminant al cooperării panortodoxe a fost marcat de Sinaxa Întâistătătorilor și a reprezentanților celor 14 Biserici Autocefale recunoscute atunci și acum de toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, întrunire desfășurată între 21 și 28 ianuarie 2016, la Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy, lângă Geneva, în Elveția. La această întrunire, Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, însoțit de Înaltpreasfințitul Părinte Iosif, Mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale și Meridionale, și de Înaltpreasfințitul Părinte Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, Mitropolit onorific și Exarh patriarhal, la care s-au adăugat trei consilieri patriarhali, inclusiv subsemnatul.

Cele patru Biserici Ortodoxe locale absente la Sinodul din Creta au fost reprezentate la Sinaxa de la Chambésy, după cum urmează: Patriarhia Antiohiei a fost reprezentată de Mitropolitul Isaac al Bisericii Ortodoxe Antiohiene din Germania și Europa Centrală, care nu a semnat nici unul din documentele adoptate de Sinaxă, precizând pe unul din aceste documente, a cărui copie o păstrăm, că Biserica sa va semna toate documentele adoptate de Sinodul Ortodox, imediat după rezolvarea conflictului dintre Biserica sa și Patriarhia Ierusalimului. Drept urmare acestui conflict, Patriarhia Antiohiei a întrerupt comuniunea cu Patriarhia Ierusalimului în anul 2013, din cauza faptului că aceasta a numit un mitropolit grec în Qatar, stat arab care aparține de drept jurisdicției Patriarhiei Antiohiene. La Chambésy, unde era prezent Patriarhul Ierusalimului, președintele întrunirii a promis că acest conflict se va rezolva înainte de sinod, dar, cum acest fapt nu s-a împlinit, Patriarhia Antiohiei nu a participat la Sinodul din Creta.

Celelalte trei Biserici Ortodoxe locale absente la Sinodul din Creta au fost fiecare reprezentate la Sinaxa de la Chambésy de Întâistătătorii lor: Biserica Ortodoxă Rusă de Patriarhul Chiril al Moscovei și al întregii Rusii; Biserica Ortodoxă Bulgară de Patriarhul Neofit al Bulgariei (decedat la 13

martie 2024) și Biserica Ortodoxă Georgiană de Patriarhul Elias al II-lea (decedat la 17 martie 2026). Toți acești trei Întâistătători au semnat toate hotărârile luate de Sinaxa de la Chambésy, prin care s-au decis convocarea Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, modul de desfășurare a acestuia, precum și toate textele care urma să fie discutate și eventual adoptate de sinod. Pe baza hotărârilor luate de Sinaxa de la Chambésy din ianuarie 2016, Patriarhia Ecumenică a fost într-un totu îndreptățită să convoace Sfântul și Marele Sinod al întregii Biserici Ortodoxe. Însă în perioada dintre ianuarie și iunie 2016 au apărut tot felul de informații, unele reale și altele false, vehiculate de unii care nu cunoșteau exact caracterul și rostul Sinodului din Creta, iar în loc să se informeze direct de la sursele reale, aceștia au declanșat o acțiune agresivă împotriva acestui sinod.

Una din cauzele acestei ignoranțe și ignorări privind complexitatea Sinodului din Creta s-a datorat și faptului că informațiile privind desfășurarea și importanța cooperării panortodoxe, precum și conținutul textelor propuse să fie discutate și eventual adoptate de acest sinod nu au fost nici măcar traduse în limbile folosite de fiecare Biserică Ortodoxă locală. De altfel, cele cinci luni care s-au scurs după Sinaxa de la Chambésy și Sinodul din Creta au constituit o perioadă prea scurtă pentru receptarea și asumarea critică a deciziilor ultimei Sinaxe de către toate Bisericile Ortodoxe locale. Pe de altă parte, ne putem întreba cum a fost posibil ca unii Întâistătători de Biserici Ortodoxe locale să semneze personal aprobarea fiecărei decizii luate, iar ajunși acasă să condamne unele decizii. Dacă nu erau într-un totu de acord cu ceea ce au semnat, fapt posibil uneori, trebuia să participe la Sinodul din Creta pentru a spune acolo punctul de vedere; aceasta ar fi fost singura cale de adevărată cooperare panortodoxă. O astfel de cooperare poate nu este practică în sânul multor Biserici Ortodoxe locale, dar ea este dorită și a devenit necesară la nivelul diasporei ortodoxe. Cu toate acestea, Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe s-a desfășurat într-o atmosferă de adevărată frățietate, iar hotărârile luate în Creta, chiar dacă nu au în prezent aprobare formală panortodoxă, adică a tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale, ele rămân foarte utile și orientative pentru Bisericile care le-au adoptat, deși unele formulări ar putea fi mai bine exprimate.

Cooperarea panortodoxă de lungă durată pe calea de pregătire a Sinodului din Creta, nu lipsită de dificultăți, s-a oprit la Sinaxa Întâistătătorilor și a reprezentanților Bisericilor Ortodoxe locale de la Chambésy, din ianuarie 2016. Apoi receptarea hotărârilor Sinodului din Creta de către cele patru Biserici Ortodoxe absente a fost îngreunată și de dificultățile grave care au apărut pe parcursul ultimului deceniu între unele Biserici Ortodoxe locale, dar, cu toate acestea, se așteaptă răspunsul celor patru Biserici în cauză. Însă, din

punct de vedere practic, urgența actuală pentru întreaga Biserică Ortodoxă este reluarea cooperării panortodoxe desfășurate până în ianuarie 2016. Primul pas pe calea acestei reluări de cooperare ar putea fi convocarea unei consultații privind restabilirea comuniunii euharistice între toate Bisericile Ortodoxe Autocefale.

II. STUDII BIBLICE

„CĂCI ACESTE NU SUNT VORBE GOALE, CI SUNT VIAȚA VOASTRĂ...” (DEUTERONOMUL 32, 47)

BENIAMIN A. DOCTOR,
Master anul I

Abstract: This study aims to highlight the central importance of Holy Scripture in the life of contemporary Christians, based on the biblical statement in Deuteronomy 32:47: “For these are not empty words, but they are your life”. In the context of a society marked by secularization, moral relativism, and the accelerated pace of life, there has been a significant decline in interest in personal Bible reading, even though it remains the foundation of divine revelation and the main source of Christian faith. The study identifies the main causes of believers' distancing themselves from reading Scripture: fear of misinterpretation, the difficulty of theological language, insufficient biblical training, and the pressure of modern culture. At the same time, theological and pastoral arguments are presented for rediscovering Bible reading as a living dialogue with God, through established methods such as *lectio divina*. In conclusion, the permanence of the Holy Scriptures is affirmed, not as a mere historical document, but as a “living and active word” capable of responding to the concerns of contemporary man and offering stable criteria in a culture of relativism. Its relevance does not lie in adapting to the spirit of the times, but in its ability to orient human existence toward meaning, truth, and communion with God.

Keywords: Holy Scripture, revelation, divine inspiration, biblical reading, spiritual life, relevance, patristic theology.

Introducere

De-a lungul istoriei, Sfânta Scriptură a fost pentru creștini *cartea vieții*, călăuză sigură pe drumul mântuirii și izvor de lumină pentru suflet. Astăzi însă, în ciuda accesului facil la textul biblic, tot mai mulți creștini se îndepărtează de citirea personală a Sfintei Scripturi. Graba vieții cotidiene, lipsa unei educații biblice și falsa impresie că Sfânta Scriptură este greu de înțeles contribuie la această realitate îngrijorătoare, care afectează profund viața duhovnicească a credincioșilor.

Sfânta Scriptură reprezintă fundamentul revelației dumnezeiești și izvorul principal al credinței creștine. Prin ea, Dumnezeu Se descoperă omului, îi vorbește și îl cheamă la comuniune vie. Cu toate acestea, în contextul societății contemporane, se constată o diminuare semnificativă a preocupării pentru citirea și aprofundarea Sfintei Scripturi în rândul credincioșilor. Deși Biserica subliniază constant importanța Cuvântului lui Dumnezeu în viața duhovnicească, mulți creștini rămân departe de Sfânta Scriptură, limitându-se la contactul cu aceasta doar prin lecturile liturgice.

Ce loc mai ocupă astăzi Sfânta Scriptură în viața creștinului? Deși Sfânta Scriptură este Cuvântul lui Dumnezeu adresat fiecărui om, realitatea arată că mulți credincioși nu o citesc sau o cunosc foarte puțin. Această distanțare față de Sfânta Scriptură ridică întrebări serioase cu privire la formarea duhovnicească a creștinului contemporan și la relația sa personală cu Dumnezeu.

În vremea noastră Sfânta Scriptură devine tot mai mult obiect de atenție și de discuție, atât în rândul credincioșilor, cât și în rândul oamenilor de știință, la rândul lor împărțiți în credincioși și sceptici¹. Totuși, doar o mică parte dintre aceștia o consideră un *instrument sau o cale prin care se transmite Revelația divină, de natură supranaturală*. Pentru cei mai mulți dintre cei care își îndreaptă atenția și cercetarea spre această CARTE, ea devine mai degrabă o rezonanță a propriei lor vieți lăuntrice, percepție întâlnită atât la credincioși, cât și la necredincioși. În fapt, această aparentă rezonanță reprezintă răspunsul la chemarea interioară a omului: este vocea Tatălui care răspunde fiului ce Îl caută, este Cuvântul Creatorului adresat făpturii Sale².

Pornind încă de la titlul acestui studiu „Căci acestea nu sunt vorbe goale, ci sunt viața voastră...” (*Deuteronomul* 32, 47) putem afirma cu certitudine căci „Omul nu trăiește numai cu pâine, ci cu orice cuvânt care iese din gura Domnului” (*Deuteronomul* 8, 3); „Prin Cuvântul Domnului au fost făcute cerurile” (*Psalmul* 33, 6); „Cuvântul Meu... nu se întoarce la Mine fără rod” (*Isaia* 55, 11); „Cuvintele pe care vi le-am spus sunt duh și sunt viață” (*Ioan* 6, 63); „Cuvântul lui Dumnezeu este viu și lucrător” (*Evrei* 4, 12). Tare este cuvântul Sfintei Scripturi (vezi *Ioan* 6, 60), iar acest fapt trebuie accentuat cu tărie încă de la început. În mod revelator, dar și foarte specific Sfintei Scripturi, s-ar putea prezenta cuvintele prorociei lui Ieremia 23, 29 „Cuvântul Meu nu este el, oare, ca un foc, zice Domnul, ca un ciocan care sfărâmă stânca?”. Foc așadar, și ciocan care sfărâmă stânca, este cuvântul Lui Dumnezeu, cuvântul prorocesc, de felul acesta este cuvântul biblic³.

¹ Alexandru Isvoranu, *Profeții vechi și profeții nescritori*, Ed. Universitaria, Craiova, 2006, p. 5.

² Alexandru Isvoranu, *Profeții vechi și profeții nescritori...*, p. 5.

³ Nikolaos Matsoukas, *Cărțile Bibliei. O introducere literară și filocalică*, trad. Sabin Preda, Ed. Bizantină, București, 2016, p. 14.

Scopul acestui studiu este de a evidenția importanța citirii Sfintei Scripturi în viața creștinului și de a analiza cauzele pentru care, în prezent, mulți credincioși se îndepărtează de lectura Sfintei Scripturi. Totodată, studiul își propune să sublinieze consecințele acestei neglijări asupra vieții duhovnicești și să ofere câteva direcții pastorale pentru redescoperirea *Cuvântului* lui Dumnezeu *care este viu și lucrător* (Evrei 4, 12).

Sfânta Scriptură - cartea de căpătâi a creștinului

Sfânta Scriptură este colecția cărților scrise sub inspirația Sfântului Duh, într-o perioadă de aproximativ 1.500 de ani, adică de la Moise și până la autorul Apocalipsei (Sf. Ioan Teologul)⁴. În acest sens, aceste *Sfinte Cărți* reprezintă cel mai de preț tezaur de lumină și mântuire pe care Dumnezeu l-a oferit celor ce cred în El. Biserica creștină le ocrotește ca pe o comoară de cel mai mare preț și le folosește drept izvor de apă vie, din care își adapă învățătura dumnezeiască⁵.

Omul de astăzi care se apropie de *Cuvântul* lui Dumnezeu din Sfânta Scriptură cu evlavie, smerenie și iubire nu poate rămâne indiferent, ci ajunge să rostească, asemenea unui sfânt apropiat vremurilor noastre: „O, Dumnezeule, Tu mi-ai descoperit pe deplin lumina și adevărul Tău. Prin luminarea minții mele în științe, mi-ai deschis comorile credinței, ale creației și ale inteligenței umane. Am ajuns astfel să cunosc Cuvântul Tău, Cuvântul lui Dumnezeu, „care pătrunde până la despărțirea dintre suflet și duh” (Evrei 4, 12)”⁶:

„Sufletul meu rămâne însetat de cunoaștere, iar inima nu-și găsește odihna; el este flămând, iar toate acumulările dobândite prin puterea minții nu i-au adus fericirea deplină. Când va afla, oare, această împlinire? O va dobândi atunci când *întru dreptate voi vedea fața Ta și mă voi sătura când se va arăta slava Ta* (Psalmul 16, 15). Până în acel moment, foamea lăuntrică nu se va stinge. *Oricine bea din apa acestei lumi va înseta din nou; însă cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta niciodată, căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă vie, țâșnind spre viața veșnică*, spune Domnul (Ioan 4, 13–14)”⁷.

⁴ Pr. prof. dr. Nicolae Ciudin, *Studiul Vechiului Testament, Manual pentru seminariile teologice*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 9.

⁵ Pr. prof. dr. Nicolae Ciudin, *Studiul Vechiului Testament...*, p. 9.

⁶ Sf. Ioan de Kronstadt, *Viața mea în Hristos*, trad. Diac. Dumitru Dura, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 1995, pp. 29-30.

⁷ Sf. Ioan de Kronstadt, *Viața mea în Hristos*, pp. 29-30.

Setea lăuntrică a sufletului este, în esență, dorul după adevăr, după cunoaștere și după cele dumnezeiești. Doar *Cuvântul* lui Dumnezeu poate astâmpăra această neostoită căutare. Rămâne însă datoria noastră de a ne apropia cu vasul curățit, pentru a primi această apă vie, având credința statornică în împlinirea ei. Vasul curat este sufletul omului, care se cere eliberat de îndoieli și de alunecări spre deznădejde, despovărat de necredință și de patimi, și împodobit cu mireasma smereniei, a curăției, a răbdării și a iubirii, după cuvântul Sfântului Efrem Sirul⁸.

Sfânta Scriptură este alcătuită din 66 de cărți canonice care, în funcție de perioada redactării lor, înainte sau după Hristos, care se împart în: 39 de cărți ale Vechiului Testament și 27 de cărți ale Noului Testament. Aceste scrieri sunt cunoscute și sub denumirea de „Biblie”. Termenul provine din limba greacă (*τὰ Βιβλία*– „cărți (le)”) ⁹ și a fost preluat și consacrat de Sfinții Părinți și de scriitorii bisericești, precum Sfântul Ioan Gură de Aur sau Origen¹⁰. De-a lungul veacurilor, cărțile Sfintei Scripturi au păstrat această denumire grecească, atât pentru că o parte importantă a lor a fost redactată în limba greacă, nu doar în ebraică, cât și pentru că, în primele secole ale creștinismului, învățătura cuprinsă în ele a fost vestită mai ales în graiul grecesc, fapt atestat de documentele vremii și, în mod deosebit, de Sfânta Tradiție.

Termenul „Biblie”, frecvent folosit atât de creștini, cât și de necreștini, desemnează Sfânta Scriptură ca o carte unică, de sine stătătoare, singura care și-a păstrat acest nume de-a lungul istoriei fără a necesita alte precizări. Pentru noi, credincioșii, ea este mai presus de toate celelalte scrieri: *Cartea Cărilor* nu neapărat cea mai vastă ca întindere, ci cea mai valoroasă prin conținutul ei și prin roadele pe care le aduce în sufletele oamenilor.

Cuvintele Sfintei Scripturi au putere asupra noastră atunci când le simțim drept cuvinte ale lui Dumnezeu care ni le adresează în momentul citirii. Atunci prin ele Îl întâlnim pe Dumnezeu Însuși, ne simțim atinși de chemarea Lui potrivit cu împrejurările și nivelul nostru duhovnicesc. Atunci în aceste cuvinte descoperim o mare putere și un sens mereu nou. Astfel citirea se unește cu rugăciunea. Trebuie să-I cerem lui Dumnezeu să ne deschidă interiorul cuvintelor, făcându-se El Însuși transparent și simțit în ele.

Într-adevăr, în sinteza parcursului duhovnicesc, se vorbește în teologia ortodoxă de cele trei etape ale acesteia, și anume: purificarea, iluminarea și unirea cu Dumnezeu sau desăvârșirea. Fiecare dintre aceste etape având mai multe caracteristici și subetape. Trebuie să remarcăm aici faptul că înțelegerea duhovnicească a Sfintei Scripturi este una din roadele încheierii purificării,

⁸ Alexandru Isvoranu, *Profeții vechi și profeții nescritori...*, p. 6.

⁹ Pr. prof. dr. Stelian Tofană, *Biblia – O carte? Teme de isagogie biblică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2023, p. 30.

¹⁰ Pr. prof. dr. Nicolae Ciudin, *Studiul Vechiului Testament...*, p. 10.

adică a rezultatului eliberării de patimi, după cum susține Sf. Dumitru Stăniloae:

„Lumina Duhului din mine se proiectează asupra Sfintei Scripturi, penetrând zidul textului, care acoperă lumina sau Duhul din ea, sau lumina din ea se face cunoscută celor ce au ochi pentru ea. De aceea lumina din mine nu e o lumină subiectivă, ci tot lumina obiectivă a Duhului Sfânt pe care am dobândit-o prin purificarea de patimi și prin îndelungatul exercițiu al cugetării la Dumnezeu și al rugăciunii”¹¹.

Sfânta Scriptură luminează mințile întunecate de înclinația spre rău și le descoperă strălucirea care vine de sus, o lumină ce îl cheamă pe om să-și îndrepte privirea către înalt, spre cele nobile și nepieritoare, spre valorile veșnice, aducătoare de bucurie și împlinire. Într-o lume rece și sceptică, *Cuvântul* lui Dumnezeu încălzește inimile și dă sens; într-o realitate dezorientată și umbră de rău și deviații, El călăuzește, luminează și trezește conștiința din rătăcirea produsă de grijile vremelnice și de atașarea excesivă față de lucrurile trecătoare. Adevărul îl face pe om liber (*cf. Ioan 8, 32*), îl eliberează de închistarea egoismului. Cunoașterea adevărului lovește în însăși rădăcina înclinațiilor rele, uscându-le ramificațiile și îndepărtându-le din viața comunității. Cât de necesară este astăzi o asemenea atitudine!¹².

Cărțile Sfintei Scripturi au fost, în toate epocile, repere esențiale care i-au îndrumat pe oameni spre împlinirea rostului propriei existențe. Pentru a putea ajunge la o cunoaștere mai profundă și mai deplină a lui Dumnezeu, a rânduiei și a voii Sale, El ne-a pus înaintea Sfânta Scriptură, ca prin cercetarea ei să-L căutăm, căutându-L să-L aflăm, aflându-L să credem în El, iar prin credință să-I slujim. Astfel, Sfânta Scriptură a rămas pentru cei care se încred în ea o călăuză vie, atât în momentele de bucurie, cât și în cele de încercare, la bine și la greu¹³.

Sfântul Ioan Damaschin vorbește despre binefacerile pe care Sfânta Scriptură le aduce sufletelor noastre:

„Sufletul care se adapă din Dumnezeiasca Scriptură este asemenea pomului sădit lângă un izvor: se hrănește, se întărește și rodește, adică dobândește credința adevărată, și se împodobește cu frunze veșnic verzi, adică cu fapte bineplăcute. Sfânta Scriptură ne îndrumă atât către fapte bune, cât și către gânduri liniștite; în ea găsim sfaturi pentru întreaga virtute și avertismente împotriva răului. Ea

¹¹ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Ascetică și mistică ortodoxă*, în coll. „Opere complete”, vol. 13, Ed. Basilica, București, 2019, p. 322.

¹² Alexandru Isvoranu, *Profeții vechi și profeții nescriri...*, p. 6.

¹³ Arhim. D. Zareh Baronian, *În loc de prefață un cuvânt către cititori*, la Dr. Alfred Hărlăoanu, *Istoria Biblică*, București, 1995, p. 11.

mângâie inima necăjită, o liniștește pe cea tulburată și o umple de bucurie. Minteă noastră este înălțată de ea, precum două aripi de porumbiță poleite cu argint, către Fiul cel Unul-Născut, iar prin El către Părintele luminilor. Nimeni să nu se lase leneș în citirea Sfintei Scripturi. Chiar dacă o va citi o dată sau de două ori și nu va înțelege, să nu se descurajeze, ci să persiste și să întrebe, căci Sfânta Scriptură spune: „Întreabă pe tatăl tău și-ți va da de știre, întreabă pe bătrâni, și-ți vor spune” (Deuteronomul 32, 7)”¹⁴.

Sfânta Scriptură este *Cuvântul* vieții „Ținând cu putere cuvântul vieții” (Filipeni 2, 16), Cartea cărților „...hrănește-ți pântecele și-ți satură lăuntrul tău cu această carte pe care ți-o dau Eu! Și eu am mâncat-o și era în gura mea dulce ca mierea” (Iezechiel 3, 3), hrană a sufletului¹⁵, „Cât sunt de dulci limbii mele, cuvintele Tale, mai mult decât mierea, în gura mea!” (Psalmul 118, 103), lumină a cugetului, suportul moralității, călăuză pe pământ, scară către cer, cunoașterea lui Dumnezeu „Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică. Și acelea sunt care mărturisesc despre Mine” (Ioan 5, 39).

Sfânta Scriptură ocupă un loc aparte în viața duhovnicească a Bisericii, fiind izvor al revelației dumnezeiești și temei al rugăciunii, al contemplării și al vieții în și cu Hristos. Citirea Sfintei Scripturi reprezintă întâlnirea vie cu Dumnezeu, în cadrul căreia credinciosul ascultă cuvântul dumnezeiesc și răspunde prin rugăciune. Tocmai această dimensiune este exprimată de practica numită *Lectio divina* (lat. „lectura dumnezeiască” sau „lectura sfântă”), care desemnează citirea rugătoare și meditativă a Sfintei Scripturi, orientată spre comuniunea cu Dumnezeu și spre transpunerea cuvântului revelat în viața concretă a credinciosului. Referindu-se la această practică, părintele profesor Ioan Mihoc subliniază următorul aspect:

„*Lectio divina* este modul duhovnicesc consacrat de a ne ruga cu Sfânta Scriptură, astfel încât *Cuvântul* lui Dumnezeu să fie interiorizat în inima omului. Astfel, *lectio divina* implică nu doar citirea, ci și meditarea, rugăciunea (rostirea cuvintelor Scripturii ca rugăciune) și contemplarea. Deși aceste elemente nu sunt sistematizate

¹⁴ Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, cap. IV, XVII, trad. D. Fecioru, Ed. Scripta, București, 1993, p. 157.

¹⁵ „Mâncarea Scripturii e un simbolism biblic, dar cel care l-a fixat în tradiție este Origen. Scriptura și Euharistie sunt pentru el strâns asociate, pentru că Biblia este una din Logosului lui Dumnezeu”, cf. Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea Răsăritului creștin. II. Rugăciunea*, trad. diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1998, p. 129.

gradual la Sf. Isaac Sirul, fiecare reprezintă o pondere mai mare sau mai mică în scrierile sale”¹⁶.

Mai este Biblia o carte citită astăzi?

Părintele profesor Alexandru Moldovan ne spune că: „potrivit afirmației filozofului și scriitorului italian Umbero Eco, Biblia ar pute fi inclusă în așa-numita colecție Great Unread Books (GUB), adică a marilor cărți necitite”¹⁷. Întrebarea se pune de ce? De ce citim atât de puțin Sfânta Scriptură? Răspunsul poate fi unul destul de argumentat. Absența lecturii Sfintei Scripturi se datorează pe de o parte faptului că „autoritatea bisericească nu a încurajat citirea ei, deoarece cunoscându-se foarte bine răul din evenimentele petrecute în istoria Bisericii, autoritatea eclezială s-a temut ca nu cumva omul să se apropie de ea cu un spirit critic prea accentuat, fără respect și fără relevanță”¹⁸, astfel că, mergând mai adânc se poate afirma următoarele „curiozitatea și dorința omului de a cunoaște și de analiza amănunțit conținutul cărților care alcătuiesc Sfânta Scriptură și sensul lor adânc au fost controlate foarte atent de Biserică, iar cei care și-au ispitit îndrăzneala, interpretând textele biblice după bunul plac și necălăuziți, s-au rătăcit și le-au răstălmăcit, căzând în erezie”¹⁹ în acest sens, Sf. Apostol Petru zice: „Aceasta știind mai dinainte că nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia; Pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt” (*II Petru* 1, 20-21), iar pe cealaltă parte, Sfânta Scriptură a fost, este, și va rămâne destul de greu de înțeles, lucru care se datorează limbajului teologic folosit, mai ales cititorului modern²⁰, deoarece „oricine își face o sfântă deprindere din a citi cuvântul Sfintei Scripturi va întâlni adeseori locuri pe care nu le înțelege și ar dori să aibă un ghid la care să apeleze cu cea mai mare ușurință”²¹, astfel că, ghidul după care trebuie să ne orientăm atunci când studiem Sfânta Scriptură trebuie să fie interpretarea/tâlcuirea Sfinților Părinți. Este semnificativă, de asemenea, precizarea părintelui profesor Marius Florescu

¹⁶ Pr. conf. univ. dr. Ioan Mihoc, „Lección divina în viața ascetică. Exemplificări din scrierile Sfântului Isaac Sirul”, *Altarul Banatului*, nr. 1-3, ianuarie-martie 2016, p. 73.

¹⁷ Preot Alexandru Moldovan, *Propedeutică biblică. De la primordiu la răscoala Macabeilor. Cărțile cu caracter istoric*, vol. I, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2019, p. 9.

¹⁸ Preot Alexandru Moldovan, *Propedeutică biblică...*, vol. I, p. 9.

¹⁹ Preot Alexandru Moldovan, *Propedeutică biblică...*, vol. I, p. 9.

²⁰ Preot Alexandru Moldovan, *Propedeutică biblică...*, vol. I, p. 11.

²¹ Pr. prof. dr. Vasile Mihoc, „Prefață”, în Episcop Calinic Botoșăneanul, *Biblia în Filocalie. Antologie de texte biblice tâlcuite în Filocalia românească*, vol. I, Ed. Trinitas, Iași, 1995, p. 5.

potrivit căruia: „din perspectivă ortodoxă, principiile interpretării Scripturii sunt cele patristice, scopul fiind dobândirea cunoașterii lui Dumnezeu”²².

Sfânta Scriptură cuprinde, așadar, *Cuvântul* lui Dumnezeu adresat oamenilor și reperele unei viețuiri care conduce la apropierea de El. Toate cărțile ei sunt inspirate, iar autorii lor au fost „oameni sfinți ai lui Dumnezeu, care au vorbit purtați de Duhul Sfânt” (*II Petru* 1, 21). Totuși, după cum arată Sfântul Ioan Gură de Aur:

„Dumnezeu nu a așezat întreg adevărul în Scriptură într-o formă pe deplin limpede și ușor accesibilă la o lectură superficială, tocmai pentru a ne smulge din lenevia duhovnicească și a ne chema la o cercetare trează și stăruitoare. Ceea ce este dobândit prin efort și aprofundare se întipărește mai adânc în mintea noastră, pe când ceea ce se înțelege fără osteneală se risipește cu ușurință”²³.

Părintele profesor Stelian Tofană face următoarea observație: „Studierea Sfintei Scripturi nu înseamnă a citi și a analiza o carte, ci a căuta să pătrunzi, reflectând, voia lui Dumnezeu exprimată în cuvântul Său. Iar o parte din cuvântul Său s-a păstrat, prin revelație directă și indirectă, tocmai în textul cărților care alcătuiesc cuprinsul Bibliei”²⁴.

Prin inspirarea Sfintei Scripturi, Dumnezeu nu S-a coborât până la nivelul vorbirii, al mentalității sau al modului nostru obișnuit de exprimare. Dimpotrivă, adresându-Se oamenilor prin intermediul autorilor umani, El a așezat în text sensuri profunde, înalte și tainice. Origen arată că în Sfânta Scriptură se întâlnesc uneori expresii simple sau chiar aparent contradictorii, având un rost pedagogic. Pentru a explica acest lucru, el recurge la o comparație sugestivă: Dumnezeu este asemenea unui om aflat pe vârful unei stânci foarte înalte, care îl îndrumă pe cel de jos cum să urce spre El, fără a coborî pentru a-l ajuta în mod direct. Astfel, expresiile simple și așa-numitele antinomii nu sunt decât mijloace prin care Dumnezeu îi provoacă pe oameni să se înalțe până la El. Dacă, Dumnezeu nu S-a pogorât până la noi atunci când a insuflat Sfânta Scriptură, suntem chemați noi să ne ridicăm spre El printr-o

²² Preot dr. Marius Florescu, *Misiunea în slujba unității Bisericii lui Hristos*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2014, p. 198.

²³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a 32-a la Geneză*, PG 53, pp. 292- 293; citat de Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, „Adaptarea divină la condițiile firii omenești, în lucrarea inspirației divine, după învățătura Sfântului Ioan Hristostom”, *Studii Teologice*, nr. 7-8, septembrie-octombrie, 1959, p. 412.

²⁴ Pr. prof. Stelian Tofană (coord.), *Studiul Noului Testament, vol. I. Introducere generală. Evangheliile după Matei și Marcu. Manual pentru Facultățile de Teologie din Patriarhia Română*, Ed. Basilica, București, 2022, p. 17.

interpretare duhovnicească și tainică a Sfintei Scripturi²⁵, însă „tâlcuirea cuvântului Scripturii nu vine niciodată în stare pură, ci numai în urma unei meditații, din sânul unei comunități și în contextul Tradiției”²⁶.

Să citim, iubiți creștini Sfânta Scriptură, cuvântul lui Dumnezeu! Să-l cunoaștem și să-l transpunem în fapte deoarece „citind și studiind Sfânta Scriptură, interacționăm cu textul ei și, implicit, prin el, cu autorul acestuia, Dumnezeu. Iar prin lucrarea Duhului Sfânt, în intervalul dintre text și cititor, Biblia poate deveni, astfel, mediu pentru *comuniunea* cu Dumnezeu, Care se descoperă pe Sine *în* și *prin* ea”²⁷. Sf. Ioan Damaschin ne atrage atenția și ne învață următoarele:

„Prin Sfintele Scripturi suntem îndreptați spre virtute și contemplație netulburată. În ele găsim îndemn spre orice fel de virtute și îndepărtare de la toată răutatea. Dacă suntem iubitori de învățătură vom fi și cu multă învățătură, căci prin silință, prin osteneală și prin harul lui Dumnezeu, care dă, se duc la bun sfârșit toate”²⁸.

În zilele noastre, este cu atât mai mare nevoia de a înțelege Cuvântul lui Dumnezeu, de a-l urma și de a ne rândui viața după adevărurile lui călăuzitoare, purtătoare de lumină și căldură, într-o lume tot mai secularizată și tulburată, mai ales la acest început de mileniu. De aceea, cu smerenie și încredere, se cere urmarea unui parcurs limpede și sigur. „La începutul zilei, când îți deschizi ochii, citește mai întâi din Sfânta Scriptură și îngăduie Domnului să-ți grăiască; apoi, ridicându-te, roagă-te și spune-I și tu ceea ce porți în suflet. Pe parcursul întregii zile, păstrează-ți mintea și inima îndreptate spre El, pentru a primi putere și înțelepciune în lupta cu încercările launtrice ale omului vechi și cu ispitele din afara ta, ale lumii potrivnice. Seara, adu-ți aminte de momentele în care L-ai uitat pe Domnul, cercetează-ți greșelile săvârșite cu gândul, cuvântul sau fapta, revizuieste-ți purtarea din timpul zilei și adormi ținând Cartea lui Dumnezeu aproape”²⁹.

²⁵ Diac. Dr. Haralambie Roventă, *Interpretarea Sfintei Scripturi după Origen*, Râmnicu Vâlcea, 1929, p. 43; Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, „Adaptarea divină la condițiile firii omenești...”, p. 404.

²⁶ Preot dr. Marius Florescu, *Misiunea în slujba unității Bisericii lui Hristos*, p. 200.

²⁷ Pr. prof. dr. Stelian Tofană, *Biblia – O carte? Teme de isagogie biblică...*, p. 19.

²⁸ Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, cap. IV, XVII, p. 156.

²⁹ Pr. Ioan Boboc, *Hristofilia. Pravila primilor creștini*, Ed. Valea Plopului, Prahova, 1997, p. 56.

De ce să mai citim Sfânta Scriptură astăzi?

Întrebarea este legitimă într-o lume marcată de tehnologie, informație rapidă și timp limitat. Și totuși, tocmai contextul contemporan face lectura Sfintei Scripturi mai necesară ca oricând.

Sfânta Scriptură este reperul fundamental al căii, izvorul nesecat al adevărului și călăuza înțeleaptă spre viața cea veșnică. În acest sens Sf. Ioan Gură de Aur argumentează citirea Sfintei Scripturi prin următoarele cuvinte:

„Sfânta Scriptură este o scrisoare a iubirii lui Dumnezeu adresată nouă. Dumnezeu a început să ne trimită cuvântul Său prin scrisori, ca unora care ne găsim într-o țară străină”³⁰.

Omul modern are acces la o cantitate imensă de informații, dar rămâne adesea lipsit de sens. Sfânta Scriptură nu oferă doar date sau principii morale, ci revelează scopul existenței: comuniunea cu Dumnezeu și împlinirea persoanei în iubire. Ea răspunde marilor întrebări: *Cine sunt? De unde vin? Încotro mă îndrept?*

În acest context, creștinul care citește Sfânta Scriptură cu credință și evlavie lucrare a Duhului Sfânt adresată tuturor oamenilor intră într-un dialog real și personal cu Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază că este cu neputință ca omul care vorbește cu Dumnezeu și Îl ascultă să nu dobândească vreun folos duhovnicesc. Astfel, lectura Sfintei Scripturi îl ajută pe creștin să-și îndrepte și să-și desăvârșească viața morală, deoarece prin ea intră în contact direct cu voia și poruncile dumnezeiești, revelate prin Cuvântul Său³¹.

Orice bibliotecă din lume poate cuprinde lucrări care vorbesc despre Dumnezeu, reflecții omenești asupra prezenței dumnezeiești sau încercări de a-L înțelege prin rațiune și experiență. Biblia însă nu este doar o carte despre Dumnezeu, ci este *Cartea* care conține mesajul lui Dumnezeu adresat oamenilor, transmis prin oameni aleși și inspirați de Duhul Sfânt³². Ea este, în mod paradoxal și profund, „Cartea devenită cărți”, o unitate vie exprimată în diversitatea scrierilor care o compun.

La început, potrivit relatării biblice, Creatorul vorbea cu Adam într-o comuniune directă, într-un limbaj al apropierii nemijlocite. Însă prin neascultare și prin căderea omului din starea paradisiacă: „alungat din *sânurile*

³⁰ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, în PG 53, 28; a se vedea: Patriarhul Iustin Moisescu, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în epoca Sfântului Ioan Hrisostom*, Ed. Episcopiei Argeșului și Mușcelului/Anastasia, București, 2003, p. 35.

³¹ Pr. prof. dr. Stelian Tofană, *Biblia – O carte? Teme de isagogie biblică...*, p. 35.

³² „Cărțile Sfintei Scripturi au drept unic autor pe Duhul Sfânt căci El este cel care i-a inspirat pe Prooroci și pe Apostoli”; „Același Duh Sfânt luminează și pe cititorul Bibliei, și astfel citirea se transformă în contemplație”, Pr. conf. univ. dr. Ioan Mihoc, „Lecție divină în viața ascetică...”, p. 75.

fericite ale Edenului în pământul din care rodesc spinii păcatului”³³, această comuniune s-a tulburat: omul nu a mai perceput limpede cuvântul lui Dumnezeu, iar comunicarea s-a fragmentat. Istoria mântuirii devine, astfel, istoria refacerii dialogului dintre Dumnezeu și om³⁴.

Se pune adeseori întrebarea, *de ce să mai citim Sfânta Scriptură astăzi?* Răspunsul trebuie dat cu cea mai mare atenție. Da, trebuie să citim și în ziua de astăzi Sfânta Scriptură, deoarece este cuvântul lui Dumnezeu, iar „prin cuvânt Dumnezeu a creat universul în toată măreția și frumusețea sa. Prin cuvânt lui Dumnezeu profeții au menținut trează credința și au călăuzit omenirea la adevăr și dreptate, schimbând adesea, din temelii, structurile ei”³⁵.

A citi Sfânta Scriptură astăzi nu înseamnă a ne întoarce în trecut, ci a aduce lumina revelației în prezentul nostru.

Concluzia poate fi următoarea: Mai este cuvântul Sfintei Scripturi actual astăzi?

Într-o epocă dominată de progres tehnologic, pluralism ideologic și relativism moral, întrebarea privind actualitatea Sfintei Scripturi apare firesc: *mai poate un text vechi de milenii să ofere răspunsuri credibile omului contemporan?* Pentru unii, Biblia pare o relicvă a trecutului, o colecție de tradiții religioase depășite. Și totuși, o analiză atentă arată că tocmai permanența mesajului ei îi confirmă actualitatea.

În primul rând, actualitatea Sfintei Scripturi derivă din faptul că ea se adresează naturii umane, iar aceasta nu s-a schimbat în esență. Omul de astăzi, la fel ca cel din vechime, *iubește, suferă, greșește*, caută *sens* și se confruntă cu *moartea*. Deși contextul exterior diferă, frământările lăuntrice rămân aceleași. Sfânta Scriptură nu oferă doar răspunsuri circumstanțiale, ci luminează condiția umană în profunzimea ei. Ea vorbește despre libertate și responsabilitate, despre cădere și restaurare, despre suferință și speranță, teme perene ale existenței.

În al doilea rând, Biblia oferă un criteriu stabil într-o cultură a relativismului. Lumea contemporană tinde să considere adevărul drept o construcție subiectivă, variabilă în funcție de perspectivă. În acest context, Sfânta Scriptură afirmă existența unui adevăr obiectiv, fundamentat în realitatea lui Dumnezeu. Această afirmație nu limitează libertatea, ci o orientează. Adevărul revelat nu constrânge, ci eliberează, pentru că îl așază pe om într-o relație autentică cu Creatorul și cu semenii săi.

³³ Pr. lect. univ. dr. Adrian D. Covan, „Moartea și învierea Cuvântului Întrupat, coordonatele înveșnicirii omului în Dumnezeu”, *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Teologie*, nr. 24, 2018, Ed. Universității de Vest din Timișoara, p. 37.

³⁴ Maxim Vlad, „Receptarea cărților Sf. Scripturi în corpusul canonic-legislativ al Bisericii Ortodoxe”, p. 2, link: https://litere.univ-ovidius.ro/Anale/documente-z/articole-2016-2/49%20Vlad_Maxim_2_2016_art.pdf, (accesat în 13.02.2026).

³⁵ Pr. prof. dr. Stelian Tofană, *Biblia – O carte? Teme de isagogie biblică...*, p. 39.

În al treilea rând, Sfânta Scriptură nu este doar un document istoric, ci un cuvânt viu. Puterea ei nu constă doar în valoarea literară sau în influența culturală incontestabilă, ci în capacitatea de a transforma viața. De-a lungul secolelor, generații întregi au găsit în ea inspirație, curaj și mângâiere. Martirii primelor veacuri, reformatorii morali ai societății, sfinții și oamenii simpli deopotrivă au mărturisit că lectura ei nu produce doar informație, ci convertire și înnoire interioară. Obiecția frecventă potrivit căreia Biblia ar aparține unei mentalități arhaice ignoră dimensiunea progresivă a revelației și caracterul pedagogic al textului sacru. Deși exprimată în limbajul epocii sale, Sfânta Scriptură conține principii universale, capabile să fie înțelese și aplicate în orice context. A o considera depășită înseamnă a confunda forma istorică cu fondul spiritual.

Actualitatea Sfintei Scripturi se verifică în experiența personală. Ea devine relevantă nu prin simpla citire, ci prin întâlnirea vie cu mesajul ei. Atunci când este citită cu deschidere și sinceritate, ea nu rămâne literă moartă, ci devine dialog, chemare și lumină pentru conștiință.

Prin urmare, cuvântul Sfintei Scripturi nu doar că este actual, ci constituie un reper esențial într-o lume marcată de confuzie și fragmentare:

„Îndeletnicește-te cu citirea Scripturilor, care-ți arată calea contemplării (înțelegerii) subțiri, și cu viețile sfinților, chiar dacă nu simți de la început dulceața lor, din pricina apropierii lucrurilor care aduc întineric... Și, când te ridici la rugăciunea și la pravila ta, în locul cugetării la cele ale lumii, pe care ai văzut-o și ai auzit-o, te vei afla cugetând la dumnezeieștile Scripturi pe care le-ai citit. Și, prin aceasta, uiți amintirea celor dintâi. Și așa vine mintea ta la curăție”³⁶.

Actualitatea ei nu se măsoară în conformitatea cu spiritul timpului, ci în capacitatea de a orienta timpul către veșnicie, „omul nu are timp, el este în timp. Și fiind în timp, este capabil să actualizeze la momente diferite sensurile proiectate de Dumnezeu în timp. El se află într-o mișcare care converge spre Dumnezeu și, din această perspectivă, omul trăiește timpul ca o înaintare spre veșnicie”³⁷. Într-o societate care caută sens și stabilitate, Sfânta Scriptură rămâne un izvor de adevăr, speranță și reînnoire. Astfel că „Biblia nu accentuează continuitatea abstractă a timpului, așa cum o fac științele în ansamblul lor, ci conținutul dat de Dumnezeu anumitor momente ale istorie”³⁸.

³⁶ Sf. Isaac Sirul, „Cuvinte despre nevoință”, *Filocalia*, vol. 10, trad. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 118-119.

³⁷ Pr. Drd., Nichifor Tănase, „Intervalul ontologic ca dinamism dialogic (I)”, *Revista teologică*, nr. 4, 2008, octombrie-decembrie, Ed. Andreiană, Sibiu, p. 284.

³⁸ Pr. Drd., Nichifor Tănase, „Intervalul ontologic ca dinamism dialogic (I)”, p. 284.

Bibliografie selectivă:

1. † IUSTIN, Moiescu, Patriarhul, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în epoca Sfântului Ioan Hrisostom*, Ed. Episcopiei Argeșului și Mușcelului/Anastasia, București, 2003.
2. BARONIAN, D. Zareh, *În loc de prefață un cuvânt către cititori*, la Dr. Alfred Hărlăoanu, *Istoria Biblică*, București, 1995.
3. BOBOC, Ioan, Pr., *Hristofilia. Pravila primilor creștini*, Ed. Valea Plopului, Prahova, 1997.
4. CIUDIN, Nicolae, Pr. Prof. Dr., *Studiul Vechiului Testament, Manual pentru seminariile teologice*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002.
5. COVAN D. Adrian, Pr. Lect. Univ. Dr., „Moartea și învierea Cuvântului Întrupat, coordonatele înveșnicirii omului în Dumnezeu”, *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Teologie*, nr. 24, 2018, Ed. Universității de Vest din Timișoara, pp. 37-44.
6. ISVORANU, Alexandru, *Profeții vechi și profeții nescriitori*, Ed. Universitaria, Craiova, 2006.
7. MATSOUKAS, Nikolaos, *Cărțile Bibliei, O introducere literară și filocalică*, trad. Sabin Preda, Ed. Bizantină, București, 2016.
8. MIHOC, Ioan, Pr. Conf. Univ. Dr., „Lecție divină în viața ascetică. Exemplificări din scrierile Sfântului Isaac Sirul”, *Altarul Banatului*, nr. 1-3, ianuarie-martie 2016, pp. 72-84.
9. MIHOC, Vasile, Pr. Prof. Dr., „Prefață”, în Episcop Calinic Botoșăneanul, *Biblia în Filocalie. Antologie de texte biblice tâlcuite în Filocalia românească*, vol. I, Ed. Trinitas, Iași, 1995.
10. MOLDOVAN, Alexandru, Pr. *Propedeutică biblică, De la primordiu la răscoala Macabeilor. Cărțile cu caracter istoric*, vol. I, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2019.
11. PRELIPCEAN, Vladimir, Pr. Prof., „Adaptarea divină la condițiile firii omenești, în lucrarea inspirației divine, după învățătura Sfântului Ioan Hristostom”, *Studii Teologice*, nr. 7-8, septembrie-octombrie, 1959, pp. 403-416.
12. ROVENȚA, Haralambie, Diac. Dr., *Interpretarea Sfintei Scripturi după Origen*, Râmnicu Vâlcea, 1929.
13. SFÂNTUL Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. D. Fecioru, Ed. Scripta, București, 1993.
14. SFÂNTUL Ioan de Kronstadt, *Viața mea în Hristos*, trad. Diac. Dumitru Dura, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 1995.
15. SFÂNTUL Isaac Sirul, „Cuvinte despre nevoință”, *Filocalia*, vol. 10, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
16. STĂNILOAE, Dumitru, Pr. Prof., *Teologia Ascetică și mistică ortodoxă*, în colecția „Opere complete”, vol. 13, Ed. Basilica, București, 2019.

17. TĂNASE, Nichifor, Pr. Drd., „Intervalul ontologic ca dinamism dialogic (I)”, *Revista teologică*, nr. 4, octombrie-decembrie, 2008, Ed. Andreiană, Sibiu, pp. 281-307.
18. TOFANĂ, Stelian, Pr. Prof. Univ. Dr., *Biblia – O carte? Teme de isagogie biblică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2023.
19. TOFANĂ, Stelian, Pr. Prof. Univ. Dr. (coord.), *Studiul Noului Testament, vol. I. Introducere generală. Evangheliile după Matei și Marcu. Manual pentru Facultățile de Teologie din Patriarhia Română*, Ed. Basilica, București, 2022.
20. VLAD, Maxim, „Receptarea cărților Sf. Scripturi în corpusul canonic-legislativ al Bisericii Ortodoxe”, p. 2, link: https://litere.univ-ovidius.ro/Anale/documente-z/articole-2016-2/49%20Vlad_Maxim_2_2016_art.pdf, accesat în 13.02.2026.

MESIA CA ROB AL DOMNULUI ȘI ARHIEREU DESĂVÂRȘIT ÎN ISAIA 52,13-53,12

DAVID GAGEA-NEAGA

Teologie pastorală anul III

I. Slava Slugii Domnului (Ebed Iahwe) în Isaia 52,13-53,12

Abstract: The passage of Isaiah 53 is considered, most of the time, as one of the most controversial sections among all of the Old Testament's literature. In Jewish culture, it is considered as "the forbidden chapter" of the Old Testament, but not because it's literally forbidden, instead it is called that way because the Jewish people refuse to accept and read it in the synagogal cult. And why is that? Because of the conflict that this passage sets up between Jews and Christians. The difference between those interpretations consists in the fact that the Jews see this fragment as a prophecy about their people, meanwhile the Christians' culture takes this passage as a reference to the Person of Christ, the Messiah. In this study, we will follow the Christian interpretation using the texts of the Holy Fathers of the Church and we will try to bring an argument in favour of this interpretation of the text.

Keywords: forbidden chapter, controversy, synagogal cult, prophecy, Messiah

Cea de-a doua parte a cărții lui Isaia, numită și deutero-isaia, are ca tematică centrală persoana lui Mesia pe care o descrie cu ajutorul sintagmei „*Ebed Iahwe*” sau „*Robul/Sluga Domnului*”. Astfel, între cele 4 imnuri din deutero-isaia care vorbesc despre robul Domnului, secțiunea din Isaia 52,13-53,12 are un loc de frunte, fiindcă descrie jertfa Mântuitorului în cuvintele cele mai expresive¹. În Noul Testament, acest rob al lui Dumnezeu este identificat ca fiind Însuși Hristos, iar Sfinții Părinți recunosc în unanimitate că Isaia 53 este o prefigurare a operei și a patimilor Mântuitorului². Ceea ce este însă de-a dreptul interesant e faptul că profetul nu amintește de originea davidică a lui Mesia, iar motivul pare să fie că profetul consideră că este mai important să

¹ Pr. Prof. dr. Ștefan Buchiu, pr. Prof. dr. Ioan Tulcan, pr. Prof. dr. Sterea Tache, pr. Prof. dr. Cristinel Ioja, *Teologia Dogmatică Ortodoxă vol. II*, ed. BASILICA, București, 2022, p. 180

² Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, pr. Prof. Gheorghe Barna, pr. Prof. Nicolae Neaga, pr. Prof. Mircea Chialda, *Studiul Vechiului Testament- manual pentru facultățile teologice ediția a-IV-a*, ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, p.199

insiste asupra aspectului de jertfă, decât asupra Slavei Sale, evidențiind prin aceasta un rol nou al lui Mesia, afară de cel de împărat și profet, anume cel de mijlocitor care suferă atât pentru suferințele noastre sufletești, dar și fizice³, fragmentul având ca idee centrală smerenia lui Mesia, ce culminează cu jertfa cea mai presus de fire.

II. Analiza exegetică a textului

Structura acestei pericope este, însă, foarte interesantă. Fragmentul propus spre exegeză are o structură circulară, finalul fiind identic cu începutul, iar din analiza structurii chiasmice a textului putem desprinde 3 idei principale, după cum putem observa:

A. Înălțarea Robului (Isaia 52,13-15): „Iată că sluga Mea va propăși, Se va sui, mare Se va face și Se va înălța pe culmile slavei! Precum mulți s-au spăimântat de El –așa de schimonosită Îi era înfățișarea Lui, și chipul atât de fără asemănare cu oamenii- tot așa va fi pricină de uimire pentru multe popoare; înaintea lui regii vor închide gura, că acum văd ceea ce nu li s-a spus, și înțeleg ceea ce nu auzit ”

B. Tăgăduirea Robului Domnului (53,1-3): „Cine va crede ceea ce noi am auzit și brațul Domnului cui se va descoperi? Crescut-a înaintea Lui ca o odraslă, și ca o rădăcină în pământ uscat; nu avea nici chip, nici frumusețe, ca să ne uităm la El, și nicio înfățișare ca să ne fie drag. Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni; om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și nebăgat în seamă ”

C. Mesia ca jertfă ce Se aduce pentru păcatele întregului popor (53,4-6): “Dar El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu, Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat. Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre ale tuturor.”

B. Tăgăduirea Robului Domnului (53,7-9): „Chinuit a fost, dar S-a supus și nu și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere s-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu Și-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat și neamul Lui cine îl va spune? Că s-a luat de pe pământ viața Lui! Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte. Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege și cu cei făcători de rele, după

³ Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Chirilă, *Introducere în Vechiul Testament*, ed. BASILICA, București, 2018, p.540

moartea Lui, cu toate că nu săvârșise nici o nedreptate și nici înșelăciune nu fusese în gura Lui.”

A. Înălțarea Robului Domnului (53, 10-12): „Dar a fost voia Domnului să-L zdrobească prin suferință. Și fiindcă Și-a dat viața ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii Săi, își va lungi viața și lucrul Domnului în mâna Lui va propăși. Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostanelilor Sale și de mulțumire Se va sătura. Prin suferințele Lui, Dreptul, Sluga Mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa. Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari și cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că Și-a dat sufletul Său spre moarte și cu cei făcători de rele a fost numărat. Că El a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși Și-a dat viața.”

GRUPA A-A: Astfel, pasajul debutează cu o anunțare a faptului că Robul Domnului va fi slăvit, Se va înălța, pășind pe un drum al gloriei. Prin întrupare, El renunță la slava pe care o avea înainte ca lumea să fie creată, dar pășește în planul lui Dumnezeu spre aceeași slavă⁴, motiv pentru care Sfântul Chiril al Alexandriei vorbește despre chenoza lui Hristos astfel: „*El S-a smerit pe Sine, venind de la o stare înaltă, mai presus de toate, înălțându-Se Se întoarce la ceea ce era, nu se ridică la o cinste și slavă străină, ci la cea proprie, de la început*”⁵. De altfel pasajul, vrea să ne deschidă cugetul spre a pricepe faptul că suferința constituie drumul cel mai sigur spre slavă. Robul Domnului, după cum vom observa în cele ce urmează, alege calea lepădării de Sine, a suferinței, a sacrificiului de dragul popoarelor, dar cu toate acestea mormântul Lui e socotit alături de cel al celor fără de lege; El este înviat, înălțat la cer, iar împărații se scoală și se închină Lui, căci aud ceva nemaipomenit până atunci. Versetele 14 și 15 vorbesc despre respingerea lui Mesia și primirea Lui de către neamuri. Aceasta este o profeție foarte importantă care întărește convingerea că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, respins de iudei, dar primit de neamurile care mii de ani au sfidat pe Dumnezeul lui Israel. Având acestea în vedere, Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește despre necredința iudeilor vorbind despre ei ca despre „*cei care se bucurau de minunile Lui și îi ascultau pe proroci în fiecare zi și pe El Însuși Îl aveau între ei tot timpul, amintindu-le de aceia, într-atât s-au împietrit și au asurzit, încât prin nimic din toate acestea*

⁴ Ideea pe care o exprimăm în acest fragment este evident cea a chenozei care se referă la Hristos, care fără a aboli sau renunța în vreun fel la firea dumnezeiască, ia chipul de rob cu toate afectele sale cu scopul de a-l îndumnezeii și a reface legătura ruptă prin păcatul original, dintre Dumnezeu și om prin jertfă proprie, în urma căreia dobândește și ca om ceea ce avea deja prin fire ca și Dumnezeu, îndumnezeindu-Și astfel, propria umanitate asumată, pe care a și dus-o mai apoi la culmea deificării prin înălțarea și șederea de-a dreapta Tatălui.

⁵ Sf. Chiril al Alexandriei, *Dialoguri despre Sfânta Treime din colecția „Dumitru Stăniloae-seria traduceri” vol.al-III-lea*, trad.de pr. prof. Dumitru Stăniloae, ed. BASILICA, București, 2021, p.202

nu au putut fi aduși la credința în Hristos⁶ ”, iar despre neamuri ține să precizeze că „deși s-au pogorât în adâncul răutății, dintr-odată, pe neașteptate, ni s-au arătat strălucind din înălțimea cea mai de sus a cerurilor⁷”. Din aceste cuvinte rezultă că Mesia cel respins de ai Săi va fi o pricină de bucurie pentru multe popoare, întrucât putem constata că după Înviere, neamurile au parte de un soi de trezire spirituală fără precedent în istorie care continuă și astăzi, astfel încât profetia lui Isaia este mult mai amplă. Ea nu se referă doar la evenimentele din viața lui Mesia, ci și la impactul Lui asupra omenirii. Ultimele versete ale capitolului reiau ideea faptului că în urma suferinței, Mesia va fi slăvit, marcând structura circulară a acestui fragment. La fel ca în prima parte, în aceasta numai pomenim de popor ca și martor, ci de Însuși Dumnezeu care mărturisește. Astfel, iată că se vorbește cumva de o recompensare a lui Mesia de către Dumnezeu pentru opera înfăptuită. Teologic vorbind, aceeași idee o preia și Sfântul Apostol Pavel care în Epistola către Filipeni 2,9 confirmă această idee spunând că “pentru aceasta și Dumnezeu L-a preainălțat și i-a dăruit Lui nume, care e mai presus de orice nume”. De fapt, dacă analizăm textele vom vedea că ele au o structură similară. Aici vorbim de o slavă la început și una la sfârșit. Sf. Pavel vorbește despre slava dumnezeirii, iar mai apoi de slăvirea Mântuitorului. În ambele situații ne punem întrebarea dacă nu cumva prin întrupare, Mesia Își pierde divinitatea? Nu, sub nicio formă! Aceste fragmente nu vorbesc despre Hristos ca Dumnezeu, ci după cuvântul Sfântului Vasile cel Mare, se referă la firea omenească a Domnului⁸, adică la faptul că Hristos ca om Se îndumnezeiește pe Sine Însuși, căci după Sf. Chiril al Alexandriei⁹, chenoza constă și în faptul că acceptă să primească ca om, ceea ce deja are prin fire ca Dumnezeu și prin aceasta S-a făcut urmașilor Săi (v.10) “pricină de mântuire veșnică”(Evrei 5,9). Așa putem explica structura acestui fragment prin prisma lui Mesia, Dumnezeu-întrupat care Se desăvârșește pe Sine, obținând prin har, Slava ce o are prin fire ca Dumnezeu, ca prin El să ne împărtășim și noi de Dumnezeirea Sa.

GRUPA B-B: Ideea menționată anterior pare că se continuă și în debutul capitolului 53, căci profetul începe printr-o întrebare retorică prin care sugerează ideea că nimeni nu a ascultat sau crezut cele cu privire la rob, nici

⁶ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Evanghelia după Ioan vol. I din colecția PSB vol.15*, trad. de Maria-Iuliana Rizeanu, introducere și note de ierom. Policarp Pâruloiu, ed. BASILICA, București, 2015, p.104

⁷ Ibidem, p.105

⁸ Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la psalmi din colecția PSB-serie nouă vol. al-IV-lea*, trad. de ierom. Policarp Pâruloiu și pr. Dumitru Fecioru, ed. BASILICA, București, 2011, p. 506

⁹ Sf. Chiril al Alexandriei, *Tâlcuire la psalmi din colecția colecția „Dumitru Stăniloae-seria traduceri” vol.al-V-lea*, trad.de pr. prof. Dumitru Stăniloae, ed. BASILICA, București, 2023, p.365

iudeii, dar nici păgânii, iar răspunsul oferit acestei întrebări retorice ar fi nimeni¹⁰. E foarte interesant însă faptul că dacă în primele versete ale acestui fragment, Cel care vorbea era Dumnezeu, iată că în capitolul 53 cei care vorbesc sunt credincioșii, poporul care este martor al evenimentelor descrise. De fapt, e și mai interesant modul în care timpul verbal folosit este trecutul, ceea ce denotă certitudinea împlinirii profeției. Dar ne putem întreba: cine e poporul care mărturisește și adresează întrebarea retorică din versetul 1? Însuși evreii. Acest fapt denotă ignoranța lor completă și necredința lor, motiv pentru care Sfântul Ioan Damaschin, când comentează evenimentele din Vinerea Mare conform Evangheliei de la Ioan, invocă aceste trei versete din Isaia și spune : „oare nu pentru că v-ați tăgăduit propriul Rege ați rămas fără rege, trăgând după voi jugul robiei veșnice¹¹”. Dar de ce L-au tăgăduit? Pentru că deși Mesia a venit conform profețiilor, nu a îndeplinit așteptările evreilor, căci deși aveau mărturiile Scripturii, nu s-au conformat cu adevărul revelat. De aceea, versetele 2 și 3 Îl prezintă pe Mesia lipsit de slavă și vorbește despre el ca neavând nici chip, nici frumusețe și fiind un om al durerilor, iar această descriere a lui Mesia din versetele 2 și 3, după Fericitul Ieronim, arată „lipsa de noblețe a trupului pricinuită de biciuiri și scuipări și palmuiri și cuie și jignirile de pe Cruce¹²”. În versetele 7-9, Isaia revine la ideea tăgăduirii lui Mesia. Astfel, acest pasaj este foarte celebru deoarece deschide o linie de interpretare foarte vastă prin prezentarea lui Mesia sub chipul materiei folosite ca jertfă în Pentateuh. O primă aluzie este cea cu privire la mielul pascal din Ieșire 12. În Levitic cap. 1, când ni se precizează că dacă cineva va vrea să aducă jertfă un miel alb, fără meteahnă, iar în capitolul 16 al aceleiași cărți se vorbește de sărbătoare Zilei Ispășirii, când arhiereul pune mâinile pe capul unui țap pe care mai apoi să-l trimită în pustie, având asupra sa toate păcatele poporului¹³. Iată că între ritualurile cultice din Pentateuh și Isaia 53 avem foarte multe similarități. Mielul adus spre jertfă trebuia să fie fără meteahnă, Robul pătimește fără vină. Țapul de ispășire a fost alungat, viața Robului S-a luat. Desigur, pentru a înțelege adevăratul scop al mențiunii făcute de Isaia cu privire la miel trebuie să luăm în considerare și modul în care Noul Testament preia aceste idei. Astfel, Sfântul Ioan Botezătorul Îl prezintă pe Hristos

¹⁰ John Goldingay, David Payne, *The international critical commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament* ,p.297

¹¹ Sf. Ioan Damaschin, *Cuvântări la sărbători împărătești, la sărbători ale Maicii Domnului și la sfinți*, trad. de pr. Dr. Gabriel Mândrilă și Laura Mândrilă, EIBMO, București, 2010, p. 110

¹² Fericitul Ieronim, *Epistola LXV din Epistole vol. al-II-lea din colecția PSB-serie nouă vol.10*, trad. de Dan Negrescu, ed. BASILICA, București, 2018, p. 129

¹³ Jeremy Schipper, *Interpreting the lamb imagery in Isaiah 53 in “Journal of biblical literature 132” no.2*, University of Philadelphia, 2013, pp.317-320

ucenicilor săi, Andrei și Ioan, prin expresia: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii”(Ioan 1,29,39). Sfântul Ioan Gură de Aur, afirmă faptul că aici Sf. Ioan Botezătorul îl prezintă astfel pe Domnul făcând aluzie atât la Legea lui Moise, cât și la Isaia pentru a-i aduce la credință prin prototipurile vetero-testamentare, căci „acel miel nu a luat asupra lui păcatul nimănui o dată pentru totdeauna, în vreme ce acesta a luat păcatele întregii lumi¹⁴”

Versetul al-8-lea aduce o oarecare inovație în ceea ce privește mesianismul Vechiului Testament pentru că vorbește și despre originea divină a lui Mesia. Isaia, odată ce a vorbit de jertfa Lui, exclamă cu tărie: „iar neamul Lui cine-l va spune? ”. Aici Isaia sugerează subtil, ideea că Mesia nu este un om simplu, căci vom vedea că în genealogiile Vechiului Testament mereu este pomenită figura paternă ca factor dominant, ori aici Isaia care înainte profetise nașterea din fecioară a lui Emanuel, sugerează ideea originii divine a lui Mesia, care nu e doar un simplu om. Ca argument putem oferi acestui fragment interpretarea oferită acestei expresii de Sfântul Atanasie cel Mare care spune: „căci Acesta a ieșit din Fecioară și S-a arătat ca om pe pământ și e Cel al Cărui neam e de nepovestit. Fiindcă nu este cineva care să poată spună pe tatăl Lui după trup, de vreme ce trupul Lui nu e din bărbat, ci numai din Fecioara¹⁵ ”. Ori acest lucru, pune și mai mult accentul pe necredința poporului, căci deși le-au fost vestite toate acestea, au luat la cunoștință cele cu privire la smerenia lui Mesia, nu au crezut în El, socotindu-L între cei fărădelege și răstignindu-L între doi tâlhari.

GRUPA C: Aceste versete constituie punctul culminant al fragmentului pentru că accentuează și mai mult smerenia și dragostea lui Mesia față de poporul Său pentru că vorbește despre cauza suferințelor Sale. Cumva, această secțiune ne aduce la cunoștință faptul că Mesia nu este pedepsit de Iahve pentru propriile fărădelegi, ci pentru ale lor, ale iudeilor din Diaspora , care au fost duși afară din Ierusalim, în exil și acum privesc de sus, cetatea sfântă¹⁶. Această opinie o vom regăsi și la Fericitul Augustin care face referire la acest pasaj din Isaia ca fiind o prevestire pentru Mesia asupra faptului că „ va pătimi pe Cruce din pricina aceluiași popor al iudeilor, din neamul cărora provenea după trup; și așa a fost¹⁷”. Dar, dacă citim și reflectăm mai adânc asupra modului în care jertfa Mântuitorului Iisus Hristos, prefigurată aici de Isaia este tratată în teologia Noului Testament și în cea patristică, vom observa că Sfinții Părinții

¹⁴ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Evanghelia după Ioan*, p.168

¹⁵ Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, trad. de pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 2010, p.195

¹⁶ Ulrich F. Berges, *The book of Isaiah: Its composition and final form*, Hebrew Bible monographs 46,p. 381

¹⁷ Fericitul Augustin, *Despre catehizarea începătorilor în credință în PSB-serie nouă vol. al-XVI-lea*, trad. de Alin Bogdan-Mihăilescu, ed. BASILICA, București, 2016, p.539

oferă jertfei Mântuitorului un aspect universal, cunoscut în dogmatică sub denumirea de aspectul recapitulativ al jertfei ce constă în recapitularea tuturor oamenilor din toate timpurile și locurile în Hristos. Această idee a fost dezvoltată în Noul Testament de către Sfântul Apostol Pavel, care spune „precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea Unuia se vor face dreți cei mulți”(Romani 5,19). Ori tocmai aceasta este și ideea exprimată aici de Isaia, a morții lui Hristos pentru noi, prin expresiile folosite. Eusebiu de Cezareea tâlcuiește acest pasaj spunând că acesta a constituit “sacrificiul acestui trupesc instrument al Cuvântului și a fost adus în folosul întregii noastre turme a oamenilor¹⁸”. Pe lângă această idee a recapitulării, vom observa că Sfinții Părinți oferă și o altă interpretare acestui pasaj, una vindicativă. Astfel, Clement Alexandrinul interpretează expresia “Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărâdelegile noastre ale tuturor” și susține ideea exprimată anterior în versetul 5 pentru că “L-a dat pe El, adică spre a corecta și îndrepta păcatele noastre¹⁹”, iar Sfântul Vasile cel Mare interpretează acest pasaj și spune că Mesia “a suferit cea mai necinstită moarte, ca să ne readucă pe noi la viața cea mai slăvită²⁰”. În aceste pasaje, observăm cum Sf. Părinți indentifică în aceste versete un alt aspect al jertfei lui Hristos-Mesia, și anume cel ontologic. Acesta se referă la modul prin care Hristos Își asumă atât vina pentru păcatele noastre, cât și umanitatea în sine cu afectele Sale, acestea fiind neputințele din versetul 4, și o îndumnezeiește prin Jertfa Sa. Însă, într-un mod indirect versetele acestea mai scot în evidență și motivul jertfei lui Mesia, iubirea față de poporul Său. Astfel, Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că Hristos este „Cuvântul dreptății, Care din iubire de oameni pătimizește fără vină²¹”, iar Sfântul Dumitru Stăniloae ține să sublinieze faptul că Hristos nu trebuia să moară potrivit ființei, ci misiunii Sale²² adică, dacă după Sfântul Apostol Pavel, moartea e o consecință a prezenței păcatului în ființa umană (Romani 6,23), Hristos nu trebuia să moară fiind fără de păcat, dar fiindcă S-a întrupat și a venit în proxima apropiere față de om, a luat asupra Sa vina păcatelor pe care El nu Le-a săvârșit și a murit pentru viața semenilor Săi.

¹⁸ Eusebiu de Cezareea, *Despre Sfântul Mormânt în colecția PSB-serie nouă vol. al-VIII-lea*, trad. de Radu Alexandrescu, ed. BASILICA, București, 2012, p. 362

¹⁹ Clement Alexandrinul, *Pedagogul în colecția PSB-serie nouă vol. al-XVI-lea*, trad. de pr. Dumitru Fecioru, ed. cit., p.122

²⁰ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Mari în colecția PSB-serie nouă vol. al-V-lea*, trad. de Florin Filimon, ed. BASILICA, București, 2013, pp.221-222

²¹ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2006, p.474

²² Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului din colecția „Dumitru Stăniloae-opere complete” vol. al-IV-lea*, ed. BASILICA, București, 2013, p.334

III. Concluzii finale

Ca și concluzie putem observa că în literatura creștină, Isaia 53 este interpretată ca un arhetip al Pătimirilor Mântuitorului , căci Sfinții Părinți, după cum am putut vedea se folosesc de acest fragment pentru a demonstra că Hristos este Dumnezeu cel adevărat care S-a întrupat și S-a adus pe Sine jertfă pentru a mântui pe oameni.

IV. Bibliografie

- **Manuale de specialitate**

1. BUCHIU ȘTEFAN, pr. Prof. dr., TULCAN IOAN, pr. Prof. dr., STEREA TACHE, pr. Prof. dr., IOJA CRISTINEL, pr. Prof. dr., *Teologia Dogmatică Ortodoxă vol. II*, ed. BASILICA, București, 2022
2. BERGES F. ULRICH, *The book of Isaiah: Its composition and final form*, Hebrew Bible monographs 46
3. CHIRILĂ IOAN, pr. Prof. dr., *Introducere în Vechiul Testament*, ed. BASILICA, București, 2018
4. GOLDINGAY JOHN, PAYNE DAVID, *The international critical commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament*
5. PRELIPCEAN VLADIMIR, pr. Prof., BARNA GHEORGHE, NEAGA NICOLAE, pr. Prof. , CHIALDA MIRCEA, pr. Prof., *Studiul Vechiului Testament - manual pentru facultățile teologice ediția a IV-a*, ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006
6. STĂNILOAE DUMITRU, pr. Prof. dr., *Iisus Hristos sau restaurarea omului din colecția „Dumitru Stăniloae-opere complete” vol. al IV-lea*, ed. BASILICA, București, 2013

- **Surse patristice**

1. SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, patriarh al Alexandriei, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, trad. de pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 2010
2. FERICTUL AUGUSTIN, *Despre catehizarea începătorilor în credință în PSB-serie nouă vol. al-XVI-lea*, trad. de Alin Bogdan-Mihăilescu, ed. BASILICA, București, 2016
3. SFÂNTUL CHIRIL, arhiepiscop al Alexandriei, , *Dialoguri despre Sfânta Treime din colecția „Dumitru Stăniloae-seria traduceri” vol.al-III-lea*, trad.de pr. prof. Dumitru Stăniloae, ed. BASILICA, București, 2021
4. IDEM, *Tâlcuire la psalmi din colecția colecția „Dumitru Stăniloae-seria traduceri” vol. al V-lea*, trad. de pr. prof. Dumitru Stăniloae, ed. BASILICA, București, 2023

5. CLEMENT ALEXANDRINUL, scriitor bisericesc, *Pedagogul în colecția PSB-serie nouă vol. al-XVI-lea*, trad. de pr. Dumitru Fecioru, ed. cit.
6. EUSEBIU DE CEZAREEA, episcop și istoric bisericesc, *Despre Sfântul Mormânt în colecția PSB-serie nouă vol. al-VIII-lea*, trad. de Radu Alexandrescu, ed. BASILICA, București, 2012
7. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, arhiepiscop de Constantinopol, , *Omilii la Evanghelia după Ioan vol. I din colecția PSB vol.15*, trad. de Maria-Iuliana Rizeanu, introducere și note de ierom. Policarp Pâruloiu, ed. BASILICA, București, 2015
8. SFÂNTUL IOAN DAMASCHIN, monah, *Cuvântări la sărbători împărătești, la sărbători ale Maicii Domnului și la sfinți*, trad. de pr. Dr. Gabriel Mândrilă și Laura Mândrilă, EIBMO, București, 2010
9. FERICITUL IERONIM, *Epistola LXV din Epistole vol. al-II-lea din colecția PSB-serie nouă vol.10*, trad. de Dan Negrescu, ed. BASILICA, București, 2018
10. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, monah, *Ambigua*, trad. pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2006
11. SFÂNTUL VASILE CEL MARE, arhiepiscop, *Omilii la psalmi din colecția PSB-serie nouă vol. al-IV-lea*, trad. de ierom. Policarp Pâruloiu și pr. Dumitru Fecioru, ed. BASILICA, București, 2011
12. IDEM, *Regulile Mari în colecția PSB-serie nouă vol. al-V-lea*, trad. de Florin Filimon, ed. BASILICA, București, 2013

• **Studii și articole**

1. SCHIPPER JEREMY, *Interpreting the lamb imagery in Isaiah 53 in "Journal of biblical literature 132" no.2*, University of Philadelphia, 2013

SLAVA LUI DUMNEZEU ȘI TEOGNOSIA - O ABORDARE EXEGETICĂ A DOXOLOGIEI PSALMULUI AL XVIII-LEA

DAVID GAGEA-NEAGA
Teologie pastorală anul III

I. Psalmul 18-un psalm doxologic

Rezumat: Psaltirea este una dintre cărțile cele mai frumoase și mai deosebite ale Vechiului Testament tocmai datorită simbolismului aparte pe care îl are, dar mai ales lirismului ebraic de care dă dovadă. Pe lângă, temele teologice pe care le abordează psaltirea extrem de vaste, în psalmi cuprinzându-se atât învățături cu privire la viața cotidiană a omului cât și cu privire la teme dogmatice de ordin antropologic, hristologic, pnevmatologic sau triadologic și ecclesial, motiv pentru care citirea psalmilor a și fost implementată în cult încă din Biserica primară și nu numai. Acest studiu urmărește modul în care lauda și slava lui Dumnezeu, una din cele mai importante astfel de teme, se oglindește în psalmul 18, un psalm pe care regale David l-a scris.

Cuvinte cheie: psaltirea, cult, symbolism

Psaltirea a fost împărțită, de-a lungul timpului, în funcție de temele teologice pe care le abordează în mai multe categorii de Psalmi. Prima categorie, din care face parte de altfel și psalmul nostru, este cea a psalmilor de laudă. Aceștia sunt psalmii în care se cântă lauda lui Dumnezeu și puterea Lui¹. Aceștia la rândul lor se impart în mai multe categorii și anume; imne adresate Dumnezeului Legământului, în care Isarel aduce laudă Domnului din diferite motive (8, 18, 32, 99, 102, 103, 110, 112, 113, 116, 134, 135, 144-150); psalmii Împărăției care Îl preaslăvesc pe Dumnezeu ca Stăpân al universului (22, 95-97); cântările Sionului, care fac referință la providența divină (45, 47, 75, 83, 86, 122); ai treptelor ce subliniază bucuria apropierei de Domnul (119-133) și cei regali sau mesianici ce creionează ideea unui rege

¹ Pr. Prof. Vladimir Prelipean, pr. Prof. Gheorghe Barna, pr. Prof. Nicolae Neaga, pr. Prof. Mircea Chialda, *Studiul Vechiului Testament- manual pentru facultățile teologice ediția a-IV-a*, ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, p. 287

prin care Dumnezeu va împlini iconomia mântuirii (2, 17, 19, 20, 44, 71, 88, 100, 109, 131, 143)².

Din prima subcategorie face parte și psalmul de față, datorită faptului că în centrul structurii sale se află tocmai ideea legământului, a Legii care este prezentată ca un dar pe care Dumnezeu îl face omului cu scopul de a-l ajuta și a-l susține prin aceasta în călătoria sa duhovnicească, ca o hrană indispensabilă vieții omenești, lucru pe care îl vom observa dacă vom analiza cu atenție structura chiasmică a acestui psalm. Pentru început, o descriere foarte generală a acestui psalm o face Sfântul Grigorie de Nyssa care spune că “este un imn al slavei celei neajunse și nespuse a lui Dumnezeu, armonia întregii creațiuni, care vine dintr-un astfel de ritm, fiind un amestec de lucruri contrare³”.

II. Structura chiasmică și analiza exegetică a psalmului

Plecând de la aceste cuvinte ale Sfântului Grigorie de Nyssa putem observa că lauda adusă lui Dumnezeu ca și Legiutor și Dumnezeu al legământului este corelată și chiar pusă în mijlocul ideii de contemplare a lui Dumnezeu prin creație⁴. Acest lucru ne ajută să înțelegem structura chiasmică a psalmului care ar arăta cam așa:

A. Slava lui Dumnezeu (v. 1-4): “Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria. Ziua zilei spune cuvânt și noaptea nopții vestește știință. Nu sunt graiuri, nici cuvinte ale căror glasuri să nu se audă. În tot pământul a ieșit vestirea lor și la marginile lumii cuvintele lor”.

B. Penetrarea razelor soarelui (v.5-7): “În soare Și-a pus locașul Său; și El e ca un mire ce iese din cămara Sa. Bucurase-va ca un uriaș care aleargă drumul Lui, de la marginea cerului ieșirea lui, și oprirea lui până la marginea cerului; și nu este cine să se ascundă de căldura Lui”.

C. Natura și puterea Cuvântului lui Dumnezeu (v.8-12): “Legea Domnului e fără prihană, întoarce sufletele; mărturia Domnului e credincioasă înțelepțește pruncii; judecățile Domnului sunt drepte, veselesc inima; porunca Domnului e strălucitoare, luminează ochii; Frica de Domnul este curată, rămâne în veacul veacului; judecățile Domnului sunt adevărate, îndreptățește

² Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Chirilă, *Introducere în Vechiul Testament*, ed. BASILICA, București, 2018, p.441

³ Sfântul Grigorie de Nyssa, *La titlurile psalmilor în PSB vol. 30*, trad. de pr. Prof. dr. Teodor Bodogae, EIBM al BOR, București, 1998, p.140

⁴ După cum vom vedea și în cele de mai jos pe care le vom expune în continuare, psalmul acesta a reprezentat întotdeauna un sprijin al gândirii patristice în combaterea păgânismului prin accentuarea diferenței dintre creatură și Creator. Creația nu mărturisește sub nicio formă despre ea însăși, ci despre slava Domnului, care a făcut-o.

toate. Dorite-s mai mult decât aurul și decât piatra cea de mare și mai dulci decât mierea și fagurele. Că robul Tău le păzește pe ele, și răsplătire multă are”.

B. Penetrarea puterii Cuvântului lui Dumnezeu (v.13-14): “Greșelile mele cine le va pricepe? De cele ascunse ale mele curățește-mă și de cele străine ferește pe robul Tău; de nu mă vor stăpâni atunci fără prihană voi fi și mă voi curăța de păcat mare”.

A. Slava lui Dumnezeu (v.15): “Și vor bineplăcea cuvintele gurii mele și cugetul inimii mele înaintea Ta pururi; Doamne, ajutorul meu și izbăvitorul meu”.

GRUPA A-A: Psalmul debutează cu anunțarea temei centrale a poemului și anume revelația lui Dumnezeu prin intermediul creației mai întâi, iar mai apoi prin *Torah*. Astfel, prin faptul că menționează cerurile psalmistul face indirect o referire la zeul babilonian al soarelui numit Shamash, în condițiile în care cuvântul ebraic pentru soare era *šemeš*. Ce vrea să arate prin aceasta psalmistul? Că Dumnezeul lui Israel este cel care a făcut soarele, Creatorul care este mărturisit de propria creație. Mărturia aceasta, însă, este una destul de tăcută pentru că iată deși vorbim de cuvinte “a căror glasuri să nu se audă”(v. 3-4), cumva paradoxal nu auzim niciun fel de zarvă, ci această mărturie se află în creație și este deschisă tuturor⁵. Ca să înțelegem ceea ce vrea psalmistul să spună aici este necesar să aruncăm o privire și asupra modului în care aceste idei sunt interpretate de către Sfântul Apostol Pavel care în epistola către Romani preia aceste idei și spune că „cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica lui putere și dumnezeire” (Romani 1,20), dar mai departe explică și de ce trebuie să fim atenți când pomenește de eroarea pe care au făcut-o religiile politeiste păgâne când zice că „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și s-au închinat și au slujit făpturii în locul Făcătorului”(Rm. 1,25). De aceea și psalmistul Îl prezintă pe Dumnezeu ca și Creator al cerurilor ca nu cumva israeliții să cadă în eroarea păgânească și să confunde Creatorul cu creația. În acest sens, Sfinții Părinți au făcut foarte clară această distincție, prezentând totodată creația ca un mijloc de revelare a lui Dumnezeu.

Astfel, Sfântul Atanasie cel Mare afirmă: “pentru că toate sunt create, iar El este necreat, a întocmit creațiunea prin Cuvântul Său (Rațiunea Sa) astfel, ca, deoarece El este prin fire nevăzut, să poată fi cunoscut de oameni prin operele Lui⁶”. De asemenea, Sfântul Chiril al Alexandriei ține și el să precizeze că “măreția unui meșteșug nu vorbește despre slava lui proprie, ci despre cea

⁵ Walter Brueggemann, William H. Bellinnger Jr, *Psalms*, New Cambridge Bible Commentary, pp.101-102

⁶ Sfântul Atanasie cel Mare, *Cuvânt împotriva Elinilor*, trad. de pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 2010, p.104

a Meșterului⁷”. Sfântul Vasile cel Mare păstrează aceleași concepte și afirmă că “nici cerurile nu sunt însuflețite pentru că spun slava lui Dumnezeu, nici țaria nu este o ființă înzestrată cu simțuri pentru că vestește facerea mâinilor Lui⁸”. Cu alte cuvinte, creația în sine nu e Dumnezeu, ci măreția ei, armonia și ordinea ei ne mărturisesc despre Slava lui Dumnezeu, un Creator atotputernic. Este ceea ce în teologia dogmatică numim revelația naturală care este fundamentată scripturistic tocmai prin aceste versete din psalmul 18. Ca să înțelegem această revelație și ce presupune aceasta vom apela la cuvintele Sfântului Dumitru Stăniloae care spune că „natura indică un temei, un izvor, o cauză dincolo de ea, la care parvenim prin intuiție fulgerătoare sau prin logică strânsă, dar nu ne descoperă clar însușirile acelui temei⁹”. Deseori, în cartea psalmilor se atrage atenția foarte vehement asupra păcatului idolatriei prezentându-l ca pe un antiexemplu poporului lui Israel: “idolii neamurilor sunt argint și aur, lucruri făcute de mâini omenești; gură au și nu vor grăi, ochi au și nu vor vedea; urechi au și nu vor auzi, că nu este duh în gura lor. Asemenea lor să fie toți cei ce-i fac pe dânșii și toți cei ce se încred în ei” (Psalmul 134,15-18). Privit din această perspectivă, psalmul 18 accentuează revelația naturală și ideea posibilității contemplării lui Dumnezeu în creație. Ca să înțelegem acest lucru vom comenta în cele ce urmează două secțiuni din fundamentala lucrare maximiană “*Ambigua*” din care putem observa faptul că Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbește de o adevărată contemplare a lui Dumnezeu în creație, dezvoltând și aducând o perspectivă nouă, cea a conceptului de $\lambda\omicron\gamma\omicron\iota$ ai creației și prin aceasta, liturghia cosmică. Iată ce spune Sfântul: “socotesc că cea dintâi, conformându-se mereu-la fel și cât se poate de mult-rațiunii, înfățișează (prin aspectele ei naturale) țesătura armonioasă a universului ca pe o carte ce are, drept litere și silabe, corpurile deosebite și îngroșate prin întâlnirea multor calități, care sunt cele dintâi și mai apropiate în raport cu noi; iar ca cuvinte, calitățile generale care sunt mai departe și mai subțiri¹⁰”. Tocmai din acest motiv psalmistul ține să vorbească mai apoi și de preaslăvirea lui Dumnezeu în Tora, după cum vom vedea puțin mai jos.

Pentru moment e important să vedem cum se încheie acest psalm. Dacă la început martorii slavei lui Dumnezeu erau cerurile și întreaga creație, versetul 15 conchide acest psalm. În urma celor expuse, cuvintele lui David

⁷ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Tâlcuire la psalmi din colecția “Dumitru Stăniloae-opere complete seria traduceri” vol. al-V-lea*, trad. de pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, ed. BASILICA, București, 2023, p.118

⁸ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron în PSB-serie nouă vol. 6*, trad. de pr. Dumitru Fecioaru și Dionisie-Constantin Pîrvuloiu, ed. BASILICA, București, 2025, p.190

⁹ Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului din colecția “Dumitru Stăniloae-opere complete” vol. 4*, ed. BASILICA, București, 2013, p.26

¹⁰ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. de pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBM al BOR, București, 2006, p.191

din versetul al 15-lea sugerează de fapt o implorare foarte adâncă prin care de fapt îl roagă pe Dumnezeu. Ce Îl roagă? Ca să poată stăpâni peste propria prezumție și condiție umană. Cuvântul “sprijinitorul meu” tocmai asta și vrea să arate, faptul că regele David vrea ca frica să nu-l cuprindă și să nu-l stăpânească, recunoscând că doar Dumnezeu îi poate aduce izbânda¹¹. După ce psalmistul a mărturisit înaintea lui Dumnezeu toată disperarea pe care el o avea în versetele anterioare, încheie imnul într-o notă a slăvirii lui Dumnezeu printr-un limbaj ce denotă o oarecare consacrare a psalmistului în fața lui Dumnezeu prin folosirea expresiilor de “bine-plăcute” sau “în vederea Ta”. A fi bineplăcut denotă și o oarecare tentă sacrificială pentru că în astfel de termeni erau descrise și jertfele de la templu. Putem observa un oarecare contrast între versetele 11 și 15. În versetul 11, judecățile lui Iahve sunt mai dulci ca mierea și foarte gustoase, dar în versetul 15 psalmistul cere ca cuvintele sale, reîmprospătate de către Tora, să fie bineplăcute înaintea lui Dumnezeu. Acest lucru sugerează ideea faptului că psalmistul cere o oarecare purificare a inimii lui, căci aceea este de fapt pântecele cuvintelor¹². E ca și cum deși cunoaște slava lui Dumnezeu prin Tora, totuși psalmistul se consideră nevrednic de această bunătate a revelației și cere să se învrednicească spre a o primi.

GRUPA B-B: O dată ce a vorbit de ceruri ca martori ai slavei negrăite a lui Dumnezeu, psalmistul introduce o nouă serie de martori ai slavei lui Dumnezeu și anume, soarele, și ulterior, precum am văzut și mai sus, chiar psalmistul. Astfel, prin oda pe care o aduce soarelui oferă psalmului o oarecare notă de acuitate și comparabilitate cu imnurile babiloniene și egiptene închinat zeului soare. Aici se completează ideea de mai sus, potrivit căreia prin comparația cu soarele vrea să se arate că el nu este în sine Dumnezeu, ci o creatură a lui Dumnezeu. Modul în care se face referire la soare ca un mire și ca un om puternic demonstrează o bucurie imensă, ordine, disciplină și putere, totuși subiectul în această pericopă rămâne Dumnezeu și nu soarele ca o zeitate, din contră aici mai degrabă se ilustrează faptul că soarele a fost făcut de Dumnezeu cu un scop¹³. În Orientul antic, soarele era simbolul dreptății ceea ce fundamentează legătura dintre cele două părți ale psalmului¹⁴. De ce aceasta? Pentru că deși tematica generală a psalmului este revelația, comparațiile cu Persoana Mântuitorului sunt inevitabile. Mai întâi, razele

¹¹ Rabbi Abraham Ibn Ezra's, *Commentary on the book of psalms*, The Reference Library of Jewish Intellectual History, p.153

¹² Dirk J. Human; Cas. J.A Vos, *Psalms and liturgy*, T&T CLARK INTERNATIONAL AContinuum imprint, London, New York, p.268.

¹³ James H. Waltner, *Believers Church Bible commentary: Psalms*, Herald Press, Warelloo, 1931, p.108

¹⁴ Pr. Ioan Sorin Usca; prof. Ioan Traia, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți: Psalmii*, p.62

soarelui care răsar zilnic aduc oamenilor o rază de speranță. Soarele aduce bucurie omului după multe zile în care a plouat, a fost ceață sau doar înnorat. Soarele înseamnă lumină, căldură, și energie pentru agricultură. Dacă ar fi mai aproape sau mai departe nu ar mai putea susține viața¹⁵. La fel și Hristos e comparat cu “Soarele dreptății”. Chiar și interpretarea patristică a acestor versete dau de înțeles că soarele la care se referă psalmistul este de fapt, Hristos. Astfel, Sfântul Iustin Martirul și filosoful spune că “mersul soarelui care iese din înaltul cerului și se întoarce în înaltul cerului a fost văzut ca figură a lui Hristos, care pornește de la Tatăl, se întoarce la El și va veni din nou¹⁶”, iar Fericitul Ieronim vede această comparație ca pe o extindere a profeției mesianice din versetul 4, făcând o referire la actul întrupării prin care “Sfânta Fecioară Maria, fiindcă L-a zămislit pe Cel în care sălășluiește trupește toată plinătatea dumnezeirii, este salutăată prin «plină de har»¹⁷”. Astfel, iată că în psalm putem observa o ușoară și foarte discretă trecere de la ceruri ce mărturisesc slava lui Dumnezeu, la soare care are un simbolism hristologic, motiv pentru care face tranziția în spre deplinătatea revelației divine prin cuvântul Legii, iar mai apoi la psalmist.

Astfel, în versetele 13-14, autorul se prezintă ca fiind robul Domnului, ca cel care este împreună cu toți ceilalți din popor, rob al Celui Preaînalt. În lumina Torei, psalmistul își vede propriile slăbiciuni și stăruie pentru a-și păstra integritatea și inocența în fața revoltei pornite împotriva lui Dumnezeu. Formula din versetul al-11-lea indică faptul că acest psalm a fost cântat în timpul sacrificiilor de la templu. Imnul se încheie prin reconsacrare, prin folosirea numelui *go’el* (“sprijinitorul meu”). De fapt, e un lucru foarte interesant faptul că în prima secțiune a acestui psalm numele divin este redat prin cuvântul “*el*” ce implică un raport de putere între Dumnezeu și lume, pe când în partea a doua, numele obișnuit ebraic al lui Dumnezeu apare de 7 ori, anume *Yahwe*. Rostirea acestui nume cunoscut doar iudeilor denotă o și mai mare apropiere și o relație mult mai profundă a omului, a psalmistului cu Dumnezeu. De aceea el își permite să rostească acest nume ,că împlinește Legea lui Dumnezeu. Dar ce înseamnă a împlini Legea? Cum să ne apropiem de Dumnezeu? La această întrebare îl avem pe Sfântul Ioan Gură de Aur, care tâlcuind momentul când numele de *Iahwe* a fost descoperit lui Avraam când l-a adus ca jertfă pe Isaac, îl elogiază pe Avraam și ne îndeamnă „să împlinim cu fapta poruncile Lui... ce folos dacă în fiecare zi auzim poruncile, dar nu le

¹⁵ John. H. Waltner, op.cit., p.110

¹⁶ Sfântul Iustin Martirul și filosoful, *Dialog cu iudeul Tryfon în PSB. Vol. al-II-lea*, trad. de pr. Prof. T. Bodogae, pr. Prof. Olimp Căciulă și pr. Prof. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1980, p.168

¹⁷ Fericitul Ieronim, *Epistola LXV către fecioara Principia. Tâlcuirea psalmului 44 în PSB-serie nouă vol. 10*, trad. de Florin Filimon, ed. BASILICA, București, 2018, p.130

facem¹⁸?”. Cumva acest lucru îl subliniază și psalmul, ba chiar mai mult ne face să înțelegem că pe lângă împlinirea formală a Legii prin sacrificiile obișnuite, e necesară jertfirea proprie prin ascultarea cu obediență maximă față de cuvintele Legii scrise în inima noastră. Este practic o chemare spre jertfă pe care o inițiază psalmistul, care urmărește ca prin conștientizarea Legii să se smerească și să-și deschidă tot mai mult sufletul spre a-L primi pe Dumnezeu în inima sa.

GRUPA C: Tema centrală a psalmului constă în ideea potrivit căreia Legea lui Dumnezeu este perfectă, necesară și mai de preț decât orice, fiind esențială omului în progresul său spiritual. Astfel, această secțiune debutează prin menționarea faptului că Legea lui Dumnezeu este atât de puternică încât întoarce sufletele. Ca să înțelegem trebuie să definim concepția de suflet care în perspectiva lumii științifice este definit ca esența unei persoane și ca fiind nemuritor. Dacă cercetăm Sfânta Scriptură, vom vedea că sufletul este creat de către Dumnezeu ca parte integrantă a firii umane alături de trup, față de care este prezentat prin comparație, căci sufletul este imaterial și nemuritor, iar trupul muritor și alipit de lumea materială și trecătoare. Ori în Biblie, de multe ori vrea să se arate faptul că Legea transcede materialul, cu scopul de a ajunge la o realitate imanentă acestuia. Atunci ar trebui să ne întrebăm la ce se referă Legea și cum se poate ca ea să întoarcă suflete? Dacă interpretăm Legea strict ca pe un act cultic și formal, ca și în cărțile lui Moise, totuși perfecțiunea Legii este dată prin intermediul faptului că ea este garantă de deplina revelare a lui Dumnezeu prin Hristos¹⁹. Care este centralitatea mesajului lui Hristos? Faptul că omul este mult mai mult decât trupul. De aceea versetul 11 compară judecățile lui Dumnezeu folosind un superlativ relativ, chiar absolut, spunând că sunt mai dorite decât miera. Sfântul Vasile cel Mare comentează acest fragment afirmând că “dorirea celor superioare- oferind și puțința și libertatea desfătărilor de cele dorite- ne silește să ne disprețuim și să ne scârbim de cele inferioare²⁰”. Cam aceeași interpretare o oferă și Clement Alexandrinul, care interpretează aceste versete prin prisma întrupării Mântuitorului, prin care sufletul omului a fost chemat spre împlinirea scopului său ontologic inițial. Astfel, după Clement “acestea au fost zise despre Cuvânt, Care este miera, iar proorocia așază de multe ori Cuvântul mai presus de miere și de fagure²¹”. Deci

¹⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere în PSB*. Vol. 22, trad. de pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1989, p.153

¹⁹ Hans Mol, *Calvin for the third millennium*, ANU press, pp. 89-94

²⁰ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Mici în PSB-serie nouă vol.5*, trad. de Laura Enache, ed. BASILICA, București, 2013, p.346

²¹ Clement Alexandrinul, *Pedagogul în PSB-serie nouă vol. 16*, trad. de pr. Dumitru Fecioru, ed. BASILICA, București, 2016, p.112

Hristos, cel mai presus de toate, din iubirea de oameni e cel care ne redă posibilitatea retrăirii paradisiului prin restaurarea umanității noastre căzute.

O ultimă întrebare se iese în urma acestor idei: dacă vorbim de un Dumnezeu care valorizează atât de mult lumea și sufletul omului, de ce să ne fie frică de El și de ce ne îndeamnă psalmul la aceasta? Și nu doar, ci în tot Vechiul Testament, frica e foarte dominantă. Mai întâi Legea talionului, apoi modul în care Dumnezeu se adresează lui Moise spunându-i că nu poate fi văzut de un om care să și rămână viu. În Noul Testament însă se pare că Dumnezeu ne descoperă deplinătatea iubirii Sale. Care e raportul atunci? Fericitul Augustin răspunde la această întrebare, îndemnându-ne să-l “iubim pe cel de care ne temem, încât să ne temem de el cu o iubire curată²²”. Iată că astfel ne temem de El tocmai din pricina iubirii pe care nu vrem să o pierdem. Aceasta este de fapt adevărata temere de Dumnezeu, nu ca de un tiran, ci ca de un Tată iubitor a Cărui dragoste și atenție nu vrem să o pierdem, Legea veche având un rol pur pedagogic.

III. Ecouri ale psalmului în Scriptură

Psalmul 18 prezintă creația ca pe o mărturie universală a existenței și slavei lui Dumnezeu. Psalmistul afirmă: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Ps. 18, 2). Aceeași idee este exprimată în Înțelepciunea lui Solomon 13, 5: „Căci din mărimea și frumusețea fapturilor se cunoaște, prin asemănare, Făcătorul lor.” În ambele texte, contemplarea lumii create conduce la cunoașterea Creatorului. Imaginea creației care Îl laudă pe Dumnezeu apare și în Daniel 3, 57: „Binecuvântați toate lucrurile Domnului pe Domnul, lăudați-L și-L preainălțați în veci.” Aici, ca și în Psalmul 18, întreaga natură este prezentată ca participând la slăvirea Creatorului. Despre soare, Psalmul 18 spune: „Și el este ca un mire ce iese din cămara sa; bucurase-se va ca un uriaș care aleargă calea lui” (Ps. 18, 6). Această imagine este apropiată de profeția din Maleahi 3, 20: „Și va răsări pentru voi, cei ce vă temeți de numele Meu, Soarele dreptății și tămăduire va fi sub aripile Lui.” Tradiția creștină vede aici o referire la Hristos, identificat explicit în Ioan 8, 12, unde spune: „Eu sunt lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții.”

A doua parte a Psalmului 18 laudă Legea lui Dumnezeu: „Legea Domnului este fără prihană, întoarce sufletele” (Ps. 18, 8). Această idee se regăsește în Deuteronom 6, 6-7: „Cuvintele acestea să fie în inima ta și să le întipărești în mintea copiilor tăi.” În ambele texte, Legea este prezentată ca

²² Fericitul Augustin, *Predici la Cincizecime în PSB-serie nouă vol. 13*, trad. de Corneliu Clop, ed. BASILICA, București, 2014, p.451

izvor de viață și călăuză pentru om. În final, psalmistul se roagă: „De greșelile mele cele ascunse curățește-mă” (Ps. 18, 13). O rugăciune asemănătoare găsim în parabola vameșului din Luca 18, 13: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!” Ambele texte exprimă conștiința nevredniciei omului și nevoia de curățire prin mila lui Dumnezeu.

Prin urmare, Psalmul 18 se află în strânsă legătură cu cărți precum Înțelepciunea lui Solomon, Daniel, Maleahi, Romani, Ioan, Deuteronom și Luca, toate dezvoltând temele fundamentale ale psalmului: revelația lui Dumnezeu în creație, lumina dumnezeiască, valoarea Legii și necesitatea pocăinței²³.

IV. Concluzie

În concluzie psalmul al 18-lea este foarte în simboluri hristologice prin care se urmărește transcerea formalismului religios și se vrea o oarecare încurajare a omului spre a se jertfi pe sine însuși lui Dumnezeu.

V. Bibliografie

- **Manuale de specialitate**

1. BRUEGGEMANN Walter, BINGER H. Wiliam, *Psalms*, New Cambridge Bible Commentary
2. ABRAHAM, rabbi, Ibn Ezra's, *Commentary on the book of psalms*, The Reference Library of Jewish Intellectual History,
3. CHIRILĂ IOAN, pr. Prof. dr., *Introducere în Vechiul Testament*, ed. BASILICA, București, 2018
4. HUMAN J. Dirk, J.A Vos, *Psalms and liturgy*, T&T CLARK INTERNATIONAL Continuum imprint, London, New York
5. PRELIPCEAN Vladimir pr. Prof.dr. ; BARNA Gheorghe, pr. Prof. dr.; NEAGA Nicolae, pr.prof. dr. ; CHIALDA Mircea, pr. Prof.; *Studiul Vechiului Testament- manual pentru facultățile teologice ediția a-IV-a*, ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2006
6. STĂNILOAE Dumitru, pr. Prof.dr., *Iisus Hristos sau restaurarea omului din colecția "Dumitru Stăniloae-opere complete" vol. 4*, ed. BASILICA, București, 2013
7. USCA Ioan Sorin, pr.; TRAIĂ Ioan, prof.; , *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți: Psalmii*
8. WALTNER H. James, *Belivers Church Bible commentary: Psalms*, Herald Press, Wareloo, 1931

²³ Pr. Vladimir Prelipcean, op. cit., pp. 190-198

- **Surse patristice**

1. Sântul ATANASIE CEL MARE, arhiepiscopul Alexandriei ,*Cuvânt împotriva Elinilor*, trad. de pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMO, București, 2010
2. AUGUSTIN, fericitul, *Predici la Cincizecime în PSB-serie nouă vol.13*, trad. de Corneliu Clop, ed. BASILICA, București, 2014
3. Sfântul CHIRIL, arhiepiscopul Alexandriei, *Tâlcuire la psalmi din colecția “Dumitru Stăniloae-opere complete seria traduceri” vol. al V-lea*, trad. de pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, ed. BASILICA, București, 2023
4. CLEMENT ALEXANDRINUL, scriitor bissericesc, *Pedagogul în PSB-serie nouă vol. 16*, trad. de pr. Dumitru Fecioru, ed. BASILICA, București, 2016
5. Sfântul GRIGORIE de Nyssa, episcop, *La titlurile psalmilor în PSB vol. 30*, trad. de pr. Prof. dr. Teodor Bodogae, EIBM al BOR, București, 1998
6. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, arhiepiscop de Constantinopol, *Omilii la Facere în PSB. Vol. 22*, trad. de pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1989
7. IERONIM, fericit, *Epistola LXV către fecioara Principia. Tâlcuirea psalmului 44 în PSB - serie nouă vol. 10*, trad. de Florin Filimon, ed. BASILICA, București, 2018
8. Sfântul IUSTIN, martir și filosof, *Dialog cu iudeul Tryfon în PSB. Vol. Al II-lea*, trad. de pr. Prof. T. Bodogae, pr. Prof. Olimp Căciulă și pr. Prof. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1980
9. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, monah, *Ambigua*, trad. de pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBM al BOR, București, 2006
10. Sfântul VASILE CEL MARE, al Cezareii Capadociei, *Omilii la Hexaemeron în PSB-serie nouă vol. 6*, trad. de pr. Dumitru Fecioaru și Dionisie-Constantin Pîrvuloiu, ed. BASILICA, București, 2025
11. IDEM, *Regulile Mici în PSB - serie nouă vol.5*, trad. de Laura Enache, ed. BASILICA, București, 2013

- **Studii și articole**

1. MOL Hans, *Calvin for the third millennium*, ANU press

PSALMUL 102 AL LUI DAVID

Comentariu

Pr. ALIN CIOBANU
Master anul II

“Binecuvintează, suflete al meu, pe Domnul”

Prezentare

Psalmul 102, așa cum este cunoscut în traduceri românești care urmăresc numerotarea psalmilor conform numerotării în Septuaginta (sau 103, conform numerotării în textul ebraic), este unul din cele mai cunoscute și iubite imne de laudă^{1,2} din cartea Psalmilor, deschizând, de altfel, în forma actuală a Psaltirii, un mic șir de imnuri (Psalmii 102-106).

Textul ebraic împarte Psalmii în cinci “cărți”, imitând cele cinci cărți ale Pentateuhului³, în timp ce în cultul ortodox, găsim o altfel de împărțire, în 20 de catisme. Literatura de specialitate urmărește cu precădere structura textului ebraic. Conform acestei structuri, psalmul 102 este cuprins în cartea a patra (ce cuprinde psalmii 90-106), identificată ca o colecție de psalmi exilici, deși Diac. conf. dr. Alexandru Mihăilă atribuie psalmul 102 perioadei postexilice, datorită prezenței aramaismelor, precum și datorită

¹ Walter Brueggemann, William H. Bellinger Jr, *Psalms* (New Cambridge Bible Commentary), Cambridge, p.440.

² James H. Waltner, *Believers Church Bible Commentary: Psalms*, HERALD PRESS, p.497.

³ The Gospel Coalition, *Introduction to Psalms*, TGC Course | Introduction to Psalms (thegospelcoalition.org) accesat 15 iunie 2023.

citării clare din Isaia 40, 6-8 în versetele 15-17⁴. Cartea a patra a psalmilor invită cititorul la meditație asupra istoriei lui Israel dinaintea regatului davidic și asupra dragostei statornice a lui Dumnezeu, ca un liman în fața disperării poporului aflat în exil⁵. Aceast motiv e reluat în psalmul 102 care amintește dragostea lui Dumnezeu așa cum a făcut-o descoperită și lui Moise în vechime (v.7). Dacă psalmii 100 și mai ales 101 exprimă strigătul, rugăciunea poporului lui Israel aflat în exil, psalmul 102 vine ca un răspuns, continuând și adâncind antiteza dintre veșnicia lui Dumnezeu și vremelnicia omului, pe marginea temei centrale a psalmului: dreptatea și dragostea nemărginită a lui Dumnezeu pentru om (-ul păcătos)^{6,7}.

Dragostea lui Dumnezeu care depășește puterea de înțelegere a omului, *“după cât e cerul de nalt de la pământ”, “pe cât de departe sunt răsăriturile de apusuri”* este fundamentul nădejzii omului de a fi iertat. Astfel, fii lui Israel, ca și creștinii zilelor noastre, găsesc în cuvintele psalmului mijloc de a-și exprima recunoștința față de Domnul.

Potrivit lui Walter Brueggemann și Bellinger, fundamentul teologic al psalmului se constituie pe mărturisirea glasului Domnului către Moise din Ieșire 34:6-7: *„Domnul, Dumnezeu îndurat și milostiv și îndelung răbdător și mult milostiv și adevărat, Cel ce păzește dreptatea și face milă cu mii și mii, Cel ce șterge fărădelegile și nedreptățile și păcatele”*, făcând apel la acea parte a memoriei istorice a poporului lui Israel relevantă pentru criza exilului⁸. Psalmul îi uimește pe cei aflați în haosul exilului cu proclamația că Dumnezeu (YHWH) acționează din compasiune mai decât dintr-o judecată morală precisă. Psalmul 102 este, așadar, un text ideal pentru a contracara noțiunea că Dumnezeu revelat în scripturile ebraice este un Dumnezeu al mâniei și al judecății: aici se recunoaște tensiunea dintre dreptatea divină și milă, dar făcând apel la memoria istorică a poporului lui Israelului se evidențiază dragostea și mila Domnului.

Autorul psalmului este proorocul David, așa cum se consemnează în titlul psalmului.

Psalmul încorporează elemente ale imnelor de laudă și mulțumire, urmărind forma clasică a psalmului, îndemnul la laudă fiind urmat de argumentele pentru care se cuvine laudă⁹.

⁴ Diac. conf. dr Mihăilă, Alexandru, *Vulturul și tinerețea. Despre Psalmul 102*, 5, Ziarul Lumina, 14 ianuarie 2010, *Vulturul și tinerețea. Despre <i>Psalmul</i> 102*, 5 (ziarulumina.ro) accesat 15 iunie 2023.

⁵ Walter Brueggemann, William H. Bellinger Jr, *Psalms* (New Cambridge Bible Commentary), Cambridge, p.440.

⁶ *Ibidem*, p.441.

⁷ James H. Waltner, *Believers Church Bible Commentary: Psalms*, HERALD PRESS, p.497.

⁸ Walter Brueggemann, William H. Bellinger Jr, *Psalms* (New Cambridge Bible Commentary), Cambridge, p.443.

⁹ Walter Brueggemann, William H. Bellinger Jr, *Psalms* (New Cambridge Bible Commentary), Cambridge, p.440.

Waltner identifică șase idei principale în planul psalmului¹⁰:

- v.1-5 Introducere: Laudă pentru iertare și vindecare;
- v. 6-18 Dragostea plină de har a lui Dumnezeu față de poporul Lui - de altfel și tema centrală a psalmului;
- v. 6-7 În zilele lui Moise;
- v. 8-13 Îndelung-răbdarea Domnului și iertarea păcătoșilor;
- v. 14-18 Mila Domnului;
- v. 19-22 Concluzie: chemarea întregii lumi create de a-L binecuvânta pe Domnul.

Psalmul începe și se sfârșește cu aceeași formulă de laudă *“Binecuvintează, suflete al meu, pe Domnul”* care încadrează simetric psalmul; De altfel cadrul simetric poate fi observat în versetele începătoare 1-2 și cele finale 20-22, care accentuează imperativul *“Binecuvintează”*.

Context iudaic

Psalmul 102 (103) în exegeza iudiacă

În exegeza iudaică accentul se pune pe antiteza dintre păcătos și YHWH. În comentariul său la cartea psalmilor¹¹, unul din cele mai importante în exegeza iudaică medievală Abraham Ibn Ezra prezintă o perspectiva iudaică care subliniază ideea de penitență.

Rabinul interpretează literar referințele la boli și stricăciune din versetele 3 și 4: *“Psalmistul merita moartea datorită păcatelor sale. Domnul l-a mustrat (pe psalmist) cu boală pentru a-l pedepsi și pentru a-l face să se căiască de păcatul său, ca Domnul să-l izbăvească din cădere”*¹². Se vede aici aceeași înțelegere iudaică a bolii sau neputinței trupesti exprimată de ucenicii lui Iisus când întreabă despre orbul din naștere: *“Cine a greșit (păcătuat), acesta sau părinții lui?”*. Înțelegerea creștină însă, exprimată prin însuși cuvintele Mântuitorului depășește această perspectivă iudaică : *“Nici el n-a păcătuat, nici părinții lui, ci ca să se arate în el lucrurile lui Dumnezeu”* (Ioan 9, 2-3).

Accentul în prima parte a comentariul lui Ezra cade pe dreptatea lui Dumnezeu care pedepsește pentru a-i oferi celui care a căzut ridicare prin ispășirea pedepsei. Motivul dreptății lui Dumnezeu este invocat și în comentariul versetului 6: *“Cel ce face milostenie, Domnul, și judecată tuturor celor ce li se face strâmbătate”* în care rabinul care explică *“orice*

¹⁰ James H. Waltner, *Believers Church Bible Commentary: Psalms*, HERALD PRESS, p.498.

¹¹ Abraham Ibn Ezra's *Commentary on Books 3-5 of Psalms: Chapters 73-150*.

¹² *Ibidem*, p. 243

*persoană care se abate de la calea cea dreaptă va fi muștrat (cu durere). Aceasta e valabil pentru cel vinovat în fața Creatorului său. Asemenea, Dumnezeu va face dreptate când făptura Sa păcătuiește împotriva semenilor săi. De aceea spune Scriptura că face judecată tuturor celor ce li se face strâmbătate”*¹³. Se observă influența Legii Talionului (Ieș 21:23-25, Lev. 24:19-21, Deut 19:16-21) asupra gândirii și exegezei iudaice în înțelegerea dreptății lui Dumnezeu. După Legea Talionului, cei buni sunt răsplătiți de Domnul cu milă (v.13, 17-18) dar Domnul se mânie împotriva celor ce lucrează strâmbătate (v.6, 9). Prin versetul 9, exegetul iudaic arată, cu toate acestea, că Domnul judecă și pedepsește în dreptatea Sa păcătoșii, dar se milostiveste de cei care se căiesc și *“Își ține ura Sa pentru dușmanii săi”*.

Abraham Ibn Ezra remarcă însă și o dualitate în versetele 17-18, explicând: *“Torah spune că Dumnezeu face milă cu cei ce îl iubesc pe El, aceia ce sunt la un nivel înalt. Urmează cei care ascultă poruncile lui, aceia care ascultă poruncile din frică de Dumnezeu. În mod similar aici psalmistul întâi amintește pe cei ce se tem de dânsul (versetul 17), apoi explică că referirea este La cei care țin legământul Său. Totuși, cei care își amintesc de poruncile Sale se referă la cei care iubesc pe Domnul, pentru că poruncile lui Dumnezeu sunt întotdeauna înaintea lor și în inimile lor. Ei nu uita nicio clipă poruncile lui Dumnezeu”*¹⁴.

Psalmul 102 (103) în practica iudaică

Deși cartea psalmilor este cunoscută universal mai ales datorită deosebitei ei valori poetice, importanța ei teologică și liturgică este consacrată atât în cultul iudaic, cât și în cel creștin. De altfel *„Caracterul religios al cuprinsului psalmilor ne arată că scopul scrierii, compunerii și adunării lor la un loc n-a fost, în primul rând dragostea de literatură poetică sau satisfacerea unui imbold și talent poetic, ci mai mult scopul practic, și anume: practic religios”*¹⁵.

Psalmii erau folosiți cu precădere de iudei atât în cultul public, cât și în cel privat - deși nu întotdeauna sub forma cunoscută în prezent a psalmilor, în compoziții de natură similară¹⁶. Multe traduceri atât ebraice cât și eline ale psalmilor fac trimiteri la menirea lor liturgică pentru un ritual sau altul¹⁷, iar

¹³ Abraham Ibn Ezra's *Commentary on Books 3-5 of Psalms: Chapters 73-150*, p.246.

¹⁴ *Ibidem*, p.250.

¹⁵ Pr.Popescu Mălăești, *Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament*, în revista Biserica Ortodoxă Română, nr 4, 1924, p.204.

¹⁶ Protos. Drd. Nifon Văcăruș, *Psalmii în cultul Vechiului Testament*, articol publicat în Revista Ortodoxă Online A Mitropoliei Olteniei - ISSN 2392-6546, ISSN-L 2392-6546, 16.11.2016.

¹⁷ *Ibidem*.

alții conțin chiar indicații metodice despre cum anume să fie cântați sau recitați.¹⁸ Cântarea psalmilor ocupa o parte importantă în liturghia de la templu, acest aspect fiind preluat și introdus în liturghia de la sinagogă¹⁹ mai târziu, drept rugăciuni în comun.

În ce privește psalmul 102, Waltner confirmă utilizarea lui atât în recitarea în Sabatul Iudaic, cât și în tradițiile creștine de rugăciune, în ritualul pentru împărtășire și cel al înmormântării²⁰. Brueggemann și Bellinger spun că psalmul e potrivit pentru prilejurile de închinare în care comunitatea iudaică oferea laudă și mulțumire, prezentând cele trei părți clasice ale unui imn de laudă: introducere, corp și încheiere, ca un cadru pentru ca oamenii să-și exprime recunoștința pentru eliberarea din crize dar și pentru aducerea de jertfă²¹.

Psalmul include atât individul, cât și comunitatea în chemarea sa la laudă ca parte a cultului, prin definiție comunitar în scripturile ebraice. Vocea psalmistului devine, probabil vocea celui care liturghisește pentru a aduce laudă și mulțumire ca răspuns la toate darurile binefăcătoare ale lui Dumnezeu, cântând în numele comunității iudaice²².

Perspective patristice

Părinții Bisericii au găsit în psalmi un izvor teologic care trece dincolo de sensul literar și contextul istoric în care au fost scriși, în așteptarea lui Mesia, găsindu-și plinirea în creștinism prin lucrarea lui Hristos. Caracterul mesianic al psalmilor este amintit de însuși Mântuitorul în Evanghelie (Lc 24, 44) și dezvoltat în scrierile sfinților părinți.

Cuviosul Eftimie Zigabenu și Sfântul Nicodim Aghioritul au cules tâlcuirile marilor teologi și sfinți părinți ai bisericii precum sf. Ioan Hrisostom, sf. Vasile cel Mare, sf. Chiril al Alexandriei, sf. Maxim Mărturisitorul, sf. Grigorie Palama într-o lucrare amplă intitulată simplu *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, tradusă în românește inițial în anul 1850 la Iași, de Mitropolitul Veniamin (au apărut ulterior alte ediții, precum cea folosită în studiul de față). Despre scopul și funcția psalmului 102 ei explică “*Măcar că*

¹⁸ Jinga Constantin-Ioan, *Fișe de inițiere în lectura Vechiului Testament*, Timișoara, Marineasa: 2000, p.200.

¹⁹ Protos. Drd. Nifon Văcăruș, *Psalmii în cultul Vechiului Testament*, articol publicat în Revista Ortodoxă Online A Mitropoliei Olteniei - ISSN 2392-6546, ISSN-L 2392-6546, 16.11.2016

²⁰ James H. Waltner, *Believers Church Bible Commentary: Psalms*, HERALD PRESS,, p.501.

²¹ Walter Brueggemann, William H. Bellinger Jr, *Psalms* (New Cambridge Bible Commentary), Cambridge, p.440.

²² *Ibidem*.

psalmul acesta, după Teodorit, se potrivește și evreilor celor robiți în Babilon, slobozindu-se din robie, mulțumesc printr-însul și laudă pe Făcătorul de bine, se potrivește mai bine la toți Creștinii cei din neamuri, după Chiril, fiindcă aceștia s-au slobozit dintr-o robie și mai amară, adică din cea a dracilor, și au luat faceri de bine mai multe decât Evreii"²³.

Astfel tâlcuirea psalmului deschide o perspectivă eshatologică prin versetul 4. *"Pe Cel ce izbăvește din stricăciune viața ta"* nu descrie așadar doar izbăvirea de ispitele și primejdiile sufletești și trupești ale existenței vremelnice, ci se referă la însuși viața veșnică întru învierea cea de obște, accesibilă prin jertfa lui Hristos²⁴. Avva Isihie distinge de asemeni două tipuri ale "stricăciunii", cauzale: *„Și de stricăciunea cea de acum și de cea viitoare izbăvește-mă"* adică stricăciunea îndulcirilor de acum și cea a pedepsei veșnice²⁵. Didim deasemenea vede în acest verset Mântuirea adusă de Hristos, Care *"dându-ți trup nestricat întru înviere, izbăvește din stricăciunea viața ta"*²⁶.

Tot prin perspectiva planului de mântuire al lumii tâlcuiește Avva Isihie versetul *"pe Cel ce umple de bunătăți dorirea ta"* înțelegând aici prin pofta bunătăților aceea prin care omul voiește să se facă pe sine Dumnezeu, *"pe care și Adam poftind-o, s-a silit a și-o sătura cu cele rele ale neascultării: Și care este pofta noastră? A ne chema dumnezei. Ca aceasta poftind-o Adam, a gustat din mâncarea cea oprită. Deci această poftă a noastră o a plinit Domnul prin bunătăți, de un chip cu Sineși făcându-ne după darul Botezului, și pentru aceasta ne-a numit dumnezei după har"*²⁷.

Darul învierii este arătat prin vulturul al cărei tinereți se înnoiesc atât la Sf. Atanasie *"că, semănându-ne întru stricăciune, ne sculam întru nestricăciune, ca să nu ne învechim, nici să încăpem întru stricăciune. Că prin vultur a asemănat pe cei ce se înnoiesc cu Cel zburător întru înălțime și împărătesc, și Care singur poate a privi curat în strălucirile soarelui"*²⁸ cât și la Eusebie: *"prin aceasta însemnează (...) înnoirea sufletului, zborul de pe pământ la cer, și că viața lui se va face întru lumina cea de sus; vultur Însuși Hristos Se zice, după aceasta: Ca un vultur care-Și acoperă cuibul Său (Deut. 32: 11); și după aceasta: Cu neputință îmi este a înțelege urmele vulturului ce zboară (Pilde 30: 18-19), căci dumnezeiasca fire este de neatins*

²³ Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, trad. De Ștefan Voronca, Editura Egumenița, Galați, 2019, p.335.

²⁴ Ibidem p. 337.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, trad. De Ștefan Voronca, Editura Egumenița, Galați, 2019, p.337.

²⁷ Ibidem, p.338.

²⁸ Ibidem.

tuturor gândurilor”²⁹. Alți părinți înțeleg “în înnoire” lucrarea Sfântului Botez în viața creștinului: “se însemnează întinerirea ceea ce se dăruiește prin Sfântul Botez, pe această întinerire iarăși nouă Stăpânul o a dăruit prin Preasfântul Botez și, bătrânețea păcatului curățind-o de la noi, tineri în loc de îmbătrâniți ne-a făcut”. Asemenea cu acestea zice Isaia Proorocul: iar cei ce așteaptă pe Domnul se vor îmbrăca cu tărie, se vor întraripa ca vulturii (Is. 40: 31). Că de vreme ce atunci când ne-am zidit am primit firile cele dumnezeiești și împărătești, apoi pe acestea le-am innegrit și le-am stricat cu iscusințele cele de toate felurile ale păcatului, făgăduiește nouă acum proorocescul cuvânt câștigarea cea de-a doua oară a Împărăției”³⁰.

Caracterul mesianic este reluat în versetul 9, “(Domnul) Nu până în sfârșit Se va iuți, nici în veac Se va mânia” care prefigurează venirea lui Mesia, așa cum explică Sfântul Atanasie: „Deși Dumnezeu S-a mâniat pentru călcarea cea întru Adam și a osândit neamuri cu moarte, însă nu întinde până în sfârșit mânia, că a trimis în anii cel mai de pe urmă pe

Unul-Nascut Fiul Său spre pierderea stricăciunii. Căci Cel ce a zis [despre] cât de lesne împăciuitor este către cei ce se pocăiesc nu are mânia stăruitoare: Căci când se va face mânie urgiei Mele, iarăși voi vindeca (Is. 7:4). Și, de Se mânie, nu face aceasta spre a strica de tot și a pierde, că aceasta ar însemna să se mânie până în sfârșit și până la stricarea aceloră asupra cărora s-ar îndrepta mânia”. Avva Isihie are o înțelegere eshatologică a versetului însă, arătând prin veac însuși veacul acesta, iar dreptatea deplină și plata se va face doar în veacul viitor, prin Judecata de Apoi: „Pentru aceasta nici mânia nu o întrebuințează pentru totdeauna (că aceasta însemnează zicerea până în sfârșit), nici mila nu o dăruiește neîncetat celor nevrednici. Căci cum ar putea fi Dumnezeu și drept, și tare? Ori cum ar putea răsplăti fiecăruia după faptele sale? Drege dar (adică amestecă) mânia cu mila. Când este vreme de milă, o pune înainte pe dânsa, iar când e vreme de urgie, o aduce în ziua mâniei și a dreptei judecăți. Pentru aceasta și zice că nici în veac Se va mânia, adică în veacul acesta: că judecata și mânia o a păzit pentru cel viitor”³¹.

În tâlcuirea Fericitului Teodoret al Cirului la psalmul 102 găsim deopotrivă o perspectivă eshatologică în versetul 16: “Dar nici duhul, adică sufletul, după ce se desparte de trup, nu va mai fi, adică nu va mai locui în trup, precum locuia mai-nainte și era într-însul în viața aceasta, nici nu va cunoaște mai mult locul locuinței sale, adică trupul, deoarece, deși la Învierea cea de obște sufletele își vor lua trupurile lor, cu toate acestea, nu le

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, trad. De Ștefan Voronca, Editura Egumenița, Galați, 2019, p.340.

vor lua în felul prin care au fost mai-nainte, adică stricăcioase și supuse la nenumărate schimbări. Deci, precum se cuvine, din pricina prefacerii, sufletele nu le vor cunoaște.”³²

În închieierea psalmului sfinții părinți identifică o contradicție cu legea iudaică, relevând din nou caracterul universal al Mântuirii lui Hristos care se adresează întregii lumi, din toate locurile, și nu doar poporului lui David psalmistul: “Și care loc nu este al stăpânirii lui Dumnezeu? Cu adevărat, niciunul. Deci în orice loc ne vom întâmpla, fără șovăială și fără a ne sinchisi de ceva se vine a binecuvânta și a slavoslovi pe Domnul. Ce vor zice dar Iudeii la zic aceasta, care se arată că nu pot să cânte cântare în pământ străin? Că David grăirea aceasta o zice arătat, proorocind despre slujirea lui Dumnezeu cea evanghelică și nouă, neamurilor, pe care o cinstește mai mult decât pe cea dată prin Moise”. Avva Isihie întărește aceasta spunând că “în temniță, ori în palate împărătești, aducându-ți aminte că te afli călcând loc al stăpânirii lui Dumnezeu, să nu încetezi a binecuvânta pe Făcătorul a toate, ca fiecare loc să ți se facă biserică a lui Dumnezeu și adunare de îngeri și megieșie [vecinătate] a cerului”³³, urmând îndemnul Sfântului Apostol Pavel în epistola I către Timotei, capitolul 2, versetul 8: “bărbații să se roage în tot locul, ridicand mâini sfinte, fără mânie și fără șovăire”.

Valorificarea psalmului în cultul creștin

Psalmul 102 are o deosebită importanță în cultul creștin ortodox, făcând parte atât din Hexapsalm sau grupul de șase psalmi, din tipicul Utreniei, cât și din slujba de temelie a cultului, Liturghia, “însăși o Taină a Bisericii”³⁴, întrucât sfânta taină a Euharistiei “este încorporată organic în structura sa”³⁵.

Antifonul întâi a Sfintei Liturghii, așa cum este cunoscut și practicat în general în zilele noastre este alcătuit din începutul Psalmului: “Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul, și toate cele dinlăuntrul meu, numele cel sfânt al Lui. Binecuvântat ești, Doamne”, în sine o sinteză a întregului psalm³⁶. Psalmul 102 a fost introdus ca psalm antifonic în

³² Fer. Theodorit al Cirului, *Tâlcuire a celor 150 de psalmi ai Proorocului Împărat David*, Sofia, 2018.

³³ Cuviosul Eftimie Zigabenu, *Sfântul Nicodim Aghioritul, Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, trad. de Ștefan Voronca, Editura Egumenița, Galați, 2019, p.340.

³⁴ Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției: o însoțire liturgică pentru preoți și mireni. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii: scrisori pastorale*, Iași, Polirom, 2011, p.81.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Pr. Florin Botezan, *Sfânta Liturghie - Taina Tainelor*, site-ul Mănăstirii Dervent (Sfânta Liturghie - Taina Tainelor (dervent.ro)), accesat 15 iunie 2023.

Liturghie începând cu secolul al XIV-lea³⁷, când se cânta în întregime, așa cum se practică încă la mănăstirile din Sfântul Munte dar și în bisericile din lume, atunci când se face priveghere.

ÎPS Anania explică în lucrarea sa catehetică asupra Sfintei Liturghii, *Cartea deschisă a Împărăției*, etimologia cuvântului “antifon”, “un cuvânt grecesc care înseamnă replică pozitivă, răspuns în acord cu ceea ce s-a spus, un efect pe care eu l-aș asemăna cu ecoul”³⁸, arătând semnificația sa: (atunci când e) “cântat de popor, el preia și amplifică ceva din ceea ce s-a spus ori s-a sugerat mai înainte de către preot” - aici fiind, desigur, vorba de Ectenii. În aceeași lucrare, autorul arată că textul antifonului I este “anume extras din Vechiul Testament, ca prefigurare a bucuriei ce avea să vină prin Iisus Hristos [...] definit și mărturisit” în Antifonul al II-lea, în imnul “Unule născut”³⁹.

În explicarea sfintei Liturghii pr. Pr. Florin Botezan arată că antifoanele ne pregătesc totodată pentru intrarea în Împărăția lui Dumnezeu, simbolizată prin Liturgia credincioșilor, fiind în număr de trei “pentru că Dumnezeu este întreit în Persoane și, prin aceasta, trei e un simbol al înfinității dar al înfinității în iubire căci Dumnezeu e înfinitatea vieții în iubire, antifoanele ne pregătesc pentru a deveni părtași iubirii dumnezeiești”⁴⁰. Cu precădere antifonul I, alcătuit la persoana I singular, “este un îndemn pe care fiecare trebuie să și-l adreseze pentru o angajare totală, din adâncurile cele mai intime ale ființei, din adâncurile inimii, în slăvirea lui Dumnezeu pentru binefacerile Sale”⁴¹.

Găsim mai multe interpretări ale expresiei “toate cele dinlăuntrul meu” - cea mai frecventă făcând referință la “adâncurile cele mai intime ale ființei mele spirituale, străfundul inimii, ca participare totală la actul rugăciunii”⁴². Părinții bisericii tâlcuiesc însă în cuvintele antifonului, printr-o paralelă la textul Leviticului, care trebuie să fie starea creștinului în Liturghie: „Dacă nu a fost dată la o parte acea grăsime care acoperă cele lăuntrice ale tale, ca toate cele lăuntrice ale tale să fie curățite nu vei putea aduce lauda cuvenită lui Dumnezeu.”⁴³.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției: o însoțire liturgică pentru preoți și mireni. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii: scrisori pastorale*, Iași, Polirom, 2011, p.98.

³⁹ Ibidem, p.99.

⁴⁰ Pr. Florin Botezan, *Sfânta Liturghie - Taina Tainelor*, site-ul Mănăstirii Dervent (Sfânta Liturghie - Taina Tainelor (dervent.ro)), , accesat 15 iunie 2023.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției: o însoțire liturgică pentru preoți și mireni. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii: scrisori pastorale*, Iași, Polirom, 2011, p. 99

⁴³ Origen, *Omilii la Levitic*, V, 4, citat în Ioan Usca/Ioan Traia – *Comentarii la Psalmul 102*, Ioan Usca/Ioan Traia - *Comentarii la Psalmul 102* | Ana Usca (wordpress.com), , accesat 15 iunie 2023.

În cuprinsul slujbei Utreniei, psalmul 102 este inclus integral, aducând aminte de providența milostivă a lui Dumnezeu în istorie, de optimismul și speranța poporului lui Dumnezeu în mântuirea promisă, în contradicție cu plângerea omului Legii Vechi pentru păcatele, deznădejdea și neputința sa⁴⁴. În plan simbolic, psalmii utreniei pun în antiteză vremea de întuneric de după căderea în păcat a protopărinților noștri cu mesajul psalmului 102, care mărturisește că Domnul “*nu până în sfârșit Se va iuți, nici în veac Se va mânia*”, trimițând pe Mântuitorul și arătând că “*mila Domnului e din veac în veac spre cei ce se tem de El*”.

Concluzie

Lucrarea de față prezintă atât o analiză a textului Psalmului 102 cât și a importanței sale deosebite, atât în cultul iudaic cât și în cel creștin. Teologia profundă a psalmilor nu poate însă fii cuprinsă și surprinsă cu adevărat în aceste pagini, martor stând bogăția de scrieri exegetice și patristice pe marginea Cărții Psalmilor. Mărturisim împreună cu Sfinții părinți ai Bisericii despre aceasta ce “*cuprinde ce este folositor din toate (cărțile Sfintei Scripturi). Tămăduiește rănila vechi ale sufletelor și aduce grabnică însănătoșire celui de curând rănit; îl îngrijește pe cel bolnav și îl păstrează sănătos pe cel care nu-i atins de boală; într-un cuvânt, îndepărtează, pe cât e cu putință, patimile care s-au încuibat în felurite chipuri în viața oamenilor*.”⁴⁵

Bibliografie

1. Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, trad. de Ștefan Voronca, Ed. Egumenița, Galați, 2019.
2. Sf. Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I*; trad. Pr. D. Fecioru, în Sf. Vasile cel Mare, *Scrieri I*, PSB 17, EIBMBOR, București, 1986.
3. Abraham Ibn Ezra's, *Commentary on Books 3-5 of Psalms: Chapters 73-150*.
4. Cătălin Toma, *Psalmii Utreniei*, <https://doxologia.ro/psalmii-utreniei>, accesat 15 iunie 2023.

⁴⁴ Cătălin Toma, *Psalmii Utreniei* <https://doxologia.ro/psalmii-utreniei>, accesat 15 iunie 2023.

⁴⁵ Sf. Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul I* (PG 29, 213C; trad. Pr. D. Fecioru, în Sf. Vasile cel Mare, *Scrieri I*, PSB 17, EIBMBOR, București, 1986, p. 183, text ușor modificat).

5. Diac. conf. dr Mihăilă, Alexandru, *Vulturul și tinerețea. Despre Psalmul 102*, 5, Ziarul Lumina, 14 ianuarie 2010, Vulturul și tinerețea. Despre <i>Psalmul</i> 102, 5(ziarullumina.ro) accesat 15 iunie 2023.
6. James H. Waltner, *Believers Church Bible Commentary: Psalms*, HERALD PRESS.
7. Origen, *Omilii la Levitic*, V, 4, citat în Ioan Usca/Ioan Traia - *Comentarii la Psalmul 102*, Ioan Usca/Ioan Traia - *Comentarii la Psalmul 102* | Ana Usca (wordpress.com), , accesat 15 iunie 2023.
8. Pr. Constantin Jinga, *Fișe de inițiere în lectura Vechiului Testament*, Timișoara, Marineasa: 2000.
9. Pr. Florin Botezan, *Sfânta Liturghie - Taina Tainelor*, site-ul Mănăstirii Dervent (Sfânta Liturghie - Taina Tainelor (dervent.ro)), accesat 15 iunie 2023.
10. Pr. dr. Liviu Vidican-Manci, *Cateheze scrise la îndemnul și cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei*, Postul Pătimirilor Domnului Cluj-Napoca, 2017.
11. Protos. Drd. Nifon Văcăruș, *Psalmii în cultul Vechiului Testament*, articol publicat în Revista Ortodoxă Online A Mitropoliei Olteniei - ISSN 2392-6546, ISSN-L 2392-6546, 16.11.2016.
12. Pr. Popescu Mălăești, *Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament*, în revista Biserica Ortodoxă Române, nr 4, 1924.
13. The Gospel Coalition, *Introduction to Psalms*, TGC Course - Introduction to Psalms (thegospelcoalition.org) accesat 15 iunie 2023.
14. Theodorit al Cirului, Fer, *Tâlcuire a celor 150 de psalmi ai Proorocului Împărat David*, Sofia, 2018
15. Valeriu Anania, *Cartea deschisă a Împărăției: o însoțire liturgică pentru preoți și mireni. De la Betleemul Nașterii la Ierusalimul Învierii: scrisori pastorale*, Iași, Polirom, 2011.
16. Walter Brueggemann, William H. Bellinger Jr, *Psalms* (New Cambridge Bible Commentary), Cambridge.

LUCRAREA RESTAURATOARE A LUI DUMNEZEU ÎN PSALMUL 145, 8: RIDICARE, LUMINARE ȘI IUBIRE

ADRIAN-CIPRIAN ILIESCU

Master anul II

*„Domnul îndreaptă pe cei gârboviți,
Domnul înțelepțește orbii, Domnul iubește pe cei drepți”
(Psalmul 145, 8) ¹*

Abstract: Studiul de față propune o lectură filologică și patristică a Psalmului 145,8 (146,8 în numerotarea masoretică), verset în care psalmistul mărturisește trei lucrări ale lui Dumnezeu: ridicarea celor gârboviți, înțelepțirea orbilor și iubirea celor drepți. Cercetarea pornește de la o constatare de ordin textual: traducerea românească urmează lecțiunea Septuagintei, care se desparte aici de textul ebraic, întrucât acolo unde masoreticul spune că Domnul deschide ochii orbilor, greaca mărturisește că îi înțelepțește. Analiza lexicală arată că verbul celui dintâi stih, ἀνορθόω, poartă deopotrivă înțelesul ridicării trupului aplecat - fiind chiar verbul folosit pentru femeia gârbovă (Luca 13,13) - și pe acela al restaurării a ceea ce s-a surpat, în vreme ce σοφώω mută orbirea din domeniul vederii în cel al înțelegerii. Mărturia patristică întărește această citire. Sfântul Ioan Gură de Aur consemnează o variantă grecească având „luminează” în locul lui „înțelepțește”, iar Sfântul Chiril al Alexandriei arată că luminarea și înțelepțirea sunt una și aceeași lucrare a Tatălui și a Fiului, întemeindu-și tâlcuirea la Ioan 9 pe același text isaian pe care Fericitul Teodoret al Cirului îl aduce la psalm și pe care Hristos Îl revendică la Nazaret (Luca 4,16-21). Concluzia valorifică termenul patristic ἀνορθωτής, „Cel ce ridică, Cel ce restaurează”, rostit despre Dumnezeu.

Cuvinte cheie: Psalmul 145,8, Septuaginta, restaurar, luminare, receptare patristică.

Abstract: This study offers a philological and patristic reading of Psalm 145:8 (146:8 in the Masoretic numbering), a verse in which the psalmist confesses three works of God: the raising of those bowed down, the making

¹ Toate citatele biblice din studiul de față sunt redată după *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2018, afară de locurile unde se indică expres altă traducere.

wise of the blind, and the love of the righteous. The inquiry begins from a textual observation: the Romanian translation follows the Septuagint, which parts here from the Hebrew, for where the Masoretic text says that the Lord opens the eyes of the blind, the Greek confesses that He makes them wise. Lexical analysis shows that the verb of the first colon, *anorthōō*, carries both the sense of raising a body bent over, being the verb used of the bowed woman (Luke 13:13), and that of restoring what has collapsed, while *sophōō* shifts blindness from the domain of sight to that of understanding. The patristic witness strengthens this reading. Saint John Chrysostom records a Greek variant reading „enlightens” instead of „makes wis”, while Saint Cyril of Alexandria shows that enlightening and making wise are one work of the Father and the Son, grounding his commentary on John 9 upon the same Isaian text that Blessed Theodoret of Cyrus brings to the psalm and that Christ claims at Nazareth. The conclusion draws upon the patristic term *anorthōtēs*, „the One who raises up and restores”, spoken of God.

Keywords: Psalm 145,8, Septuagint, restoration, illumination, patristic reception

Acest verset concentrează, într-o formulare scurtă, o întreagă teologie a lucrării lui Dumnezeu cu omul. Psalmistul nu vorbește despre un Dumnezeu îndepărtat, retras în transcendența Sa, ci despre Dumnezeul viu, Care intră în drama făpturii omenеști și lucrează restaurarea ei. El ridică pe cel gârbovit, luminează pe cel orb și iubește pe cel drept. În aceste trei lucrări se poate vedea o adevărată icoană a mântuirii: omul este căzut, întunecat și chemat la dreptate, iar Dumnezeu este Cel Care îl ridică, îl luminează și îl așază în iubirea Sa.

Înainte de a intra în tâlcuirea celor trei lucrări, se cuvine o scurtă lămurire asupra textului, căci de ea atârănă tot ce urmează. Forma românească a Psalmului 145,8 urmează îndeaproape Septuaginta, iar aceasta se desparte într-un punct de textul ebraic. Acolo unde textul masoretic mărturisește că Domnul deschide ochii orbilor,² Septuaginta spune că Domnul îi înțelepțește pe orbi - grecescul *sophōi*, de la *sophōō*, „a face înțelept”.³ Nu este o simplă

² Divergența este consemnată expres de ediția critică românească a Septuagintei: „<înțelepțește pe cei orbi>: TM are <deschide ochii celor orbi>”- *Septuaginta*, vol. IV, tomul I: *Psalmii, Odele, Proverbele, Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor*, volum coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, București-Iași, Colegiul Noua Europă-Polirom, 2006, p. 340, nota la Ps 145,8b. Traducerea din acest volum redă versetul: „Domnul îi îndreaptă pe cei zdrobiți; / Domnul îi înțelepțește pe cei orbi, / Domnul îi iubește pe cei drepti” (*ibidem*, p. 340). Aceeași ediție notează, la Ps 144,14, că grecescul redat prin „zdrobiți” corespunde unui „încovoiați” al textului masoretic (*ibidem*, nota la Ps 144,14) - de unde și „gârboviți” al ediției sinodale.

³ Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament. Abridged in One Volume*, trad. Geoffrey W. Bromiley, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1985, p.

schimbare de cuvinte: textul ebraic privește redarea vederii trupesti, iar cel grecesc, dăruirea înțelegerii. Traducerea românească a păstrat lecțiunea greacă, și tocmai de aceea versetul, în forma pe care o citim, nu privește întâi ochiul, ci mintea și inima.

Prima imagine este cea a omului gârbovit. Gârbovirea nu trebuie înțeleasă doar ca o neputință trupească, deși textul o poate cuprinde și pe aceasta. Într-o lectură duhovnicească, omul gârbovit este omul apăsător, încovoiat spre pământ, lipsit de puterea de a privi spre cer. Este omul împovărat de păcat, de suferință, de frică, de deznădejde sau de robia unei vieți reduse numai la cele materiale. A fi gârbovit înseamnă a nu mai sta drept înaintea lui Dumnezeu, a nu mai avea libertatea interioară de a te ridica spre El. De aceea, afirmația „Domnul îndreaptă pe cei gârboviți” are o forță teologică deosebită. Nu omul se ridică singur printr-o simplă ambiție morală, ci Dumnezeu este Cel Care îl îndreaptă. Mântuirea nu începe cu puterea omului, ci cu lucrarea lui Dumnezeu asupra omului. Omul colaborează, răspunde, se pocăiește, dar inițiativa vindecării rămâne a lui Dumnezeu. În acest sens, versetul nu este doar o încurajare morală, ci o mărturisire despre har.

Această lucrare se vede limpede în vindecarea femeii gârbove din Evanghelia după Luca. Femeia era de optsprezece ani gârbovă și nu putea să se ridice, iar Hristos o cheamă și îi spune: „Femeie, ești dezlegată de neputința ta”; apoi ea „îndată s-a îndreptat și slăvea pe Dumnezeu” (Luca 13,11-13). Aici se vede împlinirea evanghelică a psalmului: ceea ce psalmistul cântă despre Domnul, Hristos arată prin faptă. El nu doar constată gârbovirea omului, ci o dezleagă. Nu doar vede neputința, ci o vindecă. Nu doar poruncește ridicarea, ci dă puterea ridicării. Legătura dintre psalm și această minune nu este numai de înțeles, ci de cuvânt. Verbul prin care Septuaginta spune că Domnul îi ridică pe cei încovoiați este *anorthōō*, „a îndrepta ceea ce stă aplecat” - exact verbul pe care Evanghelia îl folosește pentru femeia gârbovă: *parachrēma anōrthōthē*, „îndată s-a îndreptat” (Luca 13,13).⁴ Ceea ce psalmistul cântă ca lucrare a lui Dumnezeu, Hristos împlinește cu însuși verbul psalmului. Iar acest cuvânt poartă în el adâncimea pe care articolul de față o mărturiseste în titlu: același *anorthōō* înseamnă și „a zidi din nou ceea ce a căzut, a restaura” - cuvântul cu care Iacov vestește ridicarea cortului surpat al lui David (Fapte

955, s.v. σοφία, σοφός, σοφίζω. Rădăcina σοφ-denotă, la nivel verbal, „a face înțelept”, nu „a vindeca” ori „a deschide ochii”; de aici mutarea de accent, în lecțiunea greacă, de pe vedere pe înțelegere.

⁴ Johannes P. Louw, Eugene A. Nida (ed.), *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, ed. a II-a, New York, United Bible Societies, 1989, §17.33, s.v. ἀνορθόω. Este verbul din Luca 13,13 (καὶ παραχρῆμα ἀνορθώθη) și stă în aceeași familie cu συγκύπτω, „a fi încovoiat”, folosit pentru femeie în Luca 13,11 (§17.32).

15,16).⁵ Ridicarea celui gârbovit și restaurarea celui căzut sunt, în graiul Scripturii, una și aceeași faptă.

A doua lucrare este luminarea: „Domnul înțelepțește orbii”. Textul nu spune simplu că Domnul „vindecă” orbii, ci că îi „înțelepțește”. Această nuanță este importantă. Orbirea nu este doar lipsa vederii trupești, ci și lipsa discernământului duhovnicesc. Omul poate avea ochii deschiși și totuși să nu vadă sensul vieții, adevărul, păcatul propriu sau prezența lui Dumnezeu. Poate vedea lumea, dar o poate vedea strâmb, egoist, întunecat. Această deosebire dintre a vedea și a înțelege are temeii în chiar cuvintele Scripturii. Grecesul *typhlós*, „orb”, are două fețe: la propriu, cel ce nu poate vedea - precum orbul din naștere (Ioan 9,1)⁶ -, iar la figurat, cel ce nu poate înțelege, orbul cu mintea și cu duhul.⁷ Iar verbul pe care Septuaginta îl pune aici, *sophóō*, „a face înțelept”, nu-l așază pe om în rândul celor ce văd, ci în rândul celor ce înțeleg: în graiul Scripturii, *sophós*, înțeleptul, și *typhlós* cel duhovnicesc sunt cuvinte așezate față în față, unul ca „înțelegere care rodește înțelepciune”, celălalt ca „neputință de a înțelege”.⁸ De aceea, când Domnul „înțelepțește orbii”, El nu

⁵ Louw-Nida, *op. cit.*, §45.4, s.v. ἀνορθόω. Lexiconul deosebește două valori ale aceluiași verb: îndreptarea trupului aplecat (§17.33) și restaurarea a ceea ce s-a surpat - „to restore, to build up again” -, cu exemplul din Fapte 15,16 (καὶ ἀνορθώσω αὐτήν), despre cortul căzut al lui David. Aceeași dublă rază semantică o consemnează și lexiconul patristic: G. W. H. Lampe (ed.), *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, Oxford University Press, 1961, p. 148, s.v. ἀνορθόω: „restore, set straight again; raise up, lift up”, cu întrebuintare metaforică pentru ridicarea lăuntrică - τὸ ταπεινὸν τῆς ψυχῆς, starea căzută a sufletului, îndreptată prin învățătură (Grigorie Taumaturgul). Mai mult, rădăcina dă la Părinți și numele lucrător al lui Dumnezeu: ἀνορθωτής, „one who raises up, restores” (*ibidem*, p. 149, la Efrem Sirul).

⁶ Louw-Nida, *op. cit.*, §24.38, s.v. τυφλός: „unable to see, blind”, cu exemplul din Ioan 9,1 (ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς).

⁷ Louw-Nida, *op. cit.*, §32.42: extensie figurată a lui τυφλός, „pertaining to not being able to understand”. Astfel „orbirea” capătă în greacă și un sens noetic - neputința de a înțelege -, nu doar unul senzorial.

⁸ Louw-Nida, *op. cit.*, §32.33 și §32.42. Este semnificativ că lexiconul așază σοφός - „understanding resulting in wisdom” - și τυφλός în sens figurat - „not being able to understand” - în același domeniu semantic, 32, al Înțelegerii, ca termeni-pereche opuși: în graiul Scripturii, contrariul înțeleptului nu este cel ce nu vede, ci cel ce nu pricepe. Verbul propriu-zis al psalmului, σοφόω, nu apare în Noul Testament și lipsește, prin urmare, din lexicoanele nou-testamentare; pentru întrebuintarea lui patristică, vezi Lampe, *op. cit.*, p. 1247, s.v. σοφόω: „make wise”. Lampe atestă verbul avându-l pe Dumnezeu ca subiect, iar ca obiect nu vederea, ci τὸ ἀσύνετον, „ceea ce este lipsit de înțelegere”, și, spus despre Hristos, τὰ σοφίας δεκτικά, „cele primitoare de înțelepciune”, trimițând la Sfântul Chiril al Alexandriei. Locul se citește astfel în tâlcuirea acestuia la Ioan 8,36: „Căci precum, deoarece este prin fire și Înțelepciunea, și Lumina, și Puterea, înțelepțește pe cele capabile să primească înțelepciunea, și luminează cele ce au nevoie de lumină, și împuternicește pe cele ce sunt lipsite de putere, la fel, deoarece este Dumnezeu din Dumnezeu [...], le dăruiește libertatea tuturor celor ce voiesc” (Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, traducere, introducere și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 41, București, Editura

deschide întâi ochii, ci mintea; nu dă întâi vederea lucrurilor, ci înțelegerea lor. În Ioan 9 cele două se întâlnesc, iar cele două înțelesuri ale orbirii se contopesc într-unul singur.⁹ Că deosebirea aceasta nu este o subtilitate a cercetării moderne o dovedește însuși felul în care au citit-o Părinții. Tâlcuind Psalmul 145, Sfântul Ioan Gură de Aur se oprește exact asupra cuvântului nostru și face ceea ce face rareori un tâlcuitor: compară între ele versiunile grecești ale Psaltirii. După ce citează „Domnul înțelepțește orbii”, adaugă îndată că o altă versiune are, în locul acesta, „luminează”.¹⁰ Nu este un amănunt de erudiție: sfântul mărturisește că textul însuși a șovăit aici între a lumina și a înțelepți - adică între dăruirea vederii și dăruirea priceperii - și că tradiția greacă a păstrat amândouă căile. Mai mult, tâlcuind mai departe, el însuși alege cuvântul celei de-a doua versiuni: „Pe orbi îi luminează de mila orbirii lor”, spune, arătând că lucrarea aceasta nu vine ca răsplată a vreunei virtuți, ci din milă față de nenorocire. Iar despre întreaga lucrare a lui Dumnezeu cu omul mărturisește ceva ce atinge de-a dreptul tema de față: Dumnezeu „îndreaptă neputințele firii înseși, ridică pe cei căzuți”, iar pe cei loviți de nenorocire „îi mângâie și îi restabilește”.

Așezate laolaltă, cele trei mărturii asupra acestui verset alcătuiesc chiar urcușul pe care psalmul îl vestește: textul ebraic spune că Domnul deschide ochii orbilor; o versiune grecească, mărturisită de Sfântul Ioan Gură de Aur, spune că îi luminează; iar Septuaginta, pe care Biserica a citit-o și pe care traducerea noastră o urmează, spune că îi înțelepțește. Ochiul, lumina, înțelegerea: nu trei lecturi care se contrazic, ci trei trepte ale aceleiași lucrări.

Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000, p.420 și p.610. Aceeași lucrare o mărturisește Chiril și despre Tatăl, într-un loc paralel: Dumnezeu și Tatăl „le luminează pe cele ce au nevoie prin lumina Lui, înțelepțește pe cele primitoare de înțelepciune prin înțelepciunea Lui, și împuternicește pe cele ce au nevoie de putere prin puterea Sa” (*ibidem*, Cartea a IV-a, *ad* Ioan 6,57). Înțelepțirea și luminarea sunt, așadar, la Chiril, una și aceeași lucrare a Tatălui și a Fiului - ceea ce îngăduie citirea hristologică a psalmului.

⁹ TDNT, ed. cit., p. 1088: în Ioan 9 sensul literal și cel figurat al lui τυφλός se contopesc, vindecarea trupească a orbului devenind chip al luminării lăuntrice.

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Psalmi*, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Iași, Doxologia, 2011, pp. 700-704 (omilia la Psalmul 145), aici §2, *ad loc*. Textul sună, în această traducere: „Domnul dezleagă pe cei ferecați în obezi, Domnul înțelepțește orbii. Altă versiune: «luminează».” Procedul este caracteristic sfântului: introducerea ediției românești arată că, în tâlcuirea Psaltirii, el s-a folosit de o Psaltire aflată în uz la Antiohia, iar seriile de omilii păstrate acoperă și psalmii 119-150 (*ibidem*, Introducere). Mărturia lui are astfel greutatea unui martor textual din veacul al IV-lea, iar nu doar a unei glose exegetice: ea arată că varianta „luminează” circula efectiv, alături de σοφοί al Septuagintei. Este de observat că, în această ediție, ordinea celor două membre este inversă față de cea a ediției sinodale - orbii sunt pomeniți înaintea celor gârboviți -, ceea ce confirmă că ordinea stihurilor a variat în însăși tradiția manuscrisă greacă și că temeiul argumentului de față stă în verbele psalmului, iar nu în succesiunea lor.

În Evanghelia după Ioan, vindecarea orbului din naștere arată această legătură dintre vedere și luminare. Hristos spune: „Atât cât sunt în lume, Lumină a lumii sunt” (Ioan 9,5), iar apoi îl trimite pe orb să se spele în scaldătoarea Siloamului, după care acesta vine văzând (Ioan 9,6-7). Vindecarea trupească devine semn al unei luminări mai adânci. Hristos nu deschide doar ochii, ci deschide omul spre adevăr. Orbirea cea mai gravă nu este neputința ochilor, ci refuzul luminii - iar acest lucru nu rămâne o concluzie a cititorului, ci îl rostește Domnul însuși la capătul minunii: „Spre judecată am venit în lumea aceasta, ca cei ce nu văd să vadă, și cei ce văd să fie orbi” (Ioan 9,39). Cei ce primesc vederea sunt cei ce se știau orbi; orbesc cei ce se socoteau văzători. Tâlcuind acest cuvânt, Sfântul Chiril al Alexandriei arată că orbul „n-a văzut numai cu trupul, ci și cu mintea, fiindcă a primit credința”, pe când fariseii „au pățimit contrariul”, căci n-au văzut slava Lui, deși strălucea în cea mai vădită dintre minuni. Hristos, spune el, „a venit dăruind orbilor vederea prin credință”, în vreme ce cei ce se socoteau binecredincioși „umblau în lipsa vederii, adică în întuneric”. Cele două înțelesuri ale orbirii nu se despart, așadar, în Ioan 9: ele se măsoară unul pe altul. Iar temeiul pe care Chiril își întemeiază tâlcuirea este tocmai cel isaian: el deschide comentariul arătând că Hristos „explică pricina arătării Sale în lumea aceasta” prin cuvântul prorocului, „M-a trimis [...] să vestesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea”, aducând laolaltă Isaia 61,1 și Luca 4,18.¹¹

Că versetul acesta nu privește doar mila lui Dumnezeu față de câțiva neputincioși, ci vestește însăși lucrarea Celui ce avea să vină, nu este o citire a noastră: aceasta este citirea Părinților. Tâlcuind Psalmul 145, Fericitul Teodoret al Cirului nu se oprește la înțelesul de suprafață, ci leagă cuvintele psalmistului despre orbi de vestirea prorocului Isaia, aducând tocmai locul unde se propovăduiește „celor robiți lăsare, orbilor – vedere”, și, alături de el, făgăduința că „vor auzi surzii cuvintele cărții, și ochii orbilor, ce sunt întru întuneric și în negură, vor vedea”.¹² Cel dintâi dintre cele două texte isaiene

¹¹ Sfântul Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, pp. 696-697. Este de însemnat că Sfântul Chiril își întemeiază tâlcuirea la Ioan 9 pe același text isaian pe care Fericitul Teodoret îl aduce în tâlcuirea la Psalmul 145,8 (vezi *infra*, n. 12), citându-l explicit ca fiind unul și același cu cel rostit de Hristos la Nazaret: „Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns pe Mine, M-a trimis să binevestesc săracilor, să vindec pe cei zdrobiți cu inima, să vestesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea (Lc. 4, 18; Is. 61, 1)”. Convergența celor doi Părinți - unul pornind de la psalm, celălalt de la Evanghelia, amândoi ajungând la Isaia 61 - arată că legătura dintre făgăduința isaiană, versetul psalmic și minunea din Ioan 9 nu este o construcție a exegezei moderne, ci una pe care tradiția a făcut-o dinlăuntrul ei. Adăugăm că Sfântul Chiril aduce, în același loc, și Isaia 42,7, iar traducătorul român notează, tâlcuind pasajul, că „orbul a primit nu numai vederea trupească, ci și pe cea sufletească prin credința în puterea Lui dumnezeiască”, în vreme ce „fariseii n-au văzut nici trupește minunea, căutând alte explicații pentru ceea ce s-a întâmplat cu orbul” (*ibidem*, nota traducătorului *ad loc.*).

¹² Fericitul Teodoret, episcopul Kirului, *Tâlcuire a celor o sută cincizeci de psalmi ai Prorocului împărat David*, ediție îngrijită și note de Florin Stuparu, București, Editura Sophia,

este chiar cel pe care Hristos Îl citește în sinagoga din Nazaret, la începutul propovăduirii Sale, închizând cartea și mărturisind: „Astăzi s-a împlinit Scriptura aceasta în urechile voastre” (Luca 4,16-21). Așadar, cuvintele „Domnul înțelepțește orbii” nu stau singure în Psaltire: ele aparțin aceleiași făgăduințe pe care Isaia o vestește și pe care Hristos o revendică asupra Sa. Vindecarea femeii gârbove și luminarea orbului din naștere nu sunt, atunci, două minuni oarecare, alese spre ilustrare, ci împlinirea punctuală a unui program mărturisit dinainte.¹³ Se cuvine spus și de ce tocmai lecțiunea greacă face cu puțință această legătură. Făgăduința isaiană privitoare la orbi stă în această formă îndeosebi în Septuaginta, iar psalmul, tot în Septuaginta, nu vorbește despre deschiderea ochilor, ci despre înțelepțirea celor orbi. Cele două texte se cheamă unul pe altul în greacă mai limpede decât în ebraică - iar Biserica, citind Scriptura în greacă, a auzit chemarea aceasta și a citit psalmul hristologic.¹⁴

Prin urmare, soteriologic, mântuirea este și ridicare, și luminare. Dumnezeu îl ridică pe omul căzut, dar nu îl lasă într-o simplă stare de verticalitate exterioară. Îl luminează, îi curățește privirea, îi schimbă înțelegerea, îl face capabil să vadă viața în lumina Lui. Omul mântuit nu este doar un om iertat, ci un om care începe să vadă altfel: pe Dumnezeu, pe sine, pe aproapele și lumea.¹⁵

2018, p. 530 (tâlcuirea la Ps 145,8). Ediția reia manuscrisul tipărit întâia oară în 1840, prin purtarea de grijă a episcopului Chesarie al Buzăului. Cele două locuri isaiene aduse de Teodoret sunt Isaia 61,1 și Isaia 29,18. Este de observat că ambele figurează, independent, și în aparatul ediției critice românești a Septuagintei, care trimite la Ps 145,8b: „Cf. Is. 29,18 sq.; 49,9; 61,1; Lc. 4,16-21” (*Septuaginta*, vol. IV/I, ed. cit., p. 340). Convergența dintre un tâlcuitor din veacul al V-lea și aparatul unei ediții critice moderne, ajunse la aceleași trimiteri pe cont propriu, arată că legătura nu este o construcție exegetică târzie, ci una pe care textul însuși o impune.

¹³ Isaia 61,1-2 în Luca 4,18-19. Menționarea vederii date orbilor (*ὁφθαλμοῖς ἀνάβλεψιν*) aparține formei pe care textul isaian o are în Septuaginta; cf. Louw-Nida, *op. cit.*, §24.38 și, pentru mesagerul din Isaia 61 care vestește vederea orbilor în versiunea LXX, TDNT, ed. cit., p. 1087. Pericopa din Nazaret este îndeobște socotită programatică pentru întreaga lucrare a Mântuitorului în Evanghelia după Luca, ceea ce leagă direct psalmul de propovăduirea lui Hristos, iar nu doar de minuni izolate.

¹⁴ TDNT, ed. cit., p. 1087, consemnează că vindecarea orbirii face parte din vestirea mântuirii la Isaia, cu trimitere atât la locuri literale (Is 35,5), cât și figurate (Is 29,18), și precizează că mesagerul din Isaia 61,1 și urm. propovăduiește vederea orbilor „în versiunea LXX”. Pentru divergența de la Ps 145,8 însuși, vezi *supra*, n.2.

¹⁵ Distincția aceasta - între mântuirea înțeleasă ca simplă iertare și mântuirea ca restaurare a firii - este una dintre temele stăruitoare ale teologiei părintelui Dumitru Stăniloae, care refuză reducerea mântuirii la „o simplă operație juridică, exterioară firii omenești” și arată că Sfinții Părinți „au accentuat atât de mult efectul jertfei îndreptat spre restaurarea, sfințirea și îndumnezeirea firii omenești în Hristos și prin ea în toți cei ce cred în El”. Este de însemnat că, polemizând cu teologia apuseană, el descrie starea de păcat tocmai prin imaginea pe care o poartă și verbul psalmului: aceea afirma, spune el, că „păcatul n-a slăbit și n-a strâmbat firea omenească, ci L-a jignit numai pe Dumnezeu, deci jertfa nu are ce să îndrepteze în firea

A treia lucrare este iubirea față de cei drepti: „Domnul iubește pe cei drepti”. Această afirmație trebuie înțeleasă cu grijă. Ea nu înseamnă că Dumnezeu iubește doar oamenii fără greșală, ca și cum dreptul ar fi un om impecabil. În limbaj biblic, dreptul este omul orientat spre Dumnezeu, omul care caută voia Lui, omul care cade, dar nu iubește căderea; greșește, dar nu transformă păcatul în lege a vieții sale. Dreptul nu este cel care nu mai are nevoie de Dumnezeu, ci tocmai cel care trăiește în dependență de El. Psalmii arată de mai multe ori această apropiere a lui Dumnezeu față de cei drepti. „Ochii Domnului spre cei drepti și urechile Lui spre rugăciunea lor” (Psalmul 33,14), iar când aceștia strigă, Domnul îi aude și îi izbăvește din necazurile lor (Psalmul 33,16-18). Așadar, iubirea lui Dumnezeu față de cei drepti nu este o răsplată rece, juridică, ci comuniune, ocrotire și participare la viața Lui.¹⁶ Privite laolaltă, cele trei lucrări ale versetului nu sunt trei fapte alăturate, ci una singură, desfășurată în trei mișcări, iar limba în care psalmul a fost citit de Biserică le leagă mai strâns decât o poate face orice tâlcuire. Cel dintâi verb, *anorthōō*, ridică ceea ce s-a plecat și, în aceeași rază a lui, reface ceea ce s-a surpat: el privește omul căzut și îl pune iarăși în picioare. Al doilea, *sophōō*, nu se oprește la ochi, ci mută omul din neputința de a pricepe în înțelepciunea care se naște din înțelegere, făcând înțelept, cum spun Părinții, „ceea ce este lipsit de înțelegere”¹⁷. Iar al treilea, *agapāō*, nu mai lucrează asupra unei lipse, ci mărturisește o așezare: pe cel astfel ridicat și luminat, Domnul îl iubește ca pe unul drept.

În această ordine a versetului se poate vedea o scară duhovnicească: Dumnezeu îl ridică pe omul gârbovit, îl luminează pe cel orb și îl așază pe

noastră”. Păcatul strâmbă, iar mântuirea îndreaptă: aceasta este, în limbaj dogmatic, chiar lucrarea pe care psalmistul o mărturisește prin ἀνορθόω. Vezi Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ediția a doua, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, cap. despre jertfa Mântuitorului.

¹⁶ Precizarea nu este o atenuare pioasă, ci are temeii în chiar întrebuintarea cuvântului. Louw-Nida, *op. cit.*, deosebește două accepțiuni ale lui δίκαιο: una morală, „pertaining to being in accordance with what God requires” (§88.12, în domeniul 88, *Moral and Ethical Qualities*), și una relațională, „pertaining to being in a right relationship with someone” (§34.47, în domeniul 34, *Association*), aceasta din urmă având drept text-probă Romani 1,17, redat „he who is in a right relation with God through faith shall live”. Dreptatea biblică nu se lasă, așadar, cuprinsă numai în categoria conformării la o normă; ea numește deopotrivă o așezare în bună rânduială a relației cu Dumnezeu. În același sens tâlcuiește și Sfântul Ioan Gură de Aur (vezi *supra*, n.10), care deosebește cele dintâi lucrări ale psalmului de cea de-a treia: pe cele dintâi le socotește făcute nu pentru vreo vrednicie a celor ce le primesc, ci din milă față de nenorocirea lor - „Pe orbi îi luminează de mila orbirii lor, nici aceasta nu ține de vreo faptă bună a lor, ci iarăși de nenorocire” -, iar de aici trece, printr-un argument *a fortiori*, la stihul despre cei drepti: „Dar dacă pe cei aflați în nenorociri astfel îi ajută, cu cât mai mult nu se va îngriji de cei aflați în virtute?” Tot el precizează, tâlcuind stihul următor, că Dumnezeu „nu de fire Se scârbește, ci răutatea o urăște”.

¹⁷ Vezi *supra*, n. 8.

calea dreptății. Omul nu ajunge la dreptate fără ridicare și fără luminare. Dacă rămâne gârbovit, nu poate privi spre Dumnezeu; dacă rămâne orb, nu poate deosebi calea. De aceea, dreptatea nu este simplă corectitudine exterioară, ci rodul unei restaurări interioare. Spiritual, versetul devine o oglindă pentru fiecare om. Sunt gârbovit atunci când viața mea este aplecată numai spre cele pământești. Sunt orb atunci când nu mai văd păcatul ca păcat și nu mai recunosc lumina lui Dumnezeu. Sunt chemat la dreptate atunci când înțeleg că Dumnezeu nu mă ridică doar ca să mă simt mai bine, ci ca să trăiesc altfel. Ridicarea nu este finalul, ci începutul unei vieți înnoite. Aceasta este frumusețea adâncă a Psalmului 145,8: Dumnezeu nu Se mulțumește să privească omul în starea lui căzută. El nu disprețuiește pe cel gârbovit, nu abandonează pe cel orb și nu rămâne indiferent față de cel care caută dreptatea. Dumnezeu lucrează restaurator. El ridică trupul și sufletul, luminează mintea și inima, iar pe omul care se așază în voia Lui îl cuprinde în iubirea Sa.

Prin urmare, versetul nu este doar o afirmație despre bunătatea lui Dumnezeu, ci o mărturisire despre mântuire. În el se află dinamica întregii vieți duhovnicești: omul este ridicat din cădere, luminat din orbire și chemat să trăiască în dreptatea iubită de Dumnezeu. În Hristos, această lucrare se vede deplin, pentru că El este Cel Care ridică pe cei căzuți, deschide ochii și mintea celor orbi și arată că adevărata dreptate nu este despărțită de iubire, ci își are izvorul în ea.¹⁸

Iar dacă se cuvine să dăm un nume acestei lucrări întreite, Părinții ni l-au dat înaintea noastră. Din același verb prin care psalmistul mărturisește că Domnul îi îndreaptă pe cei gârboviți, tradiția patristică a scos un nume al lui Dumnezeu însuși: *ἀνορθωτής*, Cel ce ridică, Cel ce restaurează.¹⁹ Nu este, așadar, o metaforă a noastră, ci un cuvânt al Bisericii: Dumnezeu nu doar face lucrări restauratoare, ci este Restauratorul. Iar restaurarea Lui nu se odihnește până când omul cel ridicat nu ajunge iarăși acolo de unde căzuse: în dragostea Celui ce l-a ridicat.

¹⁸ Raportul acesta dintre dreptatea și mila lui Dumnezeu este limpezit de Sfântul Vasile cel Mare, tâlcuind un stih înrudit, în care același verb al iubirii dumnezeiești are drept obiect nu pe cei drepti, ci înseși milostenia și judecata: „Domnul iubește milostenia și judecata” (Ps 32,5). „Dacă judecata lui Dumnezeu ar fi fost numai judecată și ne-ar fi răsplătit automat după vrednicia faptelor pe care le-am făcut, ce nădejde ar mai fi? Cine dintre noi toți s-ar mai fi mântuit?”, întreabă el; iar răspunsul stă în felul în care cele două lucrează împreună: „Domnul face din milostenie ajutor de judecător; o ridică pe tronul dumnezeiesc de judecată și așa judecă pe fiecare [...]. Deci, nici milostenia fără judecată și nici judecata fără milă [...]. Acestea sunt unite una cu alta: mila cu judecata. Asta, pentru ca nu cumva mila, fiind singură, să se îngâmfe și nici judecata, tot singură, să ducă la deznădejde.” Vezi Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri, Partea întâia: Omilii la Hexaameron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări*, traducere, introducere, note și indici de pr. D. Fecioru, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 17, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 250 (*Omilie la Psalmul XXXII, ad v. 5*).

¹⁹ Vezi *supra*, n. 5.

Bibliografie

I. Izvoare

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2018.
- *Septuaginta*, vol. IV, tomul I: *Psalmii, Odele, Proverbele, Eclesiastul, Cântarea Cântărilor*, volum coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, București–Iași, Colegiul Noua Europă–Polirom, 2006.
- Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri, Partea întâia: Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări*, traducere, introducere, note și indici de pr. D. Fecioru, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 17, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Psalmi*, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Iași, Doxologia, 2011.
- Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, traducere, introducere și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 41, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000.
- Fericitul Teodorit, episcopul Kirului, *Tilcuire a celor o sută cincizeci de psalmi ai Prorocului împărat David*, ediție îngrijită și note de Florin Stuparu, București, Editura Sophia, 2018.

II. Dicționare

- Kittel, Gerhard; Friedrich, Gerhard (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament. Abridged in One Volume*, traducere de Geoffrey W. Bromiley, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1985.
- Lampe, G. W. H. (ed.), *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, Oxford University Press, 1961.
- Louw, Johannes P.; Nida, Eugene A. (ed.), *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, New York, United Bible Societies, ²1989.

III. Cărți

- Stăniloae, Dumitru, pr. prof. dr., *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ²1997.

III. STUDII DOGMATICE

FUNCȚIA DOGMATICĂ A CULTULUI DIVIN (I) - DOGMATICELE CELOR 8 GLASURI

Preot RĂZVAN POPA

Master anul II

Istoria Bisericii și evoluția cultului, atât cât privește rânduiala cât și conținutul, arată importanța slujbelor bisericii în păstrarea și propovăduirea învățaturii de credință ortodoxă. *„Fenomenul religios creștin implică o întreită serie de elemente structurale: dogmatice, morale și cultice. Ca element esențial al religiei creștine, cultul stă în organică legătură cu dogma și morala, exprimând și în acelaș timp, mijlocind în cadrul acestora - întâlnirea dintre om și Dumnezeu”*¹. Este deja binecunoscut faptul că Arie și-a promovat învățătura sa prin intermediul imne și cântări bisericești ușor de reținut și de cântat². Părintele diacon Ioan Ică jr pune în evidență particularitatea unică a Ortodoxiei de receptare a învățăturilor sale de credință: *„Proces definitoriu pentru identitatea ortodoxă, receptarea continuă a Sinoadelor Ecumenice alături de cea a Scripturii a luat forma unei rememorări permanente, desfășurate simultan pe mai multe paliere: dogmati și canonic, dar - element specific pentru Răsăritul ortodox, absent în Occidentul latin - și liturgic în toate accepțiunile acestuia din urmă”*³.

Tipicul bisericesc și practica liturgică indică că în bisericile de enorie slujba Vecerniei se săvârșeste, în general, sâmbătă seara și în ajunul marilor sărbători⁴. Astfel, în cele ce urmează ne vom opri, pe scurt, asupra stihirilor *Dogmatice* ale celor 8 glasuri evidențiind învățăturile dogmatice conținute. Astfel, stihiri pot fi aprofundate, de exemplu, în catehezele săptămânale care (ar trebui) să aibă loc în mod regulat în biserici.

¹ pr. Belu, Ion. 1941. *Maica Domnului în lumina imnelor liturgice*. Caransebeș: Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezane, p. 5.

² pr. Ioniță, Viorel (coord.). 2021. *Istoria Bisericească Universală. vol. I*. București: Ed. Basilica, pp. 385-386.

³ diac. Ică jr, Ioan. 2025. *Canonul Ortodoxiei - Sinoadele Ecumenice în cultul bizantin și dilemele receptării*. Sibiu: Ed. Deisis, p.7.

⁴ *** 1976. *Tipic bisericesc*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, p. 21.

Părintele Vasile Grăjdian evidențiază „asocierea cântării cu taina”, indicând faptul că spiritualitatea ortodoxă are două aspecte, liturgic și ascetic⁵, citându-l în acest context pe Sf. Vasile cel Mare: „Când vei ajunge la fiecare verset al psalmului, vei afla taina cuvintelor; vei afla că nu oricine, la întâmplare, poate privi tainele dumnezeiești, ci numai acela care poate fi instrument muzical armonios al făgăduinței, încât, în loc de instrumentul muzical numit psaltire, sufletul lui să fie mișcat prin lucrarea Sf. Duh”⁶.

Deși Sf. Ioan Damaschin este considerat autorul Octoihului, studiile liturgice și patristice arată că unele texte existau deja dinainte, el doar sistematizând și aranjându-le pe cele 8 glasuri; cu toate acestea, stihirile *Dogmatice* sunt cu certitudine atribuite lui⁷. Acesta a trăit între anii 675 și 749 și a luptat împotriva monofizitismului și nestorianismului, dar și împotriva iconoclasmului care începea să cuprindă lumea creștină⁸. Astfel, chiar dacă nu a trăit în zilele ultimului Sinod Ecumenic, el cunoștea toate învățăturile celorlalte sinoade și le-a sintetizat într-un mod minunat în imnele sale, după cum vom vedea în cele ce urmează. Părintele Vasile Grăjdian, spunea despre Cântările Praznicului Intrării în Biserică a Maicii Domnului cuprind la final o definiție dogmatică cu caracter hristologic care „lămurește teologic scopul dumnezeiesc al întregii iconomii a evenimentelor prăznuite, adică Întruparea pentru mântuirea lumii”⁹. Aceasta este valabilă și pentru rolul și conținutul *Dogmaticilor* din Vecernia de Sâmbătă seara.

Dogmatica glasului 1

„Pe ceea ce este mărirea a toată lumea, care din oameni a răsărit și pe Stăpânul L-a născut, ușa cea cerească, lauda celor fără de trup și podoaba credincioșilor, pe Maria Fecioara să o laudăm. Că aceasta s-a arătat cer și biserică a Dumnezeirii; aceasta, peretele cel din mijloc al vrajbei surpându-l, pace a adus și împărăția a deschis. Deci, pe aceasta având-o întărire a credinței, apărător avem pe Domnul, Cel ce S-a născut dintr-însa. Îndrăznească, dar, îndrăznească poporul lui Dumnezeu. Că Acesta va birui pe vrăjmași, ca un atotputernic.”

Stihira începe cu îndemnul de a o lauda pe Fecioara Maria și conține două învățături dogmatice importante: **1) Fecioara Maria din oameni a răsărit,**

⁵ pr. Grăjdian, Vasile. 2000. *Teologia cântării liturgice în Biserica Ortodoxă*. Sibiu: Ed. Universității „Lucian Blaga”, p. 135.

⁶ Sf. Vasile cel Mare *apud* pr. Grăjdian, Vasile. 2000. *Teologia...*, pp. 135-136.

⁷ Voicu, Constantin. 2015. *Patrologie*, vol. III. București: Ed. Basilica, pp. 177-178.

⁸ Voicu, Constantin. 2015. *Patrologie...*, pp. 172-174.

⁹ pr. Grăjdian, Vasile. 2000. *Teologia...*, p. 145.

adică este „deoființă cu noi din punct de vedere al omenității”¹⁰ - adică a moștenit și păcatul strămoșesc - textul ne apare ca o anticipare a combaterii doctrinei catolice despre *imaculata concepție* stabilită în Apus secole mai târziu. Sf. Dumitru Stăniloae, arată că Maica Domnului a oferit lui Dumnezeu trupul ei „în puritatea fecioriei” și Duhul Sfânt a curățit-o de păcatul strămoșesc pentru ca Fiul lui Dumnezeu să ia trup dintr-un trup lipsit de acest păcat și ferit de legea naturală a „nașterii în voluptate”¹¹; 2) Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu sau, mai corect, Purtătoare de Dumnezeu, adică Θεοτόκος - textul grecesc al Octoihului folosește verbul τεκούσαν¹² - τόκος este derivat din verbul τίκτω care înseamnă *a purta în pânțe*¹³. Deși în limba română este folosit același verb *a naște*, în limba greacă, distincția este mult mai clară: Fiul lui Dumnezeu, ca Dumnezeu este *născut* (verbul γεννάω) din veci din Tatăl, iar ca om a fost *născut și purtat în pânțe* (verbul τίκτω) de Fecioara Maria.

Apoi Fecioara Maria este numită *cer și biserică a Dumnezeirii*. Eclesiologia este „prezentă în cântările bisericești, și îndeosebi în cele adresate Maicii Domnului (...) nu este vorba atât de vreo figură poetică, de o metaforă, cât despre o realitate teologică și sacramentală”¹⁴ - *Dogmatica* glasului I se înscrie pe aceeași linie. Pornind de la Ef 2,14, melodul arată în ce mod este Fecioara Maria mijlocitoare a *poporului lui Dumnezeu* către Fiul Său și astfel suntem îndemnați să ne punem încrederea în Dumnezeu *cel atotputernic* dobândind *îndrăznire* tocmai că o avem pe Fecioara Maria în ajutor.

Dogmatica glasului 2

„Trecut-a umbra Legii, când Darul a venit; că precum rugul cel aprins nu se mistuia, așa și tu, Fecioară, ai născut și fecioară ai rămas. În locul stâlpului de foc, a răsărit Soarele dreptății; în locul lui Moise, Hristos, mântuirea sufletelor noastre.”

Textul pune în primul rând accentul pe *pururea fecioria* Maicii Domnului nostru Iisus Hristos, făcând o paralelă cu Vechiul Testament, și anume episodul rugului aprins din Fc 3,2 - acest procedeu literar este unul frecvent întâlnit în creațiile poetice bisericești. *Umbra Legii* este o referire la Evr 10,1 – toate cele din Vechiul Testament erau *umbra*, doar prefigurare ale

¹⁰ Romanides, Ioannis. 2010. *Dogmatica Patristică Ortodoxă - o expunere concisă*. Trad. Dragoș Dâscă. Sibiu: Ed. Ecclesiast, p. 57.

¹¹ Stăniloae, Dumitru. 2010. *Teologia dogmatică ortodoxă - vol II*. București: EIBMBOR, pp.87-88.

¹² Cf. ***.1885. Παρακλητική ητοι οκτωηχος η μεγαλη. Έν ρωμη. Accesat 01 10, 2026. <https://archive.org/details/parakletikeetoio00orth/page/n5/mode/2up?ref=ol>, p. 3.

¹³ Cf. Montanari, Franco. 2015. *The Brill Dictionary of Ancient Greek*. Leiden, The Netherlands: Koninklijke Brill, pp. 2116 și 2128.

¹⁴ pr. Grăjdian, Vasile. 2000. *Teologia...*, p. 144.

bunătăților viitoare care s-au dat celor care au crezut că Iisus Hristos a venit în trup (cf. I In 4, 3). Darul este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care a venit în lume (cf. In 1,9.11), ca împlinire a celor profețite: *stâlpul de foc* care mergea noaptea înaintea poporului lui Israel (cf. Fc 13,22) se revelează deplin (*răsare*) ca *Soarele dreptății* luminând pe cei din întuneric (cf. Lc 1,78-79 și Mt 4,14-16) - Dumnezeu este lumină (cf. In 1,4-5). Moise a *salvat* pe poporul lui Israel de sub robia egiptenilor, Hristos este *mântuirea* oamenilor de sub robia păcatului - în limba greacă, același verb σῶζω.

Dogmatica glasului 3

„Cum să nu ne mirăm de nașterea ta cea dumnezeiesc-omenească, cu totul cinstită? Că ispită de bărbat neluând, ceea ce ești cu totul fără prihană, ai născut, fără de tată, pe Fiul cu trup, pe Cel născut din Tatăl mai înainte de veci, fără de mamă; Care nicicum n-a suferit schimbare, sau amestecare, sau despărțire, ci a păstrat neatinsă deosebirea celor două firi. Pentru aceasta, Stăpână Maică și Fecioară, pe Acesta roagă-L să mântuiască sufletele celor ce cu dreaptă credință te mărturisesc pe tine, Născătoare de Dumnezeu.”

Nașterea mai presus de fire a Mântuitorului a păstrat neatinsă fecioria Maicii Domnului, ea rămânând fecioară și după naștere - de aceea numește melodul această naștere *dumnezeiesc-omenească*. Însă stihira aceasta, deși închinată Fecioarei Maria, are un bogat conținut hristologic, ce trimite la binecunoscuta formulă de la Sinodul al IV-lea Ecumenic (Calcedon, 453): unirea celor două firi în Persoana Mântuitorului s-a făcut în mod *neamestecat, neschimbat, neîmpărțit, nedespărțit* - „n-a suferit schimbare, sau amestecare, sau despărțire”. Mărturisirea că Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat este dublă: „ai născut, fără de tată, pe Fiul cu trup (deci om adevărat; termenul folosit în greacă este σαρκί), pe Cel născut din Tatăl mai înainte de veci, fără de mamă (deci Dumnezeu adevărat; trimitere evidentă la combaterea arianismului care susținea că a fost un timp când Fiul n-a existat)” și „a păstrat neatinsă deosebirea celor două firi”.

Faptul că stihira îmbină cinstirea Maicii Domnului cu învățătura hristologică a Bisericii nu este deloc întâmplătoare - Sf. Dumitru Stăniloae afirma că „între chenoza Fiului lui Dumnezeu și întruparea Lui sau calitatea Fecioarei Maria de Născătoare de Dumnezeu e o legătură internă (...) Numai pentru că Cel ce S-a Născut din Fecioara a fost Dumnezeu, a primit El însuși pătimirile omenești, biruindu-le și a putut învia”¹⁵.

¹⁵ Stăniloae, Dumitru. 2010. *Teologia...*, pp. 91-92.

Dogmatica glasului 4

„Proorocul David, cel dinspre tine dumnezeiesc părinte, cu dulce cântare despre tine mai dinainte a glăsuț, către Cel ce a făcut ție măriri: Stătuț-a împărăteasa aproape de-a dreapta Ta. Că pe tine, Maică, pricinuitoare a Vieții te-a arătat Dumnezeu, Cel ce fără de tată din tine a Se face om a binevoit, ca iarăși să zidească chipul Său cel stricat prin patimi; și oaia cea rătăcită, pierduț prin munți, aflând-o, pe umeri ridicând-o, la Tatăl să o aducă și, după voia Sa, cu Puterile cerești să o unească, de Dumnezeu Născătoare; și lumea să o mântuiască Hristos, Cel ce are mare și bogată milă.”

Imnografia bizantină, bazându-se și pe informații preluate din Protoevanghelia lui Iacov - scrie considerată totuși apocrifă - redă ideea descendenței și a Fecioarei Maria din neamul lui David¹⁶ - stihira de față nu face excepție. Mai mult, făcând referire la Ps 44,11 arată că David a profețit preacinstirea Maicii Domnului, numind-o *Împărăteasă*. Fecioara Maria este numită apoi *pricinuitoare a Vieții*, binecunoscută fiind legătura cu Eva (nume care, în ebraică, înseamnă *viață*). Conținutul stihirei este, de data aceasta, predominant soteriologic, arătând motivul Întrupării Fiului lui Dumnezeu - mântuirea lumii prin îndumnezeirea firii omenești și ridicarea acesteia de-a dreapta Tatălui, pentru că „Dumnezeu vrea ca lumea să fie adusă la Sine (...) prin Fiul Său preaiubit, pe Care în acest scop L-a făcut om”¹⁷. Regăsim și referința directă la crearea omului, după chipul lui Dumnezeu (Fc 2,26-27) - iar Chipul era Hristos, așa cum învață Sf. Părinți.

Dogmatica glasului 5

„În Marea Roșie, închipuirea miresei celei neispitite de nuntă s-a întipărit de demult. Acolo Moise, despărțitor al apei, iar aici Gavriil, slujitor al minunii. Atunci trecut-a Israel adâncul cu piciorul neudat, iar acum Fecioara L-a născut fără sămânță pe Hristos. Marea, după trecerea lui Israel, a rămas nestrăbătuț; iar cea fără prihană, după nașterea lui Emanuel, a rămas nevătămată. Cel ce ești și mai înainte ai fost și Te-ai arătat ca om, Dumnezeule, miluiește-ne pe noi.”

¹⁶ Măn. Sfinții Apostoli - SUA. 2013. *Viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*. Traducere de Monahia Teodora Videscu și Constantin Fădur. Iași: Ed. Doxologia, p. 21. Există și alte interpretări ale celor două genealogii din Sf. Scriptură (Mt 1, respectiv Lc 3) - a se vedea, de exemplu: pr. Radu, Ioan-Lucian. fără an. *De ce redau Evangheliștii două liste diferite cu strămoșii lui Hristos?* Accesat 01 10, 2026. <https://doxologia.ro/de-ce-redau-evangelistii-doua-liste-diferite-cu-stramosii-lui-hristos>

¹⁷ Stăniloae, Dumitru. 2010. *Teologia...*, p. 193.

Text pune în evidență pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu, prin analogia cu trecerea prin Marea Roșie a poporului lui Israel; limbajul folosit amintește de filosofii antici¹⁸. Este din nou prezentă învățătura hristologică – Hristos este Dumnezeu, născut din veci „Cel ce ești și mai înainte ai fost” (regăsim aici asemănarea limbajului cu In 1,15), și om. Spunea Sf. Chiril al Alexandriei: „Domnul nostru Iisus Hristos are ca Dumnezeu de la firea dumnezeiască puterea să facă toate, chiar dacă S-a arătat ca om”¹⁹. În acest context, „Te-ai arătat ca om” reliefează comunicarea însușirilor celor două firi în Ipostasul Mântuitorului.

Dogmatica glasului 6

„Cine nu te va fericii, Preasfântă Fecioară? Sau cine nu va lăuda preacurată nașterea ta? Că Fiul Unul-Născut, Cel ce a strălucit fără de ani din Tatăl, Același din tine, cea curată, a ieșit, în chip de negrită întrupându-Se; din fire Dumnezeu fiind și cu firea om făcându-Se pentru noi, nu în două fețe fiind despărțit, ci în două firi neamestecat fiind cunoscut. Pe Acela roagă-L, curată cu totul fericită, să se miluiască sufletele noastre.”

Conținutul predominant aici este, din nou, cel hristologic, cu privire la modul unirii celor două firi, dumnezeiască și omenească, în Ipostasul lui Iisus Hristos, limbajul fiind, evident, cel consacrat la Sinodul IV Ecumenic. În același timp, regăsim și elemente contra nestorianismului și tulburărilor apărute la Sinodul III Ecumenic cu privire la unirea firilor și la faptul că Fecioara Maria este Θετόκος.

Dogmatica glasului 7

„Maica te-ai cunoscut mai presus de fire, Născătoare de Dumnezeu, dar ai rămas fecioară, mai presus de cuvânt și de cuget. Și minunea nașterii tale o a tâlcui nu poate limba; că neobișnuită fiind zămisirea, curată, necuprins de minte este chipul nașterii. Că unde vrea Dumnezeu, se biruiește rânduiala firii. Pentru aceasta, pe tine știindu-te toți Maică a lui Dumnezeu, ne rugăm ție cu osârdie: Roagă-te să se mântuiască sufletele noastre.”

Se pune din nou accentul pe pururea fecioria Maicii Domnului, pe zămisirea și nașterea minunată, iar toate acestea ne sunt reamintite ca argumente pentru care Biserica o preacinstește pe Fecioara Maria. Melodul

¹⁸ A se vedea studiul Congourdeau, Marie-Helene. 2014. *Embrionul și sufletul lui la Sfinții Părinți și în izvoarele filozofice și medicale grecești*. Traducere de Maria-Cornelia Ică jr. Sibiu: Ed. Deisis din care reie limbajul filosofilor și asocierea dintre umed și procesul de concepție și zămislire a omului.

¹⁹ Sf. Chiril al Alexandriei. 2000. *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, colecția Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 41. Trad. Dumitru Stăniloae. București: EIBMBOR, pp. 556-557/

face o referință și la Lc 1,37. Stihira se încheie cu o mărturisire clară că Fecioara Maria este Maica lui Dumnezeu.

Dogmatica glasului 8

„Împăratul cerurilor, pentru iubirea de oameni, pe pământ S-a arătat și cu oamenii a viețuit; că din Fecioară curată trup luând și dintr-însa ieșind cu adăugirea firii omenești: un Fiu este, îndoit în fire, dar nu în fețe. Pentru aceasta, propovăduindu-L pe Dânsul Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit cu adevărat, mărturisim pe Hristos, Dumnezeul nostru. Pe Care roagă-L, Maică nenuntită, să se miluiască sufletele noastre.”

Expresia „ieșind cu adăugirea firii omenești” trimite, fără îndoială, la noțiunea *enipostaziere* formulată de Leonțiu de Bizanț – firea omenească este *enipostaziată* în Ipostasul Fiului lui Dumnezeu. Expresiile ce arată *arătarea* Fiului lui Dumnezeu pe pământ și *viețuirea* împreună cu oamenii, sunt preluate de iconograf din scrierile Sf. Ioan Teologul (In 1,14; I In 1,2); la fel și mărturisirea că Hristos este Dumnezeu și om este inspirată atât din scrierile ioaneice (I In 2,22; 4,3.15), cât și din cele pauline (I Tim 3,16). Din toate stihirile dogmatice reiese pregnant mijlocirea Maicii lui Dumnezeu pentru cei credincioși (adică cei care-L mărturisesc pe Hristos și o cinstesc pe Maica Sa), având, mai mult ca sigur, temei și în relatarea ioaneică a nunții din Cana Galileii (In 2,1-11).

Concluzii

Scurtul nostru studiu a reliefat bogăția dogmatică a stihirilor din Vecernia de Sâmbătă seară - conținutul este predominant hristologic, în special cu privire la taina Întrupării și a unirii celor două firi, dumnezeiască și omenească, în Persoana Mântuitorului, iar peste acest conținut este plasat temeiul învățaturii despre pururea fecioria Maicii Domnului, despre faptul că ea este Născătoare de Dumnezeu (*Θεοτόκος*), toate acestea devenind argumente pentru preacinstirea Maicii lui Dumnezeu în Biserică. Mai mult, citite rând pe rând, cele 8 dogmatice sunt și o revelație crescândă a acestor învățături dogmatice menționate.

Toate acestea sunt un mic exemplu în care cultul Bisericii a perpetuat învățătura de credință de-a lungul timpului. Astfel, aceste stihiri pot fi puncte de plecare pentru catehezele săptămânale ce este bine să fie organizate în parohii, dar pot servi și pentru catehizarea adulților care trec la Ortodoxie. Chiar și memorarea lor ar fi utilă ca mod de pastorație, ca modalitate de mărturisire a învățăturilor de credință.

Bibliografie

- ***. 2015. *Biblia (ediția Sinodală)*. București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- —. 2017. *Catavasier*. București: EIBMO.
- —. 1976. *Tipic bisericesc*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.
- —. 1885. *ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗ ΗΤΟΙ ΟΚΤΩΗΧΟΣ Η ΜΕΓΑΛΗ. ἘΝ ΡΩΜΗ*. Accesat 01 10, 2026. <https://archive.org/details/parakletikeetoio00orth/page/n5/ mode/2up?ref=ol>.
- CONGOURDEAU, Marie-Helene. 2014. *Embrionul și sufletul lui la Sfinții Părinți și în izvoarele filozofice și medicale grecești*. Traducere de Maria-Cornelia ICĂ jr. Sibiu: Ed. Deisis.
- diac. ICĂ jr, Ioan. 2025. *Canonul Ortodoxiei - Sinoadele Ecumenice în cultul bizantin și dilemele receptării*. Sibiu: Ed. Deisis.
- Măn. Sfinții Apostoli - SUA. 2013. *Viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*. Traducere de Monahia Teodora VIDESCU și Constantin FĂDUR. Iași: Ed. Doxologia.
- MONTANARI, Franco. 2015. *The Brill Dictionary of Ancient Greek*. Leiden, The Netherlands: Koninklijke Brill.
- pr. BELU, Ion. 1941. *Maica Domnului în lumina imnelor liturgice*. Caransebeș: Tiparul Tipografiei și Librăriei diecezane.
- pr. GRĂJDIAN, Vasile. 2000. *Teologia cântării liturgice în Biserica Ortodoxă*. Sibiu: Ed. Universității „Lucian Blaga”.
- pr. IONIȚĂ, Viorel (coord.). 2021. *Istoria Bisericească Universală. vol. I*. București: Ed. Basilica.
- pr. RADU, Ioan-Lucian. fără an. *De ce redau Evangheliștii două liste diferite cu strămoșii lui Hristos?* Accesat 01 10, 2026. <https://doxologia.ro/de-ce-redau-evangelistii-doua-liste-diferite-cu-stramosii-lui-hristos>.
- ROMANIDES, Ioannis. 2010. *Dogmatica Patristică Ortodoxă - o expunere concisă*. Traducere de Dragoș DĂSCĂ. Sibiu: Ed. Ecclesiast.
- SF. CHIRIL AL ALEXANDRIEI. 2000. *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 41*. Traducere de Dumitru STĂNILOAE. București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- STĂNILOAE, Dumitru. 2010. *Teologia dogmatică ortodoxă - vol II*. București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- VOICU, Constantin. 2015. *Patrologie, vol. III*. București: Ed. Basilica.

FUNCȚIA DOGMATICĂ A CULTULUI DIVIN (II) - *BINECUVÂNTĂRILE MORȚILOR*

Preot RĂZVAN POPA

Master anul II

Preafericitul Părinte Patriarh Daniel spunea despre slujbele dedicate sfârșitului vieții omului că ele „*pomenirea morților se bazează pe credința exprimată în ultimul articol al «Crezului» sau al «Simbolului de credință ortodoxă» și anume: aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie*” și importanța pomenirii morților este întreită: este act de credință ortodoxă, este act de iubire pentru cei adormiți, și, nu în ultimul rând este un act de speranță¹.

Cultul ortodox are un caracter obiectiv, nu este manifestare banală sau de fațadă și este absolut necesar ca acesta să fie pe deplin înțeles², pentru ca, pe de o parte să putem face față întristării datorate despărțirii de cel drag, iar pe de cealaltă parte să ne trăim cu adevărat credința în Dumnezeu și nădejdea învierii. Nu întâmplător, cântările din slujba înmormântării, numite *Binecuvântările morților* sunt în legătură cu *Binecuvântările învierii* de la Utrenia Duminicii - iar Duminica este ziua învierii în Ortodoxie încă de la începuturile sale - practic ambele cântări sunt expresie a nădejzii învierii care are ca fundament Învierea Domnului nostru Iisus Hristos.

Pornind de la cele mai înainte afirmate, vom evidenția în scurtul nostru studiu învățăturile dogmatice ale *Binecuvântărilor morților*, spre a fi un punct de pornire pentru aprofundarea acestor tropare în catehezele săptămânale care (ar trebui) să aibă loc în mod regulat în biserici. Vom începe însă prin evidenția ceea ce părintele diacon Ioan Ică jr., de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, spunea despre modul cum Ortodoxia își păstrează și propovăduiește învățăturile de credință prin imnografie: „*Proces definitoriu pentru identitatea ortodoxă, receptarea continuă a Sinoadelor Ecumenice alături de cea a Scripturii a luat forma unei rememorări permanente, desfășurate simultan pe mai multe paliere: dogmatic și canonic, dar - element specific pentru Răsăritul ortodox, absent în Occidentul latin - și liturgic în toate accepțiunile acestuia din urmă*”³.

¹ †Daniel - Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. *Iubirea mai tare decât moartea*. București: Ed. Cuvântul Vieții, 2012, pp. 7-13.

² Ungureanu, Pr. Mihail Adeodatus. *Ritualul ortodox al înmormântării pe înțelesul tuturor*. Iași: Ed. Doxologia, 2012, p. 23.

³ Ică jr, diac. Ioan. *Canonul Ortodoxiei - Sinoadele Ecumenice în cultul bizantin și dilemele receptării*. Sibiu: Ed. Deisis, 2025, p. 7.

Binecuvântările morților sunt o compoziție imnografică, parte a slujbelor de înmormântare și parastas, alcătuită din șase tropare intercalate cu stilul „Binecuvântat ești Doamne, învață-ne pe noi îndreptările Tale” și încheiate cu *Slavă* adresată Sf. Treimi și *Și acum* către Maica Domnului. Autorul acestei compoziții este Sf. Ioan Damaschin⁴. Fiind în legătură cu *Binecuvântările Învierii*, ele depășesc tonul de întristare cauzat de durerea despărțirii, prezent în celelalte cântări din slujbele de înmormântare, și aduc în prim plan nădejdea și bucuria învierii, oferind celor rămași perspectiva mântuirii și a vieții veșnice, ca rezultat al împlinirii voii lui Dumnezeu. Vom evidenția în cele ce urmează principalele idei dogmatice și duhovnicești care sunt conținute în această compoziție imnografică.

Stihul

„Binecuvântat ești Doamne, învață-ne îndreptările Tale”

Cele 6 tropare sunt precedate de stihul „Binecuvântat ești Doamne, învață-ne îndreptările Tale” (Ps 118, 12), la fel cum sunt și cele din *Binecuvântările Învierii*, aceasta întărind nădejdea în învierea morților și viața veșnică. Prin *Împărăția și dreptatea lui Dumnezeu*, toate celelalte ni se vor *adăuga* (cf. Mt 6,33) și astfel simțind sporirea noastră Îi mulțumim și-L binecuvântăm pe Dumnezeu și cerem să înțelegem voia, poruncile și învățăturile Lui, adică *îndreptările*, Lui⁵.

Troparul 1

„Ceata sfinților a aflat izvorul vieții și ușa raiului; să află și eu calea prin pocăință. Eu sunt oaia cea pierdută, cheamă-mă, Mântuitorule, și mă mântuiește.”

Creștinii au cinstit memoria sfinților încă de la începuturile Bisericii primare, în special al martirilor, atât pentru mărturisirea credinței prin viața cuvioasă sau moartea martirică, cât și pentru faptul că ei sunt exemple de urmat, pentru că ei au *aflat izvorul vieții și ușa raiului* - adică pe Hristos care este *viața* (cf. In 1,4) și *ușa* (cf. In 10,7-9). Verbul *a afla* indică o acțiune de voință, de căutare. Așadar *ceata sfinților* sunt cei care au *căutat și au aflat* (cf. Mt 7,7) prin stăruință calea spre mântuire. Iar această cale este *pocăința*, adică întoarcerea dinspre lume și păcat spre Dumnezeu, pocăință care are ca fundament smerenia, indicată de imnograf prin verbul *a fi* la persoana I, singular: *eu sunt oaia cea pierdută* (similar cu *acel pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu* al Sf. Ap. Pavel - I Tim 1,15). Dar smerenia presupune atât

⁴ Braniște, pr. Ene. *Liturgica Specială*. Vol. I. București: Ed. Basilica, 2015, p. 640.

⁵ Sf. Atanasie cel Mare. *Tâlcuiri la psalmi*. Trad. monahia Parascheva Enache. Iași: Ed. Doxologia, 2021, pp. 368-369.

recunoașterea stării de păcătoșenie (*oaia cea pierdută*), cât și faptul că întoarcerea nu este posibilă prin forțele noastre, ci prin ajutorul lui Dumnezeu - recunosc că sunt păcătos, dar dacă Domnul nu *mă cheamă* nu mă pot ridica - *”vine ceasul și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia”* spune Domnul Iisus Hristos (In 5,25). Imperativul *cheamă-mă* arată și o lăsare în voia lui Dumnezeu, așa cum vedem și în vindecarea leprosului (Mc 1,41) sau orbului (Mc 10,51) care-i cer ajutorul dacă *El voiește*. Astfel se indică și împreună lucrarea omului cu Dumnezeu.

Troparul al 2-lea

„Cei ce pe Mielul lui Dumnezeu ați mărturisit și ați fost junghiați ca niște miei, fiind mutați la viața cea neîmbătrânitoare și pururea veșnică, sfinților; Aceluia cu de-adinsul, mucenicilor, vă rugați, să ne dăruiască nouă dezlegare datoriilor.”

Cel de-al doilea tropar este o rugăciune adresată mucenicilor de a se ruga lui Hristos, *Mielul lui Dumnezeu* (cf. In 1,29.36), pentru iertarea păcatelor. Martirii s-au jertfit pentru mărturisirea lui Hristos, așa cum Hristos S-a jertfit pentru noi toți. Poruncile din Legea Veche cu privire la Jertfa lui Hristos sunt actuale pentru că oferă numeroase perspective prin care „să privim jertfa lui Hristos în numele nostru. Ele sunt mijloacele prin care înțelegem efectul transformator al acestui sacrificiu asupra noastră ca persoane (...) și modul în care această transformare se realizează în viața noastră prin Euharistie”.⁶

Cei care s-au jertfit pentru credință sunt vii, nu au murit, în sensul neființei, ci sunt vii, despărțirea de lumea aceasta fiind o mutare la *viața cea neîmbătrânitoare și pururea veșnică* (cf. In 5,24 și Col 1,13). Dumnezeu este viața și este *al celor vii* (cf. Mc 12,27), iar cei care au murit mărturisind pe Hristos sunt vii.

Regăsim, așadar, aici elemente dogmatice, atât eshatologice, cât și al temeiului cinstirii sfinților. Sfinții nu sunt doar modele de urmat (așa cum am văzut și în acest tropar, dar și în primul) dar și mijlocitori în rugăciune pentru noi către Dumnezeu. *Acel cu de-adinsul* indică o acțiune voită, activă, specifică cuiva viu, nu este ceva pasiv.

Troparul al 3-lea

„Cei ce ați umblat pe calea cea strâmtă și cu chinuri, toți, care în viață crucea ca un jug ați luat și Mie Mi-ați urmat cu credință, veniți de luați darurile, care am gătit vouă, și cununile cerești.”

⁶ De Young, Stephen. *Religia Apostolilor*. Trad. Dragoș Dâscă. Iași: Ed. Doxologia, 2023, p. 266-267.

Textul este o referință clară la unele imagini nou-testamentare bine cunoscute, și anume: *calea cea îngustă* (cf. Mt 7,14), *luarea crucii* (cf. Mt 10,38; Mt 16,24; Mc 8,34; Mc 10,21) și a *poverii cele ușoare* (cf. Mt 11,29-30), dar și la *cununile cerești*, adică răsplata înșutită pentru urmarea lui Hristos (cf. Mc 10,29-30), iar această urmare nu este oricum, ci cu *credință* adică în deplină cunoștință de cauză (cf. Evr 11,1) și asumat. Așadar, este vorba de o încurajare și o încredințare pentru noi, cei credincioși, că există viața veșnică și că modul în care o vom trăi depinde de urmarea cu credință a lui Hristos.

Iar expresia *în viață* indică învățătura ortodoxă despre mântuire și pocăință și anume că dobândirea vieții veșnice se face în această viață și nu după moarte - ceea ce facem în viața pământească arată modul cum vom vedea slava lui Dumnezeu la *Înnoirea lumii*, "fie ca Lumină, fie ca foc care arde"⁷. Desigur, catolicismul și protestantismul nu existau în timpul scrierii troparelor, dar textul poate fi un argument al învățăturii de credință a Bisericii de la începuturi, contra teologiei apusene despre purgatoriu, despre indulgențe și despre mântuire.

Prin darurile *gătite vouă*, putem identifica și o referință *Cuvântarea de despărțire* dinaintea Sf. Pătimiri ale Domnului Iisus Hristos, de la capitolul 14 din Evanghelia după Ioan⁸.

Troparul al 4-lea

„Chipul slavei Tale celei negrăite sunt, deși port rănilor păcatelor; miluiește zidirea Ta, Stăpâne, și o curățește cu îndurarea Ta și moștenirea cea dorită dăruiește-mi, făcându-mă pe mine iarăși cetățean al raiului.”

Omul a fost creat *după chipul* lui Dumnezeu și înzestrat cu puterea de a ajunge *la asemănarea* cu El (cf. Fac 1,26-27).

Chipul slavei Tale cele negrăite— „Icoana cea neschimbată a lui Dumnezeu este doar Logosul, Fiul. Fiul este icoana Tatălui. Hristos este icoana Tatălui ca Logos (...) și firea omenească a lui Hristos este icoană a Tatălui datorită Întrupării. (...) Omul este după «chipul» lui Dumnezeu și nu chip al lui Dumnezeu (...) Ceea ce anume este după «chipul lui Dumnezeu» (...) s-a descoperit doar o dată cu Întruparea”, spune pr. Romanides în *Teologia Patristică*, rezumând învățătura Sf. Părinți⁹.

⁷ Romanides, pr. Ioannis, *Teologia patristica*. Trad. pr. Gabriel Mândrilă. București: Ed. Metafrază, 2011, p. 68.

⁸ „Să nu se tulbure inima voastră; credeți în Dumnezeu, credeți și în Mine. În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt. Iar de nu, v-aș fi spus. Mă duc să vă **gătesc** loc. Și dacă Mă voi duce și vă voi **găti** loc, iarăși voi veni și vă voi lua la Mine, ca să fiți și voi unde sunt Eu. Și unde Mă duc Eu, voi știți și știți și calea.” (In 14,1-4).

⁹ Romanides, pr. Ioannis, *Teologia patristica...*, p. 155.

deși port rănille păcatelor - Este vorba aici despre *păcatul strămoșesc* indicat de verbul *a purta*. *Rănille* sunt starea de stricăciune și păcătoșenie, de înclinare spre păcat a omenirii, drept consecință a căderii protopărinților Adam și Eva. Este foarte importantă exprimarea aleasă de autor și arată învățătura despre *păcatul strămoșesc* - omul nu *poartă* păcatul, ci *rănille* păcatelor - fiecare om are, pe de o parte, efectele căderii protopărinților, iar pe de altă parte, suferă consecințele propriilor păcate. Astfel, Biserica este numită *spital duhovnicesc* pentru că are ca lucrare tămăduirea acestor răni, a acestor consecințe, lucrare care se face prin Sfintele Taine. Foarte importantă este și conjuncția *deși* - arată că omul este încă purtător al *chipului* lui Dumnezeu, *chipul* acesta este acoperit, ascuns, dar nu alterat sau distrus, așa cum susține teologia protestantă.

miluește zidirea Ta - este recunoașterea, smerită, că cel care se roagă este zidirea lui Dumnezeu

moștenirea cea dorită, dăruiește-mi - Omul a fost creat cu potențialul de a ajunge la *asemănarea* cu Dumnezeu, după har, nu după ființă - despre această *moștenire* este vorba. Dar, așa cum am văzut în primul tropar, omul nu are puterea de a face asta și, cu smerenie, o cere de la Dumnezeu, făcătorul său.

făcându-mă pe mine iarăși cetățean al raiului - Hristos, prin Întrupare, Răstignire, Înviere și Înălțarea a restaurat firea omenească, în general - adică *mântuirea obiectivă*. Dar fiecare om în parte trebuie să-și lucreze, împreună cu harul și ajutorul lui Dumnezeu, propria mântuire, așa cum indică acel *pe mine* - *mântuirea subiectivă*.

Troparul al 5-lea

„Cel ce cu mâna dintru neîmăntă m-ai zidit și cu chipul Tău cel dumnezeiesc m-ai cinstit, iar, pentru călcarea poruncii, iarăși m-ai întors în pământ, din care am fost luat, la cel după asemănare mă ridică, cu frumusețea cea dintâi iarăși împodobindu-mă.”

Sf. Ioan Damaschin pune la începutul troparului al 5-lea învățătura despre crearea lumii și a omului *din nimic (ex nihilo)*, contra celor care susțineau crearea dintr-o materie preexistentă. Dar prin verbul *a zidi* arată că omul a fost creat prin lucrarea activă a lui Dumnezeu: lumea a creat-o prin cuvânt (cf. Fac 1,3-25), dar pe om *l-a făcut luând și suflând* (cf. Fac 1,26-27; 2,7). Omul a fost făcut din pământ și în pământ se va întoarce (cf. Fac 3,19.24).

Omul a fost făcut *după chipul lui Dumnezeu* - aceeași învățătură ca în troparul anterior - iar prin *călcarea poruncii* omul a fost îmbrăcat în *hainele de piele*¹⁰. Scopul inițial al omului, așa cum am arătat mai sus, era să ajungă la *asemănarea* cu Hristos. După cădere, și-a pierdut puterea de a înfăptui această

¹⁰ cf. Nellas Panayotis. *Omul - animal îndumnezit*. Trad. Ioan Ică jr. Sibiu: Ed. Deisis, 1994.

lucrare. Prin Hristos, s-a restaurat firea omenească, astfel că fiecare om a redobândit posibilitatea aceasta. Dar, fiecare om în parte trebuie acum să-și împlinească această lucrare - mântuirea subiectivă - iar aceasta este o *ridicare* în contrast cu *căderea* protopărinților. De aceea, a rânduit Biserica ca să nu se îngenucheze în zilele de Duminică (care este *ziua Învierii*) și în perioada Penticostarului, tocmai pentru că prin Învierea lui Hristos ne-am *ridicat* din starea *căzută* a păcătoșeniei.

Troparul al 6-lea

„Odihnește, Dumnezeule, pe robii Tăi, și-i așază în rai, unde cetele sfinților, Doamne, și dreptii ca luminătorii strălucesc; pe adormiții robii Tăi odihnește-i, trecându-le lor toate greșelile.”

Primele cinci tropare sunt scrise la persoana I - ele sunt îndreptate spre cei care le ascultă, care se roagă împreună în timpul slujbei, pentru a-i încredința de viața veșnică, care a fost dobândită deja de sfinți, de ajutorul lui Dumnezeu și de faptul că omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu și în vederea dobândirii *asemănării*.

Cel de-al șaselea tropar este o rugăciune adresată lui Dumnezeu, de către cei care au primit încredințarea vieții veșnice - prin textul primelor tropare - pentru cei adormiți și pentru iertarea păcatelor lor.

Slavă..., al Treimii

„Pe o Dumnezeire în trei străluciri, cu dreaptă credință să O lăudăm, strigând: Sfânt ești, Părinte, fără de început; Fiule, Cel împreună fără de început, și Duhule, cel Dumnezeiesc; luminează-ne pe noi, care cu credință slujim Ție, și ne scoate din focul cel de veci.”

Troparul conține mărturisirea de credință ortodoxă și dogma Sf. Treimi: Dumnezeu este unul în fire și întreit în Persoane. Tatăl este principiul (*fără de început*), Fiul este născut din veci din Tatăl și egal cu El (*Cel împreună fără de început*) și Duhul Sfânt este purces din veci din Tatăl. Iar Dumnezeu este Lumină - de aceea experiența tradiției ortodoxe a vederii lui Dumnezeu este descrisă ca vedere a Luminii cele necreate.

Și acum ..., al Născătoarei de Dumnezeu

„Bucură-te, curată, ceea ce ai născut pe Dumnezeu cu trup, spre mântuirea tuturor, că neamul omenesc a aflat mântuire prin tine. Și noi să aflăm raiul, Născătoare de Dumnezeu, curată și binecuvântată.”

Ca toate troparele de la *și acum*, și acesta este adresat Maicii Domnului, arătând curăția și pururea fecioria ei (adresarea *curată* este la timpul prezent, deci arată continuitatea). Maica Domnului este Născătoare de Dumnezeu - de fapt Purtătoare de Dumnezeu, adică Θετόκος. Hristos, ca Dumnezeu, este *născut* din veci din Tatăl, iar ca om a fost *născut și purtat în pânțe* de

Fecioara Maria. Regăsim și elemente de soteriologie, imnograful arătând motivul Întrupării Fiului lui Dumnezeu - mântuirea lumii prin îndumnezeirea firii omenești și ridicarea acesteia de-a dreapta Tatălui, ca o concluzie a celorlalte tropare. Adresarea la timpul prezent adresată Fecioarei Maria este încă o expresie a încrederii în viața veșnică - ne rugăm celor sunt vii.

Textul arată și mijlocirea Maicii lui Dumnezeu pentru cei credincioși (adică cei care-L mărturisesc pe Hristos și o cinstesc pe Maica Sa), având, desigur, un fundament și în relatarea Sf. Evanghelist Ioan a nunții din Cana Galileii (In 2,1-11).

Concluzii

Scurta noastră analiză a troparelor *Binecuvântărilor morților* a pus în evidență bogăția dogmatică cultului ortodox. Conținutul este unul predominant soteriologic și eshatologic, dar are ca punct de referință crearea omului - după chipul lui Dumnezeu (*kat'eikona*) - căderea și restaurarea lui. De asemenea, regăsim elemente ale dogmei cinstirii sfinților, a preacinstirii Maicii lui Dumnezeu, pentru că ea este Născătoare de Dumnezeu (*Θεοτόκος*), și a mijlocirilor prin rugăciune către Dumnezeu a Fecioarei Maria și a sfinților pentru noi. Avem, de asemenea, și dogma Sfintei Treimi, mărturisirea de credință ortodoxă, în Sf. Treime, Dumnezeu.

Avem așadar un exemplu al felului prin care Biserica și-a păstrat și propovăduit învățătura de credință de-a lungul timpului. Aceste tropare pot constitui puncte de plecare pentru catehezele din Biserică, atât cele organizate în mod regulat, dar și cele ocazionate de trecerea adulților la Ortodoxie. De asemenea, pot fi elemente utile în cuvântul pe care preotul îl rostește în cadrul slujbei înmormântării pentru a-i încuraja pe credincioși. Chiar și memorarea lor ar fi utilă, ca mod de pastorație, ca modalitate de mărturisire a învățăturilor de credință.

Bibliografie

- ***. Biblia (ediția Sinodală). București: Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2015.
- ***. Ceaslovul cel Mare. Alexandria: Ed. Biserica Ortodoxă, 2003.
- †Daniel - Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Iubirea mai tare decât moartea. București: Ed. Cuvântul Vieții, 2012.
- BRANIȘTE, pr. Ene. Liturgica Specială. Vol. I. București: Ed. Basilica, 2015.
- DE YOUNG, Stephen. Religia Apostolilor. Trad. Dragoș DÂSCĂ. Iași: Ed. Doxologia, 2023.

- ICĂ jr, diac. Ioan. Canonul Ortodoxiei - Sinoadele Ecumenice în cultul bizantin și dilemele receptării. Sibiu: Ed. Deisis, 2025.
- NELLAS, Panayotis. Omul - animal îndumnezeit. Trad. Ioan ICĂ jr. Sibiu: Ed. Deisis, 1994.
- ROMANIDES, pr. Ioannis. Dogmatica Patristică Ortodoxă - o expunere concisă. Trad. Dragoș DÂSCĂ. Sibiu: Ed. Ecclesiast, 2010.
- —. Teologia patristică. Trad. pr. Gabriel MÂNDRILĂ. București: Ed. Metafrază, 2011.
- SF. ATANASIE cel MARE. Tâlcuiri la psalmi. Trad. monahia Parascheva ENACHE. Iași: Ed. Doxologia, 2021.
- UNGUREANU, Pr. Mihail Adeodatus. Ritualul ortodox al înmormântării pe înțelesul tuturor. Iași: Ed. Doxologia, 2012.

CINSTIREA NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU DIN PUNCT DE VEDERE DOGMATIC-ORTODOX

CLAUDIU-ANDREI LUPEI

Master anul II

I. Introducere

Preasfânta și Pururea Fecioara Maria ocupă un loc central în spiritualitatea și teologia creștină ortodoxă. Dânsa este privită atât ca și Născătoare de Dumnezeu (Theotokos) precum și ca cea mai înaltă ființă omenească, în care harul dumnezeiesc a rodit deplin. „Ea este cea mai curată și mai aleasă dinte fecioare și maici, care cu vrednicie a primit harul dumnezeiesc, zămisbind din Duhul Sfânt și născând pe Fiul lui Dumnezeu, pe Domnul nostru Iisus Hristos, Mântuitorul lumii, pe Mesia cel mult așteptat de toate neamurile”¹.

Cinstirea Maicii Domnului are și un profund caracter duhovnicesc. Ea este modelul desăvârșit al ascultării, smereniei și rugăciunii. Prin intermediul vieții „ei, credincioșii învață să trăiască în ascultare de Dumnezeu și să primească harul Său”².

II. Fundamentul dogmatic al cinstirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu

Temeiurile fundamentale care contribuie la cinstirea pururea Fecioarei Maria se află în Sfânta și Dumnezeiasca Scriptură. Prima atestare a cinstirii Maicii Domnului o găsim în cadrul Sfintei Evanghelii după Luca. Arhanghelul Gavriil este trimis la dânsa în luna șasea (în cultura iudaică se socotește fiind luna martie) pentru a-I vesti cele ce aveau să se petreacă pentru omenire, cât și rolul ei în planul divin.

Acesta (arhanghelul) de îndată ce a ajuns la dânsa i-a grăit: „... Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei”³.

¹ Protos.Nicodim Mandiță, *Viața Maicii Domnului*, București: Editura Agapis, 2007, p. 3.

² Sfântul Grigorie Palama, *Omilii la Maica Domnului*, Sibiu: Editura Deisis, 2006, p. 73.

³ Biblia sau Sfânta Scriptură. Tipărită acum a doua oară sub îndrumarea și purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea

„Acest salut îngeresc confirmă starea ei de plinătate duhovnicească și harică”⁴.

Totuși de unde atâta cinste cinste unei **Fecioare**?

Răspunsul la această întrebare îl aflăm din cadrul Vechiului Testament. Domnul Dumnezeu imediat după căderea-n păcat a protopărinților noștri, Adam și Eva, a rânduit în marea Sa milostivire și Iubire față de tot neamul omenesc în chip tainic, printr-o Curată Fecioară, lumea toată să fie mântuită: „... sămânța ei... îți va zdrobi capul”. (Facerea 3,15)

„Căci despre Hristos se zice: sămânța femeii, ca Unul ce nu S-a născut din sămânță de bărbat... [prin această *imagine* ni se arată cum] încă de la începutul lumii, Preabunul Dumnezeu a arătat în chip tainic prin Eva cea veche, pe cea nouă, duhovnicească... ce avea să nască, la plinirea vremii, pe noul Adam, Hristos, Care, prin întruparea Lui, a zdrobit capul șarpelui și al morții și al păcatului...”⁵.

Trebuie menționat că Maica Domnului apare *închipuită* în cadrul **Legii Vechi** : << porumbiță>> (Facerea 9, 8-11) ; << scară cerească>>

(Facerea 28, 12); << rug nears>> (Ieșirea 3,2-3); << lână nemistuită de foc>> (Judecătorii 6, 36-40) ș.a.m.d .

La o primă vedere toate aceste *denumiri* nu par a desemna vreo anumită persoană, ci mai degrabă acțiuni pe care Dumnezeu le-a făcut înaintea popului Său ales pentru a crede în Dînsul și a nu se mai îndepărta spre un dumnezeu străin. Cu toate acestea se poate preconiza că Domnul Cel Preaînalt a *contextualizat-o* pe Pururea Fecioara Maria încă de atunci; Ea fiind singura demnă de a zămisli în pîntece de la Duhul Sfânt, pe Fiul lui Dumnezeu.

II.1. Contextul Nașterii Maicii Domnului

Sfânta Tradiție ne înfățișează faptul că în cele douăsprezece seminții ale lui Israel a trăit un om drept înaintea lui Dumnezeu, pe nume Ioachim. „Acesta era din neamul regelui David” (căruia Dumnezeu i-a rânduit ca Mântuitorul să se nască din urmașii lui)⁶.

Sfântului Sinod, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, 1975, p.1159.

⁴ Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere din limba franceză de Pr. Vasile Răducă, București: Editura Bonifaciu, 1998, p. 89–90.

⁵ Arhim. Ilie Cleopa, *Predici la Praznice Împărătești și la Sfinții de peste an*, ediția a IV-a, îngrijită de Arhim. Ioanichie Bălan, Vânători: Editura Mănăstirea Sihăstria, 2010, p. 62.

⁶ 09 Septembrie - Sfinții și Dreptii Părinți Ioachim și Ana”, *Calendar-Ortodox.ro*, accesat la 29 octombrie 2025, ora 13:51, <https://www.calendar-ortodox.ro/luna/septembrie/septembrie09.htm> .

Acesta și-a luat de nevastă pe Ana „fiica preotului Matan”⁷.

Ambii au dus o viață plină de curăție sufletească și trupească înaintea lui Dumnezeu, însă cu toate acestea timpul trecea iar la ușa lor nu era nici urmă de vreun urmaș. Acest lucru i-a întristat foarte tare deoarece nu doar cei de la Templu, ci și rudeniile îi evitau, considerându-I pedepsiți de providența divină (iar acest lucru în cadrul legii vechi ducea la considerarea că nu meritau apelativul de *oameni ai tribului lui Israel*, culminând cu excluderea lor din viața socio-politico-religioasă).

Cei doi se întristează cumplit de acest impediment căzut asupra lor, astfel au luat fiecare câte o hotărâre mai *aspră*.

Sfânta Ana s-a nevoit cu postul, rugăciunea și înfrânarea; Sfântul Ioachim în comparație cu dânsa a luat decizia ca toată această nevoință să o practice la cu totul un alt nivel (a hotărât să se retragă în munți).

Dumnezeu atunci a dat poruncă unui Arhanghel (cel mai probabil sfântul Gavriil) să le vestească faptul că stârpiciunea lor avea să fie ridicată, iar drept odraslă avea să li se dăruiască Una binecuvântată de Dumnezeu Cel Preaînalt, cum nu a mai în cadrul celor douăsprezece triburi ale lui Israel.

La auzul vestei ambii au săltat de bucurie; Sfântul Ioachim a lăsat pribegia și s-a reîntors acasă. „Și [când] s-au împlinit lunile ei... a născut Sfânta Ana și a zis moașei: Ce am născut?; Și a zis moașa: Fată; Și a zis Ana: S-a preamărit sufletul meu în ziua aceasta/... Viu este Domnul Dumnezeu!... [copila o] voi aduce dar Domnului Dumnezeului meu și va fi slujindu-I în toate zilele vieții [ei]”⁸.

II.2. Copilăria Maicii Domnului

Copila Maria se întărea din zi în zi. Iar când s-a făcut de numai șase luni, mama sa a pus-o jos, pe pământ, pentru a o pune la încercare (dacă poate sta sau nu pe picioare). Vâzând primii ei pași, la o vârstă atât de fragedă a redicat-o și a lăudat pe Dumnezeu; se spune că ar mai fi adăugat că nu o va mai lăsa să calce pe pământ până în ziua când va fi dăruită Templului.

„Copilei i se adăugau lunile ei. Iar când s-a făcut de doi ani, Ioachim a zis: Să o aducem la templul Domnului cum am dat făgăduința pe care am făgăduit-o, ca să nu trimită Domul după noi și să ne fie neprimit darul! ... Și a zis Ana: Să așteptăm până la trei ani, ca să nu caute după tată sau mamă... a zis Ioachim: Să așteptăm”⁹.

⁷ „Sfinții Ioachim și Ana”, *CrestinOrtodox.ro*, accesat la 29 octombrie 2025, ora 14:03, <https://www.crestinortodox.ro/calendar-ortodox/sfintii-ioachim-ana-121131.html>.

⁸ Monahul Epifanie și alți autori bizantini, *Viața Maicii Domnului în tradiția bizantină. Trei <<Vieți>>*, ediția a III-a, ediție și traducere de pr. Ioan I. Ică jr., Sibiu: Editura Deisis, 2025, p. 223–224.

⁹ *Op.cit.*, p.225.

II.3. Copila Maria la Sfântul Templu

Când a împlinit vârsta de trei ani *prunca* Maria împreună cu părinții ei mers la templul Domnului. Chiar dacă un sentiment de tristețe i-a copleșit - precum oricărui părinte i se întâmplă când copilul îi este departe - ambii dumnezeiești părinți se mângâiau, desigur, cu speranța că acolo se va bucura de o îngrijire cât și de o educație aleasă; ca la rândul ei să devină și dânsa soție și mamă. Ajunși la Templu, dumnezeiasca pruncă a fost încredințată Arhiereului de atunci, Zaharia. Prindu-o acesta, sub inspirație Sfântului Duh, a intrat cu ea în Altarul templului, în ceea ce la evrei se numește „Sfânta Sfintelor” - loc unde avea voie să intre o dată pe an numai Arhiereul - .

Maria va crește la templul din Ierusalim până la vârsta de cincisprezece ani. „Potrivit relatărilor lui Iosif Flavius, în incinta templului se construiseră clădiri cu trei etaje, în care erau amenajate locuințe pentru personalul slujitor de la templu: arhierei, preoți, leviți, dar și locuințe separate pentru femeile văduve care făceau servicii auxiliare și care supravegheau totodată creșterea și educația fecioarelor închinat templului. În această ambianță, de rugăciune și de meditație, a trăit Fecioara Maria timp de doisprezece ani”¹⁰.

Vârsta de plecare se apropia, dar Preasfânta Maria le-a făcut cunoscut celor din templu faptul că părinții ei au făgăduit-o încă de la naștere lui Dumnezeu și că ea dorește să ducă o viață sfântă, în feciorie.

Auzind acestea s-au minunat, însă legea prevedea ca de la cincisprezece ani fecioarele să fie slobozite din templu; fapt pentru care a fost dată în grija unei rudenii și dânsa, Iosif din Nazaret (o explicație a acestui fapt s-a datorat, cel mai probabil cauzei decesului părinților ei, din cauza vârstei înaintate).

II.3. Fecioara Maria primind titulatura de Născătoare de Dumnezu

După ce a fost dată în grija lui Iosif din Nazaret - acesta era un om bun la suflet și cu frică de Dumnezeu; care lucra cinstit și mereu făcea obiectul promis, din lemn, cu o bună dexteritate - i-a dăruit în casa sa *un loc bine pus la punct* care să fie numai al ei; și nimeni nici măcar el nu o deranja cu nimic. Ea s-ar fi ocupat și de creșterea și educarea celor patru fii ai săi: Iacov (cel drept), Ioset, Iuda(Tadeu) și Simeon, conform unor tradiții mai vechi. Datorită acestui factor Maica Domnului este cinstită de către noi, creștinii ortodocși și romano-catolici, ca și o bună povățuitoare și bună-învățătoare, aparte de celelalte calități ale sale de: bună mamă, grabnică-

¹⁰ Flavius Iosif, apud Pr. Acad. Mircea Păcurariu, *Predici la Duminici, la Praznicele Împărătești și ale Maicii Domnului, la Sfinții mari și la Sfinții români; predici ocazionale și la înmormântări*, ediția a IV-a, completată, București: Editura Basilica, 2023, p. 421.

ajutătoare și ascultătoare, mijlocitoare între cer și pământ *pentru cei muritori și păcătoși*, grabnic-vindecătoare, arătătoare căii celui bune, desigur că după Persoana lui Iisus Hristos, Preabunul nostru Mântuitor.

Revenind la context, Fecioara Maria a continuat să practice în viața de zi cu zi, tot ceea ce la Templul Domnului a fost învățată: rugăciunea curată și sinceră, postul, darea de ajutor celui noiaș precum și povățuirea sa cu câte un sfat plin de dumnezeiască înțelepciune.

Nu ni se spune, ceasul sau ziua, însă datorită acestei pregătire cu care s-a îndeletnicit, ajungem la punctul menționat mai sus când, în luna a șasea sfântul arhangel Gavriil i se înfățișează și i se adresează cu salutul << Bucură-te!>>. Ea fiind nedumerită de cea această onoare I se încuviințează, el repede îi explică că Dumnezeu lui Israel dorește ca prin dânsa să fie întrupat Unicul Său: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu. Și iată vei lua în pântece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus. Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va chema și Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul lui David, părintele Său. / El se va hrăni cu lapte și cu miere până în vremea când va ști să arunce răul și să aleagă binele” (Luca 7, 30-32; Isaia 7,15); prin lucrare și efortul Său, împărăția celui viclean *va să fie* destrămată, iar fiecare neam nu doar să aibe parte de revelația adevăratului Dumnezeu, ci și de o reală comuniune și trăire cu Dânsul (începând de aici de pe pământ și continuând în planul veșniciei - Dumnezeiască Împărăție a Cerurilor - ; unica condiție fiind ascultarea și practicarea Cuvântului care este rostit din Preacurata Sa gură).

„Ascultând cu mare cu mare atenție cuvintele dumnezeiescului arhangel și înțelegând ce fel de chemare are Ea de la Dumnezeu, a primit cuvintele lui și hotărând din toată inima să asculte porunca lui Dumnezeu cea trimisă Ei prin îngerul Gavriil, cu mare smerenie a zis: Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău”¹¹.

Astfel Dânsa a început să-l zămislească în Preacurat Pântecele Ei pe Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, Iisus Hristos.

„De aceea Sfântul Chiril din Alexandria a unit lupta împotriva lui Nestorie pentru o unică persoană în Hristos cu lupta pentru calitatea Fecioarei Maria de Născătoare de Dumnezeu... [căci] se constituie acum Cuvântul lui Dumnezeu ca om prin împreună-lucrare a Duhului Sfânt... Dacă era numai om, aceasta era de la sine înțeles.”¹²

¹¹ Arhim. Ilie Cleopa, *op. cit.*, p. 171.

¹² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, ediția a II-a, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, p. 53–55.

Dumnezeu Tatăl dimpreună cu Dumnezeu Fiul au insistat pe acest act pentru a arăta lumii pe deplin dreptatea divină. Întruându-Se firea Sa nu a fost alterată de păcatul strămoșesc, ci a rămas de o luciditate de neconceput; esența dumnezeiască nu a absorbit-o pe omenească, ci a rămas Dumnezeu desăvârșit într-un trup omenesc desăvârșit.

Toate acestea pentru a arăta lumii viclene, dar și diavolului și argaților săi că dreptatea dumnezeiască va avea mereu ultimul cuvânt de spus:

„Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec; dar judecata Mea este dreaptă, pentru că nu caut voia Mea, ci voia Tatălui Meu, Care M-a trimis”. (Ioan 5, 30)

Ceea ce sublinează acest pasaj este faptul că odată ce El - Logosul Dumnezeiesc - „S-a făcut trup (carne) și S-a sălășluit între noi” (Ioan 1, 14) nu a viețuit *aparent*, cu scopul de a predica Vestea cea Bună și mai apoi să plece, urmând să pedepsească în veșnicie pe aceia care nu au împlinit cuvântul din sânsa fără a nu ține seama de neputințele firii omenești slabe; ci „El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat” pentru ca o dată experimentate *pe propria-i piele* nouă să ne dăruiască ***antidotul suprem: Sfânta Liturghie culminată cu Dumnezeiasca Euharistie.***

Cei care se țin de acestea două cu *inimă curată* „au parte de viață veșnică și la judecată nu vor veni, ci s-au mutat de la moarte la viață.” (Ioan 5, 24)

Numai cei care au disprețuit aceste două mari taine nu vor avea parte de răsplata aceasta, ci de un calvar în care ei înșiși s-au sălășluit și pae care l-au înfăptuit încă din vișa aceasta trecătoare.

Cu toate acestea omenirea are nădejdea că Preasfânta Născătoare de Dumnezeu va mijloci pentru fiecare neam în parte. Totuși nu trebuie exclus din planul mântuirii că pentru atingerea acestui țel trebuie să se aibă *în vizor* următoarea afirmație: „Faceți orice vă va spune”. (Ioan 1, 5)

Mijlocirea pe care Ea o face la ziua judecății înaintea tronului Fiului Ei și Dumnezeului nostru *se prinde* acolo unde se află și cea mai mică fărâma de faptă bună. Însă acolo unde a pus stăpânire mamona lucrurile nu sunt prea în favoarea aceluia suflet căci: „... credința dacă nu are fapte (bune) este moartă...” (Iacov 2,17) iar drept plată locul repartizării poate să fie cel „întunericului cel mai dinafară” (Matei 22, 13) unde se află plângerea și scrâșnirea dinților.

III. Concluzii

În concluzie, pe baza argumentelor mai sus menționate, în teologia ortodoxă, Maica Domnului este văzută ca participând la lucrarea mântuirii, fără a se confunda cu Mântuitorul. Ea nu este „mântuitoare”, ci „co-lucrătoare” (syn-ergo). Cinstirea Ei, nu este o abatere de la credința în

Hristos, ci expresia ei deplină, căci Dânsa este icoana Bisericii, chipul omului îndumnezeit prin har.

Bibliografie

- 1) Biblia sau Sfânta Scriptură. Tipărită acum a doua oară sub îndrumarea și purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, 1975.
- 2) Arhim. Ilie Cleopa, Predici la Praznice Împărătești și la Sfinții de peste an, ediția a IV-a, îngrijită de Arhim. Ioanichie Bălan, Vânători: Editura Mănăstirea Sihăstria, 2010.
- 3) Monahul Epifanie și alți autori bizantini, Viața Maicii Domnului în tradiția bizantină. Trei<<Vieți>>, ediția a III-a, ediție și traducere de pr. Ioan I. Ică jr., Sibiu: Editura Deisis, 2025.
- 4) Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologie Dogmatică Ortodoxă, vol. II, ediția a II-a, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.
- 5) Pr. Acad. Mircea Păcurariu, Predici la Duminici, la Praznicele Împărătești și ale Maicii Domnului, la Sfinții mari și la Sfinții români; predici ocazionale și la înmormântări, ediția a IV-a, completată, București: Editura Basilica, 2023.
- 6) Protos.Nicodim Mandiță, Viața Maicii Domnului, București: Editura Agapis, 2007.
- 7) Sfântul Grigorie Palama, Omilii la Maica Domnului, Sibiu: Editura Deisis, 2006.
- 8) Vladimir Lossky, Teologia mistică a Bisericii de Răsărit, traducere din limba franceză de Pr. Vasile Răducă, București: Editura Bonifaciu, 1998.

Webografie

- 1) 09 Septembrie - Sfinții și Dreptii Părinți Ioachim și Ana”, Calendar-Ortodox.ro, accesat la 29 octombrie 2025, ora 13:51, <https://www.calendar-ortodox.ro/luna/septembrie/septembrie09.htm>
- 2) „Sfintii Ioachim și Ana”, CrestinOrtodox.ro, accesat la 29 octombrie 2025, ora 14:03, <https://www.crestinortodox.ro/calendar-ortodox/sfintii-ioachim-ana-121131.html>

LIMBAJUL THEOGNOSIEI LA SFÂNTUL SOFRONIE SAHAROV: EXPERIENȚA CA TEMEI AL TEOLOGHIRII

DANIEL CORNACIU

Master anul II

Prezentul lucrare își propune să analizeze conceptul de *theognosie* (cunoașterea de Dumnezeu) în opera și gândirea Sfântului Sofronie Saharov (1896–1993), unul dintre cei mai importanți teologi ortodocși ai secolului al XX-lea. Cercetarea urmărește să evidențieze modul în care experiența duhovnicească nemijlocită constituie fundamentul și criteriul ultim al teologisirii autentice. În viziunea Sfântului Sofronie, teologia nu este produsul unei reflecții speculative, ci expresia unei întâlniri existențiale cu Dumnezeu cel viu în experiența Luminii necreate.

Pornind de la analiza principalelor sale opere și a exegezelor contemporane dedicate gândirii sale, lucrarea explorează relația dintre experiență și dogmă, dintre persoană și comuniune, dintre rugăciune și cunoaștere, precum și actualitatea teologiei sale în contextul provocărilor antropologice și spirituale ale lumii contemporane.

1. Introducere. Premisele theognosiei ca experiență existențială

În cadrul teologiei ortodoxe contemporane, Sfântul Sofronie Saharov ocupă un loc aparte prin faptul că a reușit să exprime într-un limbaj accesibil omului modern experiența filocalică și isihastă a Sfinților Părinți. Ucenic al Sfântului Siluan Athonitul și întemeietor al Mănăstirii „Sfântul Ioan Botezătorul” din Essex, el a devenit unul dintre cei mai importanți martori ai continuității tradiției patristice în secolul XX.

Pentru Sfântul Sofronie, theognosia nu desemnează o simplă acumulare de cunoștințe religioase și nici o reflecție filosofică despre divinitate. Ea reprezintă participarea existențială a omului la viața lui Dumnezeu, prin lucrarea harului necreat.¹ În această perspectivă, teologia autentică apare ca rod al experienței și al comuniunii vii cu Dumnezeu.

În opoziție cu tendințele intelectualiste ale modernității, Sfântul Sofronie reafirmă unitatea dintre experiența duhovnicească și formularea dogmatică. Dogma nu este o construcție conceptuală abstractă, ci expresia normativă a experienței eclesiale a lui Dumnezeu.²

¹ Nathanael Neacșu, *Conștiință dogmatică și viață duhovnicească. Experiența și moștenirea teologică a Sfântului Sofronie Saharov*, ediția a III-a, Editura Doxologia, Iași, 2023, pp. 45-48.

² Vladimir Lossky consideră că experiența lui Dumnezeu precede formularea teologică, iar dogma constituie expresia normativă a acestei experiențe eclesiale. Vezi Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Anastasia, București, 1992, pp. 18–23.

1.1. Metodologia cercetării

Prezentul studiu utilizează metoda analizei teologice și hermeneutice a principalelor opere ale Sfântului Sofronie Saharov, completată de examinarea contribuțiilor exegetice aparținând Mitropolitului Ierotheos Vlachos, Arhimandritului Zaharia Zaharou și Ieromonahului Nathanael Neacșu.

Abordarea este una interdisciplinară, situată la intersecția dintre teologia dogmatică, teologia mistică și antropologia ortodoxă. Scopul cercetării este identificarea principalelor coordonate ale limbajului theognosiei și evaluarea relevanței acestuia pentru reflecția teologică contemporană.

1.2. Contextul teologic al operei Sfântului Sofronie Saharov

Secolul al XX-lea a cunoscut o importantă renaștere a teologiei ortodoxe, marcată de revenirea la izvoarele patristice și filocalice. În acest context, Sfântul Sofronie se înscrie în curentul neopatristic reprezentat de teologi precum Georges Florovsky, Vladimir Lossky și Dumitru Stăniloae.³

Originalitatea sa constă însă în faptul că nu oferă doar o reinterpretare academică a tradiției patristice, ci mărturia directă a unei experiențe mistice contemporane. Prin opera sa, demonstrează că experiența îndumnezeirii nu aparține exclusiv trecutului Bisericii, ci rămâne o realitate vie și actuală.⁴

Astfel, teologia sa poate fi caracterizată ca o sinteză între experiența athonită, antropologia personalistă și tradiția isihastă.

2. Temeiul experiențial al teologisirii: de la asceză la ipostas

Unul dintre conceptele fundamentale ale teologiei Sfântului Sofronie este cel de persoană sau ipostas. Omul nu se definește prin individualitatea sa biologică, ci prin capacitatea de comuniune cu Dumnezeu și cu ceilalți.⁵

Întâlnirea cu Dumnezeu personal transformă radical existența umană. Omul descoperă că adevărata sa identitate nu este dată de caracteristicile psihologice sau sociale, ci de chemarea la comuniune veșnică cu Dumnezeu.⁶

Această transformare presupune însă o profundă lucrare ascetică. Pocăința devine poarta de intrare în cunoașterea lui Dumnezeu. Ea nu reprezintă doar regretul pentru păcate, ci o schimbare ontologică a întregii existențe.⁷

³ Georges Florovsky vorbește despre necesitatea unei „sinteze neopatristice”, adică a revenirii la experiența vie a Părinților Bisericii ca fundament al reflecției teologice contemporane. Vezi Georges Florovsky, *Biblie, Biserică, Tradiție*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2005, pp. 31–36.

⁴ Ierom. Nathanael Neacșu (coord.), *Sfântul Sofronie Saharov – experiența unei întâlniri*, Editura Doxologia, Iași, 2022, pp. 111–115.

⁵ Sfântul Sofronie Saharov, *Taina vieții creștine*, ediția a III-a revăzută, Mănăstirea Stavropighie „Sfântul Ioan Botezătorul”, Essex, 2024, p. 82.

⁶ Ibidem, pp. 94–96. Autorul subliniază că persoana umană își descoperă adevărata identitate numai în comuniunea cu Dumnezeu și cu întreaga umanitate.

⁷ Dumitru Stăniloae afirmă că pocăința reprezintă începutul restaurării persoanei umane și al refacerii comuniunii cu Dumnezeu. Vezi Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2003, pp. 128–130.

Pentru Sfântul Sofronie, adevărata teologie se naște în „laboratorul pocăinței”, acolo unde omul experimentează simultan nimicnicia sa și iubirea infinită a lui Dumnezeu.⁸

3. Vederea Luminii necreate și limbajul theognosiei

Experiența centrală a theognosiei este vederea Luminii necreate. În continuitate cu tradiția Sfântului Grigorie Palama, Sfântul Sofronie afirmă că această lumină nu este simbolică și nici psihologică, ci reprezintă manifestarea energiilor necreate ale lui Dumnezeu.⁹

Experiența Luminii introduce omul într-o cunoaștere care depășește limitele rațiunii discursive. Ea este simultan vedere, comuniune și participare.¹⁰

Limbajul folosit pentru descrierea acestei experiențe este inevitabil apofatic. Omul încearcă să exprime o realitate care depășește posibilitățile limbajului obișnuit.¹¹ În acest context, teologia devine mărturie și nu simplă explicație conceptuală.

3.1. Rugăciunea ca limbaj original al theognosiei

Pentru Sfântul Sofronie, rugăciunea constituie spațiul în care se naște adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu. Nu există teologie autentică fără rugăciune, deoarece Dumnezeu nu poate fi cunoscut ca obiect al unei cercetări intelectuale, ci numai ca Persoană care Se descoperă.¹²

Rugăciunea transformă omul într-un participant la viața divină și îi oferă acces la dimensiunile cele mai profunde ale existenței. Astfel, teologul autentic este înainte de toate un om al rugăciunii.¹³

⁸ Sfântul Sofronie Saharov, *Suspînarea Duhului Sfânt întru noi*, Editura Sophia, București, 2025, pp. 14–19.

⁹ Sfântul Sofronie Saharov, *Nașterea întru Împărăția cea neclintită*, Mănăstirea Stavropighie „Sfântul Ioan Botezătorul”, Essex, 2024, pp. 34–40, Sfântul Grigorie Palama dezvoltă distincția dintre ființa și energiile dumnezeiești, explicând posibilitatea participării reale a omului la viața lui Dumnezeu fără confundarea cu esența divină. Vezi Sfântul Grigorie Palama, *Triadele pentru apărarea celor sfinți prin isihie*, Editura Deisis, Sibiu, 2009, pp. 275–280.

¹⁰ Mitropolitul Ierotheos al Nafaktosului, *Știu un om întru Hristos. Starețul Sofronie - Isihastul și Teologul*, Editura Sophia, București, p. 142. În teologia ortodoxă, experiența Luminii necreate este considerată anticiparea eshatologică a Împărăției lui Dumnezeu și participarea la slava dumnezeiască încă din viața prezentă.

¹¹ Sfântul Sofronie vorbește adesea despre imposibilitatea exprimării complete a experienței dumnezeiești prin intermediul conceptelor omenești, motiv pentru care recurge frecvent la formulări paradoxale și apofatice.

¹² Ibidem.

¹³ Pseudo-Dionisie Areopagitul este considerat unul dintre principalii reprezentanți ai teologiei apofatice. Vezi *Despre numirile dumnezeiești și Teologia mistică*, în *Opere complete*, Editura Paideia, București, 1996.

3.2. Apofatismul și limitele limbajului teologic

Experiența lui Dumnezeu conduce inevitabil la conștiința limitelor limbajului uman. Cu cât omul se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât înțelege mai profund caracterul inepuizabil al existenței divine. De aceea, Sfântul Sofronie recurge frecvent la limbajul paradoxului și al antinomiei.

Expresii precum „fericita deznădejde”, „durerea iubirii divine” sau „întunericul luminii” exprimă depășirea limitelor gândirii obișnuite și intrarea într-o experiență care transcende categoriile logice.¹⁴ Apofatismul nu anulează cunoașterea lui Dumnezeu, ci protejează caracterul infinit al acesteia.

4. Structura pedagogică a vieții duhovnicești: cele trei perioade

Arhimandritul Zaharia Zaharou a sistematizat pedagogia spirituală a Sfântului Sofronie în trei etape fundamentale.¹⁵

Prima perioadă: Harul începutului

Dumnezeu oferă omului experiența iubirii Sale într-o manieră copleșitoare. Este timpul entuziasmului spiritual și al descoperirii frumuseții vieții în Hristos.

A doua perioadă: Retragera harului

Urmează experiența părăsirii și a uscăciunii duhovnicești. Dumnezeu îngăduie această etapă pentru maturizarea libertății umane. Aceasta reprezintă perioada cea mai dificilă și cea mai importantă pentru formarea persoanei.

A treia perioadă: Harul statornic

După încercare, harul revine într-o formă stabilă și profundă. Omul dobândește experiența unei comuniuni mature cu Dumnezeu. Abia în această etapă poate fi vorba despre o autentică maturitate teologică.¹⁶

5. Omul - ținta cercetării dumnezeiești

În antropologia Sfântului Sofronie, Dumnezeu caută neîncetat omul. Această „cercetare dumnezeiască” constituie fundamentul întregii vieți spirituale. Inițiativa aparține întotdeauna lui Dumnezeu, iar răspunsul omului se concretizează în pocăință și ascultare.¹⁷

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Arhim. Zaharia Zaharou, „Adu-ți aminte de dragostea cea dintâi” (*Apoc. 2, 4–5*). *Cele trei perioade ale vârstei duhovnicești în teologia Părintelui Sofronie*, Editura Doxologia, Iași, 2015, pp. 52–61.

¹⁶ Această pedagogie spirituală reproduce într-o anumită măsură dinamica pascală a morții și învierii, prezentă atât în viața lui Hristos, cât și în experiența tuturor sfinților.

¹⁷ Arhim. Zaharia Zaharou, *Omul – Ținta cercetării dumnezeiești*, Editura Doxologia, Iași, pp. 73–77.

Omul descoperă astfel că existența sa nu este întâmplătoare, ci orientată spre comuniunea veșnică cu Creatorul său.¹⁸ Cercetarea dumnezeiască pătrunde în profunzimile de nepătruns ale ființei, acolo unde se configurează conștiința ipostatică. Când omul acceptă această cercetare și colaborează cu harul prin împlinirea poruncilor evanghelice, limbajul său încetează să mai fie unul pământesc. El începe să exprime realitățile Împărăției prin însăși prezența sa transfigurată. Limbajul theognosiei devine astfel un limbaj existențial total: privirea, tăcerea, cuvântul și rugăciunea omului duhovnicesc devin purtătoare de Duh.

5.1. Hristocentrismul experienței teognostice

Cunoașterea lui Dumnezeu este întotdeauna cunoaștere în Hristos. Pentru Sfântul Sofronie, întreaga experiență a Luminii necreate are un caracter profund hristologic. Lumina contemplată de sfinți este lumina Schimbării la Față de pe Tabor.

Nu există theognosie în afara întâlnirii personale cu Hristos. Prin urmare, experiența mistică nu poate fi separată de dimensiunea eclezială și sacramentală a vieții creștine.

5.2. Dimensiunea eclezială a theognosiei

Experiența lui Dumnezeu nu conduce la individualism religios. Persoana umană se descoperă pe sine în comuniunea Bisericii și participă la viața întregului Trup al lui Hristos.¹⁹

În această perspectivă, maturitatea duhovnicească se exprimă prin capacitatea de a purta în inimă întreaga umanitate.²⁰ Theognosia autentică devine astfel o experiență profund eclezială.

5.3. Rugăciunea ipostatică și universalizarea conștiinței umane

Una dintre cele mai originale contribuții ale Sfântului Sofronie este conceptul de rugăciune ipostatică. Aceasta reprezintă capacitatea persoanei de a cuprinde întreaga omenire în rugăciunea sa. Modelul suprem este rugăciunea lui Hristos din Ghetsimani.²¹

Prin participarea la această stare, omul începe să trăiască după modul de existență al lui Hristos și devine purtător al unei iubiri universale.

¹⁸ În gândirea Sfântului Sofronie, persoana umană nu poate fi înțeleasă separat de relația sa cu Dumnezeu, deoarece existența personală își are modelul ultim în comuniunea treimică.

¹⁹ Arhim. Zaharia Zaharou, *Hristos, Calea vieții noastre. Studiu asupra teologiei Cuviosului Sofronie Athonitul*, Mănăstirea Stavropighie „Sfântul Ioan Botezătorul”, Essex, 2022, pp. 104–108. Mitropolitul Ierotheos consideră că rugăciunea pentru întreaga lume constituie semnul autenticității experienței mistice și criteriul maturității duhovnicești.

²⁰ Dumitru Stăniloae observă că adevărata persoană nu există în izolare, ci numai în comuniune și iubire reciprocă. Vezi Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993, pp. 211–217. Rugăciunea lui Hristos din Ghetsimani reprezintă modelul suprem al rugăciunii ipostatice, deoarece în ea este asumat destinul întregii umanități (Mt. 26, 36–46).

²¹ Ibidem

6. Actualitatea teologiei Sfântului Sofronie în contextul secularizării contemporane

Societatea contemporană traversează o profundă criză antropologică și spirituală. Individualismul, relativismul și secularizarea au condus la fragmentarea identității umane și la pierderea sensului existenței.²² În acest context, teologia Sfântului Sofronie oferă un răspuns deosebit de actual.²³

Antropologia sa personalistă reafirmă valoarea infinită a persoanei umane și vocația acesteia la comuniune cu Dumnezeu. De asemenea, experiența Luminii necreate constituie o provocare la adresa reduccionismului materialist și reafirmă dimensiunea transcendentă a existenței umane. Actualitatea operei sale constă tocmai în capacitatea de a propune un drum concret de vindecare spirituală și de redescoperire a sensului vieții.

7. Contribuția originală a Sfântului Sofronie la teologia ortodoxă contemporană

Originalitatea Sfântului Sofronie nu constă în elaborarea unor doctrine noi, ci în formularea contemporană a experienței patristice a îndumnezeirii.²⁴ El reușește să unească experiența athonită, antropologia personalistă și teologia energiilor necreate într-o sinteză coerentă și profundă.²⁵

Mai mult, dezvoltă una dintre cele mai consistente reflecții ortodoxe asupra persoanei umane, a rugăciunii universale și a raportului dintre experiență și dogmă. Prin aceasta, opera sa reprezintă una dintre cele mai importante contribuții la teologia ortodoxă a secolelor XX–XXI.

8. Concluzii

Analiza limbajului theognosiei în opera Sfântului Sofronie Saharov evidențiază faptul că întreaga sa teologie este întemeiată pe experiența nemijlocită a lui Dumnezeu și pe continuitatea vie a tradiției filocalice. Experiența Luminii necreate, rugăciunea ipostatică, pocăința profundă și comuniunea personală cu Hristos constituie elementele fundamentale ale acestei teologii.

Sfântul Sofronie reafirmă unitatea dintre experiență și dogmă, dintre viața ascetică și formularea teologică, dintre persoană și comuniune. Pentru el,

²² Fenomenul secularizării moderne a determinat numeroși teologi contemporani să reconsidere raportul dintre experiența religioasă și identitatea umană. În acest context, opera Sfântului Sofronie oferă o perspectivă profund antropologică și existențială.

²³ Nathanael Neacșu evidențiază caracterul profund actual al teologiei sofianice, capabilă să ofere răspunsuri pertinente la crizele spirituale ale lumii contemporane. Vezi *Conștiință dogmatică și viață duhovnicească*, pp. 312–318.

²⁴ Originalitatea Sfântului Sofronie constă nu în formularea unor doctrine noi, ci în rearticularea experienței patristice a îndumnezeirii într-un limbaj accesibil omului modern.

²⁵ În acest sens, teologia sa poate fi considerată una dintre cele mai importante punți între tradiția filocalică și reflecția teologică contemporană.

teologia nu este o disciplină academică autonomă, ci expresia verbală a unei întâlniri transformatoare cu Dumnezeu cel viu.

În contextul provocărilor lumii contemporane, opera sa continuă să ofere un model autentic de cunoaștere a lui Dumnezeu și de înțelegere a vocației ultime a persoanei umane. Prin profunzimea antropologiei sale și prin mărturia experienței Luminii necreate, Sfântul Sofronie rămâne una dintre figurile majore ale teologiei ortodoxe contemporane, iar limbajul theognosiei pe care îl propune reprezintă o contribuție esențială la înțelegerea relației dintre om și Dumnezeu în epoca modernă.

Bibliografie

I. Izvoare și scrieri duhovnicești patristice și contemporane

- SAHAROV, Arhimandritul Sofronie, *Nașterea întru Împărăția cea neclintită*, Mănăstirea Stavropighie „Sfântul Ioan Botezătorul”, Essex, 2024.
- SAHAROV, Arhimandritul Sofronie, *Suspinarea Duhului Sfânt întru noi*, Editura Sophia, București, 2025.
- SAHAROV, Arhimandritul Sofronie, *Taina vieții creștine*, ed. a III-a revăzută, Mănăstirea Stavropighie „Sfântul Ioan Botezătorul”, Essex, 2024.
- VLACHOS, Ierotheos, Mitropolitul Nafpaktosului, *Știu un om întru Hristos. Starețul Sofronie - Isihastul și Teologul*, Editura Sophia, București, 2013.
- ZAHAROU, Arhimandritul Zaharia, *Adu-ți aminte de dragostea cea dintâi. Cele trei perioade ale vârstei duhovnicești în teologia Părintelui Sofronie*, Editura Doxologia, Iași, 2015.
- ZAHAROU, Arhimandritul Zaharia, *Hristos, Calea vieții noastre. Studiu asupra teologiei Cuviosului Sofronie Athonitul*, Mănăstirea Stavropighie „Sfântul Ioan Botezătorul”, Essex, 2022.
- ZAHAROU, Arhimandritul Zaharia, *Omul - Ținta cercetării dumnezeiești*, Editura Doxologia, Iași, 2016.

II. Literatură secundară, studii și volume colective

- NEACȘU, Nathanael, *Conștiință dogmatică și viață duhovnicească. Experiența și moștenirea teologică a Sfântului Sofronie Saharov*, ed. a III-a, Editura Doxologia, Iași, 2023.
- NEACȘU, Nathanael (coord.), *Sfântul Sofronie Saharov - experiența unei întâlniri*, Editura Doxologia, Iași, 2022.
- VLACHOS, Ierotheos, Mitropolitul Nafpaktosului, *Omul în Hristos. Isihie și vederea lui Dumnezeu în Epistolele Apostolului Pavel*, Editura Bonifaciu, Oradea, 2023.

IV. MISIUNEA BISERICII ASTĂZI

PREOTIE ȘI DUH MISIONAR

DARCO-ANTONIO PELICI

Voi sunteți lumina lumii... Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri.

(Matei 5, 14-16)

Punctul de plecare al oricărei reflecții asupra „duhului misionar” nu poate fi altul decât însăși viața Sfintei Treimi. Misiunea își are originea în „trimiterea” Fiului de către Tatăl în lume, prin lucrarea Duhului Sfânt. Astfel, preoția sacramentală nu este o instituție autonomă, ci o participare la singura și unica Preoție a lui Iisus Hristos, „Arhiereul bunătaților viitoare” (Evrei 9, 11).

Preotul nu slujește în nume propriu, ci ca un „iconom al tainelor lui Dumnezeu” (1 Corinteni 4, 1). Această iconomie nu se limitează la spațiul liturgic, ci se revarsă în mod necesar spre exterior. Biserica Ortodoxă, în esența ei, este o comunitate euharistică aflată într-o continuă mișcare de ieșire spre lume¹. Dacă Sfânta Liturghie este „inima” Bisericii, misiunea este „respirația” ei.

O greșală frecventă în teologia post-scolastică a fost reducerea preoției la un simplu „ritualism”, în care preotul este văzut doar ca un săvârșitor de taine. Însă, viziunea patristică ne arată că preotul este, în primul rând, un păstor și un învățător. Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază că preoția este „cea mai mare dovadă de dragoste față de Hristos”², iar această dragoste nu poate fi statică.

Duhul misionar este cel care transformă parohia dintr-o simplă unitate administrativă într-o „celulă de viață” care iradiază lumină. Preotul este chemat să fie un martor (martyrs) al Învierii într-o lume marcată de suferință și moarte.

¹ Pr. Prof. Ion Bria, *Destinul Ortodoxiei*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 1989, p. 45.

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție*, Traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Sophia, București, 2004, Cartea a II-a, p. 78.

În acest sens, preoția și misiunea sunt fețele aceleiași monede: preotul aduce lumea la Dumnezeu prin rugăciune și taine, dar Îl aduce și pe Dumnezeu lumii prin cuvânt și faptă filantropică³.

În contextul secularizării actuale, duhul misionar nu mai reprezintă doar o opțiune pastorală, ci o condiție a supraviețuirii spirituale. Conceptul de „Liturghie după Liturghie”⁴ devine coloana vertebrală a acestei lucrări. Aceasta presupune că jertfa euharistică trebuie prelungită în jertfa slujirii aproapelui, în mărturisirea adevărului de credință în spațiul public și în catehizarea constantă a poporului lui Dumnezeu.

Misiunea preotului astăzi nu se mai desfășoară doar în „Ierusalimul” parohiei sale, ci și în „Samaria” indiferenței religioase și până la „marginile pământului” reprezentate de mediul digital și de noile periferii existențiale⁵.

Misiunea Bisericii nu este o simplă activitate administrativă sau propagandistică, ci reprezintă însăși viața Trupului lui Hristos în mișcare, o prelungire a Cincizecimii în istorie. Fundamentul oricărei acțiuni misionare se află în mandatul mântuitorului Iisus Hristos: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (Matei 28, 19). În acest context, preoția și duhul misionar sunt inseparabile; preotul nu este doar un săvârșitor de ritualuri, ci un „iconom al tainelor lui Dumnezeu” (1 Corinteni 4, 1) chemat să aprindă focul credinței în inimile oamenilor.

Contextul istoric și moștenirea „tăcerii” În spațiul românesc, înțelegerea misiunii a suferit mutații profunde din cauza contextului politic recent. În perioada regimului comunist, Ortodoxiei românești nu i s-a îngăduit să se manifeste plenar în afara lăcașurilor de cult. Această „Biserică a tăcerii” a fost silită să își restrângă posibilitățile de manifestare socială, fapt ce a dus la o anumită atrofiere a simțului misionar în rândul masei credincioșilor. Această atitudine de repliere defensivă a determinat, în mod firesc, o lipsă de implicare a laicilor în promovarea dreptei credințe, vizibilă uneori chiar și în zilele noastre⁶. Redescoperirea conceptului de misiune astăzi nu este doar o necesitate administrativă, ci o recuperare a demnității creștine.

³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, EIBMBOR, București, 2010, p. 122.

⁴ Termen consacrat de teologul Anastasios Yannoulatos (Arhiepiscopul Albaniei) și dezvoltat ulterior în mediul teologic românesc de Ion Bria. Vezi *Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică și mărturie creștină astăzi*, Editura Athena, București, 1996.

⁵ Pr. Prof. Valer Bel, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2010, p. 89.

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Faptele Apostolilor, Omilia XX*, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 15, traducere de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 1994, p. 234.

Vocația omului în lumina lui Hristos Când aprofundăm viziunea ortodoxă asupra misiunii, descoperim cu entuziasm farmecul acestei chemări. Înțelegem că abia în lumina lui Hristos un om își poate împlini cu adevărat vocația sa. Indiferent de domeniul profesional sau social în care ne desfășurăm activitatea, dacă suntem ancorați în lumina Evangheliei, lucrarea noastră devine o „liturghie socială”, folositoare întregii comunități. Misiunea contemporană trebuie să le redea oamenilor bucuria trăirii după principiile enunțate de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani (capitolul 12), care reprezintă adevărata carte a vieții creștine:

„În iubire frățească, unii pe alții iubiți-vă; în cinste, unii altora dați-vă întâietate. La sârguință, nu pregețați; cu duhul fiți fierbinți; Domnului slujiți. Bucurați-vă în nădejde; în suferință fiți răbdători; la rugăciune stăruiți. Faceți-vă părtași la trebuințele sfinților, iubirea de străini urmând. Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc, binecuvântați-i și nu-i blestemați. Bucurați-vă cu cei ce se bucură; plângeți cu cei ce plâng... Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele” (Romani 12, 10-21).

Dacă aceste îndemnuri devin manifestări firești ale creștinului, atunci el devine, în mod ontologic, un misionar al Bisericii. Sfântul Ioan Gură de Aur sublinia această responsabilitate universală, afirmând că nimic nu este mai străin de un creștin decât lipsa grijii pentru mântuirea aproapelui său⁷.

În acest angrenaj, rolul preotului misionar este unul strategic. Slujind în diversele parohii ale unui protopopiat, acesta are binecuvântata ocazie de a observa „bunele practici” pastorale și aspectele frumoase care pot fi aplicate la scară largă. Această lucrare de armonizare a sufletelor și a comunităților este, după cuvântul Sfântului Grigorie Teologul, o „artă a artelor și știință a științelor”⁸. Cu mult tact și dragoste, preotul misionar caută să prezinte aceste modele și celorlalți confrăți slujitori, pentru ca astfel Biserica să devină un spațiu al bucuriei și al lucrării unitare.

Cea mai frumoasă acțiune în acest sens este structurarea activității laicilor la nivelul protopopiatului. Credincioșii bine organizați, conștienți de „preoția lor împăratească” (1 Petru 2, 9), reprezintă sprijinul de nădejde al preoților parohi. Misiunea nu este un act solitar al clerului, ci o lucrare sinergică a întregului popor al lui Dumnezeu. Acolo unde este comuniune și unitate de scop, acolo este Hristos⁹.

Deși în multe parohii s-au organizat activități misionare valoroase - coruri care înfrumusețează slujbele, activități filantropice sau serate catehetice

⁷ Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cuvânt de apărare pentru fuga în Pont*, în PSB, vol. 22, Editura EIBMBOR, București, 1993, p. 45.

⁸ Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către Smirneni*, VIII, 2, în PSB, vol. 1, Scrierile Părinților Apostolici, Editura EIBMBOR, București, 1979, p. 182.

⁹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3, Editura Sophia, București, 2008, pp. 450-465.

- acestea riscă adesea să rămână izolate. Evenimentele organizate la nivelul protopopiatului au rolul de a valorifica și amplifica aceste energii. În calitate de preot misionar, îmi propun crearea unor oportunități care să unească aceste „insule” de spiritualitate.

Un exemplu concret în acest sens este marcarea **Zilei Mondiale a Tineretului** (12 august), prin activități dedicate tinerilor la sediul Protopopiatului Săcele. Această întâlnire va pune bazele unei conlucrări mai ample, oferind preoților ocazia de a-i investi cu încredere pe tineri, pentru ca aceștia să devină mărturisitori activi în parohiile lor. Prin astfel de acțiuni, trecem de la o pastorație statică la una dinamică, adaptată nevoilor noii generații.

Biserica noastră nu urmărește să facă lucrări senzaționale în sensul lumesc al termenului, deoarece știm că „normalul divin” este, în sine, spectaculos. Trăirea firească a credinței, smerenia și iubirea jertfelnică sunt adevăratele minuni care pot schimba lumea. Preotul misionar este cel care favorizează această trăire firească, facilitând drumul credincioșilor spre porțile Raiului. Misiunea rămâne, în definitiv, invitația constantă de a aduce cerul pe pământ prin fiecare gest, cuvânt și slujire.¹⁰

Duhul misionar nu poate fi redus la o simplă strategie de marketing religios sau la o eficiență administrativă. În teologia ortodoxă, misiunea este rezultatul preaplinului vieții duhovnicești. Preotul misionar nu „transmite informații” despre Dumnezeu, ci Îl mărturisește pe Dumnezeu din propria experiență a întâlnirii cu El. Sfântul Serafim de Sarov a lăsat Bisericii o axiomă fundamentală pentru orice lucrare misionară: „Dobândește duhul păcii și mii de oameni se vor mântui în jurul tău”¹¹.

Așadar, succesul misiunii în protopopiat sau în parohie depinde direct de calitatea vieții liturgice și de profunzimea rugăciunii preotului și a comunității. Un preot care „arde” duhovnicește va reuși să mobilizeze laicii nu prin autoritatea funcției, ci prin forța exemplului și prin dragostea care „nu caută ale sale”. Misiunea este, în esență, o formă de jertfă; preotul misionar își asumă neputințele comunității, devine purtător de griji și mângâietor, urmând modelul Arhiereului Hristos. Fără această ancorare în viața mistică a Bisericii, activitățile culturale sau sociale riscă să devină forme fără fond, incapabile să transforme cu adevărat sufletul omului contemporan¹².

Un concept-cheie pe care preotul misionar trebuie să îl implementeze la nivelul protopopiatului este cel al „**Liturghiei după Liturghie**”. Această

¹⁰ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, EIBMBOR, București, 2003, p. 210.

¹¹ Sfântul Serafim de Sarov, *Viața, nevoințele și învățăturile*, Editura Bunavestire, Bacău, 1999, p. 84.

¹² Arhimandritul Sofronie Saharov, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Editura Accent Print, Suceava, 2015, p. 112.

viziune teologică subliniază faptul că slujirea noastră nu se termină odată cu formula „Cu pace să ieșim!”, ci abia atunci începe testul autenticității credinței noastre. Misiunea înseamnă a duce lumina primită în potirul euharistic în mijlocul problemelor cotidiene ale oamenilor: în spitale, în școli, în casele celor bătrâni și singuri, dar și în dialogul cu tinerii care caută sens într-o lume digitalizată¹³.

În acest sens, activitățile propuse la Săcele, precum Ziua Mondială a Tineretului, reprezintă spații de manifestare a acestei Liturghii extinse. Tinerii nu au nevoie doar de definiții dogmatice, ci de o comunitate în care să se simtă valorizați și în care să vadă Evanghelia pusă în practică. Prin corurile parohiale, prin seratele catehetice și prin acțiunile filantropice coordonate la nivel de protopopiat, Biserica devine o forță vie, prezentă în cetate, capabilă să ofere soluții spirituale la crizele de identitate și de moralitate ale societății actuale. Preotul misionar devine astfel un arhitect al comuniunii, cel care transformă distanțele dintre parohii în punți de solidaritate creștină (9).

Lucrarea dată **„Preoție și duh misionar”** mi-a permis să explorez dimensiunile profunde ale slujirii clericale în contextul provocărilor lumii de astăzi. Am văzut cum, plecând de la o perioadă de restricții și tăcere forțată, Biserica Ortodoxă Română a reușit să își redescopere vocația dinamică, trecând de la o prezență statică la o mărturisire activă și asumată.

Preoția nu este o onoare personală, ci o responsabilitate misionară de o gravitate mântuitoare. Duhul misionar, alimentat de harul Duhului Sfânt și fundamentat pe învățăturile Sfinților Părinți, reprezintă singurul răspuns viabil în fața secularizării. Am subliniat că preotul misionar, prin tactul său pastoral și prin capacitatea de a organiza laicii, are puterea de a revitaliza parohiile, transformându-le din unități administrative în adevărate „familii ale lui Dumnezeu”.¹⁴

Planurile concrete, precum cele dedicate tineretului în Protopopiatul Săcele, demonstrează că teologia ortodoxă nu este o teorie abstractă, ci o viață care se cere împărtășită. Normalitatea divină - despre care aminteam că este adevăratul „spectacol” al credinței - se manifestă atunci când preotul și credincioșii lucrează împreună, într-un singur gând, pentru slava lui Dumnezeu și mântuirea aproapelui.

În definitiv, misiunea este expresia supremă a iubirii. A fi misionar înseamnă a nu accepta ca cineva de lângă tine să rămână în afara iubirii lui Hristos. Prin fiecare Liturghie săvârșită și prin fiecare act de milostenie sau cuvânt de învățătură rostit „cu timp și fără de timp”, preotul misionar

¹³ Anastasios Yannoulatos, *Misiune pe urmele lui Hristos*, Editura Andreiana, Sibiu, 2007, p. 56.

¹⁴ Pr. Prof. Valer Bel, *Misiologia Ortodoxă*, vol. 1, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, p. 203.

contribuie la edificarea Împărăției lui Dumnezeu încă de aici, de pe pământ. Misiunea noastră nu se va încheia decât atunci când „Dumnezeu va fi totul în toți” (1 Corinteni 15, 28), iar până atunci, rămânem străjeri ai luminii, purtând cu smerenie și curaj duhul misionar în fiecare colț al lumii în care am fost rânduți să slujim.¹⁵

Bibliografie

1. **Anastasios Yannoulatos**, *Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică și mărturie creștină astăzi*, Editura Athena, București, 1996.
2. **Anastasios Yannoulatos**, *Misiune pe urmele lui Hristos*, Editura Andreiana, Sibiu, 2007.
3. **Bel, Pr. Prof. Valer**, *Misiologia Ortodoxă*, vol. 1, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2007.
4. **Bel, Pr. Prof. Valer**, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2010.
5. **Bria, Pr. Prof. Ion**, *Destinul Ortodoxiei*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 1989.
6. **Grigorie de Nazianz, Sfântul**, *Cuvânt de apărare pentru fuga în Pont*, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 22, Editura EIBMBOR, București, 1993.
7. **Ignatie Teoforul, Sfântul**, *Epistola către Smirneni*, în PSB, vol. 1, *Scrierile Părinților Apostolici*, Editura EIBMBOR, București, 1979.
8. **Ioan Gură de Aur, Sfântul**, *Despre Preoție*, Traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Sophia, București, 2004.
9. **Ioan Gură de Aur, Sfântul**, *Omilii la Faptele Apostolilor*, în PSB, vol. 15, traducere de Pr. D. Fecioru, Editura EIBMBOR, București, 1994.
10. **Larchet, Jean-Claude**, *Biserica, trupul lui Hristos*, vol. 2, Editura Sophia, București, 2014.
11. **Păcurariu, Pr. Prof. Dr. Mircea**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3, Editura Sophia, București, 2008.
12. **Saharov, Arhimandritul Sofronie**, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Editura Accent Print, Suceava, 2015.
13. **Serafim de Sarov, Sfântul**, *Viața, nevoințele și învățăturile*, Editura Bunavestire, Bacău, 1999.
14. **Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, EIBMBOR, București, 2003.
15. **Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, EIBMBOR, București, 2010.

¹⁵ Jean-Claude Larchet, *Biserica, trupul lui Hristos*, vol. 2, Editura Sophia, București, 2014, p. 145

MAI MULȚI COPII ÎN FAMILIE - PROBLEMĂ SAU AVANTAJ?

ADRIAN ANDRAȘ
Teologie pastorală anul II

Unul - sau mai mulți copii? Cum ar fi mai bine în ziua de astăzi, când suntem copleșiți de atâtea probleme și greutăți?...

Această întrebare o auzim adesea în zilele noastre. În trecut, însă, o familie cu mulți copii era ceva obișnuit. Studiile arată că, în anul 1976, 20% din femeile în vârstă de 40 de ani aveau 5 sau mai mulți copii, în anul 2006 doar un procent mai mic de 4% dintre femei aveau 5 sau mai mulți copii, pe când în anul 2025 doar un procent 1,5-2% dintre femei au 5 sau mai mulți copii!

Acum 30-40 de ani, oamenii considerau familia numeroasă ca fiind un lucru firesc și nu tremurau la gândul venirii pe lume a încă unui copilăș. Astăzi însă, lipsa unei locuințe, a unui serviciu stabil, a unui venit “decent” ori a timpului îi determină pe cei mai mulți să-și limiteze numărul de copii la unul, maxim doi. În general familiile cu mai mult de trei copii au devenit rare, iar părinții care nu-și “limitează” nașterile prin “planificare familială” sunt considerați iresponsabili, dacă nu chiar nebuni, și uneori sunt bănuți că-și neglijează copii din punct de vedere emoțional, că-I exploatează sau că nu le oferă “cele necesare”.

Este adevărat, o familie mare înseamnă o investiție serioasă din timp, energie și bani. Pe de altă parte, avantajul de-a avea mai mulți frați nu poate fi înlocuit de nimic altceva...

Părintele Paisie Aghioritul: “Mai mulți copii, mai multă dragoste...”

“Într-o familie mare se dau copiilor mai multe prilejuri ca ei să se dezvolte normal, atâta timp cât părinții le dau o educație bună. Căci un copil îl ajută pe celălalt, fiica cea mare o ajută pe mamă, al doilea copil poartă de grijă celui mai mic etc. Există sentimentul de dăruire și trăiesc într-o atmosferă de jertire de sine și dragoste. Cel mic îl și iubește, dar îl și respectă pe cel mare într-o familie cu mulți copii, acestea toate se cultivă în chip firesc.

De aceea, atunci când în familie sunt doar unul sau doi copii, părinții trebuie să fie foarte atenți cum să-I crească. De obicei, părinții acestor copii caută să nu le lipsească nimic, iar ei, având de toate, se netrebnicesc cu desăvârșire.

Ia uită-te la o fată singură la părinți și care le are pe toate! Are și servitoarea ei, care este plătită, dar și sporește duhovnicește, deoarece se

dăruiește pe sine, se jertfește, în timp ce aceea, dacă nu va face nici cea mai mică jertfire de sine, va rămâne buștean.

Eu recomand tinerilor să-și ia soții din fetele familiilor numeroase, deoarece copii care cresc cu lipsuri materiale se obișnuiesc cu jertfirea de sine, și astfel se găsesc cum să-i ajute pe părinții lor, iar lucrul acesta rar îl întâlnești la copiii deprinși cu traiul bun.”

De ce beneficii se bucură un copil care trăiește într-o familie numeroasă?

Dragostea - mai mulți membri într-o familie reprezintă mai multe persoane pe care să le iubești și de care să fi iubit.

1. **Psalmul 126, 3-5:** „Iată, fiii sunt moștenirea Domnului, răsplata rodului pântecelui. Precum sunt săgețile în mâna celui viteaz, așa sunt copiii părinților tineri. Fericit este omul care-și va umple casa de copii;...”¹

Textul subliniază că abundența copiilor este o sursă de fericire și protecție (casa plină).

2. **I Ioan 4, 11-12:** „Iubiților, dacă Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi, și noi datori suntem să ne iubim unul pe altul... dar de ne iubim unul pe altul, Dumnezeu rămâne întru noi și dragostea Lui în noi este desăvârșită.”²

Într-o familie mare, „celălalt” este prezent la tot pasul, oferind ocazii constante pentru exersarea acestei datorii a iubirii.

3. **Pildele lui Solomon 17, 6:** „Cununa bătrânilor sunt nepoții, iar mărirea fiilor sunt părinții lor.”³

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur:** „Unde sunt soțul, soția și copiii uniți prin legăturile virtuții, ale buneii înțelegeri și ale dragostei, acolo în mijloc este Hristos.”⁴

Sfântul Ioan vede în fiecare nou membru o extindere a „Bisericii de acasă”, unde dragostea se revarsă de la unul la altul.

2. **Sfântul Clement Alexandrinul:** „Cine sunt cei doi sau trei adunați în numele lui Hristos, în mijlocul cărora se află Domnul? Nu sunt oare bărbatul, femeia și copilul, deoarece bărbatul și femeia sunt uniți de Dumnezeu?”⁵

Copilul este văzut ca al treilea element care desăvârșește unitatea de iubire a cuplului, chemând prezența divină.

¹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (EIBMBOR), București, 2008, p. 642

² *Ibidem*, Noul Testament, p. 1475.

³ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 705.

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, Omilia XXXVIII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 482.

⁵ Sfântul Clement Alexandrinul, *Stromatele*, Cartea a III-a, Cap. X, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 5, EIBMBOR, București, 1982, p. 216.

3. Sfântul Vasile cel Mare: „Omul este o ființă socială și comunitară... În conviețuirea cu mai mulți, harul Sfântului Duh, care se află în fiecare, devine comun tuturor.”⁶

Deși scris în context monahal, principiul se aplică familiei: cu cât sunt mai mulți membri, cu atât „capitalul” de iubire și har se multiplică și circulă între ei.

Prietenia - În familiile mari există mereu cineva care să se joace cu tine, să te asculte, să te sfătuiască sau să te învețe. Copii nu vor duce niciodată lipsă de compania cuiva. Nu va fi nevoie de mulți alți invitați pentru a face o aniversare festivă sau de multe jucării pentru a întreține buna-dispoziție - frații se vor avea mereu unii pe alții.

Această perspectivă asupra prieteniei filiale subliniază ideea că familia numeroasă este un micro-univers social autosuficient. În tradiția creștină și patristică, frații nu sunt doar rude de sânge, ci primii „aproapele” prin care învățăm iubirea de oameni.

Iată referințele biblice și patristice care susțin ideea de comuniune, joacă și sprijin reciproc între frați:

1. Pildele lui Solomon 17, 17: „Prietenul iubește în orice vreme, iar în nenorocire el e ca un frate.”⁷

Textul arată că fratele este prietenul „instalat” de Dumnezeu în viața noastră pentru sprijin constant.

2. Psalmul 132, 1: „Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună!”⁸

Exclamarea psalmistului subliniază bucuria și armonia (festivitatea) care emană dintr-o casă plină de frați care se înțeleg.

3. Ecclesiastul 4, 9-10: „Mai fericiți sunt doi laolaltă decât unul,... Căci dacă unul cade, îl scoală tovarășul lui. Dar vai de cel singur care cade și nu este cel de-al doilea ca să-l ridice!”⁹

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „Nu există nicio mângâiere mai mare în viața aceasta decât un frate bun, care să împartă cu tine și bucuria, și întristarea. Ei sunt unul altuia oglindă, sfat și acoperământ.”¹⁰

⁶ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Marii*, Întrebarea VII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 231.

⁷ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 705.

⁸ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 646.

⁹ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 719.

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Statui*, Omilia a II-a, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 112 (adaptare a contextului despre prietenia fraternală).

Sfântul Ioan vede în relația dintre frați o formă de terapie și educație reciprocă ce nu poate fi înlocuită de străini.

2. Sfântul Vasile cel Mare: „Dacă un singur mădular suferă, toate suferă împreună; dacă un mădular este slăvit, toate se bucură împreună. Aceasta este rânduiala pe care Dumnezeu a pus-o în familie, ca nimeni să nu fie singur în drumul său.”¹¹

Subliniază empatia naturală care se dezvoltă între frați, făcând inutile resursele exterioare (jucării, invitați) pentru fericire.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „Copiii care cresc în familii cu mulți frați învață de mici să împartă, să se joace frumos și să se ajute. Ei nu devin egoiști, pentru că fratele mai mare îl învață pe cel mic, iar cel mic îi oferă celui mare ocazia de a fi ocrotitor.”¹²

Veselia - Într-o familie mare există mereu bună-dispoziție din plin! Zilele sunt mai distractive atunci când ai cu cine să le petreci. Copiii își vor aminti cu drag toată viața de năzdrăvăniile pe care le făceau împreună cu frații lor.

Veselia și „năzdrăvăniile” copilăriei în cadrul unei familii numeroase sunt văzute în tradiția creștină ca o revărsare de viață și o pregătire pentru bucuria veșnică. Copiii care cresc împreună transformă casa într-un spațiu al celebrării continue, unde jocurile lor sunt, de fapt, exerciții de comuniune.

Iată referințele care subliniază această stare de veselie și memorie afectivă:

1. Zaharia 8, 5: „Și se vor umple piețele de băieți și de fete, care se vor juca în piețele lui.”¹³

Imaginea biblică a binecuvântării și a păcii divine este întotdeauna legată de prezența și veselia copiilor care se joacă împreună.

2. Pildele lui Solomon 15, 13: „O inimă veselă înseninează fața, iar când inima e tristă și duhul e fără de curaj.”¹⁴

Într-o familie mare, interacțiunea constantă între frați este un remediu natural împotriva tristeții, menținând un „duh” viu în casă.

3. Filipeni 4, 4: „Bucurați-vă pururea întru Domnul. Și iarăși zic: Bucurați-vă!”¹⁵

Această îndemnare apostolică se realizează cel mai ușor în mediul familial, unde bucuria unuia devine rapid bucuria tuturor.

¹¹ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, Omilia la Psalmul 33, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 17, EIBMBOR, București, 1986, p. 254.

¹² Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 158.

¹³ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 954.

¹⁴ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 703.

¹⁵ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1433.

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „Nimic nu face casa mai veselă și mai luminoasă decât glasurile copiilor care se joacă în armonie. Ei sunt ca niște lăstari de măsline care aduc prosperitate și alungă norii grijilor părinților.”¹⁶

Sfântul Ioan subliniază efectul terapeutic al veseliei copiilor asupra întregului climat familial.

2. Sfântul Vasile cel Mare: „Bucuria împărtășită se dublează, iar întristarea împărtășită se înjumătățește. Între frați, până și micile lor ștrengării devin prilej de învățatură și amintire trainică, căci dragostea acoperă toate.”¹⁷

Evidențiază modul în care memoria colectivă a fraților transformă jocurile în legături de nezdruclinat.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „În casele cu mulți copii, Dumnezeu trimite o binecuvântare specială; acolo există o viață plină, o mișcare continuă. Copiii se hârjonesc, se împacă, iar această forfotă este însăși suflarea vieții care face casa vie.”¹⁸

Stimularea intelectuală - Copii cresc înconjurați de conversațiile fraților mai mari și de jocurile acestora, ceea ce reprezintă un bun stimulent intelectual. De multe ori, frații mai mici învață să vorbească mai devreme și se dezvoltă mai rapid decât ar fi făcut-o în mod obișnuit.

Această observație subliniază rolul familiei numeroase ca un mediu educațional natural, unde ierarhia vârstelor devine un motor pentru dezvoltarea cognitivă. În tradiția patristică, acest proces este văzut ca o formă de „ucenicie” firească între frați.

Iată referințele care susțin ideea stimulării intelectuale și a învățării prin imitație în familie:

1. Pildele lui Solomon 1, 8-9: „Ascultă, fiul meu, învățătura tatălui tău și nu lepăda îndrumările mamei tale. Căci ele sunt o cunună pe capul tău și ca o salbă împrejurul gâtului tău.”¹⁹

Deși se referă la părinți, principiul transmiterii cunoașterii se aplică întregului lanț generational din casă, inclusiv fraților mai mari care devin „îndrumători” naturali.

2. Pildele lui Solomon 27, 17: „Fierul cu fier se ascute și un om ascute mânia altui om.”

Într-o familie mare, interacțiunea constantă și „conversațiile” sunt scânteia care ascute mintea celor mai mici.”²⁰

¹⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre educația copiilor*, Editura Sophia, București, 2001, p. 45.

¹⁷ Sfântul Vasile cel Mare, *Cuvânt către tineri*, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 17, EIBMBOR, București, 1986, p. 572.

¹⁸ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 162.

¹⁹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 690.

3. Deuteronomul 6, 7: „Să le sădești în fii tăi și să vorbești de ele când șezi în casa ta, când mergi pe cale, când te culci și când te scoli.”²¹

Învățarea continuă prin dialog, specifică familiilor mari, este metoda biblică prin excelență pentru dezvoltarea înțelepciunii.

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „Cei mai mici învață nu doar din cuvinte, ci mai ales privind la faptele și ascultând vorbele celor mai mari. Fratele mai mare este pentru cel mic un pedagog neplătit și un model viu, care îi deschide mintea spre înțelegere mai repede decât orice dascăl străin.”²²

Sfântul Ioan subliniază eficiența „pedagogiei fraterne” în dezvoltarea timpurie.

2. Sfântul Vasile cel Mare: „Mintea copilului este ca ceara moale; ea primește forma celor pe care îi aude și îi vede în jurul său. În casa unde răsună cuvinte bune și sfaturi înțelepte între frați, sufletul celui mic se trezește la viață și la cunoaștere cu o repeziciune uimitoare.”²³

Accentuează plasticitatea minții și rolul mediului auditiv (conversațiile) în evoluție.

3. Clement Alexandrinul: „Educația începe prin imitație. Copilul care crește înconjurat de mai mulți, își exersează limba și gândul încercând să ajungă la măsura celor din fața lui, grăbind astfel rodirea darurilor sale firești.”²⁴

Responsabilitatea - Într-o casă cu mulți copii nu-I loc pentru lene și responsabilitate. Părinții nu au forța, timpul sau energia necesară să se transforme în sclavi ai copilului, cum se întâmplă de obicei în familiile cu un singur copil. Fiecare, după puteri, trebuie să participe cu ceva la bunul mers al familiei și trebuie să se ducurce singur, acolo unde este capabil. În plus fiind puși în tot felul de situații concrete în care trebuie să se descurce, copiii își conștientizează mai ușor calitățile, dar și limitele. Ei își dezvoltă astfel încrederea în sine și se maturizează, de obicei, mai repede.

Conceptul de responsabilitate și maturizare timpurie într-o familie numeroasă este profund înrădăcinat în etica muncii și a jertfei de sine prezente în Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți. Familia este văzută ca o școală a virtuții, unde fiecare membru contribuie la binele comun, evitând patima lenei.

²⁰ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 713.

²¹ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 195.

²² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre slava deșartă și despre creșterea copiilor*, Editura IBMO, București, 2001, p. 78.

²³ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia la Hexaemeron*, Omilia a IX-a, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 17, EIBMBOR, București, 1986, p. 164.

²⁴ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, Cartea I, Cap. V, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 4, EIBMBOR, București, 1982, p. 182.

Iată referințele biblice și patristice care susțin ideea formării caracterului prin responsabilitate și participare activă:

1. Plângerile lui Ieremia 3, 27: „Bine este omului să poarte un jug din tinerețile lui.”²⁵

„Jugul” reprezintă aici responsabilitățile timpurii care călesc caracterul și previn moleșeala sufletească.

2. 2 Tesaloniceni 3, 10: „Căci și când ne aflam la voi v-am dat porunca aceasta: dacă cineva nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce.”²⁶

Acest principiu apostolic aplicat în familie elimină mentalitatea de „copil răsfățat” și încurajează participarea fiecăruia la viața casei.

3. Pildele lui Solomon 13, 4: „Sufletul celui leneș pofteste, însă în zadar. Numai sufletul celor silitori este îndestulat.”²⁷

Într-o familie mare, sânguința devine o necesitate supraviețuire și armonie, nu doar o opțiune.

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „Nu-i face pe copiii tăi robi ai lenei, oferindu-le totul pe tavă, ci învață-i să-și slujească unii altora. Cel care învață de mic să-și poarte singur de grijă și să-l ajute pe fratele său, acela va deveni un adult neînfricat în fața greutăților vieții.”²⁸

Sfântul subliniază că autonomia și ajutorul reciproc sunt fundamentale pentru o educație sănătoasă.

2. Sfântul Vasile cel Mare: „Munca este leacul împotriva împrăștierii minții. Copilul care are o rânduală și o sarcină în casă își cunoaște măsura puterilor sale și nu cade în mândrie, nici în deznădejde, ci crește cu o minte sănătoasă într-un trup ostenit spre bine.”²⁹

Evidențiază legătura dintre responsabilitatea practică și echilibrul psihic (încrederea în sine).

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „Părinții care fac totul în locul copiilor le „taie picioarele”. În familiile cu mulți copii, pruncii se călesc singuri; unul spală o farfurie, altul leagă șiretul celui mic. Această jertfă mică îi maturizează și îi face oameni de nădejde.”³⁰

²⁵ Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 838.

²⁶ Ibidem, Noul Testament, p. 1451.

²⁷ Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 700.

²⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Efeseni*, Omilia XXI, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 542.

²⁹ Sfântul Vasile cel Mare, *Constituțiile Ascetice*, Cap. IV, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 415.

³⁰ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 170.

Răbdarea - Fiindcă, de multe ori, părinții au doar posibilitatea să le satisfacă nevoile de bază, nu și mofturile, copiii din familii mari învață să deosebească între nevoi și dorințe. Ei se obișnuiesc să aibă răbdare până pot primi ceea ce vor sau se deprind să muncească ca să obțină ce-și doresc.

Această distincție între trebuință și dorință este un pilon al ascezei creștine aplicate în viața de zi cu zi. Familia numeroasă devine astfel un mediu de formare a voinței, unde copiii învață „arta de a aștepta” și valoarea efortului personal, virtuți care îi vor proteja de tirania consumerismului la vârsta adultă.

Iată referințele care fundamentează cultivarea răbdării și a discernământului între nevoi și poftes:

1. **I Timotei 6, 8:** „Ci având hrană și îmbrăcăminte, cu acestea vom fi îndestulați.”

*Apostolul Pavel stabilește limita dintre nevoile de bază și surplus, o lecție pe care copiii din familii mari o învață prin experiență directă.*³¹

2. **Iacov 1, 4:** „Iar răbdarea să-și aibă lucrul ei desăvârșit, ca să fiți desăvârșiți și întregi, nelipsiți de nimic.”³²

Răbdarea de a aștepta satisfacerea unei dorințe nu este o privare, ci un instrument de desăvârșire a caracterului.

3. **Pildele lui Solomon 14, 23:** „Orice osteneală duce la îndestulare, iar cuvintele fără rost la lipsă.”³³

Copiii învață că pentru a obține ceva extra (dorința), drumul trece prin „osteneală” (muncă), nu prin cereri insistente.

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur:** „Nu cel ce are nevoie de multe este bogat, ci cel ce nu are nevoie de nimic. Învață-l pe copil să se mulțumească cu puțin și vei face din el cel mai bogat om, căci nu va fi niciodată robul poftelor sale.”³⁴

Sfântul Ioan consideră că limitarea mofturilor în copilărie este temelia libertății interioare.

2. **Sfântul Vasile cel Mare:** „Trebuința are măsura ei, dar pofta este fără margini. Cel care se obișnuiește de mic să aștepte și să primească doar ceea ce este de folos, acela își va stăpâni pântecul și mintea cu ușurință la bătrânețe.”³⁵

Accentuează importanța deprinderii răbdării ca formă de stăpânire de sine.

³¹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1461.

³² *Ibidem*, Noul Testament, p. 1478.

³³ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 702.

³⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la Matei*, Omilia XIII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 23, EIBMBOR, București, 1994, p. 175.

³⁵ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Scurte*, Răspuns la întrebarea 128, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 367.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „În familiile sărace sau numeroase, copiii învață „noblețea duhovnicească”. Când un copil vrea ceva și știe că părinții nu au de unde, el învață să jertfească acea dorință. Această răbdare valorează mai mult decât orice facultate, pentru că îl călește pentru viață.”³⁶

Creativitatea - Adeseori, faptul că resursele materiale sunt limitate îi determină pe copii să inventeze singuri jocuri, jucării sau activități inedite.

Lipsa resurselor materiale abundente nu este o barieră, ci un catalizator pentru imaginație. În viziunea creștină, omul este creat după chipul lui Dumnezeu-Creatorul, iar această capacitate de a „face ceva din nimic” sau de a da sensuri noi obiectelor simple este o manifestare a spiritului asupra materiei.

Iată referințele care susțin legătura dintre simplitate, necesitate și creativitate:

1. Facerea 1, 27: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut...”³⁷

Creativitatea copiilor este o lucrare a „chipului” divin; când nu au jucării gata făcute, ei devin mici creatori, imitând puterea de a plăsmui a Tatălui.

2. Ieșirea 35, 31-32: „Și l-a umplut de duhul dumnezeiesc al înțelepciunii, al priceperii, al științei și a toată iscusința, Ca să lucreze țesături iscusite...”

*Biblia recunoaște că „iscodirea” sau inventivitatea este un dar spiritual care se activează atunci când omul trebuie să rezolve o situație concretă.*³⁸

3. Ecclesiastul 9, 10: „Tot ceea ce mâna ta prinde să săvârșească, fă cu hotărâre...”³⁹

Îndemnul la acțiune și transformarea realității prin efort propriu este fundamentul jocului creativ al copilului care își construiește singur universul.

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „Nu căuta pentru copilul tău jucării poleite cu aur, care îi robesc ochii, ci lasă-l să găsească în lucrurile simple ale firii bucuria. Minte care caută și inventează este mult mai trează decât cea care primește totul gata pregătit, căci efortul de a crea aduce o satisfacție pe care bogăția nu o poate cumpăra.”⁴⁰

Sfântul Ioan vede în simplitate un avantaj pentru agilitatea minții.

³⁶ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghелиsmos, București, 2003, p. 182.

³⁷ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 11.

³⁸ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 115.

³⁹ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 722.

⁴⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvinte despre educația copiilor*, Editura Sophia, București, 2001, p. 92.

2. Sfântul Grigorie de Nyssa: „Omul a fost lăsat cu mâinile goale de către Natură, tocmai pentru ca mintea sa să fie silită să inventeze uneltele și artele necesare vieții. Lipsa celor de-a gata este pedagogul înțelepciunii noastre.”⁴¹

O perspectivă filosofică patristică asupra modului în care nevoia (limita resurselor) naște progresul intelectual și creativitatea.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „Copiii de demult făceau jucării din pietre, din cârpe sau din lemne și erau de o mie de ori mai fericiți decât cei de azi care au totul. Acea inventivitate le hrănea sufletul și îi făcea descurcări. Când ai totul, mintea îți adoarme; când îți lipsește ceva, mintea începe să lucreze și să „nască” soluții.”⁴²

Capacitatea bună de a relaționa - O familie mare e compusă din persoane cu temperamente, caractere, talente și interese diferite. Aflându-se în situația de a face față acestei diversități, copiii învață cum să se poarte și cum să găsească căi de înțelegere și de comunicare cu alte persoane. Ca dovadă, copiii din familiile mari sunt mai sociabili și își fac prieteni mai ușor.

Această diversitate de temperamente din cadrul unei familii numeroase funcționează ca un laborator social, unde copiii învață diplomația, negocierea și empatia. În tradiția patristică, această capacitate de a relaționa este văzută ca o împlinire a poruncii iubirii aproapelui, transformând „unitatea în diversitate” dintr-un concept abstract într-o practică zilnică.

Iată referințele biblice și patristice care susțin formarea abilităților sociale și a bunei înțelegeri:

1. I Corinteni 12, 12; 26: „Căci precum trupul unul este, și are mădulare multe... așa și Hristos. Și dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună; și dacă un mădular este cinstit, toate mădularele se bucură împreună.”⁴³

Modelul trupului cu multe funcții diferite reflectă dinamica familiei mari, unde copiii învață că diversitatea caracterelor nu exclude unitatea, ci o completează.

2. Romani 12, 10; 18: „În iubire frățească, unii pe alții iubiți-vă; în cinste, unii altora dați-vă întâietate. Dacă se poate, pe cât stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii.”⁴⁴

⁴¹ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre crearea omului*, Cap. VII-VIII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 30, EIBMBOR, București, 1998, p. 34-36.

⁴² Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*, Vol. IV: *Viața de familie*, Editura Evanghелиsmos, București, 2003, p. 195.

⁴³ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1391.

⁴⁴ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1378.

Această „dare de înțâietate” între frați cu interese diferite este baza sociabilității și a succesului în relațiile umane viitoare.

3. Filipeni 2, 3-4: „Nu faceți nimic din duh de ceartă, nici din slavă deșartă, ci cu smerenie unul pe altul socotească-l mai de cinste decât el însuși.”⁴⁵

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „În casa unde sunt mulți frați, fiecare devine pentru celălalt o școală de înțelepciune. Cel iute învață răbdarea de la cel blând, cel timid prinde curaj de la cel îndrăzneț. Această amestecare a firelor diferite țese o pânză a dragostei care nu se rupe ușor și care îi pregătește pe copii să înțeleagă sufletele tuturor oamenilor.”⁴⁶

Sfântul subliniază că adaptarea la temperamente diferite în familie este cheia cunoașterii psihologiei umane.

2. Sfântul Vasile cel Mare: „Comunitatea (familia) este locul unde harul se multiplică. Cel care trăiește cu mulți învață să-și măsoare cuvintele, să asculte și să dăruiască. Nimic nu șlefuieste asprimea caracterului mai bine decât nevoia de a trăi în pace cu frații tăi, căutând mereu calea de mijloc.”⁴⁷

Accentuează ideea că viața în comun elimină egoismul și dezvoltă abilitățile de comunicare.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „Copiii din familiile mari sunt ca pietrele dintr-un râu: lovindu-se unii de alții, își pierd colțurile ascuțite și devin rotunzi și netezi. De aceea, ei se integrează oriunde, sunt sociabili și nu se supără ușor, pentru că au învățat acasă marea artă de a trăi cu celălalt.”⁴⁸

Generozitatea - Faptul că trebuie să împartă dormitorul, jucăriile sau ultimul biscuit îi învață pe copii să nu fie egoiști, ci să se gândească și la alții.

Această formă de generozitate practică este fundamentul ascezei în viața de familie. Într-un spațiu unde resursele și spațiul sunt comune, copilul învață că bucuria nu vine din posesia exclusivă, ci din actul împărțirii, transformând un simplu obiect (jucărie, biscuite) într-un instrument al comuniunii.

Iată referințele care susțin depășirea egoismului prin dăruire:

1. Faptele Apostolilor 2, 44-45: „Iar toți cei ce credeau erau laolaltă și aveau toate de obște... și le împărțeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare.”⁴⁹

⁴⁵ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1431.

⁴⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Coloseni*, Omilia XII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 612.

⁴⁷ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Marii*, Întrebarea VII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 233.

⁴⁸ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 175-177.

⁴⁹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1335.

Modelul primei comunități creștine este oglindit perfect în familia numeroasă, unde „toate sunt de obște” (comune).

2. I Corinteni 10, 24: „Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale aproapelui.”⁵⁰

Împărțirea dormitorului sau a mâncării este exercițiul zilnic prin care copilul învață să pună nevoia fratelui alături de a sa.

3. Evrei 13, 16: „Iar facerea de bine și întrajutorarea nu le dați uitării; căci astfel de jertfe sunt bineplacute lui Dumnezeu.”⁵¹

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „Nu spune: 'aceasta este a mea' și 'aceea este a ta'. Aceste cuvinte reci au adus atâtea războaie în lume. Învață-l pe copil de mic că tot ce are este spre folosul tuturor fraților săi. Dacă învață să împartă o bucată de pâine în casă, nu va ajunge niciodată un adult zgârcit care să-și închidă inima în fața săracului.”⁵²

Sfântul Ioan vede în generozitatea dintre frați remediul împotriva lăcomiei sociale.

2. Sfântul Vasile cel Mare: „Pâinea pe care o ții în mână aparține celui flămând; haina pe care o păstrezi în ladă aparține celui gol. Copilul care se obișnuiește să dea jumătate din ce are fratelui său, acela descoperă că darul multiplică dragostea, nu micșorează averea.”⁵³

Subliniază că dărnicia este o formă de dreptate și iubire în cadrul familiei.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „În familiile mari, copiii au o 'mărime de suflet' firească. Ei nu se uită la bucata lor, ci se uită dacă a mai rămas și pentru ceilalți. Această jertfă de a împărți dormitorul sau jucăriile le curăță sufletul de rugina egoismului și îi face oameni nobili, capabili de mari iubiri.”⁵⁴

Ajutor și sprijin - Un copil care are frați și surori se va bucura dealungul vieții de sprijinul și ajutorul acestora. El nu va fi niciodată singur și va avea pe cine să se bazeze. Un alt aspect important este și faptul că îngrijirea părinților în vârstă va putea fi împărțită.

Această ultimă dimensiune a familiei numeroase subliniază solidaritatea pe termen lung, transformând legătura de sânge într-o rețea de siguranță care sfidează singurătatea și povara bătrâneții. În

⁵⁰ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1389.

⁵¹ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1473.

⁵² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Faptele Apostolilor*, Omilia VII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 22, EIBMBOR, București, 1987, p. 102.

⁵³ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a VI-a: Împotriva celor ce se îmbogățesc*, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 17, EIBMBOR, București, 1986, p. 408.

⁵⁴ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 165-168.

viziunea creștină, sprijinul reciproc între frați este împlinirea legii lui Hristos și o formă de recunoștință față de părinți.

Iată referințele care fundamentează ideea de sprijin fratern și îngrijirea părinților:

1. **Galateni 6, 2:** „Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos.”⁵⁵

Textul se aplică direct fraților care, la maturitate, își împart greutățile vieții și responsabilitatea față de părinți.

2. **Ecclesiastul 4, 12:** „Și dacă unul este luat fără de veste, cel de-al doilea sare pentru el; căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă.”⁵⁶

Metafora „funiei împletite” ilustrează forța invincibilă a unei familii cu mulți frați care se susțin reciproc.

3. **I Timotei 5, 4:** „Dacă vreo văduvă are copii sau nepoți, aceștia să învețe să cinstească mai întâi casa lor și să dea răsplătire părinților, pentru că lucrul acesta este bun și primit înaintea lui Dumnezeu.”⁵⁷

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur:** „Când sunt mulți frați, povara îngrijirii părinților devine o bucurie ușoară, nu o greutate zdrobitoare. Ceea ce unul nu poate face singur din cauza neputinței sau a distanței, celălalt plinește cu dragoste. Astfel, bătrânețea părinților este luminată de recunoștința multor inimi, nu de tăcerea unei case pustii.”⁵⁸

Sfântul subliniază avantajul practic și moral al împărțirii sarcinilor filiale.

2. **Sfântul Vasile cel Mare:** „Frații sunt ca mâinile aceluiași trup: se spală una pe alta și lucrează împreună pentru binele întregului. Un om cu mulți frați are mulți ochi care să-l vegheze și multe brațe care să-l ridice când cade. Această unitate este cea mai mare avere pe care o pot lăsa părinții moștenire.”⁵⁹

Accentuează ideea că sprijinul fratern este o formă de protecție divină activată prin iubire.

3. **Sfântul Paisie Aghioritul:** „În familiile mari, bătrânețea nu este înfricoșătoare. Părinții nu ajung la azil, pentru că există mereu un copil sau un nepot care să le aducă un pahar cu apă sau să le asculte povestea. Iar frații între ei sunt ca o armată: unde este unul la greu, sar ceilalți zece să-l ajute.”⁶⁰

⁵⁵ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1424.

⁵⁶ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 719.

⁵⁷ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1459.

⁵⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, Omilia LX, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 22, EIBMBOR, București, 1987, p. 315.

⁵⁹ Sfântul Vasile cel Mare, *Epistole*, Epistola XCII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 12, EIBMBOR, București, 1988, p. 188 (despre sprijinul în necazuri).

⁶⁰ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghелиsmos, București, 2003, p. 202-205.

Unitatea - Familile mari sunt, de obicei, mai unite. Desigur, aceasta depinde foarte mult și de felul în care părinții gestionează creșterea și educarea copiilor.

Unitatea într-o familie numeroasă nu este un dat biologic, ci o virtute lucrată, o „țesătură” de care sunt responsabili în primul rând părinții, prin echilibru și dragoste nepărtinitoare. În viziunea patristică, această unitate transformă familia dintr-un simplu grup de oameni într-un organism viu, unde diversitatea mădulelor slujește întregului.

Iată referințele care subliniază importanța unității și rolul pedagogic al părinților:

1. **Coloseni 3, 14:** „Iar peste toate acestea, îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvârșirii.”⁶¹

Dragostea este „centura” care ține unitatea familiei; fără ea, membrii se risipesc, indiferent de numărul lor.

2. **Efesenii 6, 4:** „Și voi, părinților, nu întârâtați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului.”⁶²

Unitatea depinde de înțelepciunea părinților de a nu crea nedreptăți sau invidii (precum în cazul lui Iosif și al fraților săi), ci de a guverna cu blândețe.

3. **Facerea 45, 24:** „... Să nu vă sfădiți pe cale!” (Sfatul lui Iosif către frații săi).⁶³

Un îndemn biblic fundamental pentru unitatea fraternă în „călătoria” vieții.

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur:** „Părintele este ca un cârmaci: dacă el știe să conducă nava cu dreptate, toți călătorii (copiii) vor fi într-un singur cuget. Unitatea unei familii mari este cea mai puternică mărturie a sfințeniei părinților. Când frații sunt uniți, casa devine de nebiruit în fața ispitelor lumii.”⁶⁴

Sfântul subliniază responsabilitatea directă a părinților în menținerea coeziunii.

2. **Sfântul Vasile cel Mare:** „Unitatea nu înseamnă ștergerea deosebirilor, ci acordul lor armonios, ca într-un cor. Părinții trebuie să fie dirijorii care învață pe fiecare copil să-și cânte partea sa, fără a acoperi vocea celui alt. O familie unită este o icoană a Sfintei Treimi.”⁶⁵

⁶¹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1438.

⁶² *Ibidem*, Noul Testament, p. 1422.

⁶³ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 54.

⁶⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Efesenii*, Omilia XX, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 531

⁶⁵ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Marii*, Întrebarea VII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 235.

Folosește metafora muzicală pentru a explica cum se gestionează temperamentele diferite.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „Dacă părinții au dragoste între ei și se jertfesc egal pentru toți copiii, fără a face preferințe, atunci copiii se vor lega între ei cu un 'lipici' duhovnicesc. Unitatea vine din pilda părinților: dacă ei se roagă împreună, copiii vor rămâne uniți toată viața, chiar și după ce părinții nu vor mai fi.”⁶⁶

Ce probleme se pot ivi când avem mai mulți copii și cum pot fi depășite?

Dificultățile financiare - Pe măsură ce familia crește, va crește și costul hranei, al facturilor și al altor nevoi. Părinții vor învăța cum să se descurce în cadrul unui buget, căutând să-și simplifice viața.

Gestionarea resurselor într-o familie numeroasă transformă constrângerile financiare într-o formă de **asceză practică** și înțelepciune administrativă. În tradiția creștină, această situație este văzută ca un exercițiu de încredere în pronia divină, dublat de o gestionare responsabilă a bunurilor, eliminând risipa și luxul inutil.

Iată referințele care fundamentează cumpătarea și gestionarea bugetului în vremuri de nevoie:

1. Matei 6, 31-33: „Deci, nu duceți grijă, spunând: Ce vom mânca? ori: Ce vom bea? ori: Cu ce ne vom îmbrăca?... știe doar Tatăl vostru Cel ceresc că aveți nevoie de ele. Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă.”⁶⁷

Textul oferă fundamentul spiritual pentru familiile mari: încrederea că Dumnezeu poartă de grijă nevoilor de bază atunci când prioritățile sunt corecte.

2. Pildele lui Solomon 21, 20: „Comori de preț și untdelemn (se găsesc) în casa celui înțelept, dar omul cel nebun le risipește.”⁶⁸

Subliniază importanța administrării bugetului; înțelepciunea constă în a păstra și a drămu, nu în a cheltui nesăbuit.

3. Ioan 6, 12: „Iar după ce s-au săturat, a zis ucenicilor Săi: Adunați fărâmiturile ce au rămas, ca să nu piardă ceva.”⁶⁹

Hristos Însuși oferă o lecție de economie și respect față de resurse, interzicând risipa chiar și în momente de abundență.

⁶⁶ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 210-212.

⁶⁷ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1102.

⁶⁸ *Ibidem*, Vechiul Testament, p. 709.

⁶⁹ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1251.

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur:** „Nu cel ce are puține este sărac, ci cel ce pofteste multe. Învăță să tai de la rădăcină cheltuielile de prisos și vei vedea că ceea ce ai este de ajuns pentru toți. Simplitatea mesei și a hainei nu este o rușine, ci o dovadă de mare filozofie creștină în conducerea casei.”⁷⁰

Sfântul încurajează simplificarea vieții ca metodă de a echilibra bugetul familiei.

2. **Sfântul Vasile cel Mare:** „Măsura întrebuițării să fie trebuința. Tot ce trece peste nevoie este risipă și furt din partea celui ce are nevoie. O familie mare care știe să împartă puținul cu bucurie atrage binecuvântarea lui Dumnezeu, care înmulțește resursele așa cum a înmulțit pâinile în pustie.”⁷¹

Pune accent pe discernământul între necesitate și moft.

3. **Sfântul Paisie Aghioritul:** „Când părinții se stresează prea mult pentru bani, copiii simt neliniște. Dar când părinții spun: 'Dumnezeu nu ne va lăsa', și trăiesc simplu, copiii învață cea mai mare lecție de economie și credință. Adeseori, Dumnezeu trimite ajutor exact când resursele par să se termine, pentru a-i întări pe cei cu mulți copii.”⁷²

Lipsa timpului - Având mulți copii, pentru părinți e mai dificil să petreacă timp cu fiecare în parte. Totuși, e bine să-și stabilească un program, astfel ca fiecare copil să primească atenție individuală. O altă problemă ar fi timpul personal al părinților: vor găsi mai greu momente de singurătate doar pentru cuplu sau pentru sine.

Gestionarea timpului într-o familie numeroasă reprezintă o provocare de ordin logistic, dar și un exercițiu de **prioritizare a iubirii**. În tradiția creștină, timpul nu este privit ca o resursă individuală, ci ca un dar care trebuie „răscumpărat” prin atenția acordată celuilalt. Părinții devin astfel administratori ai unui timp sacru, unde calitatea prezenței suplinește cantitatea.

Iată referințele care fundamentează importanța atenției individuale și a echilibrului în familie:

1. **Efesenii 5, 15-16:** „Deci luați seama cu grijă cum umblați, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți. Răcumpărând vremea, căci zilele rele sunt.”⁷³

„Răscumpărarea timpului” în context familial înseamnă a smulge momente din agitația zilnică pentru a le dedica exclusiv sufletului fiecărui copil și soțului.

⁷⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola I către Timotei*, Omilia XIII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 450.

⁷¹ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Scurte*, Răspuns la întrebarea 252, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 401.

⁷² Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 185-188.

⁷³ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1422.

2. **Marcu 6, 31:** „... Veniți voi înșivă de o parte, în loc pustiu, și odihniți-vă puțin...”⁷⁴

Hristos Însuși recunoaște nevoia de retragere și odihnă (timp personal/de cuplu) pentru a putea continua lucrarea de slujire a celorlalți fără a ajunge la epuizare.

3. **Luca 15, 4:** „Care om dintre voi, având o sută de oi și pierzând din ele una, nu lasă pe cele nouăzeci și nouă în pustie și se duce după cea pierdută, până ce o găsește?”⁷⁵

Pilda subliniază valoarea absolută a individului; chiar și într-o „mulțime” (familie mare), fiecare are nevoie de privirea și atenția specifică a părintelui.

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur:** „Nu este de ajuns să aduci copii pe lume, ci trebuie să-i și crești pentru Dumnezeu. Iar creșterea nu se face la grămadă, ci luând pe fiecare de mână, cunoscându-i tainele inimii și vorbindu-i pe măsura înțelegerii lui. Părinții să nu uite că și dragostea lor de cuplu este rădăcina casei; dacă rădăcina se usucă din lipsă de îngrijire, ramurile (copiii) vor suferi.”⁷⁶

Sfântul Ioan îndeamnă la o educație personalizată și la păstrarea armoniei în cuplu.

2. **Sfântul Vasile cel Mare:** „Toate își au vremea lor sub cer. Există un timp pentru a fi cu toți și un timp pentru a fi singur cu Dumnezeu sau cu cel de lângă tine. Rânduiala (programul) este cea care salvează sufletul de tulburare. Fără o rânduială a timpului, casa devine un loc al hărmălaiei, nu al creșterii.”⁷⁷

Susține ideea unui program stabilit pentru a asigura echilibrul tuturor membrilor.

3. **Sfântul Paisie Aghioritul:** „Mamele cu mulți copii sunt ca niște eroine, dar au nevoie și ele să-și 'încarce bateriile'. Puțin timp de liniște sau o discuție tihnită cu soțul fac cât zece zile de vacanță. Iar copiilor, chiar dacă le dai doar cinci minute de atenție deplină, 'ochi în ochi', le umpli inima de siguranță pentru toată ziua.”⁷⁸

⁷⁴ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1165.

⁷⁵ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1215.

⁷⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la Ana, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 385 (despre atenția părintească).

⁷⁷ Sfântul Vasile cel Mare, Regulile Marii, Întrebarea XXXVII, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 312.

⁷⁸ Sfântul Paisie Aghioritul, Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 142-145.

Boli - Dacă unul din copii se îmbolnăvește, în scurtă vreme se vor molipsi toți ceilalți. Să te descurci cu mai mulți copii aflați în diverse stadii de boală poate fi extrem de obositor pentru părinți.

Această provocare transformă casa într-un adevărat „**spital duhovnicesc**”, unde grija fizică se împletește cu răbdarea dusă la extrem. În viziunea creștină, boala în familie este un prilej de exersare a milei și a jertfei, dar și un test al rezilienței părinților care trebuie să gestioneze suferința multiplicată.

Iată referințele care fundamentează îngrijirea celor bolnavi și puterea de a îndura oboseala:

1. **Iacov 5, 14-15:** „Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii... Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav...”⁷⁹

Textul subliniază că în fața bolii, familia trebuie să unească îngrijirea practică cu sprijinul spiritual, mai ales când „molima” îi cuprinde pe toți.

2. **Galateni 6, 9:** „Să nu încetăm de a face binele, căci vom secera la timpul său, dacă nu ne vom lenevi.”⁸⁰

Un îndemn direct pentru părinții epuizați de nopțile nedormite lângă copiii bolnavi; perseverența lor este văzută ca o lucrare sfântă.

3. **Matei 25, 36:** „...bolnav am fost și M-ați cercetat...”⁸¹

Hristos Se identifică cu cel suferind. Îngrijind succesiv copiii care se molipsesc, părinții Îl slujesc pe Hristos în propria casă.

1. **Sfântul Ioan Gură de Aur:** „Nimic nu dovedește mai mult dragostea unei mame decât veghea la căpătâiul pruncului bolnav. Iar când boala cercetează toată casa, răbdarea părinților devine cunună de mucenicie. Nu cârțiți împotriva oboselii, căci mâinile care spală și hrănesc pe cei neputincioși sunt mâini care lucrează mântuirea.”⁸²

Sfântul Ioan vede în efortul de a îngriji mai mulți bolnavi o cale rapidă spre sfințenie.

2. **Sfântul Vasile cel Mare:** „Boala este un pedagog care ne învață fragilitatea firii. Între frați, boala unuia trezește mila celui alt. Chiar dacă se molipsesc toți, această suferință comună îi leagă mai strâns și îi învață de mici să fie săritori la nevoile celui de lângă ei.”⁸³

Accentuează latura pedagogică a bolii pentru formarea caracterului copiilor.

⁷⁹ Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1479.

⁸⁰ Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 1424.

⁸¹ Ibidem, Noul Testament, p. 1133.

⁸² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la statui*, Omilia a IV-a, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 165 (despre suferință și răbdare).

⁸³ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Marii*, Întrebarea LV, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 348 (despre medicină și boală).

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „Când copiii se îmbolnăvesc unul după altul, părinții trebuie să aibă 'frâne' bune, să nu se piardă cu firea. Este o perioadă de mare asprime, dar Dumnezeu dă o putere specială mamelor în acele momente. Oboseala trece, dar dragostea cu care i-ai îngrijit rămâne scrisă în sufletele lor ca o pecete a siguranței.”⁸⁴

Conflictele între frați - Cu atâtea personalități și vârste diferite, apariția conflictelor este inevitabilă. Vor exista momente în care calmul părinților va fi pus la grea încercare. Păstrând însă un ton blând, dar ferm, părintele atent poate opri un conflict chiar din momentul în care stă să izbucnească.

Gestionarea conflictelor într-o familie numeroasă transformă casa într-o „arenă a reconcilierii”. În tradiția creștină, aceste tensiuni nu sunt privite ca eșecuri, ci ca ocazii pedagogice prin care copiii învață iertarea, iar părinții își exersează stăpânirea de sine. Blândețea fermă a părintelui oglindește modul în care Dumnezeu educă omenirea.

Iată referințele care fundamentează rezolvarea conflictelor și rolul pacificator al părintelui:

1. Pildele lui Solomon 15, 1: „Un răspuns blând domolește mânia, iar un cuvânt aspru ațâță mânia.”⁸⁵

Textul oferă „cheia de aur” pentru părintele care trebuie să intervină într-o ceartă între frați: tonul vocii determină finalul conflictului.

2. Efeseni 4, 26; 32: „...soarele să nu apună peste mânia voastră. Ci fiți buni între voi și milostivi, iertând unul altuia, precum și Dumnezeu v-a iertat vouă, în Hristos.”⁸⁶

Regula biblică a reconcilierii rapide este esențială într-o casă plină, pentru a nu lăsa resentimentele să se acumuleze.

3. Matei 5, 9: „Feriți-vă făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema.”⁸⁷

Părintele care oprește un conflict cu înțelepciune împlinește această fericire, devenind un model de „făcător de pace” pentru copiii săi.

1. Sfântul Ioan Gură de Aur: „Când vezi că se aprinde focul certei între frați, nu arunca și tu lemne prin strigăte și mânie, ci toarnă apa blândeții. Părintele trebuie să fie ca un judecător drept, dar plin de milă, care nu doar

⁸⁴ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 215-218.

⁸⁵ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008, p. 703.

⁸⁶ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1420-1421.

⁸⁷ *Ibidem*, Noul Testament, p. 1099.

pedepsește fapta, ci vindecă inima celui care a greșit. Un ton liniștit are mai multă putere asupra sufletului decât o mie de băți.”⁸⁸

Sfântul Ioan subliniază că autoritatea părintelui stă în echilibru, nu în forță.

2. Sfântul Vasile cel Mare: „Între frați, micile neînțelegeri sunt ca șlefuirea pietrelor: dor la început, dar la final scot la iveală strălucirea caracterului. Părintele cu experiență știe când să lase copiii să-și rezolve singuri problemele și când să intervină ca arbitru al dragostei, învățându-i arta cedării.”⁸⁹

Accentuează importanța discernământului părintelui în intervenția asupra conflictelor.

3. Sfântul Paisie Aghioritul: „În familiile cu mulți copii, hârjoana și micile certuri sunt firești. Părinții nu trebuie să se panicheze, ci să aibă multă 'curte' (răbdare). Dacă părintele rămâne calm, copiii se liniștesc repede. Dacă părintele se enervează, conflictul crește. Secretul este dragostea egală, astfel încât niciun copil să nu se simtă nedreptățit.”⁹⁰

Într-adevăr, pentru copii, beneficiile de a crește într-o familie numeroasă sunt multe. Dar care e avantajul părinților? Efortul de a crește mulți copii este mare - merită oare osteneala? Se pare că, în ziua de azi, cei mai mulți răspund “nu”. Și asta deoarece asupra părinților de acum se exercită o mare presiune din exterior, pentru a se conforma unor standarde foarte înalte. Copilul n-are ultima hăinuță de firmă, iaurtul din reclamă, nu face pian, engleză și înot? “Clar, ți-ai ratat misiunea de părinte!” Părinții sunt atât de stresați să se alinieze cerințelor, încât nu mai știu să se bucure pur și simplu de copiii lor și de viața împreună cu ei.

Desigur, alternativa nu este neglijarea copiilor. Dar adoptarea unui stil educativ mai relaxat, cu accent mai mare pe a fi decât pe a avea, nu va distruge viitorul copiilor, ci le va oferi șansa să crească într-o familie mare, cu toate beneficiile aferente.

Dați-le copiilor întipăririi duhovnicești!

⁸⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre slava deșartă și despre creșterea copiilor*, Editura IBMO, București, 2001, p. 85-88.

⁸⁹ Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile Scurte*, Răspuns la întrebarea 228, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 18, EIBMBOR, București, 1989, p. 392.

⁹⁰ Sfântul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești, Vol. IV: Viața de familie*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 178-180.

IISUS ȘI PRUNCII ÎN EVANGHELII

HORIA PÎRVONI

Teologie pastorală anul II

Nașterea de prunci s-a făcut cea mai mare mângâiere pentru oameni când au devenit muritori. Tocmai de aceea, iubitorul de oameni Dumnezeu, ca să îndulcească îndată pedeapsa strămoșilor și să slăbească frica de moarte, a dăruit nașterea de prunci, arătând în ea chip al învierii. (Sfântul Ioan Gură de Aur)¹

Atât spiritualitatea creștină, cât și cultura, în general, subliniază candoarea și nevinovăția copiilor. Evangheliile relatează episoadele în care Mântuitorul nostru Iisus Hristos i-a binecuvântat pe prunci și i-a dat ca exemplu al nevinovăției, purității și smereniei, precum și cele în care i-a vindecat pe copii de boli grave, duhuri necurate sau i-a înviat din morți.

BINECUVÂNTAREA PRUNCILOR

Relatarea privind aducerea pruncilor la Mântuitorul, luarea în brațe a acestora și binecuvântarea lor prin punerea mâinilor dumnezeiești peste ei, în ciuda opoziției inițiale a ucenicilor Săi, o regăsim în toate cele trei Evanghelii sinoptice, astfel: la Evanghelia după Matei (19, 13-15), în Evanghelia după Marcu (10, 13-16) și la Evanghelia după Luca (18, 15-17).

Episodul menționat se petrece atunci când Iisus se deplasează, împreună cu ucenicii Săi, spre Ierusalim. Oameni mulți Îl urmau pe Fiul lui Dumnezeu sau veneau în întâmpinarea Sa, dorind să fie vindecați de boli și neputințe, vrând să-L vadă și să-L asculte pe Cel considerat, la acea vreme, ca un mare Prooroc ce S-a ridicat în Israel.

Așa cum în zilele noastre sunt mulți acei care, învredniciți de Dumnezeu să fie chemați tată și mamă, își aduc copiii la preoți și episcopi, primind binecuvântarea acestora și cei care au trăit în vremea activității pământești a Fiului lui Dumnezeu și-au adus pruncii pentru a primi binecuvântarea Mântuitorului.

¹ *Cum să educăm copilul ortodox*, Traducere din limba rusă de Adrian Tănăsescu Vlas, Editura Sofia, București, 2011, p. 5.

Evangelheliștii fac referire și la faptul că unii dintre ucenici i-au certat pe cei care îi aduceau pe prunci, considerând, probabil, că micii vizitatori Îl deranjează pe Iisus, însă această opoziție a primit chiar musturarea Mântuitorului, Sfântul evanghelist Marcu vorbind despre ”mâhnirea” Sa.

Iisus i-a luat pe copii în brațe și i-a binecuvântat, îndemnându-i pe oameni să lase copiii să vină la El întrucât Împărăția lui Dumnezeu este a acelora ce se aseamănă lor, făcând referire la sufletul curat al copiilor, aceștia fiind dați ca exemplu pentru sinceritatea, lipsa de răutate și credința lor necondiționată.

Mântuitorul prezintă pruncii ca modele pentru dobândirea Împărăției cerurilor, însă această afirmație a răsturnat ierarhiile sociale ale vremii, punându-i pe cei lipsiți de putere (copiii) ca modele spirituale. Mesajul subliniază că cei smeriți și nevinovați sunt moștenitorii Împărăției lui Dumnezeu, nu cei puternici sau înțelepți după standardele lumii.

Mai mult, episodul consemnează și un avertisment al Mântuitorului cu privire la cei care nu vor primi Împărăția lui Dumnezeu ca un prunc (copil), aceștia neputându-o dobândi. Această afirmație a lui Iisus Hristos subliniază necesitatea unei atitudini de smerenie, puritate și încredere totală în Dumnezeu, asemenea unui copil, pentru a intra în Împărăția Cerurilor.

Așa cum este evident faptul că pruncii depind de părinții lor, la fel este de evident că credinciosul trebuie să recunoască dependența sa totală de Dumnezeu, aroganța propriilor realizări fiind exclusă.

Tot așa cum copilul nu se îndoiește de dragostea și purtarea de grijă a tatălui său, așa și noi, la rândul nostru, trebuie să avem nădejde în iubirea lui Dumnezeu și purtarea de grijă a Sa față de noi. Aproximarea de Dumnezeu impune o inimă curată, neîntinată de răutate ori violenție.

A ne face asemenea pruncilor implică o schimbare de mentalitate, o întoarcere la o stare conformă cu voia lui Dumnezeu și eliberarea de orgoliile noastre, pentru a accepta darul lui Dumnezeu pentru noi toți: viața veșnică în Împărăția Lui Dumnezeu.

SMERENIA PRUNCILOR

Și relatarea privind dorința ucenicilor de a cunoaște cine va ocupa o poziție de autoritate sau importanță spirituală este înfățișată în toate cele trei evanghelii sinoptice, astfel: la Evanghelia după Matei (18, 1-4), în Evanghelia după Marcu (9, 33-37) și la Evanghelia după Luca (9, 46-48).

Răspunsul lui Iisus la dilema ucenicilor este unul dezarmant, el le schimbă complet perspectiva acestora, una ”pământească”. Mântuitorul cheamă un prunc și îl așază în mijlocul lor, prezentându-le una dintre cele mai profunde lecții de smerenie. Întrebarea apostolilor („Cine este mai mare ?”)

reflectă o mentalitate omenească, bazată pe ierarhie, putere și statut social. Iisus nu le oferă o definiție teoretică, ci folosește un prunc ca pildă vie pentru a le răsturna standardele de valoare.

În tâlcuirile Sfinților Părinți, conceptul de „cel mai mare” nu se măsoară prin ierarhii omenești, ci prin smerenie, dragoste și lucrarea misionară. Mântuitorul Însuși a răsturnat această logică, spunând că cel ce vrea să fie cel mai mare trebuie să fie slujitorul tuturor. Sfântul Ioan Gură de Aur explică faptul că Mântuitorul a folosit copilul ca simbol al nevinovăției, al lipsei de slavă deșartă și al invidiei. A fi „cel mai mare” în Împărăția Cerurilor înseamnă a fi cel mai smerit și mai lipsit de ambiții pământești. „Cel mai mare” este cel care se coboară voluntar pe cea mai de jos treaptă.

În contextul spuselor Mântuitorului, a fi ca un copil nu înseamnă lipsă de maturitate, ci adoptarea unor virtuți specifice ce țin de o smerenie curată (copiii necăutând funcții, ranguri sau mărire deșartă), de o încredere deplină (un prunc depinzând total de părinții săi și încrezându-se fără rezerve în ei, așa cum creștinul trebuie să depindă de Dumnezeu și să aibă încredere totală în El), precum și o lipsă de vicleșug (copiii iertând repede, neținând minte răul și nefiind ipocriți).

Și Sfântul Apostol Pavel ni-i dă pe copii ca model de nerăutate: „*Fiți copii când e vorba de răutate*” (1 Corinteni 14,20), îndemnul la o curăție a inimii asemenea celei a pruncilor fiind evident.

Nichifor Crainic, în lucrarea „Nostalgia Paradisului”, folosindu-se de o scriere din vechime, face un tablou strălucit al copilului care este prototipul cetățeanului Paradisului: „Pruncul de se va bate plânge, și împreună cu cei ce se bucură cu dânsul, se bucură. Dacă va fi ocărat nu se mânie; dacă va fi slăvit nu se înalță. Dacă vor cinsti pe altul mai mult decât pe el nu pizmuiește. Dacă vor lua ale lui nu se tulbură. De vor lăsa lui puțin ca moștenire, nu știe, nu intră la judecată cu cineva, nu se pricește pentru ale lui, nu urăște pe vreun om. De va fi sărac, nu se întristează; dacă este bogat, nu cugetă înalt. De va vedea muiere, nu o pofteste”.²

În ce privește această virtute a copiilor, smerenia, Sfântul Ioan Gură de Aur ne învață că ea reprezintă antidotul mândriei și piatra de temelie fără de care orice virtute - fie ea post, rugăciune sau milostenie - rămâne fără rod în fața lui Dumnezeu. „... pentru că mândria este unul din cele mai mari păcate, rădăcină și izvor al oricărui păcat, Domnul a dat acestei boli leacul cel potrivit: smerenia; a pus în primul loc această lege viețuirii creștine, ca o temelie puternică și de nezdruccinat. Odată pusă această temelie, poți clădi pe ea totul; dar fără ea, de-ai atinge cerurile cu viețuirea ta, totul se dărâmă ușor și o sfârșești amarnic. Și postul și rugăciunea și milostenia și castitatea, într-un

² Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 263.

cuvânt orice faptă bună fără smerenie dispare și piere. Așa s-a întâmplat și cu fariseul. Ajunsese până la culmile virtuții; dar când s-a pogorât de la templu își pierduse toate faptele lui bune, pentru că nu avusese smerenia, mama faptelor bune (Luca 18, 10-14). Că după cum mândria este izvorul oricărui păcat, tot așa smerenia este începutul oricărei filosofii. De aceea și Hristos cu ea își începe predica, smulgând din sufletul ascultătorilor din rădăcini mândria.”³

Intrarea în Împărăția lui Dumnezeu necesită o transformare radicală, o întoarcere la starea de inocență, lipsă de ambiții lumești, nevinovăție și încredere totală, asemenea unui copil.

VINDECAREA COPIILOR

În relatările din Evanghelii, Mântuitorul Iisus Hristos a manifestat o grijă profundă pentru copii și tineri, vindecându-i în repetate rânduri de boli grave ori duhuri necurate. Aceste minuni au fost realizate adesea ca răspuns la credința, smerenia, lacrimile și rugămintele fierbinți ale părinților lor.

Evangheliile consemnează episoadele în care Mântuitorul i-a vindecat pe copii de boli grave (fiul slujitorului regesc, prezentat în Evanghelia după Ioan, 4, 46-54, copilul lunatic, consemnată în Evanghelia după Matei 17, 14-21, Marcu 9, 14-29 și Luca 9, 37-42.), de duhuri necurate (fiica femeii canaanence, menționată în Evanghelia după Matei (15, 21-28) și în cea după Marcu (7, 24-30) și i-a înviat din morți, redându-le sănătatea (fiica lui Iair, așa cum se regăsește în Evanghelia după Matei (9, 18-26), în cea după Marcu (5, 21-43) și în cea după Luca (8, 40-56).

Minunile prezentate evidențiază dragostea Mântuitorului față de cei mici, purtarea Sa de grijă față de omenire, precum și importanța credinței părinților copiilor bolnavi.

CONCLUZII

Deși tinerii de astăzi, până să ajungă la o minimă maturitate intelectuală, trăiesc într-o lume cu numeroase tentații și influențe în formarea caracterului lor, educarea și șlefuirea personalității lor sunt posibile. Modelul absolut al formării acestora este Pruncul Mântuitor. Despre El s-a spus că „Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni” (Luca 2, 52).

³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei, Omilia XV, II, în Părinți și Scriitori Bisericești* (1994), vol. 23, p. 175

Este evident că se dorește ca tinerii și copiii noștri să fie crescuți după modelul Lui. Dar, pentru ca efortul nostru să fie încununat de succes, trei instituții trebuie să-și dea mâna: Familia, Biserica și Școala. Să-I redăm lui Dumnezeu locul ce I se cuvine în viața noastră, publică și personală, începând lucrarea de curățire pe toate planurile și folosindu-ne de toate mijloacele. Să purcedem la cruciada bunului simț și a unei culturi morale, dorite de Dumnezeu, împotriva desfrâului, care ne ucide tineretul, eliminând tentațiile, fără nici o concesiune, din arta vizuală, din arta cuvântului și gestului. Să milităm pentru familia tradițională formată din tată, mamă și copii și să-L rugăm pe Pruncul Mântuitor să ne ajute să ne creștem copiii după modelul Lui și să fim nevinovați ca pruncii!

Bibliografie

- *Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilii la Matei, Omilia XV, II, în Părinți și Scriitori Bisericești (1994), vol. 23, p. 175*
- <https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/evanghelia-zilei/matei-18-1-11-intrebarea-semetului-173573.html>
- <https://tribuna-magazine.com/nevinovatia-pruncilor/>
- <https://radiorenasterea.ro/pastorala-de-craciun-nevinovatia-pruncilor/>

TAINA CUNUNIEI ȘI SFINȚENIA VIEȚII: APROFUNDAREA ÎNȚELEȘULUI NUNȚII, NU DOAR CA EVENIMENT SOCIAL, CI ȘI CA UNIUNE BINECUVÂNTATĂ DE DUMNEZEU

AURORA-RODICA TABACU,
Teologie pastorală anul III

I. Cuvântul înainte al Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la Calendarul creștin-ortodox 2026

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2026 drept Anul omagial al Pastorației familiei creștine și Anul comemorativ al sfințelor femei din calendar (mironosițe, mucenițe, cuvioase, soții și mame), recunoscând astfel rolul fundamental pe care familia și femeia îl au în formarea și păstrarea identității creștine, precum și în transmiterea credinței creștine de la o generație la alta.

Biserica Ortodoxă Română dorește să promoveze cultivarea vieții creștine în familie, iubirea dintre soț și soție, dintre copii și părinți și iubirea de Biserică și de neam, spre slava Preasfintei Treimi și binele societății de azi.

Unirea dintre un bărbat și o femeie, căsătoria, este cea mai veche instituție de drept divin binecuvântată de Dumnezeu în Rai odată cu crearea primilor oameni și instituită ca Taină de Hristos Domnul la nunta din Cana Galileii.¹

Familia creștină nu este doar o unitate socială, ci o biserică mică, după cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur², în care se trăiește și se transmite credința ortodoxă în mod viu și firesc. Sfânta Scriptură descrie legătura lui Dumnezeu cu lumea ca pe o relație de intimitate, ca pe o cununie și o familie (cf. Efeseni 5, 21-33). Biserica este locul în care, prin lucrarea curățitoare a Sfântului Duh asupra sufletului omului smerit, se trăiește iubirea frățească în Dumnezeu-Fiul devenit Om și iubirea părintească a lui Dumnezeu-Tatăl, pe Care Domnul nostru Iisus Hristos ne-a învățat să-L chemăm astfel: „Tatăl nostru, Care ești în ceruri”. Biserica este, deci, Familia iubirii de oameni a

¹ <https://www.arhiepiscopiaaradului.ro/2024/10/anul-2026-va-fi-dedicat-pastoratiei-familiei-crestine-si-sfintelor-femei-din-calendar/>

² Sfântul Ioan Gură de Aur, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν (Comentariu la Epistola către Efeseni), XX, 6, în: PG 62, 143.

Preasfintei Treimi, iar familia creștină a fost numită pe drept cuvânt „Biserica de acasă”.

Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție ne arată valoarea deosebită a femeii în viața Bisericii și în înțelegerea Evangheliei lui Hristos. Biserica a promovat demnitatea femeii, mai ales prin faptul că venerează pe Maica Domnului Iisus Hristos, ca ideal al feminității, purtătoare de Dumnezeu și de sfințenie, numind-o Preasfânta (Panaghia). Ea este deodată Fecioară și Mamă, icoană a Bisericii sfințite de harul Preasfintei Treimi, a umanității purtătoare de Hristos și a iubirii smerite și milostive sau jertfelnice.

Totodată, Sfânta Scriptură ne prezintă numeroase exemple de femei care au fost martore și purtătoare ale acestei iubiri smerite și milostive. Sfințele Mironosițe, alături de Maica Domnului, au dovedit o credință neșrămutată și un devotament exemplar față de Domnul Iisus Hristos.

De-a lungul istoriei creștine, femeile sfinte au dovedit că drumul spre sfințenie nu depinde de apartenența la o anumită categorie socială, ci de deschiderea inimii către Dumnezeu și de conlucrarea cu harul divin.

Familia creștină își găsește modele de viață sfântă în numeroase familii sfinte din istoria Bisericii Ortodoxe. De pildă, în secolul al IV-lea, familia Sfântului Vasile cel Mare ne oferă un exemplu remarcabil despre cum sfințenia odrăște sfințenie: părinții Vasile și Emilia, bunica Macrina cea Bătrână și cinci dintre copii - Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Petru al Sevastiei, Sfântul Cuvios Navcratie (mare pustnic și făcător de minuni în pustia Sinaiului) și Sfânta Macrina cea Tânără – au devenit toți opt sfinți în calendarul Bisericii, arătând că educația creștină și trăirea virtuților evanghelice în familie pot purta roade de sfințenie pentru toate generațiile. De asemenea, mai târziu, în secolul al XIV-lea, familia Sfântului Grigorie Palama, în care părinții Constanțiu și Kalloni și cei cinci copii ai lor - Grigorie, Teodosie, Macarie, Epiharis și Teodota – au fost toți șapte canonizați de Biserică, ne arată că sfințenia poate înflori atât în familiile creștine, cât și în viețuirea monahală, prin iubire de Dumnezeu și iubire față de semenii. În aceste modele concrete de viață creștină, familia devine locul în care se învață și se practică virtuțile creștine: rugăciunea fierbinte, iubirea smerită și milostivă, răbdarea, iertarea și ajutorarea celor aflați în nevoie.

Unul dintre marii duhovnici contemporani, Sfântul Cuvios Sofronie Athonitul, dădea mărturie din experiență că *„uriașul trup al omenirii este alcătuit din celule, una dintre ele fiind familia; în măsura în care celulele sunt sănătoase, sănătos este și întreg trupul”*.³

³ Arhimandritul Sofronie, Taina vieții creștine, traducere de Ierom. Rafail Noica, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2014, p. 122.

II. *Taina cununiei*⁴

Nunta este cu adevărat o taină, iar taina este cea mai autentică expresie a sfințeniei. Sfințenia face ca Nunta să fie o imagine a tainei unirii omului cu Dumnezeu, în trupul lui Hristos, care este Biserica. Prin sfințenia Nunții, viața în comun a celor doi soți devine viața creștină îndumnezeită.

Puterea care a prefăcut apa în vin în Cana Galileii și care a înălțat iubirea dintre cei doi miri, prefăce și căminul familial într-o mică biserică. Nașterea de prunci devine o slujba adusă lui Dumnezeu. Părinții participă la jertfa lui Hristos pentru sfințirea copiilor pe care i-au primit de la Dumnezeu. Astfel, prin Nuntă, familia devine mediul cel mai adecvat pentru atingerea sfințeniei; un spațiu al comuniunii și dragostei, în care familia creștină se deschide spre o noua viață.

Biserica, vazută ca izvor al dragostei și al împărtășirii din vinul Euharistic, articulează definitiv destinul familiei creștine. Astfel, în toate se vede Hristos, totul este transparent și vizibil. Dinamismul vieții familiale se descopera în Biserică, căci aceasta îi imprimă puterea și tensiunea caracteristică urcușului duhovnicesc.

Nunta din Cana Galileii, cinstită prin însăși prezența Mântuitorului Iisus Hristos, și realitatea ei terestră, marchează inaugurarea nunții mesianice. "Și a treia zi s-a făcut nunta în Cana Galileii și era și mama lui Iisus acolo. Și a fost chemat și Iisus și ucenicii Săi la nuntă" (Ioan 2, 1-2). Prin venirea Sa la nuntă și prin sfințirea acesteia, săvârșind aici prima Sa minune, Fiul lui Dumnezeu, Care reînnoia în El toată firea omenească și o chema la o treaptă superioară a existenței sale, transforma căsătoria într-o adevărată mică împărăție.

Din acest moment, căsătoria nu mai este un simbol, ci ea devine viață nouă, fiind mângaiată iarăși de razele iubirii dumnezeiești. Mântuitorul face referire la legătura veșnică și indisolubilă dintre cei doi miri, pe care nimic nu o poate distruge. Pentru ucenicii Săi, indisolubilitatea și stabilitatea căsătoriei par a fi lucruri imposibile; ei nu sesizează opera harului Mântuitorului, care vine să restaureze imaginea căsătoriei adevărate. Hristos ține să explice sensul pe care îl acordă unirii conjugale, arătând că aceasta este statornică și veșnică numai prin harul Dumnezeu, în Biserică.

Pentru toți soții care se iubesc, dragostea însăși are o valoare harică, netrecătoare și veșnică. Atunci când taina căsătoriei este precedată de alegerea liberă și curată a celor doi soți cu suflete curate, ea dobândește, prin sfințire tainică, în cadrul Tainei Cununii, în afară de păcatul adulterului, o tărie indestructibilă. Astfel, soții se regăsesc neîncetat în iubirea lor sinceră și jertfitoare; dorința de a fi într-un trup se prefăce în minunea de a fi într-un duh, deoarece numai iubirea îi poate face pe soți asemănători cu Dumnezeu.

⁴ <https://www.crestinortodox.ro/religie/cana-galileii-resfintirea-nuntii-125819.html>

Restaurarea căsătoriei este totuna cu restaurarea firii umane în Hristos, precum și a întregii făpturi, și ea nu a putut să aibă loc decât odată cu inaugurarea Bisericii creștine. În Hristos, fiecare familie este o mică biserică, este o mireasă a lui Dumnezeu; pentru aceasta însă, adevărata spiritualitate a căsătoriei rezida nu numai în alipirea simbolică de nuntă dintre Hristos și Biserica, ci întreaga perspectivă inspirată ce însoțește această mare imagine, care traversează istoria patriarhilor.

Marea Taină a Sfântului Apostol Pavel nu este decât explozia în plină lumină a pregătirilor dumnezeiești, descoperite profeților și cuprinse în revelația anterioară. Unitatea și fidelitatea în căsătorie sunt norme ale sfințeniei creștine. Fidelitatea conjugală apare ca o normă morală care depășește granițele morții. În acest fel, Sfântul Apostol Pavel arată unicitatea căsătoriei creștine, precum și eternitatea legăturii conjugale.

De-a lungul vremii, amintirea raiului a slăbit mult în conștiința creștină. Omul a fost creat însă pentru rai, iar îndepărtarea acestuia de rai nu face decât să amâne momentul reîntoarcerii omului spre acesta. Omul are în conștiință și sufletul sau dorul după perfecțiune și frumusețe divină, dor ce nu poate fi curmat; acest dor se poate descoperi ușor prin sfințenia vieții, desfășurate în Taina Cununiei.

III. Nunta din Cana Galileii ⁵

Biserica primară prăznuia cum se cuvine minunea nunții din Cana Galileii, odată cu sărbătoarea Epifaniei, Arătarea Domnului, din care s-au desprins ulterior sărbătorile Nașterii și Botezului.⁶

Legătura teologică dintre cele trei evenimente ale iconomiei după trup a Mântuitorului, Nașterea, Botezul și Nunta din Cana, care explică împreună lor prăznuire, e tocmai aceea a întregitei Sale arătări sub chip ipostatic („*Cerul și pământul s-a unit astăzi, născându-se Hristos... Astăzi este văzut cu trup pentru om Cel din fire nevăzut...*”, stihire la Litie, 25 dec.), cosmic („*Lumina cea adevărată s-a arătat și tuturor luminare se dăruiește. Se botează Hristos cu noi... Pune sfințenie în ape și aceasta se face curățire sufletelor. Pământesc lucru este cel ce se arată, și mai presus de ceruri Cel ce se cunoaște...*”, stihire la Laude, 6 ian.) și euharistic („*Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana Galileii și Și-a arătat slava Sa...*”, Ioan 2,11). Apa era atunci prefăcută în vin pentru ca, la sosirea ceasului, vinul să se prefacă în sângele mărturiei Noului Legământ (cf. 1 Ioan 5,8).⁷

⁵ <https://poruncaibirii.agaton.ro/articol/2685/bioethica-militans-ii-nunta-din-cana>, Sebastian Moldovan, Articol apărut în *Cultura Vieții*.

⁶ Prezentarea la Sf. Efreem Sirul, Imnele Nașterii și Arătării Domnului, trad. și prez. de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis: Sibiu, 2000, p. 5-11.

⁷ Cf. Pr. Prof. Ilie Moldovan, Încadrare liturgică la săptămâna I-a după Bobotează, în *Teologie Morală Ortodoxă* (note de curs 1992-1993).

Explicând neofiților cu ocazia botezului tainele inițierii creștine, Sfântul Chiril al Ierusalimului remarcă această iconomie treptată, de la anticipare la împlinire, astfel: „*Prin propria încuviințare a prefăcut oarecând în Cana Galileii apa în vin, și oare nu-i vrednic de crezare când preface vinul în sânge? La o nuntă trupească fiind chemat a săvârșit această minune străină, oare nu va fi mărturisit cu atât mai mult când dăruiește fiilor Mirelui îndulcirea trupului și sângelui Său?*” (Cateheze mistagogice, IV, 2)

Relevarea conținutului fundamental al minunii din Cana, cel mistagogic - care ne inițiază în taina lui Hristos - ce ne-o prilejuiește ziua prăznuirii sale, ne arată că nu e vorba de o minune de circumstanță. Faptul că Hristos s-a arătat pe Sine atât la Botez, cât și la Nuntă și acestea se prăznuiesc împreună, ne arată botezul creștin ca o însoțire nupțială cu Hristos-Mirele, iar nunta ca îmbrăcare în haina baptismală a sfințeniei fecioriei Sale, așa încât cununia și fecioria, asumate de Hristos, își comunică una alteia calitățile, fără confuzie și fără separare.⁸

Sf. Efrem Sirul lauda cu astfel de cuvinte Arătarea Domnului și pecetluirea casnicilor Săi, cu ocazia praznicului: „*Din apă a făcut vin și a dat de băut oamenilor la nunta Sa. Pentru voi care ați postit/v-ați înfrânat, untdelemnul este mai bun decât băutura. Prin vinul Lui mirii s-au însoțit, prin untdelemnul Său soții s-au făcut feciorelnici: cu vinul Lui se face căsătoria, iar cu untdelemnul Său sfințirea/fecioria.*”⁹

Ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur, fecioria însăși cinstește nunta oferindu-i totodată conținutul și prestigiul ei: „*Dar Hristos? Deși din fecioară, s-a înfățișat la nuntă și a adus un dar: „Nu au vin”, zice, și apa vin a făcut-o, cinstind nunta cu fecioria, minunând lucrul cu darul, ca să nu disprețuiești nunta, ci să urăști desfrânarea...*” (Omilii la Ozia, IV, 3)

Sfântul Ioan apelează frecvent, pe lângă învățătura paulină, la sensul exemplar al Nunții din Cana: „*Pavel dă legi pentru căsătorie și nu se rușinează, nici nu roșește. Și pe bună dreptate. Dacă Stăpânul lui a cinstit nunta și nu s-a rușinat, ci a împodobit-o cu venirea Sa și cu darul Său - că a adus nunții din Cana Galileii un dar mai mare decât toți prefăcând apa în vin - pentru ce s-ar fi rușinat robul să dea legi pentru căsătorie? Căsătoria nu e un lucru rău; rău e adulterul, rea e desfrânarea. Căsătoria, însă, e leac ce stârpește desfrânarea. Să nu necinstim, dar, căsătoria cu alaiuri drăcești, ci cei ce se căsătoresc acum să facă ce au făcut atunci cei din Cana Galileii. Să aibă pe Hristos în mijlocul lor.*”

⁸ Mai pe larg despre relația căsătorie-botez la Pr. Prof. Ilie Moldovan, „În Hristos și în Biserică”. Adevărul și frumusețea căsătoriei (Teologia iubirii II), Alba Iulia, 1996, p. 13-19.

⁹ Imnele Arătărilor, III, 22, op. cit., p. 140. Pentru edificare se poate consulta frumoasa introducere a lui Sebastian Brock, Efrem Sirul, trad. pr. Mircea Ielciu, diac. Ioan Ică jr.,

- Dar cum pot face aceasta? - Prin preoți! „Cel ce vă primește pe voi, zice, pe Mine Mă primește”. Așadar dacă alungi pe diavol, dacă îndepărtezi cântecele desfrânate, cuvintele nerușinate, dansurile deșănțate, alaiul drăcesc, tărașii, râsul nebunesc și restul schimonoseliei și aduci pe sfinții slujitori ai lui Hristos, atunci negreșit va fi acolo și Hristos cu Maica Lui și cu frații Lui. „Că oricine face voia Tatălui Meu, zice, acela este fratele Meu și sora Mea și mama Mea”. Știu că unora le par greoi și împovărător, când dau sfatul acesta, când caut să curm un obicei vechi. Dar nu-mi pasă de asta; că n-am trebuință de mulțumirile voastre, ci de folosul vostru; nu de aplauzele și laudele voastre, ci de câștigul vostru, de filosofia voastră. Să nu-mi spună nimeni: „Așa e obiceiul la nuntă”! Când se săvârșește păcatul, să nu-mi pomeniști de obicei, ci dacă cele ce se fac sunt rele, chiar dacă e un obicei vechi, stârpește-le! Dar dacă cele ce se fac nu-s rele, chiar dacă nu-s obicei, fă-le, sădește-le!” (Omilia la cuvântul apostolic „Dar din pricina desfrânării fiecare să-și aibă femeia sa”, 1)¹⁰

Prezența Mântuitorului nu înseamnă oarecare sobrietate sau cumințenie (pe care destui le confundă cu posomorârea și plictisul), ci inițiază, liturgic și sacramental, în arta dobândirii desăvârșirii creștine, adică a „filosofiei” cum o numește Sfântul Ioan. Tocmai aceasta o pretinde integritatea iubirii și a căsătoriei, ceea ce presupune o adevărată prefacere a dorinței factor major al orientării vieții - soții devenind din căutători ai bucuriei unei însoțiri trupești și sociale, părtași ai Nunții Împărăției celei neînserate: „Nu auziți pe proorocul care zice: «Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați întru El cu cutremur» (Ps. 2,11)? Voi însă vă revărșați. Oare nu se poate și să te bucuri și să fi potolit? Voiești să ascuți melodii frumoase? Cel mai bine ar fi să nu ascuți; totuși îngădui dacă voiești: nu asculta cele satanicești, ci cele duhovnicești. Voiești să vezi coruri de dansatori? Privește corul îngerilor. Dar, zice, cum poate fi văzut? Dacă le înlăturăm pe acestea, și Hristos va veni la astfel de nuntă, și fiind Hristos prezent, este și corul îngerilor. De voiești, și acum săvârșește minuni ca și atunci; va face și acum apa vin. Și ceea ce e cu mult mai minunat, va prefăce această poftă rece ce se revarsă și se risipește, și o va schimba în cea duhovnicească. Aceasta înseamnă a face apa vin!” (Omilia la Coloseni, XII,6).

După Sf. Chiril al Alexandriei, prezența și minunea Mântuitorului la nuntă e cuprinsă în însuși rostul Întrupării, acela de-a schimba prin moartea și învierea Sa condiția tragică a existenței noastre supuse legăturii fatale dintre naștere și stricăciune¹¹: „Dar nu pentru că ar fi fost necesară pentru propria Sa natură nașterea cea în timp și în vremurile din urmă ale veacului, ci

¹⁰ Trad. Pr. Dumitru Fecioru, în Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 1-2, 1978, p. 86-95, aici p. 88-89.

¹¹ Cf. Pr. Prof. Ilie Moldovan: „Hristos prin Înviere a schimbat condițiile ontologice ale existenței”, afirmația fundamentală a întregului Curs de Teologie Morală.

pentru ca să binecuvinteze și însuși începutul existenței noastre și pentru ca născându-L femeia unit cu trup să înceteze blestemul cel împotriva a tot neamul, care trimite la moarte trupurile noastre cele din pământ și pentru ca să fie nimicit prin El și acel „Întru dureri vei naște fii” și să se adevărească ce s-a zis prin gura profetului „A înghițit moartea biruind” și iarăși „A șters Dumnezeu lacrima de la toată fața”. Din pricina aceasta, zicem că El a binecuvântat nunta și fiind chemat a venit în Cana Galileii împreună cu sfinții apostoli.” (Epistola sinodului alexandrin din anul 413 către Nestorie)¹²

Este un adevăr atât de important încât Sf. Chiril revine adesea pentru a-l explica. Locul unde face una dintre cele mai frumoase și pătrunzătoare tâlcuiri a Nunții, este tocmai cel din marele său comentariu la Evanghelia după Ioan: „Și în ziua a treia s-a făcut nuntă în Cana Galileii, și era și Mama lui Iisus acolo. Și a fost chemat și Iisus și ucenicii Lui la nuntă. Și isprăvindu-se vinul, zise Mama lui Iisus către El: Nu au vin. Și-i zise ei Iisus.” (Ioan 2, 1-3)

În chip folositor vine la începutul semnelor, deși părea ca e chemat întâmplător la el. Căci sărbătorindu-se nunta, desigur în chip cu totul cuviincios, era de față și Mama Mântuitorului. Și fiind chemat și El, sosește împreună cu ucenicii Săi, nu atât ca să se așeze la masă, cât să săvârșească minunea, dar și ca să sfințească începutul nașterii omului, atât cât ține de trup vreau să zic. [11] Căci trebuia ca Cel ce recapitula în El însăși firea omului și o ridica întreagă la o treaptă mai bună, să nu le dăruiască binecuvântarea numai celor deja chemați la existență, ci să le dăruiască de mai înainte harul și celor ce se vor naște mai pe urmă, și să le facă sfântă trecerea la existență.

Iar a treia zi (ziua învierii, n. trad.) socotește că are acest înțeles. S-a spus undeva de către Dumnezeu femeii: „În dureri vei naște prunci” (Gen. 3, 10). Oare cum trebuia să scăpăm noi și de acest blestem? Sau cum altfel să scăpăm de nunta osândită? A dezlegat și aceasta Mântuitorul ca un iubitor de oameni. A cinstit nunta cu prezența Sa, Cel ce e veselie și bucuria tuturor, ca să elibereze nașterea de prunci de vechea tristețe. Precum zice Pavel, „De este cineva în Hristos, e făptură nouă”, și „Cele vechi au trecut, iată, toate s-au făcut noi” (2 Cor. 5, 17).

[...] Multe lucruri preafrumoase a săvârșit deodată prin acest prim semn. Căci s-au sfințit nunțile cele cinstite și s-a desființat blestemul femeilor. Fiindcă nu vor mai naște prunci în dureri și Hristos a binecuvântat însuși începutul nașterii noastre. Iar slava Mântuitorului nostru a strălucit ca o raza a soarelui [...]”¹³

¹² După Pr. Olimp Căciulă, *Anatematisme Sf. Ciril al Alexandriei*, București, Tip. Cărților Bisericești, 1937, p. 32-33.

¹³ Sf. Chiril al Alexandriei, *Scrieri. Partea a 4-a: Comentariul la Evanghelia Sfântului Ioan*, trad. și note Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, PSB 41, EIBMBOR, București, 2000, p. 156-157, 159.

Ce vrea să spună de fapt Sfântul Chiril? Dispar durerile nașterii? E vorba de vindecarea stricăciunii firii căzute a cărei imagine elocventă este nunta însăși prin întreita ei osândă: întinăciunea poftii trupești, durerile copleșitoare ale nașterii și condamnarea la moarte a progeniturii. Durerile nașterii apar ele însele ca imagine a stricăciunii nunții, imagine a stricăciunii noastre, întrucât Sfântul Chiril le are în vedere nu doar ca dureri fizice care însoțesc nașterea, ci mai degrabă ca dureri ale inutilității absolute ale acestor dureri, atâta vreme cât la originea lor stă o patimă morală, iar la capătul lor așteaptă patima ontologică, adică moartea. Dar întrucât Domnul nostru ne eliberează de moarte și ne dă harul sfințeniei, nașterea și nunta sunt ele însele eliberate de străvechea osândă, așa cum afirmă Sf. Chiril: „*Căci Domnul tuturor era Dumnezeu în forma noastră, ca să dezlege blestemul cel asupra primei femei; fiindcă s-a zis ei „Întru dureri vei naște fii”.* Căci (femeile) au purtat boldul întristării, ca unele care nășteau spre moarte. Însă după ce o femeie l-a născut după trup pe Emanuel, care este Viață, s-a dezlegat puterea blestemului și s-a stins odată cu moartea și nașterea întru dureri a mamelor de pe pământ.” (Comentariu la Luca, în catene, PG 72, 489)

Iar în altă parte: „*Așadar unirea (trupească) este osândită dacă nu-l are ca lege pe Cel ce încununează și ca început cu adevărat al lucrului dorința nașterii de prunci. Prin urmare, cel puțin referitor la apetiturile singure și la mișcarea carnală, zămislirea noastră e întru fărădelegi și mamele concep întru păcate. Dacă nașterea are iubirea de carne a trupurilor ca rădăcină, bolnavă e și ea și cele născute din ea. [...] Mulțumesc însă lui Dumnezeu prin Iisus Hristos Domnul nostru, prin Care și legea păcatului a fost îmblânzită, și momeala mișcărilor trupești [...] prin încuviințări, și nu o mai cuprinde cu voia.*” (Comentariu la Psalmi, în catene, PG 69, 1090-1091)

Așadar, putem înțelege acum mai cu adevărat de ce și cum e nunta mare taină, și anume taină a făpturii celei noi „în Hristos și în Biserică”, cu un nou început, sfânt, și un nou sfârșit, viața veșnică. Bindecuvântarea nunții din Cana rămâne semnul îngăduinței divine față de prea-omeneasca noastră bucurie pentru plăcerile nevinovate ale acestei vieți și așa trecătoare. Hristos dă nunții să bea din vinul cel nou al Împărăției ca să ne câștige dorința și s-o atragă spre dragostea Sa, ca prin unirea aceasta să zămislească o altă viață, de sus, neîntinată, eliberată de păcat și de moarte (cf. 1Ioan 3,9).

Căsătoria este în primul rând, ca instituție a dănuirii istorice, un laborator al acestei prefaceri, loc unde se frământă, se plămădește, se împărtășește și se consumă pâinea cea de toate zilele a inițierii în taina credinței. Fermentul ei este, evident, fecioria, și mai precis fecioria minții, a cunoașterii. Iar mintea, contemplația, sau fecioria, împreună cu virtutea, activitatea sau căsătoria fac omul deplin, omul cel nou, care se înnoiește după chipul Celui ce l-a zidit. Este ceea ce ne învață, cu minunata lui înțelepciune duhovnicească, Sf. Maxim Mărturisitorul: „*Iar mirele e, în chip vădit, mintea*

omenească, care își ia drept mireasă, spre împreună viațuire, virtutea. Cuvântul, fiind chemat, vine bucuros, cinstind însoțirea lor, și întărește învoiala nunții lor duhovnicești și încălzește duhovnicește, prin vinul Său, dorința lor după multă rodire de prunci. [...] Fie ca o asemenea nuntă să încheiem și noi totdeauna și fie ca Iisus și Maica Sa să vină la ea ca să readune conștiința noastră care curge afară din pricina păcatului și să o prefacă în îndumnezeire.” (Răspunsuri către Talasie, 40)¹⁴

Bibliografie

1. Cuvântul înainte al Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la *Calendarul creștin-ortodox 2026*.
2. <https://patriarhia.ro/anul-omagial-al-pastoratiei-familiei-crestine-si-anul-comemorativ-al-sfintelor-femei-din-calendar-mironosite-mucenite-monahii-sotii-si-mame/>
3. <https://www.arhiepiscopiaaradului.ro/2024/10/anul-2026-va-fi-dedicat-pastoratiei-familiei-crestine-si-sfintelor-femei-din-calendar/>
4. <https://www.crestinortodox.ro/religie/cana-galileei-resfintirea-nuntii-125819.html>
5. <https://porunca iubirii.agaton.ro/articol/2685/bioethica-militans-ii-nunta-din-cana>
6. Filocalia III, trad. Pr. Dumitru Staniloae, Ed. Arhidiecezană, Sibiu.
7. Sf. Chiril al Alexandriei, Scrieri. Partea a 4-a: Comentariul la Evanghelia Sfântului Ioan, trad. și note Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, PSB 41, EIBMBOR, București, 2000.
8. Anatematismeale Sf. Ciril al Alexandriei, București, Tip. Cărților Bisericești, 1937.
9. Arhimandritul Sofronie, Taina vieții creștine, traducere de Ierom. Rafail Noica, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea.
10. Sfântul Ioan Gură de Aur, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν (Comentariu la Epistola către Efeseni), XX, 6.

¹⁴ Filocalia III, trad. Pr. Dumitru Staniloae, Ed. Arhidiecezană, Sibiu, 1948, p. 140-141.

V. URME DIN TRECUT

ISTORIA UNEI TRANSFIGURĂRI. DE LA CAZARMĂ LA SPAȚIU LITURGIC

DANIEL CORNACIU

Master anul II

În spiritualitatea ortodoxă, sfințirea unui loc nu înseamnă anularea istoriei sale, ci asumarea și transfigurarea ei. Biserica nu șterge memoria lumii, ci o luminează prin har, făcând din ea prilej de mărturisire a lucrării lui Dumnezeu. În lectura creștină a istoriei, Pronia divină nu suspendă libertatea omului și nici cursul firesc al evenimentelor, ci lucrează discret prin ele, orientându-le spre împlinirea planului dumnezeiesc.

*Vedere antebelică dinspre sud-est a Cazărmii „Regina Maria”,
actualul sediu al Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie.*

Sursă: Primăria Municipiului Timișoara, Fișă de evaluare:
Facultatea de LIFT (UVT), identificator CF nr. 433377

INTRODUCERE

Orașele își păstrează memoria nu numai prin documente și monumente, ci și prin edificiile care continuă să slujească comunitatea dincolo de destinația pentru care au fost construite. Unele dintre acestea traversează epoci, regimuri politice și transformări instituționale fără să-și piardă identitatea istorică, dobândind, în timp, funcții și semnificații noi. Printre aceste edificii se înscrie și fosta Cazarmă Fejérváry - „Regina Maria” din Timișoara, purtătoare a unei memorii istorice și spirituale care depășește cu mult rolul militar pentru care a fost concepută.

Ridicată la sfârșitul secolului al XIX-lea pentru nevoile garnizoanei imperiale și integrată, după mai bine de un secol, în patrimoniul Universității de Vest din Timișoara, clădirea reprezintă astăzi un exemplu remarcabil de reconversie a patrimoniului militar. Totuși, valoarea acestei transformări depășește dimensiunea unei simple schimbări de funcțiune. Ea invită la o reflecție asupra continuității memoriei unui loc și asupra modului în care patrimoniul construit poate primi, fără a-și pierde identitatea istorică, o nouă vocație în slujba comunității.

Pornind de la documente de arhivă, izvoare istorice și mărturii contemporane, studiul urmărește evoluția fostei Cazarme „Regina Maria” de la edificiu militar la spațiu universitar și, în cele din urmă, la loc în care activitatea academică și viața liturgică coexistă. În această perspectivă, reconversia clădirii nu este analizată doar ca un proces administrativ sau arhitectural, ci și ca o expresie a continuității dintre memoria istorică a locului și noua sa misiune culturală și spirituală.

CAPITOLUL I

Contextul istoric al edificării Cazărmii „Regina Maria”

Pentru a înțelege apariția așezământului Fejérváry - „Regina Maria”, este necesară raportarea la amplul proces de reorganizare urbanistică pe care Timișoara l-a cunoscut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. După aproape două secole în care dezvoltarea orașului fusese condiționată de statutul său de cetate militară, sistemul bastionar își pierduse treptat atât valoarea strategică, cât și funcționalitatea practică, transformându-se într-o piedică în calea dezvoltării urbane.

Demolarea succesivă a fortificațiilor și desființarea zonei de esplanadă au deschis perspectiva unei noi configurații urbane, în care spațiile eliberate au fost integrate într-un amplu program de sistematizare. Acest proces a permis dezvoltarea unor cartiere noi, trasarea unor artere moderne și ridicarea unor

edificii publice reprezentative, adaptate cerințelor unui oraș aflat într-o accelerată dezvoltare economică și administrativă.

În acest context a fost conceput proiectul viitoarei Cazarmе „Regina Maria”, cunoscută în documentele epocii sub denumirea de Cazarma Fejérváry. Edificiul nu a reprezentat o inițiativă izolată, ci expresia unei politici urbane și militare coerente, prin care administrația imperială urmărea reorganizarea infrastructurii militare în acord cu noile realități urbanistice. Alegerea amplasamentului, soluțiile arhitecturale și dimensiunile construcției reflectă exigențele unei epoci în care funcționalitatea, disciplina și ordinea constituiau repere fundamentale ale arhitecturii militare.

Această hartă istorică înfățișează complexul cazon de la marginea de nord a fortificațiilor, unde clădirea evidențiată sus în chenar albastru găzduiește astăzi Departamentul de Teologie din cadrul UVT.

Sursă: reprezentare cartografică de epocă a zonei Fejérváry-Nándor

Documentele de arhivă, presa vremii și izvoarele urbanistice permit reconstituirea cu suficientă precizie a etapelor care au precedat edificarea cazarmii, precum și a contextului administrativ în care aceasta a fost proiectată și construită. Dincolo de valoarea lor documentară, aceste surse oferă imaginea unei Timișoare aflate într-un amplu proces de redefinire urbană, în care fostele limite ale cetății deveneau premisele dezvoltării orașului modern.

Privite retrospectiv, aceste transformări nu pot fi reduse la simple decizii administrative sau urbanistice. Ele au creat cadrul istoric în care avea să fie ridicat edificiul militar, fără ca generația constructorilor să poată anticipa

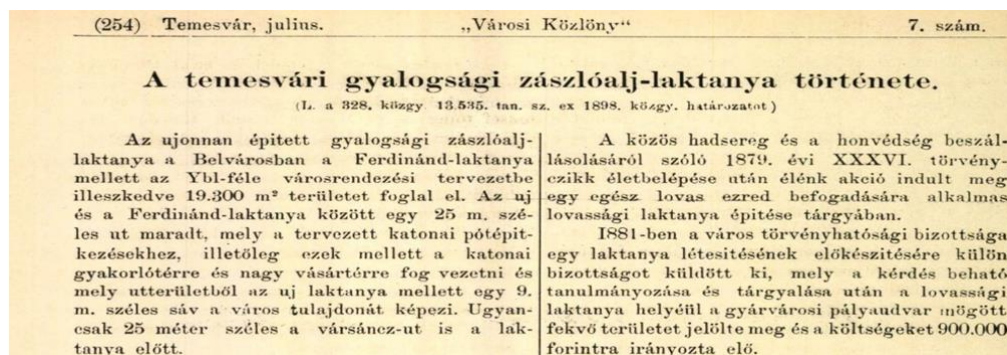
itinerarul pe care acest edificiu îl va parcurge peste mai bine de un secol. Din această perspectivă, istoria construcției sale reprezintă nu doar începutul biografiei unui monument de patrimoniu, ci și primul capitol al unei deveniri care avea să depășească, în timp, funcțiunea exclusiv militară pentru care fusese conceput.

CAPITOLUL II

Cazarma Fejérváry - „Regina Maria”, expresie a modernizării infrastructurii militare a Timișoarei

În contextul amplului proces de reorganizare urbanistică și militară de la sfârșitul secolului al XIX-lea, autoritățile imperiale au inițiat construirea unei noi cazărmi de infanterie, menită să răspundă exigențelor unei armate aflate într-un continuu proces de modernizare. Între edificiile reprezentative ale acestei etape se înscrie și ansamblul cazon, proiectat ca o construcție de mari dimensiuni, adaptată cerințelor funcționale și logistice ale garnizoanei timișorene.

O publicație periodică locală, redactată în idiomul epocii, constituie un vestigiu documentar obiectiv al genezei unui spațiu geografic și socio-cultural care, un secol mai târziu, avea să găzduiască o comunitate umană complet diferită de cea proiectată de fondatorii săi

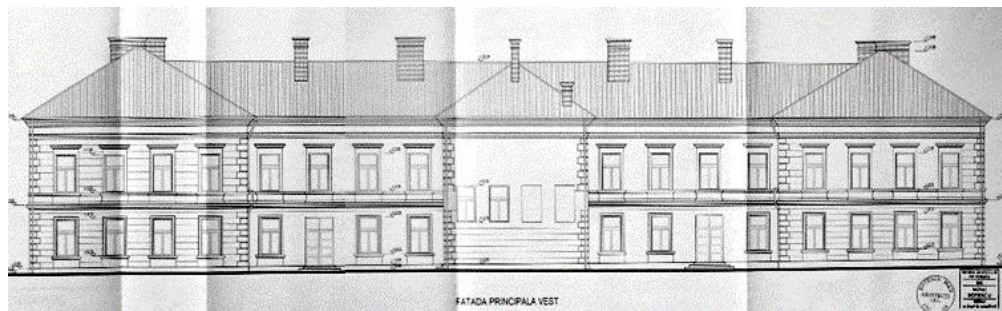
Frântură de gazetă din scrierea vremii: „Temesvári Városi Közlöny” (Gazeta orașului), numărul din 7 iulie 1898, consemnând, în limba maghiară, condițiile exacte ale ridicării noii cazărmi.

Sursă: arhiva digitală Arcanum, adt.arcanum.com/hu/view/TemesvarVarosiKozlony_1898

Documentele de arhivă și presa vremii consemnează etapele licitației publice, atribuirea lucrărilor și soluțiile arhitecturale adoptate pentru realizarea ansamblului. Proiectul a fost încredințat arhitectului János Kassay, iar execuția lucrărilor firmei fraților Winkler, ale căror propuneri au întrunit exigențele tehnice și financiare stabilite de administrația militară. Alegerea acestora

reflectă nivelul ridicat al investiției și importanța strategică acordată noii infrastructuri militare.

Din punct de vedere arhitectural, edificiul ilustrează caracteristicile construcțiilor militare specifice sfârșitului de secol XIX: volumetrie echilibrată, compartimentare funcțională, sobrietate decorativă și o organizare interioară orientată spre eficiență și disciplină. Fiecare element al construcției răspundea unei finalități precise, iar întregul ansamblu era conceput pentru desfășurarea în condiții optime a activităților militare cotidiene.

Fațada de vest a clădirii, într-o imagine de arhivă.

Sursă: Fișă de evaluare a Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie (UVT), Anexa 1, Primăria Municipiului Timișoara

Timp de peste un secol, Cazarma „Regina Maria” și-a îndeplinit neîntrerupt misiunea pentru care fusese construită. Generații de militari au locuit, s-au instruit și au slujit între aceste ziduri, iar edificiul a rămas un reper al organizării militare din Timișoara, traversând schimbările de regim politic, cele două războaie mondiale și transformările profunde ale secolului al XX-lea. Tocmai această continuitate conferă clădirii o valoare patrimonială care depășește dimensiunea sa arhitecturală, înscriind-o în memoria instituțională și urbană a orașului.

Din perspectiva cercetării istorice, Cazarma „Regina Maria” reprezintă mai mult decât un monument construit la sfârșitul epocii imperiale. Ea constituie mărturia unei etape definitorii din evoluția Timișoarei moderne și exprimă modul în care arhitectura militară a participat la configurarea identității urbane a orașului. Înțelegerea acestui parcurs istoric este indispensabilă pentru evaluarea reconversiei ulterioare a edificiului, întrucât noua sa funcțiune nu poate fi interpretată în afara memoriei pe care zidurile sale au păstrat-o de-a lungul timpului.

CAPITOLUL III

Reconversia patrimoniului militar - de la funcționalitatea cazonă la vocația universitară

Schimbările geopolitice produse la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului XXI au determinat o reevaluare profundă a patrimoniului militar din numeroase orașe europene. Restructurarea armatelor, diminuarea efectivelor militare și reorganizarea infrastructurii de apărare au făcut ca numeroase cazărmi istorice să-și piardă funcțiunea inițială, deschizând posibilitatea unor ample proiecte de reconversie arhitecturală și urbană. În acest context se înscrie și destinul fostei Cazarme „Regina Maria” din Timișoara.

Încetarea utilizării sale în scopuri militare nu a însemnat abandonarea identității istorice a edificiului, ci începutul unei noi etape din existența sa. Datorită valorii sale patrimoniale și poziției pe care o ocupă în țesutul urban al orașului, clădirea a fost inclusă într-un amplu proces de restaurare și adaptare funcțională, desfășurat cu respect față de caracteristicile sale arhitecturale și față de memoria pe care aceasta o păstra.

Reconversia unei clădiri istorice presupune întotdeauna mai mult decât restaurarea elementelor constructive. Ea implică redescoperirea potențialului cultural și comunitar al unui spațiu, astfel încât noua sa destinație să intre într-un dialog firesc cu identitatea dobândită de-a lungul timpului. Din această perspectivă, fostei Cazarme „Regina Maria” nu i s-a atribuit o funcțiune arbitrară, ci una compatibilă cu amploarea, demnitatea și semnificația istorică a edificiului.

Integrarea imobilului în patrimoniul Universității de Vest din Timișoara reprezintă momentul decisiv al acestei transformări. Din spațiu destinat instruirii militare, edificiul devine loc al formării intelectuale, al cercetării și al dialogului academic. Deși natura activităților desfășurate între zidurile sale se schimbă radical, clădirea își păstrează rolul de instituție aflată în slujba comunității, continuând, într-o formă diferită, vocația publică pe care o avusese încă de la edificarea sa.

În acest nou context instituțional, mutarea Facultății de Teologie în fostul ansamblu militar dobândește o semnificație aparte. Ea nu reprezintă doar o soluție administrativă privind utilizarea unui spațiu disponibil, ci marchează întâlnirea dintre două istorii care au evoluat independent timp de mai bine de un secol: istoria unui edificiu construit pentru disciplina militară și istoria unei instituții academice dedicate formării intelectuale și spirituale. Din acest moment, parcursul lor devine comun, iar identitatea locului începe să se îmbogățească prin noi valențe culturale și ecleziale, care își vor afla expresia deplină în organizarea vieții liturgice și în amenajarea paraclisului universitar.

CAPITOLUL IV

Facultatea de Teologie și Paraclisul universitar - împlinirea unei noi vocații a spațiului

Anul 2020 marchează un moment de referință în istoria fostei Cazarme „Regina Maria”. Odată cu finalizarea procesului de restaurare și reconversie, edificiul își începe existența sub o nouă identitate instituțională, devenind sediul Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara. În acest fel, un spațiu conceput odinioară pentru formarea disciplinei militare devine loc al formării intelectuale, al cercetării științifice și al dialogului academic, fără ca memoria istorică a edificiului să fie estompată sau ignorată.

Mutarea Facultății de Teologie în acest ansamblu arhitectural conferă reconversiei o dimensiune care depășește schimbarea funcțională a clădirii. Pentru prima dată în existența sa, acest spațiu devine loc al reflecției teologice, al cercetării academice și al formării viitorilor slujitori ai Bisericii. Astfel, istoria edificiului nu este întreruptă, ci continuată într-o nouă formă de slujire, în care responsabilitatea față de comunitate se exprimă prin educație, cultură și viață eclezială.

Această nouă identitate își găsește expresia deplină prin amenajarea și sfințirea Paraclisului universitar cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi”, eveniment care depășește semnificația inaugurării unui simplu spațiu liturgic. În tradiția ortodoxă, biserica nu reprezintă doar un loc destinat cultului, ci centrul în jurul căruia se organizează și se înțelege viața comunității. În acest sens, prezența paraclisului în interiorul fostei cazărmi conferă întregii reconversii dimensiunea unei împliniri spirituale, integrând activitatea universitară în ritmul liturgic al Bisericii.

Într-un sens profund teologic, rugăciunile comunității academice de astăzi continuă ecoul tăcut al rugăciunilor pentru pace pe care generații de militari le-au înălțat, poate în taină, între aceste ziduri în vremuri de încercare. Nimeni nu cunoaște mai bine prețul păcii decât cel chemat să o apere. Tocmai această memorie nevăzută conferă prezenței paraclisului o semnificație care depășește rațiunile administrative ale amenajării sale. El nu apare ca un element adăugat unei clădiri istorice, ci ca locul în care istoria, memoria și rugăciunea se întâlnesc, iar experiențele trecutului sunt asumate și transfigurate în lumina Evangheliei.

Privită din această perspectivă, reconversia fostei Cazarme „Regina Maria” nu poate fi redusă la un exemplu reușit de restaurare arhitecturală. Ea exprimă capacitatea patrimoniului construit de a-și păstra memoria fără a rămâne prizonierul trecutului. Zidurile care au cunoscut disciplina militară găzduiesc astăzi libertatea cercetării academice și comuniunea liturgică, demonstrând că fidelitatea față de istorie nu exclude deschiderea către un viitor în care aceeași comunitate își poate descoperi noi forme de slujire.

În această lumină, paraclisul universitar nu reprezintă doar un spațiu destinat celebrării cultului divin, ci însăși cheia hermeneutică a întregii reconversii. Dacă restaurarea a redat edificiului integritatea arhitecturală, iar

universitatea i-a oferit o nouă funcțiune, viața liturgică este cea care îi descoperă sensul ultim, așezând memoria istorică și vocația prezentului într-o continuitate care depășește succesiunea cronologică a evenimentelor și se deschide către dimensiunea spirituală a comunității pe care acest loc continuă să o slujească.

CAPITOLUL V

Inaugurarea noului sediu, 5 octombrie 2020

Procesul de restaurare și reconversie a fostei Cazarme „Regina Maria” a atins momentul său decisiv în anul 2020, când edificiul a devenit noul sediu al Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara. Prin această transformare, una dintre cele mai reprezentative construcții ale patrimoniului militar timișorean și-a început o nouă etapă a existenței sale instituționale, păstrându-și identitatea istorică și dobândind, în același timp, o funcțiune compatibilă cu valoarea sa arhitecturală și culturală.

Inaugurarea oficială a noului sediu, desfășurată la 5 octombrie 2020, de Ziua Internațională a Educației, a marcat încheierea unui amplu proces de restaurare și adaptare funcțională, început cu aproape trei decenii înainte. La ceremonie au participat Înaltpreasfințitul Părinte Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, rectorul Universității de Vest, prof. univ. dr. Marilen Gabriel Pirtea, reprezentanți ai autorităților publice, cadre didactice și studenți. Slujba de binecuvântare, oficiată de părinții profesori ai Facultății de Teologie, împreună cu răspunsurile liturgice oferite de Corul Facultății, a conferit evenimentului o dimensiune care depășea cadrul unei inaugurări administrative.

*Tăierea panglicii și slujba de binecuvântare a noului sediu,
în cadrul festivității de inaugurare din 5 octombrie 2020.*

Sursă: UVT Media Hub

Din perspectivă instituțională, mutarea Facultății în acest edificiu reprezintă una dintre cele mai importante investiții academice realizate de Universitatea de Vest după anul 1990. Totodată, ea exprimă voința universității de a integra patrimoniul construit în viața academică contemporană, demonstrând că restaurarea unui monument istoric poate deveni un act de responsabilitate culturală și educațională.

CAPITOLUL VI

„A doua catedrală”: un loc oferit lui Hristos

În cadrul festivității inaugurale, Înaltpreasfințitul Părinte Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, a rostit două afirmații care, împreună, sintetizează semnificația profundă a acestei transformări - și care depășesc, amândouă, caracterul unei simple metafore.

„Studentii de la Teologie au acum o a doua catedrală.”

- ÎPS Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului

Dincolo de forța imaginii, această afirmație exprimă statutul aparte al Facultății de Teologie în cadrul universității. Pentru studentul teolog, facultatea nu constituie doar locul dobândirii unei competențe academice, ci spațiul în care cercetarea științifică, reflecția teologică și experiența liturgică se întâlnesc într-un proces unitar de formare. Expresia „a doua catedrală” nu diminuează rolul Catedralei Mitropolitane, ci subliniază continuitatea dintre formarea universitară și experiența liturgică, dintre cunoașterea teologică și viața Bisericii.

„Orașul i-a oferit un loc lui Hristos în zona centrală a Timișoarei.”

- ÎPS Ioan, Mitropolitul Banatului

Momentul festivității de inaugurare a noului sediu, 5 octombrie 2020 - cadru din înregistrarea video a evenimentului, cu Î.P.S. Ioan Selejan, Mitropolitul Banatului.

Sursă: UVT Media Hub, youtube.com/watch?v=txf1BWmt8Lk

Această a doua formulare exprimă cheia de interpretare a întregului parcurs istoric al fostei Cazarme „Regina Maria”. Reconversia edificiului nu reprezintă doar rezultatul unui proiect de restaurare sau al unei decizii administrative privind schimbarea destinației unei clădiri istorice, ci asumarea unui spațiu cu o profundă încărcătură istorică în orizontul misiunii Bisericii și al formării academice. Nu este vorba despre substituirea memoriei militare, ci despre asumarea ei într-un orizont nou, în care patrimoniul, cultura și credința se întâlnesc în slujirea aceleiași comunități.

Din perspectivă teologică, expresia „un loc oferit lui Hristos” depășește limitele unei formule simbolice: ea exprimă faptul că un spațiu destinat odinioară disciplinei militare este consacrat astăzi unei alte forme de slujire, formarea unor generații chemate să vestească Evanghelia, să păstreze memoria Bisericii și să slujească societatea prin cunoaștere, responsabilitate și iubire.

Fațada de vest a clădirii, la finalul lucrărilor de reabilitare din 2022, noua înfățișare luminoasă a fostei cazărmi.

Sursă: Fișă de evaluare a Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie (UVT), Anexa 1, Primăria Municipiului Timișoara

În această lumină, reconversia fostei Cazarme „Regina Maria” nu apare ca o ruptură față de trecut, ci ca o continuitate transfigurată. Dacă în urmă cu mai bine de un secol edificiul era pus în slujba apărării cetății, astăzi el continuă să slujească aceeași comunitate prin educație, cultură și viață eclezială. Schimbarea funcțiunii nu înseamnă abandonarea memoriei istorice, ci asumarea și împlinirea acesteia într-un orizont spiritual mai cuprinzător, afirmația Mitropolitului Banatului nu descrie, așadar, doar inaugurarea unei clădiri universitare, ci exprimă vocația pe care edificiul și-a descoperit-o de-a lungul devenirii sale istorice: aceea de a deveni, în inima cetății, un loc oferit lui Hristos.

CAPITOLUL VII

Paraclisul - inima vie a edificiului

Procesul de reconversie și-a găsit împlinirea prin amenajarea și sfințirea Paraclisului universitar cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi”, la 3 octombrie 2022. Acest moment nu a reprezentat doar finalizarea unui proiect arhitectural, ci consacrarea liturgică a întregului edificiu, care dobânda astfel și dimensiunea sa eclezială.

În tradiția ortodoxă, paraclisul universitar nu constituie un spațiu anexă al instituției academice, ci centrul spiritual în jurul căruia gravitează întreaga viață a comunității teologice. Aici, activitatea didactică și cercetarea se întâlnesc cu rugăciunea, iar formarea intelectuală este permanent orientată către experiența liturgică a Bisericii.

În acest spațiu sunt săvârșite slujbele rânduite de tradiția ortodoxă, studenții participă la practica liturgică, iar profesorii și comunitatea academică se reunesc în jurul Sfintei Euharistii. Tot aici sunt pomeniți permanent eroii-martiri ai Revoluției din Decembrie 1989, făcând ca memoria jertfei lor să fie integrată în rugăciunea neîntreruptă a Bisericii. Astfel, memoria istorică încetează să fie doar obiect al comemorării civile și devine parte a memoriei liturgice a comunității eclesiale.

Prezența Facultăților de Teologie, Istorie și Arte în același ansamblu universitar oferă, de asemenea, cadrul unui autentic dialog interdisciplinar. Formarea viitorilor slujitori ai Bisericii este astfel îmbogățită prin contactul direct cu patrimoniul cultural, cercetarea istorică și expresia artistică, dimensiuni indispensabile misiunii pastorale într-o societate aflată într-o continuă transformare.

REPERELE UNUI VEAC	
1868	Magistratul orașului propune comandamentului cetății ridicarea unei cazărmi de cavalerie, în schimbul dărâmării fortificațiilor.
1892	Se aprobă demolarea fortificațiilor bastionare ale Timișoarei.
1894	Ministrul Apărării propune construirea complexului destinat Batalionului de Infanterie; comitetul local, condus de primarul Károly Telbisz, stabilește amplasamentul.
22 februarie 1898	Este anunțată licitația pentru lucrările de construcție a cazărmi.

7 iulie 1898	Gazeta oraşului (Temesvári Városi Közlöny) consemnează condiţiile ridicării noii cazărmi de infanterie.
1 mai 1899	Sunt finalizate construcţiile, canalizările şi amenajările curţii.
24 iunie 1899	Cazarma este predată administraţiei militare, marcând ziua de naştere administrativă a edificiului.
1944	Regele Mihai I semnează Decretul Regal nr. 660, de înfiinţare a Universităţii de Vest, cu facultăţi de Litere, Istorie şi Teologie, printre altele.
6 dec. 1992 - 22 ian. 1993	Se reînfiinţează studiile teologice universitare la Timişoara, aprobate de Sfântul Sinod al BOR.
5 octombrie 2020	Este inaugurat noul sediu al Facultăţii de Litere, Istorie, Filosofie şi Teologie, în fosta Cazarmă „Regina Maria” (Fejérváry).
3 octombrie 2022	Este sfinţit Paraclisul facultăţii, cu hramul „Sfinţii Trei Ierarhi”.

CONCLUZII

Reconversia fostei Cazarme „Regina Maria” demonstrează că patrimoniul construit nu reprezintă doar o moştenire materială ce trebuie conservată, ci şi o realitate istorică deschisă permanent unor noi forme de slujire. Ridicat la sfârşitul secolului al XIX-lea pentru apărarea cetăţii şi pentru organizarea vieţii militare, edificiul şi-a păstrat identitatea arhitecturală, dar şi-a dobândit, prin restaurare şi reconversie, o nouă vocaţie în slujba educaţiei, culturii şi a Bisericii.

Acest parcurs ilustrează, în acelaşi timp, modul în care tradiţia ortodoxă înţelege raportul dintre memorie şi înnoire. Biserica nu anulează trecutul şi nici nu îl transformă într-un simplu obiect de muzeu, ci îl asumă şi îl transfigurează prin lucrarea harului dumnezeiesc. În lumina reflecţiei Sfântului Maxim Mărturisitorul asupra *logosului* creaţiei şi a teologiei Sfântului părinte Dumitru Stăniloae privind transfigurarea lumii, reconversia fostei Cazarme „Regina Maria” poate fi înţeleasă ca o împlinire a sensului unui spaţiu care continuă să slujească aceeaşi comunitate, deşi prin forme istorice diferite.

Amenajarea şi sfinţirea Paraclisului universitar conferă acestei transformări dimensiunea ei deplină. Restaurarea a redat clădirii integritatea arhitecturală, universitatea i-a oferit o nouă funcţiune academică, iar Biserica i-a descoperit centrul spiritual. Astfel, patrimoniul construit încetează să fie doar martor al trecutului şi devine spaţiu viu al comuniunii, al cunoaşterii şi al rugăciunii.

În această perspectivă, fosta Cazarmă „Regina Maria” depășește statutul unui monument restaurat sau al unui sediu universitar. Ea devine mărturia vie a faptului că istoria nu este o succesiune întâmplătoare de evenimente, ci spațiul în care libertatea omului și lucrarea providențială a lui Dumnezeu se întâlnesc fără a se confunda. Ceea ce odinioară era destinat apărării cetății pământești slujește astăzi formării unor generații chemate să mărturisească adevărul Evangheliei și să slujească Biserica și societatea.

Prin urmare, reconversia fostei Cazarme „Regina Maria” nu constituie doar un exemplu remarcabil de valorificare a patrimoniului construit, ci și un model al modului în care memoria istorică, educația universitară și viața liturgică pot converge într-o sinteză autentică. În această convergență se descoperă adevărata identitate a edificiului: aceea de spațiu în care trecutul nu este uitat, prezentul este asumat cu responsabilitate, iar viitorul este deschis, prin credință și cunoaștere, către Împărăția lui Dumnezeu.

SURSE

Bibliografie și izvoare documentare

1. Documente de arhivă și fonduri administrative

- Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale, Fond Primăria Municipiului Timișoara, Seria Administrativă, nr. 2, inv. 184, doc. 81/1859 (contractul inițial cu erariul militar privind esplanada cetății).
- Gheorghe Bleyer, Timișoara, Monografie urbanistică și arhitecturală, manuscris inedit, Muzeul Național al Banatului, Colecția Istorie, 1958.
- Comitetul Autorității Legislative Timișoara, documentul de aprobare a licitației nr. 1898 69/3715, privind oferta arhitectului János Kassay și a firmei fraților Winkler.

2. Publicații periodice istorice (secolele XIX–XX)

- Temesvári Városi Közlöny / „Gazeta Orașului”, Monitorul Oficial, Timișoara, anul VII, nr. 7, 7 iulie 1898, p. 254 (articolul de bază: A temesvári gyalogsági zászlóalj-laktanya története / Istoria cazarmii de infanterie din Timișoara), adt.arcanum.com/hu/view/TemesvarVarosiKozlony_1898 (fragmente din limba maghiară, în traducere proprie).
- Analele Banatului, Buletinul Muzeului din Timișoara, sub direcția dr. Ioachim Miloia, Timișoara, anul I, nr. 1, ianuarie–decembrie 1928, dacoromanica.ro.
- Analele Banatului, Serie nouă, Arheologie-Istorie, vol. XXI, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013 (continuare a seriilor Történelmi és Régészeti Értesítő, 1872–1918; Gemina, 1923; Analele Banatului, 1928–1931; Tibiscus, 1971–1979).

3. Monografii și studii de specialitate

- Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, traducere din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblical și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.
- Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ediția a V-a, Editura Basilica, București, 2018.
- Mihai Oprea, *Timișoara: Monografie urbanistică*, descoperiri recente care au impus corectarea istoriei urbanistice a Timișoarei, Timișoara, 2007.
- Maria Vertan, *Organizarea administrativ-teritorială a Banatului istoric în perioada 1716–1860*.
- Primăria Municipiului Timișoara, Anexa 1, Fișe de evaluare imobile RLU (Regulament Local de Urbanism), fișa tehnică de evaluare structurală a corpului de clădire al facultății, 2023, primariatm.ro/wp-content/uploads/2023/03/Anexa-1-Fise-de-evaluare-imobile-RLU.pdf.

4. Documente regale și hotărâri bisericești

- Decretul Regal nr. 660/1944, de înființare a Universității de Vest din Timișoara, semnat de Regele Mihai I.
- Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, hotărârea de aprobare a reînființării studiilor teologice universitare, sesiunea din 19–22 ianuarie 1993, în temeiul deciziei Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Timișoarei din 6 decembrie 1992.

5. Multimedia și presă de actualitate (reconversia din 2020–2022)

- Direcția Comunicare și Imagine UVT, „De Ziua Internațională a Educației, UVT inaugurează noul sediu în care își va desfășura activitatea Facultatea de Litere, Istorie și Teologie”, 5 octombrie 2020, dci.uvt.ro.
- UVT Media Hub, înregistrare video a festivității de tăiere a panglicii și a slujbei de binecuvântare a noului sediu, 5 octombrie 2020, youtube.com/watch?v=txf1BWmt8Lk.
- Mitropolia Banatului, Arhiepiscopia Timișoarei, prezentarea oficială a învățământului teologic academic bănățean și a Paraclisului „Sfinții Trei Ierarhi”, mitropolia-banatului.ro.
- Ziarul Lumina, „Facultatea de Teologie Ortodoxă din Timișoara are un nou sediu”, 6 octombrie 2020, ziarullumina.ro.

MĂNĂSTIREA SFÂNTUL GHEORGHE - CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ SÂRBĂ ÎN PUSTA BANATULUI

ALEXANDRU-GABRIEL ORĂȘANU

Teologie pastorală anul IV

și

KRISTINA IGNIATOVICI IOVOVICI

Mănăstirea Ortodoxă Sârbă Sfântul Gheorghe reprezintă, pentru comunitatea sârbă din Banat, un important așezământ religios, cu o istorie bogată, străjuind de veacuri câmpia Bârzavei și fiind, am putea spune, chiar pilonul ce a susținut cultura și credința sârbească din zona Deta-Gătaia. Despre originea așezământului monahal vorbesc numeroase tradiții, potrivit cărora o comunitate călugărească ar fi existând pe aceste meleaguri încă din secolul al VIII-lea, în perioada iconoclasmului, în timpul împărătesei Irina și al fiului său Constantin. De asemenea, o altă tradiție spune că Sfinții frați Kiril și Metodie, în drumul lor spre Moravia, ar fi trecut prin aceste locuri și ar fi contribuit la întemeierea mănăstirii. Însă aceste tradiții nu sunt confirmate de dovezi istorice certe. Date documentate despre Mănăstirea Sfântul Gheorghe apar abia în secolul al XV-lea, perioadă din care poate fi urmărită evoluția sa în mod concret. De-a lungul timpului, mănăstirea a

cunoscut mai multe transformări, iar construcția actuală a bisericii datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când vechiul edificiu a fost demolat și înlocuit cu unul nou. Astfel, acest lăcaș de cult îmbină armonios elemente de legendă și istorie, constituind un reper important al patrimoniului spiritual și cultural.

În Evul Mediu, în zona Câmpiei Panonice, aflată pe atunci în cadrul Regatului Ungariei au existat mai multe familii nobiliare de origine sârbească. Dintre acestea, familia Brancovici s-a remarcat în mod deosebit, fiind chiar întemeietorul acestui important lăcaș de cult. După moartea despotului Vuc Brancovici, cunoscut în tradiție drept Zmai Ognieni Vuc, conducerea a fost preluată de verișorii săi, George (Đorđe) și Iovan (Jovan), fiii despotului Stefan Brancovici. Cei doi au colaborat cu regele Ungariei în luptele împotriva otomanilor, iar în semn de recunoștință pentru sprijinului militar oferit, au primit dreptul de a ridica mănăstiri și alte edificii religioase pe aceste meleaguri. Printre aceste ctitorii se numără și mănăstirea „Sfântul Gheorghe”, situată pe malul râului Bârzava, mănăstire a cărei întemeiere datează din anul 1485. Ulterior, despotul George Brancovici a ales viața monahală, luând numele de Maxim, iar în 1496 a plecat în Țara Românească, unde a devenit mitropolit, la invitația voievodului Radu al IV-lea.

Data exactă a construirii primei biserici a mănăstirii a fost confirmată în urma unor lucrări ulterioare, când, în timpul demolării vechiului edificiu, a fost descoperită o placă de piatră amplasată în altar. Inscripția de pe aceasta menționează începutul construcției la 15 august 1485. Biserica inițială a dăinuit până în anul 1794 și era realizată din cărămidă arsă, în stil sârbo-morav, având plan în formă de cruce, cupolă și o clopotniță separată. Respectând tradiția familiei, cei doi despoți au oferit mănăstirii numeroase proprietăți, contribuind astfel la dezvoltarea sa economică. Domeniul acesteia a ajuns, la începutul secolului trecut, să cuprindă aproximativ 1.000 de hectare.

În secolul al XVI-lea, odată cu instaurarea dominației otomane în Banat, Mănăstirea Sfântul Gheorghe a fost supusă frecvent atacurilor și jafurilor. În plus, era obligată să plătească un haraci (impozit) considerabil, fiind menționată în registrele fiscale otomane (deftere) din anul 1557. După restaurarea Patriarhiei de la Peci în același an, mănăstirea a intrat sub jurisdicția acesteia, iar călugării din Peci veneau adesea aici pentru a strânge danii. În catastifele de la Peci din anii 1600 și 1666 sunt menționați ca donatori egumenul Iosif și monahul Simeon, ceea ce indică faptul că în secolul al XVII-lea obștea mănăstirii era alcătuită din doar doi viețuitori.

Supraviețuirea îndelungată a mănăstirii în cele mai grele condiții istorice și militare din perioada ocupației otomane a fost marcată de numeroase încercări: atacuri, incendieri, distrugeri, pierderi de vieți omenești și refugieri. Astfel, așezământul Sfântului Gheorghe a îndurat aceleași suferințe ca și întreaga populație ortodoxă din zonă. În timpul acestor

conflicte, au fost distruse bunuri importante ale mănăstirii, precum și documente esențiale legate de refacerea și construcția ei: biblioteca, obiectele de cult și alte valori păstrate în tezaur. Pe lângă devastările suferite în perioada stăpânirii otomane, mănăstirea a fost afectată și în timpul războaielor pentru eliberarea Banatului. În timpul războaielor austro-turce (1716–1739), Mănăstirea Sfântul Gheorghe a suferit din nou distrugeri severe, dar a reușit să supraviețuiască. În anul 1737, existența ei a fost pusă în pericol, însă a depășit dificultățile și a fost restaurată. Ulterior, în urma reorganizărilor administrative habsburgice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mănăstirea a reușit să-și recupereze o parte din proprietăți. Din această perioadă sunt cunoscuți și unii donatori, ale căror contribuții au fost esențiale până spre sfârșitul secolului.

După această perioadă zbuciumată, a urmat o etapă importantă și prosperă pentru mănăstire, marcată de construirea unui nou corp de chilii în anul 1766. Această realizare a fost posibilă datorită daniilor episcopului de Timișoara, Vichentie Ioanovici Vidac, precum și ale unor sârbi înstăriți și influenți din Banat și din împrejurimi. Numele lor au fost gravate pe cinci plăci de marmură, încastrate în zidul de lângă chiliile pe care le-au finanțat, situate la parterul aripii sudice a mănăstirii. Potrivit inventarului mănăstirii din 1771, biserica era descrisă ca fiind de dimensiuni modeste, cu plan în formă de cruce și construită din cărămidă arsă. De asemenea, sunt menționate clădirile destinate vieții monahale și pelerinilor, care adăposteau sub același acoperiș douăsprezece chilii, o trapeză (sală de mese), mai multe încăperi și trei pivnițe. În afara incintei mănăstirii, în zona gospodărească, se aflau diverse construcții: o casă pe moșie, un han, grajduri pentru cai și boi, o moară de apă, o cramă, un depozit pentru porumb și două hambare. Unele dintre aceste clădiri erau ridicate din cărămidă, însă majoritatea erau construite din lemn și împletituri de nuiele.

Domeniul funciar al mănăstirii începea de la vadul de pe râul Bârzava, continua pe lângă satul vecin Berecuța până la hotarul Butinului, trecea prin apropierea satului Omor (Rovinița Mare) și revenea la Bârzava. Pe acest teritoriu se aflau pășuni, păduri și terenuri arabile. Inventarul bunurilor mobile consemna: 600 de măsuri de grâu, 120 de ovăz, 250 de porumb, 196 de butoaie de vin, 60 de rachiu, 20 de boi, 10 cai, 12 vaci, 245 de oi, 46 de porci, 165 de stupi, 206 căpițe de fân și un venit anual de 1804 forinți.

În urma reformelor care au dus la reducerea numărului de mănăstiri, în anul 1777 obștea mănăstirii Partoș s-a mutat la Mănăstirea Sfântul Gheorghe, aducând cu ea o parte din bunuri și o compensație pentru proprietățile pierdute.

Actuala biserică a mănăstirii a fost construită în anii 1793–1794, în stil baroc sârbesc. În perioada ce a urmat, mănăstirea și-a continuat viața fără mari dificultăți, ba chiar prosperând.

Biserica actuală a mănăstirii a fost construită pe locul vechii biserici, mai mici, ce a fost demolată pentru a face loc unui lăcaș mai mare și mai spațios. Construcția noii biserici s-a realizat rapid, într-un singur an, în perioada 1793–1794, pe timpul mitropolitului de Karloviț Ștefan Stratimirovici, cu binecuvântarea episcopului de Timișoara, Petar Petrovici, și prin efortul egumenului Augustin Petrovici și al obștii de călugări. Biserica a fost sfințită solemn la 29 iunie 1794, în timpul egumenului Augustin.

Astăzi, biserica este o construcție barocă cu o singură navă, având o cupolă deasupra naosului, altar semicircular cu absidă spre est și pronaos spre vest, deasupra căruia se ridică un turn cu clopotniță ce adăpostește trei clopote. Interiorul este luminos și spațios datorită ferestrelor mari. Deasupra pronaosului, sub clopotniță, există un balcon pentru cor.

Exteriorul bisericii prezintă un decor arhitectural simplu, cu pilaștrii cu capiteli și baze simple pe un soclu înalt. Echilibrul vertical este accentuat de un brâu orizontal sub acoperiș. Există și o intrare laterală pe partea sudică a naosului. Despre construcția bisericii există o inscripție pe o placă de marmură de deasupra intrării vestice, iar în absida altarului este încorporată o placă din biserica inițială, purtând inscripția din 1485.

Imediat după finalizarea construcției, s-a trecut la pictarea și decorarea interioară pentru a pune în valoare lăcașul. Pictura bisericii a fost încredințată iconarului Pavle Giurgievici din satul Sângeorge, împreună cu fiii și cu nepotul său. Pictura a început în anul 1799, artistul realizându-o voluntar, fără a cere bani .

Pictura a fost refăcută probabil în 1928 de către pictorul Fekete din Timișoara, păstrând tematica și structura compozițională a scenelor.

Pictura abundă în culori luminoase, cu predominanță de nuanțe roșii și albastre. Un element remarcabil este cupola, în care sunt reprezentate sfinți sârbi în cerc. Printre ei se află și despotul Iovan Brancovici, ctitorul mănăstirii, ceea ce reflectă preocuparea pentru promovarea cultului sfinților naționali în secolul XVIII.

Erminia picturii este una specifică barocului ortodox sârb: scenele reprezentate pe pereți sunt, în mare majoritate, scene din Evanghelie, jumătate din naos fiind dedicat în integritate Pătimirii lui Iisus. Pe lângă scenele evanghelice se regăsesc Sfânta Treime, în prima jumătate a naosului , pe boltă, și martiriul Sfântului Gheorghe (pe pereții laterali), iar pe arcul ce delimitează corul de naos se regăsesc scene vetero-testamentare). Pe pereții altarului sunt pictați cei trei sfinți autori ai liturghiilor (Sf. Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigorie Dialogul) iar pe boltă, împărțită în două, scena Bunei Vestiri. În nișa proscomidiarului se află pictat Hristos în mormânt iar în nișa scaunului celui de sus, Hristos stând pe tron.

În același an în care a fost realizată pictura bisericii, a fost realizat și iconostasul, făcut pentru a se integra armonios cu interiorul pictat. Sculptura a fost realizată de meșterul din Sombor, Avram Manoilovici, a cărui operă emană stabilitate și eleganță, în stil baroc. El a realizat și băncile, stranele, tronul episcopal și cel al Maicii Domnului. Decorațiunile iconostasului și coloanelor includ frunze de palmier și stejar aurite, trandafiri și struguri, distribuiți armonios.

Picturile iconostasului, ale stranelor și ale tronurilor au fost pictate de iconarul Iovan Isailovici și de ajutorul său, Georghe Iezdimirovici. Pentru iconostas, strane și tronuri, ei au pictat 45 de icoane, cu caracteristicile stilului lui Isailovici: priviri oblice, abdomen proeminent, forme elegante, figuri contorsionate și gesturi expresive ale mâinilor. Paleta cromatică este dominată de tonuri închise cu albastru, cu accente dramatice de roșu și ocru. Stilul picturii combină elemente de baroc târziu, rococo și chiar neoclasicism.

Un element deosebit al acestui iconostas este scena martiriului Sf. Gheorghe, rar întâlnită în alte biserici sârbești. Iconostasul, de tip înalt baroc, are crucea cu Răstignirea aproape de cupola bisericii, dar cu tendința de a reduce numărul de registre și de a mări dimensiunea icoanelor din registrul central, cu o selecție redusă a marilor praznice. Sculptura bogat aurită adaugă dinamism și strălucire, evidențiind culorile picturilor, mai ales într-o biserică atât de bine iluminată. Iconostasul a fost realizat între 1803 și 1805.

Din acea epocă sunt cunoscute mai multe personalități importante care au condus așezământul, dintre care se remarcă arhimandritul și egumenul Pavle Kenghelaș. Prin eforturile și dedicarea lor, mănăstirea a cunoscut o dezvoltare constantă, atât în plan spiritual, cât și cultural.

Pavle Kenghelaș s-a născut la Kikinda în anul 1766 și a fost al unsprezecelea dintre cei doisprezece copii ai familiei. După desființarea graniței militare, familia s-a stabilit în zona viitorului oraș Kikinda. Tatăl său, Hristifor Kenghelaș, este considerată fi unul dintre întemeietorii orașului.

Tânărul Kenghelaș a urmat școala primară la Kikinda, gimnaziul la Sopron și liceul la Kežmarok. În acest mediu protestant din Slovacia s-au format numeroși intelectuali sârbi, printre care Dositei Obradovici, Iovan Steria Popovici și alții. Ulterior, a absolvit în doar doi ani Academia Teologică din Sankt Petersburg, fiind cel mai bun student al promoției și primul sârb care a obținut titlul de doctor în teologie. A studiat apoi filosofia și dreptul la Halle, unde s-a remarcat prin inteligență și talent oratoric, fiind ales conducătorul asociației studențești. Tradiția consemnează că regele prusac Friederich cel Mare, impresionat de cunoștințele lui Pavle, i-ar fi oferit propria sabie drept amintire.

Ajungând pe aceste meleaguri, Pavle s-a dedicat literaturii și activității didactice, fiind profesor la prima școală teologică a eparhiei Timișoarei. Era apreciat de elevi, fiind descris ca o persoană echilibrată, cu prezență plăcută și voce puternică. Ulterior, s-a retras la mănăstirea Sfântul Gheorghe. În 1796 a fost hirotonit diacon, iar doi ani mai târziu a primit tunderea în monahism. A rămas aici până la sfârșitul vieții, devenind arhimandrit al mănăstirii, dedicându-se gospodăririi acesteia și cercetării științifice, în special a arheologiei și geografiei politice. Pavle Kenghelaț era un om cult, poliglot și activ: cunoștea numeroase limbi (latină, greacă, slavonă, ebraică, rusă, franceză, română, germană, engleză și maghiară), călătorise aproape două decenii prin Europa și susținea reforma lingvistică a lui Vuc Karagici. În viața de zi cu zi era modest și muncitor, participând inclusiv la activități agricole. Înainte de moarte, portretul său a fost realizat de pictorul Constantin Daniil, fiind considerat unul dintre cele mai valoroase portrete din arta sârbă a secolului al XIX-lea și păstrat astăzi la Muzeul Național din Pancevo.

Biblioteca Mănăstirea Sfântul Gheorghe ocupă un loc aparte în cadrul bibliotecilor monahale ale Eparhiei Sârbe de Timișoara. În mare parte, ea s-a constituit în jurul anului 1800, când episcopul Timișoarei, Petar Petrovici, a lăsat prin testament jumătate din cărțile sale arhimandritului Pavle Kenghelaț, pe atunci egumen al mănăstirii. Episcopul, cunoscut ca un mare iubitor de carte, deținea o bibliotecă personală impresionantă - chiar mai bogată decât cea eparhială - alcătuită din 389 de titluri în 910 volume. Astfel, mănăstirea a dobândit dintr-o dată aproximativ 450 de volume. Deoarece Pavle Kenghelaț a rămas stareț până la moartea sa, în 1834, este de presupus că a îmbogățit biblioteca și cu alte lucrări provenite din diverse surse. În acest fel, la mănăstire s-a format una dintre cele mai bogate biblioteci monahale din regiune. După moartea sa, însă, evenimentele tulburi - inclusiv conflictele din 1848–1849 și lucrările de construcție - au dus la pierderea unor informații despre fondul bibliotecii, datele reluându-se abia în secolul al XX-lea.

S-a păstrat un inventar nedatat, probabil din prima jumătate a secolului XX, din vremea egumenului Ștefan (Nicolici), care menționează doar 655 de titluri, semn că fondul nu mai era complet. Se știe că la începutul secolului XX se păstrau în bibliotecă și în arhivă documente datând din 1760, precum și o valoroasă carte tipărită în slavonă, din 1622 - Carte de rugăciuni a Maicii Domnului, în care textele sfinte au fost consemnate de către egumenii Leontie și Silvestru.

După moartea egumenului Ștefan, au urmat războiul, staționarea armatei române în mănăstire și, în 1945, reforma agrară, care a afectat grav patrimoniul. După Al Doilea Război Mondial, mănăstirea a rămas fără obște

și fără bunuri, cu excepția bisericii, astfel încât biblioteca nu a mai putut fi păstrată în întregime. Fragmentele rămase, unele grav deteriorate, au fost transferate la sfârșitul secolului XX la Palatul Episcopal din Timișoara. Volumele mai importante sunt păstrate în biblioteca eparhială, iar restul au fost inventariate și restaurate între 2018 și 2022, în principal prin eforturile ieromonahului Iustin (Stoianovici), fiind astăzi conservate în muzeul palatului. Tot aici se păstrează și manuscrisul autobiografiei lui Pavle Kenghelaț, care cuprinde viața sa până în anul 1803. În Palatul Episcopal din Timișoara, în colecția de artă bisericească, se află numeroase obiecte provenite de la mănăstire sau legate de aceasta. Printre ele se remarcă o placă de gravură în cupru reprezentându-l pe Sfântul Gheorghe, împreună cu o vedere a mănăstirii din secolul al XVIII-lea. De asemenea, pictorul Pavle Teodorovici a semnat mai multe prăznicare din 1748, realizate pe plăci de stejar, considerate adevărate capodopere de miniatură.

Mănăstirea Sfântul Gheorghe din România păstrează și două relicve de mare importanță legate de ocrotitorul său: lanțurile cu care a fost legat Sfântul Gheorghe și o parte din moaștele sale. Se crede că aceste relicve au ajuns în Banat în jurul anului 1495, datorită familiei despotului Iovan Brancovici, ctitorul mănăstirii. Potrivit tradiției, acestea au fost aduse din Lod (antica Lida), unde se afla mormântul sfântului, după ce familia Brancovici ar fi contribuit la salvarea lăcașului de cult de acolo, aflat în dificultate financiară. O parte din aceste lanțuri se păstrează și astăzi în mănăstire, fiind cinstite de credincioși ca relicve de mare valoare spirituală.

Există date care arată că, în prima jumătate a secolului XX, viața monahală din mănăstire s-a dezvoltat. Deși a fost afectată de tragicele evenimente din Primul Război Mondial (1914–1918) și de reforma agrară din 1921, activitatea egumenului de atunci, Stefan Nicolici, a fost crucială. În 1904, el a renovat aripa sudică a conacului mănăstirii și a construit etajul, fapt atestat de o placă amplasată pe treptele părții sudice. În aceeași perioadă, mănăstirea a ridicat și clădirile școlilor din satele Mănăstire și Sângeorge.

După al Doilea Război Mondial, viața monahală a scăzut semnificativ, iar mănăstirea a avut de suferit din cauza tulburărilor și evenimentelor politice. Prin noua reformă agrară din 1945, mănăstirea a rămas, pentru a câta oară în istoria sa, fără proprietăți, adică fără pământ și pădure, care i-au fost confiscate. Din cauza tensiunilor politice dintre România și Iugoslavia, mănăstirea a ajuns în zona de frontieră, cu acces restricționat. Ea a fost transformată într-un obiectiv militar, devenind cazarmă, iar în chilii a fost cazată armata, lăsându-se doar o cameră mică preotului care locuia acolo și servea parohia. Armata a rămas în mănăstire până în anii '60, după care incinta a fost transformată într-o cooperativă agricolă.

La sfârșitul secolului XX a început procesul de restaurare. Mănăstirea și-a reluat viața spirituală și monahală, după ce în 1950 aceasta fusese întreruptă. În 1989, atunci episcopul de Șumadia și administratorul eparhiei de Timișoara, Sava Vucovici, l-a călugărit și i-a conferit rangul de arhimandrit preotului văduv Voin Pasculovici, care, în această ocazie, a primit numele de Veniamin.

Mănăstirea și-a continuat viața monahală odată cu venirea, în 1999, a maicii Evghenia Stancovici din Moldova Veche (jud. Caraș-Severin), moment care marchează începutul unei noi etape de reînnoire spirituală și materială în istoria recentă a așezământului. Înainte de a se retrage la mănăstire, ea a lucrat timp de 36 de ani ca bibliotecară la Biblioteca Municipală din Moldova Nouă, până la pensionare. Cu binecuvântarea episcopului de Slavonia, Luchian Pantelici, administrator al Episcopiei de Timișoara, în 1998 a devenit ucenică a mănăstirii, iar în timpul bombardamentelor asupra Serbiei, în Duminica Tomii, pe 7 mai 1999, a depus voturile monahale, primind mica schimă sub numele de Evghenia, în cinstea Sfintei Evghenia (Milița) prințesa sârbilor.

Maica Evghenia a locuit la Mănăstirea Sf. Gheorghe până la trecerea ei la cele veșnice, dedicându-se vieții monahale și participând activ la restaurarea și refacerea mănăstirii, în special la restaurarea icoanelor și picturilor bisericii, fiind pentru mult timp singura locuitoare a așezământului. Ea s-a stins din viață pe 3 iunie 2020 și a fost înmormântată în curtea mănăstirii. Prin munca sa dedicată și dragostea față de toți, maica Evghenia a renăscut spiritual mănăstirea, transformând-o rapid într-un loc de pelerinaj pentru credincioși.

Actualul stareț și egumen, Nikon Koricianat, a venit la mănăstire în februarie 2010. Originar din zona Ciaciac, a fost tuns în monahism la Mănăstirea Studenița, unde a petrecut nouă ani, iar anterior a slujit la mănăstirile Jejevița, lângă Ciaciac, și Racia, lângă Baina Bașta. În ziua praznicului Sf. Gheorghe (6 mai) din 2010, a fost hirotonit ieromonah de către episcopul de Budapesta și administrator al Episcopiei de Timișoara, Luchian Pantelici. Cu binecuvântarea acestuia, a fost numit stareț al mănăstirii la 1 octombrie 2011, iar pe 6 mai 2016 a fost hirotesit egumen, cu dreptul de a purta crucea pectorală, primind și rangul de protosinghel.

Astăzi, mănăstirea are doi locuitori: starețul egumen Nikon și ieromonahul Iacov, venit din Vârșeț în 2021, inițial ca ucenic. Iacov Iovici a predat timp de douăzeci de ani Religia în școlile primare din Vârșeț și împrejurimi. Cu binecuvântarea episcopului Luchian, a participat la taberele de vară pentru copii organizate de mănăstire. A primit tunderea monahală în 20 septembrie 2022, fiind hirotonit ierodiacon în același an, iar pe 24 septembrie 2022 a fost hirotonit ieromonah.

Secolul XXI a fost marcat de lucrări ample de restaurare. Deasupra intrării principale, pe zidul sudic al chiliilor, în 2006, a fost montată o compoziție mozaic semicirculară reprezentând pe Sf. Gheorghe omorând balaurul, realizată de un atelier artistic din Iași. Restaurarea aripii nordice a chiliilor a început în 2016, cu demolarea ruinei vechi și cu reînnoirea fundației și a pivniței. În aripa restaurată a mănăstirii, pivnița a fost amenajată ca sală mare de mese, iar etajul găzduiește expoziția dedicată vieții și activității unuia dintre cei mai importanți stareți, Pavle Kenghelaț. Mănăstirea are și un atelier de lumânări ce a fost înființat în 2017 și produce anual aproximativ 4000 kg de lumânări din parafină, necesare pentru întreaga Episcopie de Timișoara.

Astăzi mănăstirea este un adevărat centru al culturii și al credinței sârbe din Pusta Banatului. An de an, în incinta acesteia se organizează o tabără pentru copiii din episcopie (și nu numai), respectiv o școală de muzică bisericească. Tabără de copii se organizează anual în timpul verii și are ca scop formarea copiilor și catehizarea lor, în vederea păstrării identității confesionale și naționale sârbe, fiind, pentru cei mici, un prilej de a socializa și de a lega prietenii. În timpul acestei tabere, copiii sunt cazați timp de o săptămână în mănăstire și participă la slujbele, adaptate așa încât cei mici să poată participa activ la acestea, lecturile și răspunsurile liturgice fiind date de aceștia. În timpul liber au loc jocuri și activități tematice, toate menite formării duhovnicești și educative, făcute într-o manieră cât mai atractivă.

Școală de muzică bisericească este, în schimb, destinată oamenilor mari, care de asemenea sunt cazați în mănăstire timp de o săptămână, perioadă în care aceștia învață sau aprofundează cântările Sfintei Liturghii și glasurile, respectiv cântările tainelor și ierurgiilor, toate în varianta veche sârbă, așa cum secole de-a rândul au fost cântate pretutindenea unde poporul Sfântului Sava a trăit. Rolul acestei tabere este formarea de cantori pregătiți pentru comunitățile parohiale din cuprinsul eparhiei și familiarizarea acestora cu notele muzicale, cu partiturile și totodată cu limba slavonă și cu alfabetul chirilic, noțiuni necesare în interpretarea cântării bisericești din Biserica Sârbă.

Pe lângă aceste două principale activități mai au loc și multe altele, la scară mai mică, dar toate ținând de formarea tinerilor care frecventează mănăstirea. Părinții mănăstirii, chiar dacă formează obște nu tocmai numeroasă, împreună cu alți creștini dedicați, priveghează zi și noapte pentru ca valorile adevărate să nu fie date uitării și pentru ca mănăstirea să poată încă dăinui, așa cum a făcut-o secole de-a rândul, în ciuda tuturor dificultăților.

În ziua de astăzi, porțile mănăstirii sunt zilnic deschise, fiind trecute de zeci, uneori chiar sute de pelerini veniți din România, din Serbia sau chiar din alte țări, aceștia venind cu credință și cu nădejde în cinstea Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, ocrotitorul sfântului locaș.

Bibliografie

- Srpski manastiri u Banatu, Miodrag Jovanović, Zemun: Draganić; Novi Sad: Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika, 2007.
- Srpski manastiri u Banatu, njihov postanak, prošlost i odnošaj prema Rumunima: Rukopis / Prema odluci srpskog pravosl. nar. crkvenog saborskog odbora od 20. avgusta (2. septembra) 1907. Ad C.O. 4048/404 ex 1907. napisao Ilarion Zeremski, U Srem. Karlovcima: Srpska manastirska štamparija, 1907.
- Stevan Bugarski i Ljubomir Stepanov, Istorijski i kulturni spomenici Srba u rumunskom Banatu, Temišvar, 2008.
- Grubić, Aleksandar, Jovanović, Miodrag. Pavle Kendelac (1766–1834) u: Đorđević, Vladan (ur.). Život i delo srpskih naučnika, knj. 12, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 2010: 1–69.
- Stevan Bugarski, Autobiografija arhimandrita Pavla (Kendelac), Zbornik Matice srpske za istoriju, 86 (2012) 67–77.
- Život i delo Pavla Kendelca, Petar Vuca, Zbornik radova konferencije “Razvoj astronomije kod Srba VI” Beograd, 22–26. april 2010, urednik M. S. Dimitrijević, Publ. Astr. društva “Ruđer Bošković” br. 10, 2011, 429–437.

VI. SĂ NE CUNOAȘTEM PROFESORII

SCURT INTERVIU CU PR. CONF. UNIV. DR. ALIN CRISTIAN SCRIDON

MARIUS-ILIE ȘTEFĂNESCU

1. Preaonorate părinte profesor, pentru că studenții vă cunosc mai mult prin prisma activității de la catedră, am dori să aflăm ceva mai multe despre dumneavoastră. De când predați la Facultatea de Teologie din Timișoara și câte ceva despre familia dumneavoastră, dacă ne puteți spune.

R: Predau din anul 2004. În toamna anului 2005 am câștigat, prin concurs, postul de preparator universitar.

Sunt căsătorit din anul 2003 și am doi copii (Sara-Maria și Luca)

2. Având în vedere faptul că sunteți absolvent al Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din Timișoara, ne-am bucura dacă ne-ați relata câteva amintiri despre profesorii și colegii dumneavoastră de atunci. Cum era atunci când dumneavoastră erăți student?

R: Îmi aduc aminte cu bucurie de profesorii Bona, Cherciu, Jurcă, Morar, Cosma, Abrudan, Jivi și de mulți alții. Fiecare s-a străduit să ne descopere frumusețea și tainele disciplinei pe care o predă.

3. Pentru că astăzi sunteți profesor la Facultatea de Teologie din Timișoara, vă rog să ne spuneți care este importanța studiului Istoriei Bisericii Ortodoxe Române în viața morală și duhovnicească a studenților și în activitatea de mai târziu a absolvenților, indiferent de domeniul de activitate ulterior?

R: Nicolae Iorga avea o vorbă frumoasă: „Un popor care nu-și cunoaște istoria e ca un copil care nu-și cunoaște părinții”.

4. Așa după cum am observat, studiul Istoriei Bisericii Ortodoxe Române este foarte important pentru studenții teologi, dar nu numai. Ne puteți lăsa un gând pe care să-l punem la inimă?

R: Dacă tot l-am pomenit pe Iorga, cred ca aceste citat se potrivește mai bine: „Viața nu înseamnă a trăi ci a ști pentru ce trăiești”.

VII. CUVÂNTĂRI ȘI PREDICI

A FACE MISIUNE *LA MODUL* LUI HRISTOS¹

Incursiune în Evanghelia după Matei

Preot lect. univ. dr. MARIUS FLORESCU

În cele ce urmează, vă propun o incursiune în Evanghelia după Matei, în diferite capitole din această evanghelie, pentru că aş vrea să vedem împreună felul în care Mântuitorul Iisus Hristos se arată pe Sine ca Cel care este prototip al misiunii. Noi vorbim astăzi despre misiunea Bisericii sub diferite aspecte şi ne referim la lucrătorii din ogorul Bisericii ca fiind misionari. Misiunea se face *în numele* lui Hristos şi în acelaşi timp *la modul* lui Hristos. În numele lui Hristos de ce? Pentru că noi atunci când propovăduim Evanghelia sau când înfăptuim orice activitate misionară în Biserică nu ne propovăduim pe noi înşine sau mesajul nostru personal, ci propovăduim Evanghelia Domnului Hristos. Deci este pe de o parte o misiune *în numele* lui Hristos şi pe de altă parte, o să vedem în ce fel, o misiune *la modul* lui Hristos, adică în felul specific şi unic în care Hristos şi-a împlinit activitatea sa misionară în timpul cât a vieţuit pe pământ.

În *Scara Sfântului Ioan Scărarul* sau *Sinaitul*, care este o antologie de ziceri duhovniceşti de la Părinţii de dinaintea şi din vremea sa, la prima treaptă este undeva o notă de subsol unde se detaliază faptul că acela este un creştin adevărat, se dă aici definiţia creştinului, care imită atât cât este cu putinţă unui om pe Domnul Iisus Hristos. Venind înspre tema expunerii, am putea spune că cel care doreşte să facă misiune şi să nu credem acum că misiune fac doar unii care propovăduiesc Evanghelia în Africa sau în Asia sau în diferite părţi ale lumii, ci misiune facem de fapt fiecare dintre noi care Îl urmăm pe Hristos şi care mărturisim învierea Lui, trebuie să cunoască felul în care făcea misiune Acesta.

Imperativul pe care se întemeiază misiunea Bisericii este extras tot din Evanghelia după Matei şi o să vedem mai către final care este. Acum practic, pornim într-o călătorie prin mai multe capitole, spre acele ultime versete, care

¹ Conferinţă susţinută la 2 iunie 2026, în vorbire liberă, în cadrul cercului catehetic de la parohia Timișoara - Sfântul Arhidiacon Ștefan, coordonat de părintele dr. Sorin Vasiiu, ajutat de masterandul în Teologie Lucian Coșnete

sunt concluzive, dar și introductive, întrucât se pot constitui și ca motto-ul acestei expuneri.

Pentru început, ne oprim la capitolul 4, unde la versetul 7 ni se spune că *de atunci a început Iisus să propovăduiască și să spună: Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția cerurilor!* Vom mai regăsi undeva acest îndemn. Aici însă se arată ca un prim mesaj pe care Mântuitorul îl adresează ucenicilor și celor care erau de față în momentul când a ieșit la propovăduire. *Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția cerurilor!* este crezul Său misionar cel dintâi și care de fapt se reiterează în toate capitolele din această Evanghelie, sub o formă sau alta. Deci, cine imită cuvântul Domnului și cine se încumetă să propovăduiască Evanghelia trebuie să mărturisească în primul rând mesajul Mântuitorului redată în acest capitol 4, versetul 7.

Când era încă înainte de a-i găsi Domnul Hristos pe primii săi ucenici, se spune mai departe în versetele 8-10, pe când umbla pe lângă Marea Galileii, a văzut pe doi frați, pe Simon ce se va numi Petru și pe Andrei, care aruncau mrejele în mare, căci erau pescari și le-a zis: *Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni.* Și aici subliniem versetul 10 în care se spune: *Iar ei îndată lăsând mrejele, au mers după El.* Fără să fi săvârșit încă nicio minune, nu a săvârșit încă minunea pescuirii minunate și celelalte minuni la care au fost martori ucenicii, doar S-a arătat lor acolo unde pescuiau și le-a zis: *Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni*, ei au luat pe loc hotărârea mântuitoare de a-L urma: *iar ei lăsând îndată mrejele, au mers după El.* Deci, putem afirma că ucenicii doar văzându-L pe Domnul așa cum era li s-a lipit inima de El. Cu atâta putere propovăduia Evanghelia și așa prezență avea încât ucenicii, doar L-au văzut și n-au mai avut nevoie de lămuriri suplimentare, n-au mai avut nevoie de minunile care oricum au apărut după aceea și la care ei au fost martori, ceea ce înseamnă că Iisus, fiind Fiul lui Dumnezeu întrupat cucerea prin simpla sa prezență.

Mergem mai departe, la capitolul 7, unde la versetele 28 și 29 se spune astfel:

Iar când Iisus a sfârșit cuvintele acestea le-a vorbit despre un bărbat înțelept care a clădit casa lui pe o stâncă... După ce a sfârșit cuvintele acestea, mulțimile erau uimite de învățătura Lui, că îi învăța pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor.

Încă o dată subliniem aici puterea cuvântului pe care îl rostea Domnul Hristos, care cucerea nu doar prin prezență, ci și prin cuvânt, acum dându-le această frumoasă pildă despre bărbatul înțelept care și-a clădit casa lui pe o stâncă și care pentru că a fost clădită astfel, atunci când au venit ploaia, râurile mari și au suflat vânturile și au bătut în casa aceea, ea a rămas neclintită mai departe. Misiunea întemeiată pe dreapta credință fundamentată pe Sfânta Scriptură și pe Sfânta Tradiție, nu va da greș niciodată, pentru că este solidă.

Capitolul 9 versetul 10 zice în felul următor:

Și pe când ședea El la masă în casă, iată mulți vameși și păcătoși au venit și au șezut la masă împreună cu Iisus și cu ucenicii Lui.

Ne este familiară această Evanghelie, întrucât se citește și la Taina Sfântului Maslu. Ne surprinde aici mai ales răspunsul dat de Iisus la întrebarea de ce mănâncă laolaltă cu vameșii și cu păcătoșii. Mântuitorul răspunde că *nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi, căci n-am venit să chem pe cei dreapți, ci pe cei păcătoși la pocăință*. Ca și în cazul femeii păcătoase aduse la Iisus, relatat într-o altă Evanghelie, observăm că Domnul nu ține cont de prejudecățile existente, nu ține cont de îmbrăcăminte sau de culoarea ei, nu ține cont de faptul că vameșii și păcătoșii în casa cărora tocmai a intrat erau văzuți defavorabil de către conaționali lor, din motive pe care putem să le bănuim. Iisus intră în casa acestor oameni proscriși de populație, mănâncă cu ei la masă, se întreține amical cu ei, ceea ce oamenii de rând n-ar fi făcut, crezând despre aceia că sunt cei mai mari păcătoși. Iisus desființează barierele și ne învață și pe noi să ne apropiem mesajul de pocăință în așteptarea Împărăției care va veni față de toți oamenii, indiferent de patimile sau scăderile lor.

Mai departe, ajungem la capitolul 10 al aceleiași Evanghelii, unde se spune chiar de la versetul întâi:

Și chemând la sine pe cei 12 ucenici ai săi le-a dat lor putere asupra duhurilor celor necurate să le scoată și să tămăduiască orice boală și orice neputință în popor.

Apoi se redau numele celor 12 apostoli, iar la versetul următor se spune astfel: *pe acești 12 i-a trimis Iisus, poruncindu-le lor...* I-a trimis unde? I-a trimis în misiune, i-a trimis să propovăduiască Evanghelia. El Însuși, care a fost trimis de către Tatăl *ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică* (Ioan 3, 16), la rândul Său trimite pe cei 12, poruncindu-le și zicând: *în căile păgânilor să nu mergeți și în vreo cetate de samarineni să nu intrați, ci mai degrabă mergeți către oile pierdute ale casei lui Israel...* Din nou, apare același enunț de la început, că *s-a apropiat Împărăția cerurilor!* Ar putea să surprindă această trimitere a ucenicilor doar la oile casei lui Israel, în sânul poporului lui Israel, însă nu și în căile păgânilor și nu în cetate de samarineni, deși noi știm astăzi că misiunea Bisericii se adresează tuturor oamenilor, indiferent de locul în care trăiesc, indiferent de credința pe care o mărturisesc, de culoarea pielii, de crezul politic și așa mai departe. Mesajul se adresează tuturor, dar în acea etapă nu erau toți pregătiți și nici măcar ucenicii înșiși. Contrar îndrumărilor date ucenicilor, pentru motivul arătat, Domnul Iisus Însuși intră în cetatea de lângă fântâna lui Iacov, după ce se întâlnește cu femeia samarineancă, intră în cetate și stă o vreme, spre deosebire de momentul în care ajunge în ținuturile gadarenilor sau ale gherghesenilor, când cei de acolo în loc să-l poftască în cetate, îl alungă. Zice Scriptura că *L-au alungat din hotarele lor*, adică l-au poftit să plece de la ei. Iisus, deși este Dumnezeu, nu intră cu

forța, nu bruschează voința omului, de aceea avem de învățat încă odată un principiu de bază al felului în care trebuie să facem misiune.

Mai departe, tot la capitolul 10 sunt date câteva îndrumări de către Mântuitorul către ucenicii trimiși la propovăduire: *tămăduiți pe cei neputincioși, înviați pe cei morți, curățiți pe cei leproși, pe demoni scoateți-i, în dar ați luat, în dar să dați*. Așa se zice și la un tropar de la Taina Maslului, închinat sfinților tămăduitori și doctori fără de arginți. Dar nu doar sfinții apostoli sau sfinții tămăduitori au primit în dar. Noi toți am primit daruri peste daruri de la Dumnezeu, deci dacă cerem, cu atât mai mult trebuie să și oferim. Să oferim dar din darul nostru și altora, convinși fiind că astfel darul nu se va împuțina ca o oarecare resursă pământească, ci dimpotrivă va spori și mai mult.

La versetul 11 și următoarele se zice: *în orice cetate sau sat veți intra, cercetați cine este în el vrednic și acolo rămâneți până ce veți ieși. Și intrând în casă urați-i zicând: pace casei acesteia și dacă este casa aceea vrednică, să vină pacea voastră peste ea, iar de nu este vrednică pacea voastră să se întoarcă la voi, căci cine nu vă va primi pe voi nici nu va asculta cuvintele voastre. Ieșind din casa sau din cetatea aceea, scuturați-vă praful de pe picioarele voastre*. La modul concret, Iisus își instruiește ucenicii cu privire la modul în care trebuie să se comporte în timpul lucrării lor misionare, iar la versetul 16 le spune: *iață eu vă trimit pe voi ca pe niște oi în mijlocul lupilor. Fiți dar înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii*. Lumea este un câmp misionar vast și inepuizabil. Însă, după cum atenționează și Iisus, stăpânitorul ei este potrivit voii lui Dumnezeu, de aceea pericolele sunt peste tot. Evanghelia după Matei menționează în altă parte chinurile la care vor fi supuși cei care-L mărturisesc pe Hristos și prețul pe care îl vor plăti, care de cele mai multe ori este viața însăși.

În capitolul 11, versetele de la 28 până la 30, Mântuitorul cheamă la Sine pe toți cei osteniți și împovărați, cărora le spune: *Luați jugul meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre*, ceea ce înseamnă că pentru toți cei care aleg să-L urmeze pe Hristos această alegere este ca un jug. Cuvântul *jug* aduce aminte de animalele de tracțiune, dar spre deosebire de ele, care depun o muncă fără voia lor, omul se înjugă singur voii lui Dumnezeu. Acest jug este o povară prin prisma responsabilității ce decurge din ea, dar o dulce povară, nu o povară amară sau apăsătoare. Toți ne înjugăm de bună voie lui Hristos, deși nu avem toți o hirotonie sacramentală ca să predicăm în biserică, nu avem toți pregătire didactică să predăm Religie în școală, dar în schimb avem toți aceeași temelie pe baza celor trei Taine de inițiere: Botezul Mirul și Euharistia. De unde zicem mai departe că avem și așa numita *preoție universală*, nu în sensul în care cred neoprotestanții, ci pe baza acestei preoții universale, prin însăși viața noastră, acolo unde suntem fiecare dintre noi, trebuie să arătăm că mărturisim pe Hristos Cel înviat. În fond, acesta este sensul chemării pe care ne-o face Hristos

când spune: *veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi și luați jugul Meu asupra voastră și vă învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima*. Așadar, să nu credem că misiunea este doar pentru misionarii din Africa sau din Asia, ci realmente pentru noi toți. Dar numai după modelul lui Hristos...

Capitolul 15 spune la versetul 32 astfel: *Isus chemând la Sine pe ucenicii Săi le-a zis: milă îmi este de mulțime pentru că iată sunt trei zile de când așteaptă lângă Mine și n-au ce să mănânce și să-i slobozesc flămânzi nu voiesc, ca să nu se istovească pe drum*. Dacă, atunci când facem misiune, când suntem în misiune în slujba Bisericii lui Hristos sub orice formă, ne lipsește această componentă a milei, așa cum a avut o Domnul Hristos, misiunea este incompletă. Fără milă sufletească și trupească, după cum învățăm în catehismele noastre, nu poate exista o deplinătate a actului misionar. Tot evanghelistul Matei este cel care descrie felul în care se va desfășura judecata viitoare. Este redat dialogul dintre Dreptul Judecător și și cele două categorii de oameni care se vor afla de față, unii de-a dreapta și alții de-a stânga. Pe cei aflați la marginile societății Mântuitorul îi numește *mai mici ai Săi*.

Mai departe trecem la capitolul 21, unde apar alte detalii cu privire la modul la care S-a raportat Hristos la societatea din vremea Sa. La versetul 12 se spune că intrând Iisus în templu *pe loc i-a alungat pe toți cei ce vindeau și cumpărau în templu și a răsturnat mesele schimbătorilor de bani și scaunele celor ce vindeau porumbei și-a zis lor: scris este: casa Mea casă de rugăciune se va chemam, iar voi o faceți peșteră de tâlhari*. În versetele 12 și 13 de la capitolul 21, Mântuitorul face rânduială în templu, arătând că de fapt ceea ce El propovăduiește înseamnă cu totul altceva, înseamnă o chemare la viață veșnică, iar templul este al Dumnezeuului Celui viu și deci în el nu se cuvin astfel de negoțuri. Misiunea care interferează cu alte interese nu este o misiune autentică. Misiunea care are drept scop întărirea puterii politice, așa cum s-a văzut de atâtea ori în istorie sau împlinirea unor nevoi materiale nu este o misiune cinstită.

Mai departe, ajungem la capitolul 22, unde la versetele 20 și 21 se spune că au venit la Iisus să-L ispitească fariseii și cărturarii, întrebând: *ce ți se pare, se cuvine să dăm dajdie cezarului sau nu? Iar Iisus cunoscând viclenia lor le-a răspuns: de ce mă ispitiți fățarnicilor? Isus le-a zis: al cui e chipul acesta și inscripția de pe el? Iar ei i-au răspuns: ale cezarului. Atunci a zis lor: dați deci cezarului cele ce sunt ale cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu*. Ceea ce înseamnă că Biserică rămâne sub diferite autorități vremelnice. Mesajul și misiunea ei însă nu trebuie să se modifice vreodată. Biserica trebuie să rămână în toate situațiile vocea profetică a lui Dumnezeu în istorie, să proclame cu tărie și cu eficiență mesajul Evangheliei în toate contextele legate de timp și de stăpâniri vremelnice. Sfântul Clement Romanul în epistola sa către corinteni, un vechi document patristic al scrierilor Părinților

apostolici, menționează o rugăciune din cultul creștinilor din Roma pentru autorități, autorități care la vremea respectivă nici nu erau creștine. Se subliniază astfel această caracteristică dată de faptul că Biserica trebuie să funcționeze în limitele impuse de statele unde își desfășoară activitatea, de dorit în deplină libertate de mărturisire de credință așa cum, slavă Domnului!, este și în această parte de lume. De subliniat că Însuși Iisus a manifestat respect față de autorități și se vede aceasta și din momentul în care ajunge în fața guvernatorului și în fața arhierilor, înainte să fie dat morții și răstignit pe cruce. În fața lor, Iisus nu a trădat adevărul, întrucât El era Calea, Adevărul și Viața.

În capitolul 23, din care se citesc fragmente la deniiile din Săptămâna patimilor, Domnul Hristos îi mustră cu asprime pe cărturari și pe farisei, cărora le spune de mai multe ori *vai vouă : cărturarii și fariseii au șezut în scaunul lui Moise, deci toate câte vă vor zice, faceți-le și păziți-le, dar după faptele lor nu faceți, că ei zic dar nu fac*. Și poate de aici este și în popor vorba aceea binecunoscută. Întreg capitolul 23 este o atenționare anticipată a Domnului Iisus cu privire la felul în care trebuie să se comporte clericii. Primii chemați să facă misiune sunt aceștia: ierarhii, preoții, și diaconii, deci lumea privește cu atenție la viața lor, la comportarea lor și vede eventualele discrepanțe dintre propovăduire și faptă. Mitropolitul de vrednică pomenire Antonie Plămădeală al Ardealului a avut o carte emblematică pentru studiul Teologiei pastorale: *Preotul în Biserică, în lume, acasă*. Autorul accentuează faptul că preotul trebuie să fie, pe cât se poate, același peste tot, adică și în familie sau în interiorul căminului său și în biserică și pe stradă și în piață și în supermarket și unde oriunde merge. Și mai vorbește mitropolitul Antonie despre nevoia de autenticitate, spunând că este important să fim oameni autentici în slujirea noastră pastorală. Un misionar fără aceste caracteristici, fără smerenie și autenticitate, devine fără să vrea un non-misionar.

Capitolul 25, primele 15 versete, este o altă Evanghelie de la Taina Sfântului Maslu, în care se vorbește despre cele 10 fecioare - fecioarele înțelepte și cele neînțelepte, nicidecum nebune, cum le numesc unele traduceri. Primele aveau untdelemn pentru a-și realimenta candelile, celelalte nu aveau. Pilda se desfășoară pe două planuri: unul fizic și celălalt duhovnicesc. Logica din cele două planuri nu coincide. Această pildă a celor 10 fecioare într-un anumit fel se referă la faptele milei trupești, căci deși toate erau fecioare, adică și-au păzit curăția sufletească, cele neînțelepte nu aveau faptele milei trupești, de aceea au fost trimise să cumpere untdelemn. Cum să cumpere în toiul nopții? Erau de acum adormite sau ațipite și nu mai puteau agonisi fapte bune. De aceea, când trecem în veșnicie rămânem cu faptele proprii și nu mai putem agonisi altele. Pilda prezintă o perspectivă eshatologică asupra misiunii. Adevărata misiune își va arăta roadele la cea de a doua venire a Domnului pe pământ. În același timp, misiunea nu este doar o proclamare triumfală a

Evangeliei, ci trebuie transpusă în viețile celor care au nevoie de Hristos și care se zbat în diferite dificultăți ale vieții.

În același timp, la capitolul 8, versetul 4 ni se arată că după ce s-a atins un lepros de Iisus, altul decât cei 10, a zis: *Doamne dacă voiești, poți să mă curățești. Iisus întinzându-i mâna s-a atins de el zicând: voiesc! Curățește-te! Și îndată s-a curățit lepra lui și a zis Iisus: mergi arată-te preotului și adu darul pe care l-a rânduit Moise spre mărturie lor și nu spune nimănui.* Cel care face misiune se cuvine să aibă smerenie, să aibă discernământ, să nu propovăduiască ostentativ, așa cum făceau misiune neoprotestanții după Revoluție, pe stadioane sau pe la ușile oamenilor. Din smerenie îi poruncește Iisus leprosului să nu spună nimănui nimic, deși putea să îi ceară să spună tuturor, să spună în gura mare. La fel face și cu orbul de la scaldătoarea Siloamului, care după ce se spală la scaldătoare nu vede cine l-a trimis, cine i-a dăruit vederea, întrucât Iisus se făcuse nevăzut. Abia când fusese alungat din templu i se arată Iisus acestuia, dezvăluindu-și identitatea. Deci, misiunea se face concret, aplicat, dar discret, cu smerenie, pentru a nu leza demnitatea persoanei și pentru a nu obliga. Dumnezeu nu obligă, ci doar Se dăruiește, necondiționat, fapturilor Sale. După modelul Lui suntem datori să ne ghidăm și noi în lucrarea noastră misionară.

În capitolul 25 se vorbește despre Înfricoșătoarea judecată, iar la versetul 5 se spune: *El însă le va răspunde zicând: adevărat zic vouă, întrucât nu ați făcut unuia dintre aceștia prea mici nici Mie nu Mi-ați făcut.* Mântuitorul se identifică aici în mod precis cu cei de la marginile sau periferia societății, cu cei care sunt în boală, suferință, prin închisori sau care sunt în diferite situații tragice în lumea aceasta, cu imigranții, cu toți ceilalți. Și de fapt, prin aceasta ne atenționează că trebuie să deschidem ochii, să avem ochii deschiși spre toate aceste categorii de persoane pe care societatea le ignoră adesea. Și astăzi se construiesc, la fel ca în anii de după Revoluție, biserici și mănăstiri peste tot în țară. Însă donatorii și binefăcătorii sunt și mai mulțumiți dacă aud că Biserica organizează pe lângă o parohie sau mănăstire un așezământ de ocrotire pentru bătrâni sau copii, pentru persoane cu dizabilități, ș.a.m.d. Această menire a Bisericii este căutată și apreciată în vremurile actuale. Motiv pentru care slujitorii Bisericii trebuie să se orienteze și mai mult pentru a găsi oportunități și resurse în vederea sporirii asistenței sociale acordate persoanelor care nu mai au alt sprijin de la cineva de pe lumea aceasta.

Ajungem și la capitolul 28, unde se relatează despre arătările Mântuitorului după înviere și unde se vorbește despre femeile mironosițe, care s-au întâlnit mai întâi cu îngerul care stătea apropiat de piatra mormântului. La versetele 9 și 10 se spune că pe când mergeau ele să vestească ucenicilor, *iată Iisus Însuși le-a întâmpinat zicând: Bucurați -vă! Iar ele apropiindu-se au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat. Atunci Iisus le-a zis: Nu vă temeți!*

Duceți-vă și vestiți fraților mei și lui Petru ca să meargă în Galileea și acolo Mă vor vedea.

Aceste două îndemnuri să le păstrăm în inimă și noi: *Bucurați-vă! și Nu vă temeți!* Cei care slujesc lui Dumnezeu și se implică în lucrarea misionară a Bisericii trebuie să fie oameni cu inimă bună, voioasă, binevoitoare, mărturisitoare fără șovăire a învierii lui Iisus din morți, temeiul și sensul credinței noastre.

Și sigur, versetele ultime pe care le-am menționat la început și la care voiam să ajungem sunt de la Matei 28, 19-20: *Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă și iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul zi acului.*

Aceste două versete sunt de fapt un imperativ misionar, adică sunt trimiteri concrete pe care Iisus le adresează ucenicilor Săi la început și apoi și nouă tuturor celor care suntem membri ai Bisericii lui Hristos, pe orice treaptă a slujirii ne-am afla, pentru care suntem datori, tot ca un imperativ, să ne aducem contribuția la misiunea pe care Biserica o desfășoară în societatea de azi și de mâine.

A face misiune *la modul* lui Hristos înseamnă să actualizăm și să ne însușim tot ceea ce Iisus a făcut și a învățat, să continuăm lucrarea Sa de anticipare a Împărăției cerurilor, despre care nu odată s-a spus că *a venit și nu încă.*

PELERINI PRIN TEOLOGIE ȘI PREGĂTIREA PENTRU SLUJIREA LUI DUMNEZEU

Preot lect. univ. dr. DANIEL ENEA

Rezumat

Studiul propune înțelegerea formării teologice drept pelerinaj eclesial, intelectual și ascetic, orientat spre slujirea lui Dumnezeu și a aproapelui. Pornind de la tipologia biblică a drumului - chemarea lui Avraam, Exodul, urcarea la Ierusalim și urmarea lui Hristos - analiza arată că pregătirea teologică nu poate fi redusă la acumularea de informații. În tradiția patristică, teologia se întemeiază pe unitatea dintre rugăciune, curățirea vieții, discernământ și mărturisirea adevărului. Dimensiunile academică, liturgică, morală, comunitară și pastorală ale formării sunt, prin urmare, complementare. Ultima parte examinează provocările secularizării, culturii digitale, fragilizării comunitare și crizei de credibilitate, argumentând că fidelitatea creatoare față de Tradiție reclamă atât rigoare intelectuală, cât și prezență pastorală personală. Formarea continuă apare astfel nu ca anexă profesională, ci ca structură permanentă a vocației eclesiale.

Cuvinte-cheie: *formare teologică; pelerinaj; vocație; slujire; spiritualitate ortodoxă; educație teologică; responsabilitate pastorală.*

Abstract

This study interprets theological formation as an ecclesial, intellectual, and ascetic pilgrimage directed toward the service of God and one's neighbour. Beginning with the biblical typology of journey, it argues that theological education cannot be reduced to the accumulation of information. In the patristic tradition, theology rests upon the unity of prayer, purification of life, discernment, and confession of truth. Academic, liturgical, moral, communal, and pastoral formation are therefore complementary. The final section addresses secularization, digital culture, communal fragmentation, and crises of credibility, showing that creative fidelity to Tradition requires both intellectual rigour and personal pastoral presence. Continuing formation thus belongs to the enduring structure of ecclesial vocation.

Keywords: *theological formation; pilgrimage; vocation; ministry; Orthodox spirituality; theological education; pastoral responsibility.*

Introducere: de la metafora drumului la paradigma formării

Imaginea pelerinajului aparține gramaticii fundamentale a revelației biblice. Credința începe adesea printr-o chemare care scoate persoana din autosuficiență, o așază pe drum și îi cere să primească viitorul ca promisiune. Avraam pleacă fără să stăpânească de la început harta împlinirii; Israel traversează pustia învățând dependența de Dumnezeu; ucenicii Îl urmează pe Hristos înainte de a înțelege deplin taina Persoanei Sale. De aceea, pelerinajul nu desemnează numai deplasarea către un loc sfânt, ci și forma existențială a credinței: ieșire, ascultare, convertire și înaintare spre comuniune.

Aplicată educației teologice, această paradigmă corectează două direcții opuse. Prima identifică formarea cu însușirea unui repertoriu de noțiuni, iar a doua o confundă cu spontaneitatea religioasă lipsită de exigență intelectuală. Tradiția Bisericii nu separă adevărul mărturisit de viața transfigurată. Teologia are rigoarea unei cercetări disciplinate, dar obiectul ei nu este exterior comunității care crede, se roagă și celebrează. Ea se naște în Biserică, slujește Bisericii și își verifică roadele în capacitatea de a conduce persoana către comuniunea cu Dumnezeu și cu aproapele.¹

Teza studiului este că pregătirea pentru slujirea lui Dumnezeu trebuie înțeleasă ca un pelerinaj integral: biblic și eclesial în temei, ascetic și intelectual în metodă, liturgic și comunitar în mediul său, pastoral și misionar în finalitate. O asemenea perspectivă nu diminuează standardele universitare, ci le așază într-o antropologie teologică adecvată, în care cunoașterea adevărului implică libertatea, responsabilitatea și transformarea subiectului cunoscător.

1. Fundamentul biblic al pelerinajului spiritual

1.1. Chemare, exod și pedagogia pustiei

Chemarea lui Avraam - „Ieși din pământul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău” (Fac. 12, 1) - inaugurează o pedagogie a desprinderii. Plecarea nu este aventură autonomă, ci răspuns la cuvântul lui Dumnezeu. Epistola către Evrei interpretează această ascultare ca orientare către „cetatea cu temelii puternice, al cărei meșter și lucrător este Dumnezeu” (Evrei 11, 10). Credința unește astfel disponibilitatea de a părăsi siguranțele cu speranța unui dar care nu poate fi produs prin forțe proprii.

¹ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, ed. a 3-a (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003), 8–10.

Exodul extinde experiența individuală la nivelul unui popor. Pustia este spațiul încercării, dar și al proximității divine: mana, apa din stâncă și stâlpul de foc descoperă o libertate care trebuie educată. Ieșirea din robie nu coincide imediat cu dobândirea maturității; între eliberare și intrarea în pământul făgăduinței se află timpul formării. Această structură este relevantă pentru educația teologică: vocația primită cere răbdarea unui parcurs, acceptarea corectării și deprinderea discernământului.

Psalmi pelerinajului (Ps. 119–133, după numerotarea ebraică) exprimă urcușul nu doar geografic, ci și lăuntric, al comunității care se adună înaintea lui Dumnezeu. Dorul formulat de psalmist - „Însetat-a sufletul meu de Dumnezeul cel viu” (Ps. 41, 2) - arată că mișcarea credinței este susținută de o memorie și de o dorință cultivate liturgic. Pelerinul biblic nu este un individ izolat, ci membrul unui popor care primește, cântă și transmite făgăduința.

1.2. Hristos-Calea și existența eclesială orientată eshatologic

În Noul Testament, drumul primește un centru personal: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6). Creștinismul nu propune o tehnică de autodepășire, ci urmarea lui Hristos, participarea la moartea și Învierea Lui. Chemarea ucenicilor, călătoria spre Ierusalim și întâlnirea de pe drumul Emausului arată că formarea se realizează prin proximitatea față de Învățător, ascultarea Scripturilor și recunoașterea Lui în frângerea pâinii (Luca 24, 13–35).

Sfântul Apostol Pavel descrie viața credinței ca alergare orientată spre țintă (Filipeni 3, 12–14), iar Epistola către Evrei amintește că „nu avem aici cetate stătătoare” (Evrei 13, 14). Orientarea eshatologică nu produce evadare din istorie, ci libertate față de absolutizarea succesului, a funcției și a prestigiului. Pentru viitorul slujitor, ea este criteriu de purificare a motivației: slujirea nu este proprietate personală, ci economie a unui dar primit pentru zidirea Trupului lui Hristos.

Biserica peregrină anticipează sacramental Împărăția fără a se confunda cu desăvârșirea ei istorică. Euharistia adună poporul, îi revelează identitatea și îl trimite în lume. Alexander Schmemmann a insistat asupra acestei legături dintre cult, Împărăție și misiune: liturgia nu este un sector al vieții religioase, ci actul în care lumea este primită ca dar și oferită lui Dumnezeu. De aceea, formarea teologică autentică trebuie să rămână euharistică în ethos, chiar atunci când se desfășoară potrivit exigențelor cercetării universitare.²

² Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii: Sfintele Taine și Ortodoxia*, trad. Aurel Jivi (București: Basilica, 2012), 15–30.

2. Teologia ca itinerar de cunoaștere și transfigurare

2.1. Unitatea dintre rugăciune și cunoaștere

În tradiția patristică, numele de „teolog” nu desemnează exclusiv specialistul într-un domeniu, ci persoana care vorbește despre Dumnezeu din interiorul unei vieți curățite și luminate. Formula lui Evagrie Ponticul - „Dacă ești teolog, te vei ruga cu adevărat, iar dacă te rogi cu adevărat, ești teolog” - nu anulează studiul, ci îi indică orizontul spiritual. Rugăciunea nu înlocuiește exegeza, istoria sau argumentarea; ea împiedică însă transformarea lor într-o stăpânire rece asupra tainei.³

Vladimir Lossky a formulat programatic inseparabilitatea teologiei și misticii în tradiția răsăriteană. Această unitate trebuie înțeleasă cu precizie: experiența eclezială nu validează opinii arbitrare, iar discursul dogmatic nu este o schemă abstractă. Dogma păzește adevărul întâlnirii cu Dumnezeu, în timp ce viața duhovnicească face perceptibil caracterul soteriologic al dogmei.⁴ În același sens, Dumitru Stăniloae înțelege cunoașterea lui Dumnezeu ca relație personală, comuniune și înaintare nesfârșită în iubire.⁵

Consecința pedagogică este decisivă: studentul la teologie nu este doar receptor de informație, ci persoană chemată să-și formeze intelectul, afectivitatea, voința și capacitatea de comuniune. Profesorul nu poate pretinde control asupra conștiinței celui format, dar nici nu poate trata neutralitatea axiologică drept ideal ultim. El mărturisește prin rigoare, onestitate bibliografică, respect față de text și disponibilitate pentru dialog faptul că adevărul cere o anumită calitate morală a cercetării.

2.2. Asceza intelectuală și discernământul

Studiul riguros este el însuși o formă de asceză: cere atenție prelungită, răbdare, verificarea surselor, acceptarea limitelor și disponibilitatea de a corecta o ipoteză. Într-un mediu dominat de viteză și de acumularea fragmentară a informației, lectura lentă a Scripturii și a Părinților devine exercițiu de libertate. Sfântul Vasile cel Mare arată, în discursul către tineri, că receptarea culturii presupune selecție și discernământ, asemenea albinei care culege ceea ce este folositor. Principiul rămâne actual: deschiderea culturală nu este capitulare, iar fidelitatea nu trebuie confundată cu izolarea.⁶ Marele

³ Evagrie Ponticul, „*Cuvânt despre rugăciune*”, 61, în Filocalia, vol. 1, trad. Dumitru Stăniloae (Sibiu: Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1947), 111.

⁴ Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad., studiu introductiv și note de Vasile Răducă (București: Anastasia, 1993), 7–10.

⁵ Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, 1:115–124.

⁶ Sfântul Vasile cel Mare, „*Către tineri, despre cum pot întrebuința cu folos literatura scriitorilor elini*”, în *Scrieri*, partea întâi, trad. Dumitru Fecioru, PSB 17 (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986), 568–570.

părinte capadocian ne oferă un model de educație bazat pe înțelepciune, echilibru și discernământ. El nu respinge cultura profană, ci o valorifică în măsura în care servește scopului suprem al vieții creștine: mântuirea. Într-o epocă în care pluralismul cultural poate deruta sau relativiza valorile, exemplul său rămâne actual. El ne învață că adevărata educație este aceea care formează oameni înțelepți, morali și credincioși, capabili să distingă între poleială și aurul adevărat al cunoașterii.⁷

Georges Florovsky a numit necesară o „sinteză neopatristică”: nu repetarea arheologică a formulelor, ci dobândirea minții Părinților pentru a răspunde întrebărilor prezentului. Această fidelitate creatoare presupune competență filologică și istorică, conștiință dogmatică și luciditate culturală. Formarea teologică trebuie, așadar, să reziste atât actualizării fără criteriu, cât și tradiționalismului care substituie experienței vii simpla reproducere a unui vocabular venerabil.⁸

3. Vocația și responsabilitatea slujirii

3.1. Discernerea chemării

Slujirea eclezială este răspuns la inițiativa lui Dumnezeu și dar recunoscut în Biserică. Discernerea vocației nu se reduce nici la intensitatea unei impresii subiective, nici la îndeplinirea formală a unor condiții instituționale. Ea implică rugăciune, cercetarea motivațiilor, dialog duhovnicesc, confirmare comunitară, evaluarea darurilor și acceptarea realistă a responsabilităților. Epistolele pastorale leagă slujirea de maturitate morală, bună mărturie și capacitatea de a purta grijă de comunitate (1 Tim. 3, 1–13; Tit 1, 5–9).

Sfântul Grigorie de Nazianz descrie în Cuvântul al II-lea dificultatea conducerii sufletelor și refuză ușurința cu care cineva s-ar putea socoti pregătit pentru aceasta. Retragerea sa inițială nu este dispreț față de slujire, ci conștiință a disproporției dintre sfințenia misiunii și fragilitatea persoanei. Principiul pedagogic care rezultă este acela al prudenței: instituția trebuie să cultive vocația, dar și să o verifice; candidatul trebuie încurajat, dar și ajutat să distingă chemarea de dorința de prestigiu, siguranță sau influență.⁹

⁷ Pr. Lect. Univ. Dr. Daniel Enea, „Sfinți Părinți și Scriitori Bisericești din veacurile III–IV, care au valorificat gândirea antică în educație,” în *Sfinții Trei Ierarhi, modele clasice pentru tineri*, coord. Daniel Enea (Timișoara: Editura UVT, 2026), 84.

⁸ Georges Florovsky, *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View* (Belmont, MA: Nordland Publishing, 1972), 105–120.

⁹ Sfântul Grigorie de Nazianz, „Cuvântul al II-lea (Despre fugă)”, în *Despre preoție*, trad. Dumitru Fecioru (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987), 127–181.

3.2. Formarea morală și integritatea

Sfântul Ioan Gură de Aur insistă asupra răspunderii păstorului pentru suflete și asupra purității sau curăției trupesti și sufletești cerute celui care se apropie de slujirea sfântă. Limbajul său sever nu urmărește paralizarea candidatului, ci trezirea conștiinței. Autoritatea pastorală nu este autosuficientă: ea devine credibilă prin coerența dintre cuvânt, viață și felul în care este exercitată puterea.¹⁰

Formarea morală include adevărul în relații, responsabilitatea financiară, maturitatea afectivă, respectarea limitelor, capacitatea de colaborare și disponibilitatea de a primi corectare. În condițiile actuale, sunt indispensabile și cunoașterea regulilor de protecție a persoanelor vulnerabile, etica folosirii informației și asumarea răspunderii publice. Acestea nu sunt adaosuri administrative la spiritualitate, ci forme concrete ale iubirii de aproapele.

Henri Nouwen a descris slujitorul creștin nu ca pe un manager al sacralului, ci ca pe omul chemat să renunțe la tentațiile relevanței, popularității și puterii, pentru a conduce prin rugăciune, mărturisire și slujire. Vulnerabilitatea nu înseamnă lipsa competenței sau abolirea limitelor profesionale; ea numește refuzul măștii autosuficienței și disponibilitatea de a-l întâlni pe celălalt în adevăr.¹¹

4. Dimensiunile integrale ale formării teologice

4.1. Formarea academică

Curriculumul teologic trebuie să ofere o cunoaștere articulată a Sfintei Scripturi, dogmaticii, patristicii, istoriei bisericești, teologiei morale, liturgicii și disciplinelor pastorale. Fragmentarea specializărilor poate fi depășită prin întrebări integratoare: cum se raportează exegeza la dogmă, cultul la morală, istoria la misiune, antropologia la îngrijirea pastorală? Un absolvent bine format nu este cel care reproduce multe răspunsuri, ci acela care poate identifica problema reală, poate folosi responsabil izvoarele și poate argumenta fără a deforma poziția interlocutorului.

Rigoarea academică include citarea exactă, distincția dintre izvoare și interpretări, cunoașterea contextului unei afirmații și onestitatea privind gradul de certitudine. În teologie, neglijența bibliografică are și o dimensiune morală,

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, VI, 4, trad. Dumitru Fecioru (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987), 133–136.

¹¹ Henri J. M. Nouwen, *In the Name of Jesus: Reflections on Christian Leadership* (New York: Crossroad, 1989), 15–72.

deoarece pune sub autoritatea Tradiției idei pe care sursele nu le susțin. De aceea, deprinderea limbilor clasice, familiarizarea cu edițiile critice și evaluarea literaturii secundare sunt componente ale responsabilității eclesiale, nu simple ornamente erudite.

4.2. Formarea liturgică și ascetică

Viața liturgică oferă mediul în care conținutul teologiei este primit doxologic și comunitar. Participarea la cult nu trebuie instrumentalizată ca exercițiu didactic, dar nici separată de studiu. Scriptura este proclamată în adunare, dogma devine cântare și rugăciune, iar timpul este reordonat de memoria lucrării mântuitoare a lui Dumnezeu. Schmemmann arată că vocația liturgică a omului constă în a primi lumea ca dar și a o aduce în mulțumire.¹²

Asceza - postul, rugăciunea, trezvia, pocăința și milostenia - eliberează dorința de închiderea egoistă și o orientează spre Dumnezeu. Criteriul ei nu este performanța individuală, ci rodirea iubirii. Descrierea „inimii milostive” la Sfântul Isaac Sirul, sensibilă față de întreaga creație, arată că apropierea de Dumnezeu lărgeste compasiunea, nu o restrânge. Pentru cel chemat la slujire, această convertire a inimii este premisa unei ascultări pastorale care nu judecă pripit și nu transformă suferința celui alt într-un caz abstract.¹³

4.3. Formarea comunitară și pastorală

Nimeni nu se formează singur pentru o slujire care este, prin natura ei, relațională. Seminarul, facultatea, parohia și comunitatea monastică pot deveni spații ale învățării comuniunii: colaborarea, corectarea frățească, asumarea conflictului, respectul față de diversitatea darurilor și exercitarea responsabilă a autorității. Ioannis Zizioulas a subliniat caracterul eclesial și relațional al persoanei, a cărei identitate se împlinește în comuniune. Chiar dacă anumite formulări ale acestei antropologii au generat dezbateri, intuiția sa fundamentală rămâne pedagogic fertilă: slujirea nu poate fi gândită individualist.¹⁴

Pregătirea pastorală cere, pe lângă cunoașterea canonică și liturgică, deprinderi de ascultare, comunicare, cateheză, predicare și cooperare cu specialiștii. Preotul nu este psiholog sau medic prin hirotonie; tocmai responsabilitatea pastorală îl obligă să-și recunoască limitele, să sesizeze situațiile de risc și să îndrume persoana către ajutor competent atunci când este necesar. Discernământul înseamnă aici atât prezență duhovnicească, cât și refuzul improvizației periculoase.

¹² Schmemmann, *Pentru viața lumii...*, 31–46.

¹³ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoințe*, *Cuvântul* 81, trad. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, vol. 10 (București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981), 393–394.

¹⁴ Ioannis D. Zizioulas, *Ființa eclesială*, trad. Aurel Nae (București: Bizantină, 2007), 27–49.

5. Educația teologică în contextul contemporan

5.1. Secularizare, pluralism și criza sensului

Secularizarea contemporană nu poate fi descrisă adecvat doar ca dispariție liniară a religiei. Charles Taylor o interpretează ca schimbare a „condițiilor credinței”: credința devine una dintre mai multe opțiuni posibile, iar evidențele sociale care o susțineau sunt slăbite. Pentru educația teologică, această situație cere dublă competență: aprofundarea propriei tradiții și capacitatea de a înțelege imaginarul moral al interlocutorului.¹⁵

Răspunsul nu poate fi nici diluarea mesajului evanghelic, nici retragerea defensivă. Teologia publică și pastorația trebuie să articuleze rațiunile speranței creștine într-un limbaj inteligibil, fără a pretinde că misterul poate fi epuizat conceptual. Pluralismul îi cere teologului să distingă dialogul de relativism: respectul autentic nu presupune suspendarea convingerilor, ci prezentarea lor fără constrângere, caricaturizare sau ostilitate.

Educația integrală urmărește reunirea competenței cu maturitatea persoanei. O antropologie creștină nu acceptă reducerea studentului la performanță măsurabilă și nici a slujitorului la eficiență instituțională. Ea consideră libertatea, conștiința, trupul, afectivitatea, relațiile și deschiderea către transcendență ca dimensiuni ale aceleiași persoane. Evaluarea academică rămâne necesară, dar trebuie însoțită de mentorat, practică supravegheată și spații reale de reflecție asupra vocației.

5.2. Cultura digitală și disciplina atenției

Mediul digital a democratizat accesul la texte, cursuri și comunități de învățare, oferind oportunități misionare incontestabile. În același timp, logica platformelor favorizează viteza, reacția, polarizarea și transformarea vizibilității în criteriu al valorii. Teologia comunicată online poate deveni fragment citabil, produs identitar sau spectacol al certitudinii. Problema nu este tehnologia ca atare, ci forma de atenție și de relaționare pe care utilizarea ei o cultivă.

Formarea trebuie să includă alfabetizare digitală, verificarea informației, etica autoratului și discernământ privind folosirea instrumentelor algoritmice. Documentele Bisericii despre comunicarea socială au subliniat de timpuriu că mijloacele de comunicare trebuie evaluate prin raportare la demnitatea persoanei și la binele comun. În prezent, aceasta implică protejarea

¹⁵ Charles Taylor, *A Secular Age* (Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 2007), 1–22.

datelor, marcarea conținutului asistat tehnologic, refuzul manipulării emoționale și păstrarea întâlnirii personale ca normă a pastorației.¹⁶

Nicio platformă nu poate substitui integral prezența liturgică, relația duhovnicească și comunitatea locală. Transmisiunea unei slujbe poate sprijini persoana bolnavă sau aflată la distanță, dar nu transformă Euharistia într-un conținut consumabil. La fel, accesul la biblioteci digitale nu elimină necesitatea profesorului și a seminarului, unde întrebarea poate fi nuanțată, eroarea corectată, iar argumentul testat în dialog.

6. Responsabilitatea pastorală în fața provocărilor actuale

Hristos, „Păstorul cel bun” (Ioan. 10, 11), oferă norma slujirii: cunoașterea personală a păstoriților, disponibilitatea jertfelnică și conducerea spre viață. Păstorul creștin nu este simplu administrator al unei instituții și nici furnizor de servicii religioase. El este martor, liturghisitor, învățător și însoțitor; fiecare dintre aceste roluri trebuie exercitat în comuniune cu episcopul, cu ceilalți slujitori și cu întregul popor al lui Dumnezeu.

Fragmentarea familială, singurătatea urbană, migrația, sărăcia, dependențele și suferința psihică solicită o pastorație capabilă să combine apropierea cu luciditatea. Comunitatea parohială poate deveni spațiu al apartenenței și solidarității, dar numai dacă ascultarea precedă soluția standard. Îngrijirea pastorală obișnuită - vizita, cateheza, convorbirea, sprijinul discret și continuitatea relației - previne reducerea pastorației la intervenția spectaculoasă în criză.

Responsabilitatea socială decurge din însăși mărturisirea credinței în Întrupare. Grija față de cel sărac, bolnav, străin sau marginalizat nu este sector facultativ, ci criteriu evanghelic (Matei 25, 31–46). Învățătura socială ortodoxă contemporană reafirmă legătura dintre demnitatea persoanei, binele comun, libertate și solidaritate. Formarea viitorilor slujitori trebuie să ofere instrumente pentru inițiative comunitare, cooperare instituțională și evaluarea etică a problemelor sociale, fără a transforma Biserica într-un actor partizan.¹⁷

Crizele de credibilitate impun o cultură a responsabilității. Transparența adecvată, procedurile de sesizare, protejarea victimei și cooperarea cu autoritățile competente nu se opun iertării creștine. Iertarea nu anulează adevărul, consecințele sau obligația de a preveni repetarea răului.

¹⁶ Pontifical Council for Social Communications, *Ethics in Internet* (Vatican City, 2002), nos. 1–6, https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_ethics-internet_en.html.

¹⁷ Ecumenical Patriarchate, *For the Life of the World: Toward a Social Ethos of the Orthodox Church* (2020), §§ 3–8, 33–41, <https://www.goarch.org/social-ethos>.

Autoritatea pastorală este slujire tocmai atunci când acceptă limite verificabile și pune siguranța persoanei înaintea reputației instituționale.

7. Formarea continuă ca structură a vocației

Absolvirea și hirotonia nu încheie formarea, ci inaugurează o etapă în care cunoașterea este verificată de întâlnirea cu persoane și situații ireductibile la manual. Predicarea săptămânală cere întoarcere constantă la Scriptură; schimbările sociale reclamă actualizare; propriile limite fac necesare îndrumarea duhovnicească, lectura, conferințele și supervizarea pastorală. Formarea continuă nu indică insuficiența sacramentului Hirotoniei, ci responsabilitatea cu care darul primit este cultivat.

Un model matur include cel puțin patru practici: program constant de lectură și cercetare; ritm liturgic și regulă personală de rugăciune; dialog colegial și mentorat; evaluare periodică a slujirii și a sănătății relaționale. Aceste practici împiedică izolarea și autosuficiența. Ele ajută slujitorul să distingă între fidelitate și rigiditate, între zel și epuizare, între autoritate și control.

Conceptul de pelerinaj păstrează aici o tensiune fecundă: slujitorul are o identitate și o destinație, dar nu se socotește ajuns. El primește Tradiția nu ca patrimoniu inert, ci ca viață transmisă, în care fiecare generație este chemată să intre. Continuitatea nu exclude învățarea, iar stabilitatea dogmatică nu dispensează de convertirea zilnică.

Concluzii

Înțelegerea pregătirii teologice ca pelerinaj continuu reunește dimensiuni pe care modernitatea educațională tinde să le fragmenteze. Drumul biblic al credinței, unitatea patristică dintre rugăciune și teologie, exigența academică, viața liturgică, maturitatea morală și competența pastorală apar ca aspecte ale unei singure vocații. Niciuna nu poate fi absolutizată fără deformarea întregului: studiul fără convertire devine steril, evlavia fără discernământ devine vulnerabilă la abuz, iar activismul fără rădăcină liturgică își pierde criteriul.

Pentru instituțiile teologice, această paradigmă implică un curriculum integrator, comunități formative credibile, mentorat și practică pastorală supravegheată. Pentru student, ea înseamnă acceptarea răbdării drumului și unirea libertății intelectuale cu responsabilitatea eclesială. Pentru slujitor, ea cere formare permanentă, transparență morală și capacitatea de a rămâne aproape de omul concret.

Teologia este pelerinaj deoarece înaintază spre Cel care Se dăruiește fără a putea fi epuizat. Ea este pregătire pentru slujire deoarece adevărul primit devine iubire lucrătoare. În această convergență dintre contemplare și diaconie se verifică autenticitatea formării: teologul nu vorbește despre o destinație pe care ar poseda-o, ci mărturisește, în comunitatea Bisericii, Calea pe care el însuși este chemat să înainteze.

Bibliografie

- Biblia sau Sfânta Scriptură. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2019.
- Ecumenical Patriarchate. *For the Life of the World: Toward a Social Ethos of the Orthodox Church*. 2020. <https://www.goarch.org/social-ethos>.
- Enea, Pr. Lect. Univ. Dr. Daniel, „Sfinți Părinți și Scriitori Bisericești din veacurile III – IV, care au valorificat gândirea antică în educație”, în *Sfinții Trei Ierarhi, modele clasice pentru tineri*, coord. Lect. Univ. Dr. Daniel Enea, Ed. UVT, Timișoara, 2026.
- Evagrie Ponticul. „*Cuvânt despre rugăciune*.” În Filocalia, vol. 1, traducere de Dumitru Stăniloae, 75–117. Sibiu: Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1947.
- Florovsky, Georges. *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*. Belmont, MA: Nordland Publishing, 1972.
- Lossky, Vladimir. *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*. Traducere, studiu introductiv și note de Vasile Răducă. București: Anastasia, 1993.
- Nouwen, Henri J. M. *In the Name of Jesus: Reflections on Christian Leadership*. New York: Crossroad, 1989.
- Pontifical Council for Social Communications. *Ethics in Internet*. Vatican City, 2002. https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_ethics-internet_en.html.
- Schmemmann, Alexander. *Pentru viața lumii: Sfintele Taine și Ortodoxia*. Traducere de Aurel Jivi. București: Basilica, 2012.
- Sfântul Grigorie de Nazianz. „*Cuvântul al II-lea (Despre fugă)*.”, *Despre preoție*, traducere de Dumitru Fecioru, 127–181. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.
- Sfântul Ioan Gură de Aur. *Despre preoție*. Traducere de Dumitru Fecioru. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.
- Sfântul Isaac Sirul. *Cuvinte despre sfintele nevoințe*. Traducere de Dumitru Stăniloae. Filocalia, vol. 10. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981.

- Sfântul Vasile cel Mare. „*Către tineri, despre cum pot întrebuința cu folos literatura scriitorilor elini.*” În *Scrieri*, partea întâi, traducere de Dumitru Fecioru, 566–582. PSB 17. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
- Stăniloae, Dumitru. *Teologia Dogmatică Ortodoxă*. Vol. 1. Ediția a 3-a. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003.
- Taylor, Charles. *A Secular Age*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 2007.
- Zizioulas, Ioannis D. *Ființa eclesială*. Traducere de Aurel Nae. București: Bizantină, 2007.

CINE ESTE DUMNEZEU?

O cateheză despre Sfânta Treime, iubirea divină și chemarea omului

MIHAI-LUCIAN COȘNETE

Master anul II

Oare știm cine este Dumnezeu? Poate părea ciudată această întrebare, dar nu este. Pentru început voi începe cu numele lui Dumnezeu în limba ebraică, din Vechiul Testament, adică de YAHWEH (YHWH), și dacă despărțim în două silabe avem Yah și Weh - pentru început să zicem YAH, iar la finalul prelegerii vă explic ce înseamnă YAHWEH. Astăzi vă voi vorbi despre Dumnezeu ,Cel ce este, Cel ce a creat viața, Cel ce iubește cu iubire veșnică și Cel ce ne cheamă neîncetat la El. Să ne deschidem inimile noastre cu smerenie și cu bucurie, căci cuvântul lui Dumnezeu este viu și lucrător.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că a-L cunoaște pe Dumnezeu nu este doar o problemă de minte, ci mai ales de inimă: „*Nu cel care știe multe despre Dumnezeu Îl cunoaște cu adevărat, ci cel care se smerește înaintea Lui.*” Să pornim, deci, cu această smerenie.

I. Cine este Dumnezeu?

1.1. Dumnezeu - Ființa cea mai presus de toate

Dumnezeu este Ființa absolută, supremă și desăvârșită, fără de început și fără de sfârșit, Creatorul și Susținătorul a toate cele ce există. El nu este o forță impersonală, o energie cosmică difuză sau o idee filosofică abstractă. Dumnezeu este o Persoană vie, mai exact, o Comuniune de trei Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt - Sfânta Treime.

Această Ființă nu a apărut din altceva și nu depinde de nimic altceva. Ea există prin Sine însăși, în filozofia creștină, aceasta se numește aseitate: Dumnezeu este izvorul propriei Sale existențe. Tot ce există în afara lui Dumnezeu există numai prin El și datorită Lui.

„Eu sunt Cel ce sunt.” (Ieșirea 3, 14)

Când Moise Îl întreabă pe Dumnezeu cum Îl cheamă, răspunsul este uimitor: „*Eu sunt Cel ce sunt.*” Aceasta nu este o ocolire, ci cea mai profundă revelație: Dumnezeu este Existența în Sine, ființa pură și necondiționată. Toate celelalte ființe primesc existența; El este Existența.

1.2. Sfânta Treime - taina centrală a credinței creștine

Revelația cea mai adâncă a credinței creștine este că Dumnezeu nu este un singuratic, ci o comuniune de iubire: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Trei Persoane distincte, o singură Ființă dumnezeiască. Aceasta nu este o contradicție logică, ci o realitate care depășește categoriile minții omenești.

Sfântul Grigorie de Nazianz scria: *„Când mă gândesc la Unul, mă cuprinde strălucirea Treimii; când mă gândesc la Treime, mă cuprinde din nou Unul.”* Această taină nu se rezolvă prin rațiune, ci se trăiește prin rugăciune și prin viața sacramentală.

- **Tatăl** - izvorul și principiul Dumnezeirii, Cel fără de început, Creatorul
- **Fiul** - născut din veci din Tatăl, nu creat; Cuvântul lui Dumnezeu întrupat în Iisus Hristos
- **Duhul Sfânt** - purcede din Tatăl, Cel ce sfințește și dăruiește viața
† „Treime Sfântă, slavă Ție!” - rugăciunea dimineții din rânduiala Ortodoxă †

1.3. Atributele lui Dumnezeu - cine este El în relație cu noi

Cunoaștem pe Dumnezeu nu prin esența Sa, care rămâne dincolo de orice înțelegere, ci prin energiile Sale necreate, adică prin felul în care El Se face simțit în lume și în viața noastră. Sfinții Părinți, în special Sfântul Grigorie Palama, au învățat că, deși esența lui Dumnezeu este inaccesibilă, energiile Sale sunt reale și ne ating cu adevărat.

- **Atotputernic (Pantocrator)** - *„La Dumnezeu toate sunt cu putință”* (Matei 19, 26). Nu există nimic ce El nu ar putea face, nicio situație fără ieșire pentru El.
- **Atotștiutor** - El cunoaște toate, inclusiv gândurile și intențiile inimilor noastre. *„Doamne, Tu m-ai cercat și m-ai cunoscut... și toate căile mele le-ai văzut dinainte.”* (Psalmul 138)
- **Atotprezent** - Se află pretutindeni, în același timp, în totalitatea Sa. Nu există loc unde Dumnezeu nu este prezent. Aceasta ar trebui să ne umple de nădejde, nu de teamă.
- **Veșnic** - nu are trecut sau viitor în sensul omenesc; El trăiește într-un „acum” etern, în care toate momentele coexistă.
- **Imuabil** - nu Se schimbă; iubirea Sa, dreptatea Sa, fidelitatea Sa rămân aceleași în veac.
- **Sfânt** - absolut pur, absolut drept, fără umbră de rău. Sfințenia Sa este copleșitoare pentru omul păcătos.
- **Iubitor (Filantropia)** - iubirea nu este doar un atribut al lui Dumnezeu, ci esența Sa: *„Dumnezeu este iubire.”* (I Ioan 4, 8)
„Eu sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine, Atotștiutorul.” (Apocalipsa 1, 8)

1.4. Cum Îl cunoaștem pe Dumnezeu?

Există două căi principale de cunoaștere a lui Dumnezeu, pe care teologia ortodoxă le numește *teologie catafatică* (afirmativă) și *teologie apofatică* (negativă). *Teologia catafatică* spune ce este Dumnezeu: bun, sfânt, iubitor, atotputernic. *Teologia apofatică*, mai adâncă, recunoaște că orice cuvânt omenesc este insuficient și spune ce nu este Dumnezeu: nu este limitat, nu este schimbător, nu este condiționat.

Cea mai înaltă cunoaștere a lui Dumnezeu este cea trăită, cunoașterea prin rugăciune, prin Sfintele Taine, prin iubire față de aproapele. Sfântul Ioan Evanghelistul spune simplu și profund: „*Cel ce nu iubește nu a cunoscut pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este iubire.*” (I Ioan 4, 8)

- Cum ÎL simțiți voi pe Dumnezeu în viața voastră de zi cu zi? Există momente în care ați simțit prezența Lui în mod Special?

II. Viața - de la Facere

2.1. Crearea lumii - actul de iubire al lui Dumnezeu

„*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.*” - Aceste cuvinte, cu care începe întreaga Scriptură, sunt dintre cele mai dense din câte au fost scrise vreodată. Ele ne spun că lumea nu este veșnică, nu este un accident, nu este produsul unui destin orb sau al unui haos primordial. Lumea a fost creată de o Persoană, dintr-un act liber de iubire.

Sfântul Maxim Mărturisitorul explică: Dumnezeu a creat lumea nu dintr-o nevoie sau dintr-o lipsă, ci din prisosul iubirii Sale. Existența noastră este, prin urmare, un dar nemeritat, o binecuvântare gratuită. A înțelege aceasta înseamnă a înțelege ceva esențial despre cine suntem și de ce suntem.

„*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.*” (Facerea 1, 1)

2.2. Cele șase zile ale Creației - o simfonie a ordinii divine

Sfânta Scriptură este o mărturie teologică despre Dumnezeul creator și despre valoarea creației Sale. Sfinții Părinți au interpretat-o în mod alegoric și simbolic, fără a o opune cunoașterii științifice.

- **Ziua I - Lumina:** „*Să fie lumină! Și a fost lumină.*” Prima creație este lumina - simbol al cunoașterii, al vieții, al prezenței divine. Sfântul Vasile cel Mare comentează că această lumină primordială este diferită de lumina soarelui, creat abia în ziua a patra.
- **Ziua a II-a - Firmamentul:** separarea apelor de deasupra de cele de dedesubt, crearea cerului vizibil, ordinea în mijlocul haosului.
- **Ziua a III-a - Uscatul și vegetația:** Pământul apare din ape, iar natura vegetală acoperă creația cu verdele vieții. Dumnezeu vede că „*este bine.*”

- **Ziua a IV-a - Soarele, luna și stelele:** luminătorii cerului primesc funcția de a măsura timpurile, de a marca zilele și anotimpurile. Vremea devine posibilă.
- **Ziua a V-a - Animalele apelor și ale cerului:** viața animală umple mările și văzduhul. Dumnezeu le binecuvântează: „*Creșteți și înmulțiți-vă!*”
- **Ziua a VI-a - Animalele terestre și omul:** coroana creației. Singura ființă creată
„după chipul și asemănarea” lui Dumnezeu.

Cuvintele care se repetă în tot textul „și a văzut Dumnezeu că este bine”, este o afirmare fundamentală a bunătății creației. Lumea materială nu este rea, nu este o temniță a sufletului, ci un dar al lui Dumnezeu, care poartă amprenta Sa.

2.3. Omul - coroana creației

Crearea omului este prezentată diferit față de restul creației. Dumnezeu nu spune pur și simplu „Să fie omul.” El Se deliberează, parcă: „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră.” Această formă de plural exprimă pentru teologia creștină tocmai participarea Sfintei Treimi la actul creator al omului.

„Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut.” (Facerea 1, 27)

Chipul lui Dumnezeu (imago Dei) în om înseamnă că suntem ființe raționale, libere, capabile de iubire, de creație, de comuniune cu Dumnezeu. Suntem singurele ființe din creația vizibilă care pot spune „Tu” lui Dumnezeu. Animalele ascultă de instinct; omul poate asculta de dragoste.

Asemănarea lui Dumnezeu, spre deosebire de chip, este dinamică, ea nu ne este dată definitiv, ci trebuie câștigată. Ea crește prin virtute, prin rugăciune, prin Sfintele Taine, prin iubire. Scopul vieții creștine, îndumnezeirea (theosis), nu este altceva decât realizarea deplină a asemănării cu Dumnezeu.

2.4. Căderea și consecințele ei

Adam și Eva, înzestrați cu chipul divin și cu libertate deplină, au ales să asculte de șarpe în loc de Dumnezeu. Aceasta nu este povestea unui fruct oprit, ci drama fundamentală a libertății omenești: omul a ales să fie ca Dumnezeu fără Dumnezeu, prin propria sa putere, nu prin comuniune cu El.

Consecințele au fost profunde: moartea a intrat în lume, natura umană s-a rănit, relația cu Dumnezeu a fost tulburată. Dar Dumnezeu nu L-a abandonat pe om, chiar în grădina Edenului, El a promis un Mântuitor: „Vrăjmășie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei.” (Facerea 3, 15), aceasta este Proto-Evanghelia, prima veste bună a Scripturii.

2.5. Viața - dar sacru și responsabilitate

Din perspectiva credinței creștine, fiecare viață omenească are o valoare infinită și inviolabilă, pentru că fiecare om poartă chipul lui Dumnezeu. Această convingere fundamentează demnitatea umană mai profund decât orice filosofie sau declarație juridică.

Viața nu ne aparține în chip absolut, ea este un dar pe care l-am primit și pe care suntem chemați să-l îngrijim și să-l oferim lui Dumnezeu. Aceasta include grija față de propriul trup și suflet, față de sănătate, față de semenii, dar și deschiderea spre viața veșnică, scopul ultim al existenței noastre.

Ce înseamnă pentru voi faptul că suntem creați după chipul lui Dumnezeu? Cum schimbă aceasta modul în care ne privim pe noi înșine și pe ceilalți?

III. Iubirea - De ce Dumnezeu este Iubitor de Oameni

3.1. Filantropia - iubirea de oameni ca atribut divin

Unul dintre cele mai frumoase și mai specific creștine titluri ale lui Dumnezeu este Filantropia, „*Φιλανθρωπία*”, Iubitorul de oameni. Această expresie apare de zeci de ori în rânduiala liturgică a Bisericii Ortodoxe: „*Doamne, miluiește... iubitorule de oameni.*” Nu este doar o formulă, este o convingere teologică adâncă.

Spre deosebire de zeii mitologici, care erau capricioși, răzbunători și distanți, Dumnezeul creștin este Cel care iubește omul. Nu dintr-o slăbiciune sau dintr-o nevoie, ci din prisosul desăvârșirii Sale. Iubirea lui Dumnezeu nu este o reacție la ceva bun pe care îl găsește în om, ea creează bunătatea acolo unde o revarsă.

„Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el.” (I Ioan 4, 16)

3.2. Iubirea ca esență, nu ca atribut

Sfântul Ioan Evanghelistul nu spune că Dumnezeu are iubire, ci că Dumnezeu este iubire. Aceasta este o diferență fundamentală. Iubirea nu este unul din multele atribute ale lui Dumnezeu, ca un instrument pe care El îl folosește uneori. Iubirea este chiar esența Sa, modul Său de a fi.

Aceasta explică de ce Sfânta Treime este posibilă: iubirea autentică presupune un Iubitor, un Iubit și iubirea ca legătură între ei. Tatăl iubește pe Fiul, Fiul iubește pe Tatăl, iar Duhul Sfânt este însăși iubirea care îi unește. Dumnezeu este, prin natura Sa, comuniune de iubire.

† „Iubirea lui Dumnezeu față de noi nu are început și nu are sfârșit; ea este mai veche decât creația și mai tânără decât fiecare zi.” - Sfântul Siluan Athonitul †

3.3. *Semnele concrete ale iubirii divine*

Iubirea lui Dumnezeu nu este abstractă, ea se manifestă în momente concrete, recunoscutibile în istoria mântuirii și în viața fiecărui creștin.

- **a) Creația - primul act de iubire.** Faptul că existăm este dovada iubirii lui Dumnezeu. El nu a trebuit să creeze nimic, era desăvârșit și fericit în Sine. A ales să creeze, să dăruiască existența unor ființe care să se poată bucura de ea și să poată intra în comuniune cu El. Fiecare răsărit de soare, fiecare respirație sunt, la origine, acte ale acestei iubiri.
- **b) Libertatea - iubire riscantă.** Dumnezeu ne-a creat liberi, deși știa că vom putea folosi libertatea împotriva Lui. De ce? Pentru că iubirea autentică nu poate fi impusă. Un Dumnezeu care ne-ar fi programat să Îl iubim ar fi un tiran, nu un iubitor. Prin urmare, riscul libertății umane este prețul pe care Dumnezeu îl plătește pentru ca iubirea noastră să fie reală.
- **c) Întruparea - cea mai mare coborâre a iubirii.** Când omul a căzut și s-a îndepărtat de Dumnezeu, iubirea divină nu a rămas impasibilă. „Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi.” (Ioan 1, 14) Dumnezeu a ales să intre în condiția umană, să Se facă vulnerabil, să trăiască oboseala, foamea, durerea, pentru a fi solidar cu noi și a ne deschide calea spre viața veșnică.
- **d) Jertfa Crucii - iubirea dusă până la capăt.** „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are: ca sufletul său să și-l pună pentru prietenii săi.” (Ioan 15, 13) Hristos a murit pe Cruce nu pentru că Tatăl Îl cerea ca victimă, ci pentru că iubirea deplină înseamnă dăruire deplină. Crucea nu este o plată, ci o revelație, ea arată cât de departe poate merge iubirea lui Dumnezeu.
- **e) Învierea - iubirea mai tare decât moartea.** Dacă Crucea arată adâncimea iubirii divine, Învierea arată puterea ei. Moartea, consecința păcatului, nu a putut reține pe Fiul lui Dumnezeu. Învierea lui Hristos este promisiunea și arvuna învierii noastre, iubirea lui Dumnezeu nu se termină la mormânt.
- **f) Sfintele Taine - iubirea prezentă în fiecare zi.** Prin Botez, prin Mirungere, prin Euharistie, prin Spovedanie, Dumnezeu nu rămâne un eveniment din trecut. El continuă să Se reverse în viața noastră, prin materia sfințită a Tainelor. Aceasta este Filantropia în acțiune: Dumnezeu care vine în întâmpinarea omului, în fragilitatea și concretețea vieții lui zilnice.

3.4. Iubirea lui Dumnezeu față de păcătoși

Una dintre cele mai revoluționare afirmații ale credinței creștine este că Dumnezeu iubește pe păcătoși, nu în ciuda păcatelor lor, ci chiar pe ei, cu tot cu fragilitatea și cu căderea lor. Pilda fiului risipitor (Luca 15) este poate cea mai frumoasă parabolă a iubirii divine: tatăl care aleargă spre fiul pierdut, care îl îmbrățișează înainte ca acesta să apuce să-și termine discursul de pocăință.

Sfântul Isaac Sirul scria: „Nu-ți fie teamă de Dumnezeu dacă ai păcătuit, ci mergi la El cu îndrăzneală, ca la un tată și nu ca la un judecător.” Aceasta nu înseamnă că păcatul nu contează, ci că iubirea lui Dumnezeu este mai mare decât orice cădere a noastră.

Când ați simți cel mai puternic iubirea lui Dumnezeu în viața voastră? Există o situație dificilă în care ați simți că nu erați singuri?

IV. Dragostea Lui față de Noi - Răspunsul nostru

4.1. Dragostea divină și chemarea la reciprocitate

Dragostea lui Dumnezeu față de noi nu urmărește să ne facă pasivi sau dependenți. Ea este o chemare la reciprocitate la o relație în care și noi răspundem cu iubire. „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău și din toată puterea ta.” (Marcu 12, 30) Aceasta este prima poruncă, nu pentru că Dumnezeu are nevoie de iubirea noastră, ci pentru că noi avem nevoie să iubim pentru a fi deplin omenești.

„Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.” (Ioan 3, 16)

4.2. Rugăciunea - respirația sufletului

Rugăciunea nu este, în primul rând, o cerere adresată lui Dumnezeu. Este o relație, o conversație, o prezență. Sfântul Teofan Zăvorâtul spunea: „Rugăciunea este coborârea minții în inimă și starea înaintea lui Dumnezeu cu dragoste.” Când ne rugăm, nu informăm pe Dumnezeu despre nevoile noastre, El le știe dinainte. Dar prin rugăciune ne deschidem Lui, Îi permitem să lucreze în noi.

Există mai multe forme de rugăciune în tradiția ortodoxă: rugăciunea liturgică (participarea la slujbele Bisericii), rugăciunea personală (Psalmii, rugăciunile de dimineață și seară), Rugăciunea lui Iisus „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, rugăciunea de laudă, de mulțumire, de pocăință, de cerere.

Rugăciunea trebuie să fie regulată, nu ocazională. Un atlet care se antrenează doar când simte chef nu va câștiga nicio cursă. La fel, viața duhovnicească cere o disciplină a rugăciunii, chiar și atunci, mai ales atunci, când nu simțim inspirație sau emoție.

4.3. Sfânta Liturghie - inima vieții creștine

Sfânta Liturghie este Cina cea de Taină actualizată, Jertfa lui Hristos oferită neîncetat, prezența reală a Celui Înviat în mijlocul comunității sale. „*Oriunde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor.*” (Matei 18, 20)

Sfântul Iustin Martirul descria Liturghia primilor creștini cu o simplitate cutremurătoare: se adunau, citeau din Scriptură, rosteau rugăciuni, aduceau pâine și vin, iar episcopul le sfințea prin rugăciune, și credeau că pâinea și vinul devin cu adevărat Trupul și Sângele lui Hristos. Nimic esențial nu s-a schimbat de atunci.

Participarea la Sfânta Liturghie duminica și la marile sărbători nu este o obligație de bifat, ci o nevoie vitală a sufletului. Cel care rămâne departe de Liturghie se privează voluntar de cel mai mare bun pe care îl are Biserica.

4.4. Sfânta Spovedanie - vindecarea sufletului

Păcatul nu este doar o greșeală morală, el este o rană în relația cu Dumnezeu, cu semenii și cu noi înșine. Taina Spovedaniei nu este o procedură juridică în care Dumnezeu pronunță un verdict. Este o întâlnire terapeutică în care Hristos, Medicul sufletelor și al trupurilor, vindecă rănilor pe care le-am primit sau pe care ni le-am produs singuri.

Preotul nu iartă din propria autoritate, el este martorul pocăinței și pronunță iertarea lui Hristos. „*Nu ești la mine, ci la Hristos*”, spune preotul la începutul Spovedaniei. Această Taină presupune pocăința sinceră, mărturisirea concretă a păcatelor și hotărârea de a nu mai păcătu.

4.5. Sfânta Împărtășanie - unirea cu Hristos

Sfânta Euharistie, primirea Trupului și Sângelui lui Hristos, este culmea vieții sacramentale ortodoxe. Hristos a spus: „*Cine mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu rămâne în Mine și Eu în el.*” (Ioan 6, 56) Aceasta nu este o metaforă pentru credinciosul ortodox, este o realitate tainică, dincolo de categoriile noastre.

Împărtășania nu este o răsplată pentru cei fără de păcat. Nimeni nu este vrednic de ea prin propriile merite. Ea este medicament, nu premiu, „*spre iertarea păcatelor și spre viața de veci*”, cum se spune în rugăciunea de mulțumire. Tocmai de aceea se cere pregătire: post, rugăciune, Spovedanie, nu ca prețuri plătite, ci ca deschideri ale inimii.

4.6. Milostenia - iubirea care se face văzută

„*Adevărat zic vouă: întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut.*” (Matei 25, 40) Aceasta este una dintre afirmațiile cele mai uluitoare ale lui Hristos: El Se identifică cu cel sărac, cu cel bolnav, cu cel înstrăinat. Milostenia nu este caritate, este o întâlnire cu Hristos în persoana fratelui.

Sfinții Părinți au spus că milostenia are trei dimensiuni: milostenia materială (ajutorul concret cu bani, hrană, îmbrăcăminte), milostenia duhovnicească (rugăciunea pentru alții, sfatul bun, iertarea, consolarea) și milostenia inimii (compasiunea, empatia, disponibilitatea de a fi prezent).

Cum putem noi, în viața de zi cu zi, să răspundem concret la dragostea lui Dumnezeu? Ce schimbare concretă puteți face în viața voastră duhovnicească începând de astăzi?

V. Familia - a lui Dumnezeu și familia noastră

5.1. Sfânta Treime - modelul oricărei comuniuni

Dumnezeu Însuși nu este solitar, ci comuniune: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt trăiesc în relație de iubire desăvârșită, în care fiecare Persoană Se dăruiește total celorlalte, fără să Se piardă pe Sine. Această realitate divină este modelul suprem pentru orice formă de comuniune umană, în primul rând pentru familie.

Sfântul Ioan Hrisostom scria: „*Familia este o Biserică mică.*” Aceasta nu este o metaforă pioasă, este o afirmație teologică serioasă. Acolo unde soțul și soția se iubesc precum Hristos a iubit Biserica, acolo unde copiii sunt crescuți în credință și rugăciune, acolo există cu adevărat prezența lui Dumnezeu.

„*De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup.*” (Facerea 2, 24)

5.2. Familia lui Dumnezeu - Biserica

Înainte de a vorbi despre familia noastră, trebuie să înțelegem că aparținem cu toții unei familii mai mari: Biserica. Prin Botez, am devenit fii ai lui Dumnezeu și frați între noi. Dumnezeu nu mai este doar Creatorul sau Stăpânul, El este Tatăl nostru, în sensul cel mai profund al cuvântului.

- **Dumnezeu Tatăl** - Tatăl cel ceresc, izvorul oricărei paternități și maternități pe pământ
- **Iisus Hristos** - Fratele nostru mai mare, Cel ce nu se rușinează să ne numească frați (Evrei 2, 11-12): „*Pentru că și Cel ce sfințește și cei ce se sfințesc, dintr-Unul sunt toți; de aceea nu se rușinează să-i numească pe ei frați, zicând: - Spune-voi fraților mei numele Tău. În mijlocul Bisericii Te voi lăuda!*”
- **Duhul Sfânt** - Mângâietorul, Cel care face din inimile noastre temple ale lui Dumnezeu
- **Maica Domnului** - Mama noastră duhovnicească, modelul iubirii materne necondiționate
- **Sfinții** - frații și surorile noastre mai mari, care s-au bucurat deja de moștenirea la care și noi suntem chemați

Această perspectivă schimbă radical modul în care trăim în comunitate. Nu suntem indivizi izolați care vin la Biserică pentru servicii religioase, suntem membrii unui Trup viu, în care suferința unuia este suferința tuturor și bucuria unuia este bucuria tuturor.

5.3. Taina Sfintei Căsătorii - unire în Hristos

Căsătoria creștină nu este un contract civil sfințit cu o rugăciune. Este una dintre cele șapte Sfinte Taine ale Bisericii, prin care harul lui Dumnezeu coboară asupra soților și îi unește în Hristos. „*Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică.*” (Efeseni 5, 32)

Sfântul Pavel descrie relația dintre soț și soție ca un chip al relației dintre Hristos și Biserică. Soțul este chemat să iubească precum Hristos a iubit, adică jertfelnic, total, necondiționat. Soția este chemată să primească această iubire cu recunoștință și să o reflecte. Aceasta nu este o relație de dominare, ci de slujire reciprocă în dragoste.

Nunta în Cana Galileii (Ioan 2) nu este un simplu eveniment la care Hristos a participat. Este revelația că Dumnezeu sfințește bucuria umană, că El vrea ca familia să fie un loc al veseliei și al belșugului, nu al sărăciei și al tristeții. Primul miracol al lui Hristos este la o nuntă, aceasta spune ceva profund despre prețuirea Sa pentru instituția familiei.

5.4. Vocația părinților

A fi părinte este, în viziunea credinței creștine, una dintre cele mai sfinte chemări. Părinții sunt primii și cei mai importanți educatori ai copiilor în credință. Ei sunt icoane, imperfecte, dar reale, ale lui Dumnezeu pentru copiii lor. Modul în care un copil Îl percepe pe Dumnezeu este modelat, în mare parte, de experiența pe care o are cu propriii părinți.

Sfântul Ioan Hrisostom scria: „*Ce altceva este mai important decât a crește un atlet pentru Hristos? Nu sportul este important, nu bogăția, nu faima, ci formarea unui suflet care să fie plăcut lui Dumnezeu.*” Responsabilitatea este enormă, dar și bucuria corespunzătoare.

- Rugăciunea în familie - dimineața și seara, înainte și după masă
- Participarea la Liturghie împreună - nu fiecare separat, ci ca familie
- Citirea din Scriptură și din viețile Sfinților - seara, împreună cu copiii
- Postul - practicat cu înțelepciune și explicat copiilor, nu impus mecanic
- Iertarea la timp - a nu lăsa supărările să se acumuleze și să otrăvească relațiile
- Exemplul personal - cea mai eficientă metodă de educație

5.5. Crize în familie și vindecarea lor

Nicio familie nu este scutită de dificultăți: neînțelegeri, suferință, boală, deces, crize economice sau spirituale. Credința creștină nu promite o viață fără suferință, ci o prezență care însoțește în suferință. Hristos nu a eliminat Crucea din viața ucenicilor Săi, El a promis că va fi prezent pe ea cu ei.

Taina Spovedaniei, rugăciunea comună, sfatul duhovnicului, consilierea pastorală, toate acestea sunt resurse pe care familia creștină le are la dispoziție în momentele de criză. Esențial este să nu se înstrăineze de Biserică tocmai atunci când are cea mai mare nevoie de ea.

Ce face familia voastră împreună pentru a rămâne aproape de Dumnezeu? Ce element al vieții de familie credeți că trebuie întărit?

VI. Lumea este a lui Dumnezeu

6.1. Dumnezeu - Stăpânul și Susținătorul creației

„Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc în ea.” (Psalmul 23, 1) Aceasta este o declarație teologică despre statutul ontologic al lumii. Lumea nu este a noastră prin drept absolut. Suntem, cum spun Sfinții Părinți, economi ai creației, nu proprietari.

Dumnezeu nu a creat lumea și nu a abandonat-o, ca un ceasornicar care întoarce un mecanism și pleacă. El o susține în ființă în fiecare clipă, dacă Dumnezeu ar retrage grija Sa, lumea s-ar întoarce în neant. Aceasta se numește în teologie providența divină: Dumnezeu conduce istoria și natura spre un scop bun, chiar dacă adesea nu Îl vedem.

„Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc în ea.” (Psalmul 23, 1)

6.2. Omul - administrator al creației

Porunca divină din Facere *„Stăpâniți pământul”* (Facerea 1, 28), nu este o carte blanche pentru exploatare irațională a naturii. Ea este o chemare la responsabilitate: omul are autoritate asupra creației, dar autoritate exercitată în numele lui Dumnezeu și în slujba creației.

Sfântul Maxim Mărturisitorul descrie omul ca *„preot al creației”*, cel chemat să aducă creația vizibilă ca ofrandă lui Dumnezeu, să fie legătura dintre lumea materială și lumea spirituală, să sfințească materia prin folosirea ei cu recunoștință. Aceasta este o chemare nobilă și solemnă.

Criza ecologică contemporană are, din perspectiva credinței creștine, o rădăcină duhovnicească: omul a uitat că este administrator, nu stăpân absolut. A tratat pământul ca pe un obiect de exploatat, nu ca pe un dar de îngrijit. Redescoperirea perspectivei teologice asupra creației poate fi o contribuție autentică a credinței la rezolvarea crizei ecologice.

6.3. Neîmpătimirea de bunuri materiale

Una dintre cele mai dificile cerințe ale vieții creștine, în lumea contemporană dominată de consumerism, este libertatea față de lucruri. Hristos nu spune că bogăția este rea în sine, ci că „*nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui Mamona*” (Matei 6, 24). Problema nu este posesia bunurilor, ci posedarea de către bunuri.

Sfântul Vasile cel Mare, vorbind celor bogați, spunea: „*Pâinea pe care tu o ții, este pâinea celui flămând. Haina pe care o păstrezi în dulap, este haina celui gol. Aurul pe care îl îngropi, este răscumpărarea celui sărac.*” Această perspectivă nu este comunism religios, ci o înțelegere profundă că bunurile sunt instrumente de slujire, nu scopuri în sine.

Postul, practicat în tradiția ortodoxă cu regularitate, nu este o dietă sau o tortură a trupului. El este un exercițiu de libertate față de materie, o redescoperire că omul „*nu trăiește numai cu pâine, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu.*” (Matei 4, 4)

6.4. Milostenia - restituirea darului

Dacă lumea este a lui Dumnezeu și noi suntem administratori, atunci milostenia nu este generozitate opțională, este restituire. Înapoiem lui Dumnezeu o parte din ceea ce El ne-a dat, prin intermediul celui sărac. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea: „*Nu te lăuda că dai săracilor, tu le dai ceea ce li se cuvenea lor.*”

Tradiția ortodoxă cunoaște trei forme de milostenie: *milostenia materială* (ajutor concret), *milostenia morală* (sfat bun, iertare, rugăciune) și *ospitalitatea* (primirea străinului). Toate trei au aceeași sursă: *convingerea că în fiecare om se ascunde chipul lui Dumnezeu.*

6.5. Misiunea creștinului în lume

„*Voi sunteți lumina lumii. Nu poate o cetate să se ascundă, stând pe vârful de munte.*” (Matei 5, 14) Creștinul nu este chemat să se retragă din lume, ci să fie prezent în ea ca o lumină. Lumea are nevoie nu de creștini care se refugiază în sacristii, ci de oameni care trăiesc Evanghelia în familie, la locul de muncă, în viața socială.

Înseamnă că valorile Evangheliei, dreptatea, iubirea, adevărul, demnitatea umană, trebuie să inspire și să transforme toate domeniile vieții. Creștinul nu are două vieți, una „*religioasă*” și una „*laică*”. Are o singură viață, trăită în fața lui Dumnezeu.

„*Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului.*” (Matei 28, 20)

Această promisiune, „Eu sunt cu voi”, este fundamentul oricărei misiuni creștine. Nu mergem singuri în lume. Cel ce ne-a trimis este Cel ce merge cu noi, înaintea noastră și în noi.

Cum putem fi noi, în mediul nostru concret, la serviciu, în cartier, în familie, mărturisitori credibili ai lui Dumnezeu în lumea de astăzi?

Concluzie - Chemarea noastră

Am parcurs astăzi șase teme fundamentale ale credinței noastre: Cine este Dumnezeu, Sfânta Treime, Ființa absolută a iubirii; Viața, darul creației, chipul lui Dumnezeu în om; Iubirea, Filantropia divină care nu obosește; Dragostea, răspunsul nostru prin rugăciune, Taine, milostenie; Familia, icoana Treimii în lume; Lumea, proprietatea lui Dumnezeu, administrată de noi cu responsabilitate.

Toate acestea nu sunt idei abstracte, ci realități vii care ating viața noastră concretă. Ele se întâlnesc toate într-un singur punct: Iisus Hristos. El este Răspunsul lui Dumnezeu la toate întrebările omului, Chipul văzut al Dumnezeului nevăzut, Cel prin care avem acces la Tatăl, în Duhul Sfânt.

*„Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl
Meu decât prin Mine.” (Ioan 14, 6)*

Chemarea noastră este simplă și adâncă în același timp: să Îl urmăm pe El. Nu un sistem de idei, nu un cod de legi, nu o instituție, ci o Persoană. *„Veniți după Mine”*, aceasta a spus Hristos celor doisprezece, și o spune fiecăruia dintre noi în fiecare dimineață.

Această cateheză a fost o introducere, nu un final. Cunoașterea lui Dumnezeu nu se termină niciodată, ea crește cu fiecare rugăciune, cu fiecare Liturghie, cu fiecare faptă de iubire. Sfântul Grigorie de Nazianz spune că în viața veșnică vom continua să Îl descoperim pe Dumnezeu în profunzimi tot mai mari, fără să ajungem vreodată la capăt, și aceasta va fi fericirea noastră.

WEH! După cum vă spuneam la început despre numele lui Dumnezeu în ebraică, YAHWEH, l-am împărțit în două silabe, YAH și WEH, și acum să vă explic de ce am început așa. Aceste două silabe reprezintă sunetul respirației noastre: YAH - inhalarea, și WEH - expirația. În Facere se spune că: *„Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie.”* (Facerea 2, 7) Aceasta reprezintă, de fapt, chiar prima respirație de la nașterea noastră și ultima respirație de la moartea noastră, este de fapt numele lui Dumnezeu! Chiar la finalul psalmilor, în Psalmul 150, versetul 6: *„Toată suflarea să laude pe Domnul!”*, noi nici nu putem să respirăm fără să ne rugăm Lui. Dumnezeu este Viața!

Voi încheia cu următoarele cuvinte pe care preoții le rostesc la sărutarea frățească:

*Hristos în mijlocul nostru! Este și va fi, totdeauna, acum și
pururea și în vecii vecilor. Amin!*

PREDICĂ LA DUMINICA A 5-A DUPĂ RUSALII

EMANUEL-VIOREL CIUSA

Teologie pastorală anul II

Preaonorate Părinte Protopop, Preacucernici Părinți Profesori, Preacucernici Părinți, iubiți frați și surori în domnul. Iată că și în pericopa evanghelică din această Duminică ni se prezintă una din numeroasele minuni săvârșite de Mântuitorul Iisus Hristos.

Însoțit de Sfinții Apostoli, Mântuitorul trece pe țărmul răsăritean al Lacului Ghenizaret, în ținutul gadarenilor, numit și al gherghesenilor. Era locuit de neamuri diferite - evrei, dar mai ales păgâni - Încât Mântuitorul voia să arate din nou că nu numai poporul lui Israel a fost chemat la mântuire, ci toate neamurile, de pretutindeni și dintotdeauna. În acest ținut bogat în pășuni pentru turme, s-a petrecut vindecarea relatată în pericopa de astăzi.

Această relatare este găsită și în evangheliile de la Marcu și Luca. Vizita a avut loc după ce Mântuitorul i-a salvat pe ucenici de o furtună năpraznică. De-ndată ce coboară din barcă, sunt întâmpinați de 2 demonizați, conform evanghelistului Matei. Ceilalți doi evangheliști amintesc doar de un singur demonizat. Acest fapt este folosit de atei care spun că Biblia are contradicții, prin urmare fiind un document failibil și lipsit de credibilitate. Dar oare acesta este adevărul? Cele 3 evanghelii sinoptice se contrazic? Nicidecum! Exegeții bisericii spun că aceste 3 Evanghelii relatează același eveniment, că de fapt este vorba de 2 demonizați, însă Evangheliștii Marcu și Luca vorbesc doar de cazul mai grav de demonizare dintre cei 2.

Este important să înțelegem că diavolul știe foarte multe despre Hristos. El știe să îl numească corect "Fiul lui Dumnezeu", știe foarte multe și este viclean. Sf. Teofilact al Bulgariei spune că : "În timp ce oamenii din barcă (Apostolii) se mai întrebau încă ce fel de om este Acesta, de Îl ascultă până și vânturile și marea, demonii vin să vestească răspunsul". Diavolul a fost un înger, un slujitor al lui Dumnezeu, care a vrut să se revolte împotriva Lui, fapt pentru care a fost trimis în Iad. Pentru acest fapt, el are o ură enormă față de om, care greșește zilnic față de Dumnezeu, dar care primește iertare pentru păcate, prin Sfintele Taine. Pentru aceasta demonii se folosesc de orice ocazie care o au, pentru a chinui și pentru a pierde sufletele oamenilor.

Diavolii îl întreabă pe Hristos de ce a venit mai înainte de vreme ca să îi chinuie. Aceștia știau că acest lucru se va întâmpla la Parusie, momentul în care lucrarea lor pământească se va sfârși.

Demonii îl imploră pe Hristos să îi trimită în turma de porci, la care Mântuitorul le spune “Duceți-vă!”. “Acum, dacă ar spune cineva: Și pentru ce a împlinit Hristos cererea demonilor, îngăduindu-le să plece în turma de porci?” Sf. Ioan Gură de Aur ne arată cum putem răspunde la o asemenea întrebare : “A făcut-o nu ca un act de supunere față de ei, ci urmărind mai multe scopuri prin aceasta. În primul rând, ca să-i învețe pe cei izbăviți de acești tirani cumpliți cât de mare este răutatea vrăjmașilor lor; în al doilea rând, pentru ca toți să înțeleagă că demonii nu au îndrăzneală (putere) nici măcar împotriva porcilor, dacă El nu le dă voie; în al treilea rând, pentru a arăta că ei i-ar fi tratat pe acei oameni mult mai cumplit decât pe porci, dacă aceștia nu s-ar fi bucurat, chiar și în nenorocirea lor, de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu. Căci este desigur evident pentru orice om că ei ne urăsc pe noi mai mult decât pe necuvântătoare. ”

Mântuitorul i-a trimis pe demoni în porci și pentru a arăta cum se raportează două suflete în sistemul de valori al acestei lumi. Sufletul omului este mai prețios decât bogățiile acestei lumi. Însuși Hristos ne spune că “Ce va folosi omului dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde?” (Mt. 16, 26). Așadar, o turmă de porci rămâne incomparabilă față de două suflete umane, chinuite de vrăjmaș. De asemenea, Mântuitorul intenționa să transmită un mesaj important, acela că gadarenii puneau valoare pe lucrul greșit. Aceștia nu erau interesați de faptul că un om a fost vindecat și întors la casa sa, la soția sa, la copiii săi, ci de banii și câștigul lor. Pentru aceasta, noi am putea spune că acești oameni, locuitorii gadarei, l-au trimis pe Hristos de la ei din pricina hybris-ului, însă, Fericitul Ieronim ne spune că ei l-au trimis pe Iisus de la ei din smerenie, asemenea cum a procedat și Petru când a căzut la Picioarele Mântuitorului spunând “Ieși de la mine, Doamne, că sunt om păcătos. ”

Având în minte această pericopă evanghelică, trebuie să înțelegem că nici noi nu îl ținem pe Hristos aproape. Din cele 1440 de minute din zi și din noapte, câte din ele le consacram rugăciunii zilnice? Din 168 de ore ale săptămânii, câte din ele le petrecem la slujbele bisericii? Dacă am avea răbdare să stăm la Sfânta Liturghie măcar o oră și jumătate, Duminica și în sărbători, înseamnă că am oferit lui Dumnezeu și sufletului nostru un minim de 1% din timpul nostru. Iar din cele 365 sau 366 de zile dintr-un an, câți rezervăm o oră pentru spovedanie și împărtășania noastră cu Trupul și Sângele Domnului măcar odată pe an, în postul Patimilor, dacă nu respectăm îndrumarea Bisericii de a ne împărtăși măcar de 4 ori pe an, în posturile mari

!? Răspunsul pe care îl vor da cei mai mulți dintre noi la aceste întrebări este negativ, și, în felul acesta îl îndepărtăm și noi pe Hristos din “hotarele” sufletelor noastre, întocmai ca și gadarenii din pericopa de astăzi.

Iubiți frați și surori în Domnul, astăzi, poate mai mult ca oricând în decursul istoriei, omenirea are nevoie de o iubire adevărată și jertfelnică, de o învățătură care să contribuie la refacerea ei moral-spirituală. Din fericire, o asemenea învățătură există de două mii de ani, dar, parcă în mod voit, o ocolesc toți, mulți considerând-o perimată(lipsită de actualitate). În această situație, noi, care ne considerăm creștini autentici și buni fii ai Bisericii strămoșești, avem datoria de a face cunoscută această învățătură - veche, dar mereu nouă - prin însăși viața noastră. Să arătăm că ea este singura care este în stare să ofere o îndrumare sănătoasă tinerilor, atât de mult dezorientați, că numai ea poate să schimbe fața lumii, că este singurul mod de înfrățire și de împăcare al tuturor, spre binele țării și al omenirii întregi. Ca adevărați creștini și următori ai lui Hristos, să-i închinăm numai Lui toate gândurile și faptele noastre, dar și toate înfrângerile, să ne îndreptăm neconținut mintea numai la cel care a venit în lume ca lumea să aibe viață, spre slava Preasfintei Treimi, și pentru a noastră mântuire. Amin.

DISCURS LA FESTIVITATEA DE ABSOLVIRE A ANULUI IV TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ - PROMOȚIA 2022-2026

BENIAMIN A. DOCTOR

Master anul I

Stimată doamnă decan, stimate domnule director de departament, prea-cucernici părinți profesori, stimați domni profesori, iubiți părinți, dragi colegi,

Hristos a înviat!

Cu ajutorul lui Dumnezeu, astăzi ajungem la sfârșitul unui drum care a însemnat pentru fiecare dintre noi nu doar ani de studiu, ci și ani de formare sufletească, de căutare, de rugăciune și de apropiere de Hristos. După patru ani petrecuți în această binecuvântată Facultate de Teologie, înțelegem mai profund că teologia nu este doar o știință care se învață din cărți, ci mai ales o viață care se trăiește în comuniune cu Dumnezeu și cu aproapele.

Pășim astăzi spre o nouă etapă a vieții noastre, purtând în suflet cuvintele Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „Voi sunteți lumina lumii” (Matei 5, 14). Aceste cuvinte devin pentru noi o chemare și o responsabilitate. Lumea contemporană, marcată de neliniște, confuzie și lipsă de sens, are nevoie mai mult ca oricând de oameni care să mărturisească adevărul Evangheliei cu dragoste, cu discernământ și cu smerenie.

În acești ani de facultate, am învățat despre Dumnezeu Cel întreit în Persoane: Tatăl, și Fiul și Sfântul Duh, despre Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, despre lucrarea mântuitoare a Bisericii, despre frumusețea Sfintei Scripturi și despre bogăția învățăturii Sfinților Părinți. Am descoperit că adevărata cunoaștere nu înseamnă doar acumulare de informații, ci întâlnire vie cu Hristos Cel răstignit și Înviat cum Îl numește Sf. Ap. Pavel, Care Se descoperă în rugăciune, în slujire și în iubirea față de oameni.

În mod deosebit, dorim să mulțumim tutorelui nostru de an, părintelui profesor Daniel Enea, pentru toată purtarea de grijă, pentru răbdarea, sfaturile și sprijinul oferit pe parcursul acestor ani. Ne-ați fost nu doar îndrumător academic, ci și părinte sufletească, aproape de noi în momentele de bucurie, dar și în cele de încercare. Vă mulțumim pentru dragostea cu care ne-ați călăuzit și pentru faptul că ne-ați fost sprijin și model în această perioadă atât de importantă a formării noastre.

Mulțumim din suflet tuturor părinților profesori, doamnelor și domnilor profesori care ne-au fost călăuze în această perioadă. Prin răbdarea, dăruirea și dragostea dumneavoastră pentru teologie, ne-ați format nu doar intelectual, ci și duhovnicește. Fiecare curs, fiecare sfat și fiecare cuvânt de încurajare au contribuit la devenirea noastră și vor rămâne vii în inimile noastre.

Mulțumim părinților noștri, care ne-au susținut prin rugăciune, prin sacrificiu și prin dragoste necondiționată. Fără sprijinul și încrederea dumneavoastră, drumul acesta ar fi fost mult mai greu.

Dragi colegi, în toți acești ani am format o adevărată familie. Am împărtășit emoții, încercări, bucurii și speranțe. Această facultate ne-a fost casă, loc al formării și al întâlnirii cu oameni frumoși și cu experiențe care ne vor însoți toată viața.

Plecăm de aici conștienți că misiunea noastră abia acum începe. Suntem chemați să ducem mai departe lumina credinței, să fim mărturisitori ai iubirii lui Hristos și slujitori ai oamenilor. Așa cum Sfinții Apostoli au mers în lume pentru a vesti Evanghelia, tot astfel și noi suntem trimiși să devenim mărturisitori ai Cuvântului adevărului lui Dumnezeu.

Să nu uităm niciodată că adevărata putere a teologului nu stă doar în cuvânt, ci în exemplul personal, în viața curată și în iubirea sinceră față de Dumnezeu și față de aproapele. Lumea nu are nevoie doar de vorbe frumoase, ci de oameni care să-L poarte pe Hristos în inimă și să-L arate prin viața lor.

Ne rugăm ca Bunul Dumnezeu să ne întărească pe fiecare în drumul pe care îl avem de parcurs și să ne dăruiască înțelepciune, credință statornică și râvnă sfântă pentru slujirea Bisericii și a oamenilor.

Închei prin a spune că plecăm cu inima plină de bucurie pentru faptul că, noi am venit la această facultate să învățăm și să-l cunoaștem mai bine pe Mântuitorul Hristos, dar a fost mai mult decât atât, am avut ocazia să ne întâlnim în mod mistic cu Hristos Euharistic, jertfindu-se în chip tainic nevăzut la fiecare Sfântă și Dumnezeiască Liturghie săvârșită în fiecare zi de miercuri și vineri în binecuvântata noastră Capelă cu Hramul Sfinții Trei Ierarhi prin grija și iubirea părinților profesori care au venit să slujească și să ne facă să trăim din nou acel moment mântuitor de la Golgota până în Ghetsimani și la Muntele Eleonului.

Binecuvântat să fie Dumnezeu Cel în Treime slăvit, Tatăl, și Fiul și Sfântul Duh, Care a rânduit toate acestea și Care ne-a purtat de grijă în toți acești ani de studiu.

Amin.

CUVÂNT LA PRIMIREA CHEII DIN PARTEA ANULUI IV - TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ PROMOȚIA 2022-2026

LUCIAN UȘVATH
Teologie pastorală anul IV

Stimată doamnă decan, preacucernici părinți profesori, stimați domni profesori, iubiți colegi,

„Drept aceea, frații mei iubiți și doriți, bucuria și cununa mea, stați astfel tari în Domnul, iubiților! (...) Bucurați-vă pururea întru Domnul. Și iarăși zic: Bucurați-vă!” (Filipeni 4, 1; 4).

Cu aceste cuvinte pline de căldură și întărire ale Sfântului Apostol Pavel ne adunăm astăzi inimile într-un moment deopotrivă solemn și emoționant - un moment al recunoștinței, dar și al despărțirii.

Cu aleasă prețuire ne îndreptăm gândul către dumneavoastră către preacucernicii părinți profesori și către toți cei care, prin osteneala și dăruirea lor, au contribuit la formarea acestor tineri care astăzi încheie o etapă importantă a vieții lor.

Dragi colegi ai anului IV, pentru voi, această zi nu este doar sfârșitul unor ani de studiu, ci încununarea unui drum presărat cu efort, jertfă și creștere duhovnicească. Ați pășit pe calea cunoașterii și a credinței, iar astăzi ieșiți mai întăriți, mai ancorați în valorile Bisericii și mai pregătiți pentru slujirea ce vă stă înaintea.

Pentru noi rămâneți un exemplu viu - un model de perseverență și responsabilitate. Prin tot ceea ce ați fost și ați făcut aici.

Înainte de toate, aducem acum mulțumire lui Dumnezeu, Cel care v-a călăuzit pașii până în acest moment. Și împreună cu aceasta, vă mulțumim și vouă pentru mărturia voastră, pentru colegialitate, pentru sprijinul și prietenia oferite.

„Fiți tari în credință, îmbărbătați-vă, întăriți-vă!” (I Corinteni 16, 13). Pășind mai departe, să nu uitați niciodată chemarea pe care o purtați în sufletele voastre. Lumea are nevoie de oameni luminoși, de slujitori devotați și de mărturisitori ai adevărului.

Mergeți cu nădejde, cu curaj și cu dragoste, știind că Dumnezeu este cu voi în fiecare pas. Iar lumina pe care ați primit-o aici să nu o ascundeți, ci să o faceți rodnică în viețile celor pe care îi veți întâlni.

În încheiere, mă adresez fiecăruia dintre voi cu cuvintele cu care s-a adresat oarecând Aaron către fiii lui Israel, la porunca lui Dumnezeu „Să te binecuvânteze Domnul și să te păzească! Să caute Domnul asupra ta cu față veselă și să te miluiască! Să-Și întoarcă Domnul fața Sa către tine și să-ți dăruiască pace!” (Numeri 6, 24-26).

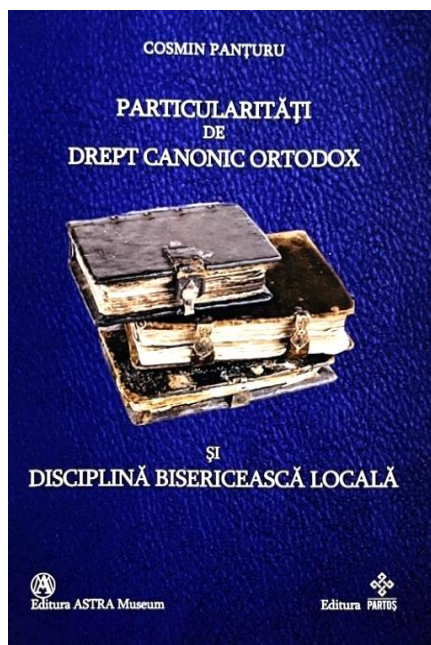
În numele colegilor din anul 3 vă dorim drum binecuvântat, slujire rodnică și statornicie în credință!

Vă mulțumesc!

VIII. RECENZII

Cosmin Panțuru - „Particularități de Drept canonic ortodox și disciplină bisericească locală”, Editura ASTRA Museum & Editura Partoș, Sibiu - Timișoara, 2018, 272 p.

BENIAMIN A. DOCTOR
Master anul I

Lucrarea părintelui conf. univ. dr. Cosmin Panțuru, intitulată *Particularități de Drept canonic ortodox și disciplină bisericească locală*, reprezintă o contribuție remarcabilă în cadrul literaturii juridico-bisericești contemporane, oferind o sinteză matură, echilibrată și profund ancorată atât în tradiția canonică a Bisericii Ortodoxe, cât și în realitățile administrative și disciplinare ale prezentului eclezial. Apărută sub egida Parohiei Ortodoxe Române Fabric din Timișoara, lucrarea se înscrie în linia marilor manuale de drept bisericesc, continuând și actualizând demersurile unor autori consacrați ai domeniului, precum Ioan N. Floca, Liviu Stan, Iorgu Ivan sau Constantin Rus, fiind expresia

unei maturități academice dobândite prin ani de studiu, practică pastorală și implicare directă în viața eclezială.

Cartea se adresează în mod special studenților și clericilor aflați în formare, dar și profesorilor, canoniștilor, juriștilor interesați de legislația bisericească, precum și tuturor celor preocupați de viața eclezială în dimensiunea ei normativă și disciplinară. Într-o perioadă în care exigențele academice solicită o programă concisă, adaptată conceptului de „învățare centrată pe student”, volumul părintelui Cosmin Panțuru vine ca o completare necesară, integrând armonios atât aspectele teoretice ale dreptului canonic, cât și aplicațiile practice indispensabile formării teologice.

În ansamblu, volumul impresionează prin claritate, rigoare metodologică și coerență didactică, constituind un instrument de lucru esențial pentru înțelegerea mecanismelor interne ale Bisericii Ortodoxe, a raportului dintre tradiția canonică și exigențele contemporane, precum și a modului în care dreptul bisericesc modelează și reglementează viața eclezială.

Analiza izvoarelor canonice este făcută cu grijă și competență, autorul reușind să surprindă atât contextul istoric al apariției normelor, cât și aplicabilitatea lor în mediul contemporan. Relația dintre dreptul canonic și dreptul civil, rolul autorității bisericești, succesiunea apostolică, structurile sinodale sau funcțiile fundamentale ale Bisericii sunt prezentate într-o manieră unitară, cu o atenție constantă pentru echilibru și claritate. Cititorul este condus astfel printr-un itinerar al înțelegerii, în care fiecare concept se așază firesc în contextul său, contribuind la o percepție coerentă asupra disciplinei canonice.

Încă de la primele pagini devine evident faptul că, autorul nu urmărește doar prezentarea sumară a unor noțiuni juridico-teologice, ci propune un parcurs formativ, menit să ajute cititorul să înțeleagă natura profundă a dreptului canonic ca expresie a vieții teandrice a Bisericii. Tonul este sobru, dar cald; argumentația este densă, dar accesibilă; iar stilul este în același timp didactic și meditativ. Părintele Cosmin Panțuru reușește să îmbine într-o manieră remarcabilă fidelitatea față de tradiția patristică și capacitatea de a o prezenta într-un limbaj adecvat sensibilităților și nevoilor contemporane. Această dublă direcție către rădăcini și către realitatea prezentă conferă lucrării o valoare formativă care depășește limitele unui tratat obișnuit de drept bisericesc.

O atenție specială merită modul în care autorul discută natura legii dumnezeiești și a legii omenești în cadrul Bisericii. Aici, părintele Cosmin Panțuru propune o viziune echilibrată, în care norma juridică este integrată în spațiul mai larg al ascultării ecleziale și al rânduiei sacre. Departate de a considera canonul ca pe un simplu text normativ, autorul îl prezintă ca pe o expresie a iubirii pedagogice a Bisericii, ca pe o încercare de a păstra ordinea harică și unitatea comunității. Această abordare, profund teologică, permite cititorului să înțeleagă că dreptul canonic este parte constitutivă a eclezialității și nu este o invenție administrativă sau o excrescență birocratică. Canonul devine astfel limbajul prin care Biserica își transcrie în viață învățătura dogmatică, spiritualitatea și experiența comunitară dobândită de-a lungul secolelor.

Unul dintre punctele forte ale lucrării este analiza izvoarelor canonice, realizată cu o rigoare care amintește de marile manuale ale Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca sau Pr. prof. dr. Liviu Stan. Autorul reușește să surprindă nu doar cadrul general al formării normelor canonice, ci și specificul contextelor istorice ce au influențat apariția Sinoadelor Ecumenice și a colecțiilor de *canoane* și *nomocanoane*. Îmbinând informațiile istorice cu analiza teologică,

autorul oferă o perspectivă completă asupra *genezei* normelor, făcând astfel inteligibil modul în care tradiția canonică a ajuns să fie ceea ce cunoaștem astăzi: un corpus viu, organic, aflat într-un dialog permanent cu viața Bisericii.

Unul dintre aspectele care conferă originalitate volumului este accentul pe rânduielele disciplinare specifice Bisericii Ortodoxe Române. Autorul acordă spațiu considerabil analizării *Statutului și Funcționării B.O.R.*, regulamentelor sinodale și normelor canonice aplicate în practica pastorală, oferind o imagine realistă și actualizată asupra modului în care Biserica își organizează viața internă. Această îmbinare între fundamentul tradițional și realitățile administrative prezente este realizată cu subtilitate și competență, fără a cădea în niciun moment într-un discurs juridic sec sau într-o enumerare mecanică a regulilor. Din contră, textul păstrează permanent o dimensiune pedagogică, care îl face accesibil atât studenților, cât și clericilor sau cercetătorilor interesați de domeniu.

Cartea beneficiază și de o expunere amplă privind Sfintele Taine, rânduielele cultice și implicațiile lor canonice. Această parte a lucrării este deosebit de valoroasă pentru că reușește să conecteze aspectele *juridico-disciplinare* cu dimensiunea *mistagogică* a vieții bisericești. Nu poate fi vorba de o simplă prezentare schematică, fiind de fapt o încercare autentică de a arăta cum rânduiala canonică este inseparabilă de rânduiala liturgică și de viața sacramentală, înțelese ca realități ale lucrării Sfântului Duh în comunitate. Astfel, dreptul canonic este prezentat ca un cadru al sfințeniei, ezitând să credem că este un sistem birocratic exterior vieții spirituale.

Merită subliniat faptul că, autorul acordă o atenție semnificativă situației actuale a Bisericilor Ortodoxe autocefale, evidențiind diversitatea organizatorică și disciplinară existentă în spațiul panortodox. Fără a forța comparații sau a impune concluzii, autorul oferă un cadru de înțelegere a modului în care tradiția comună se exprimă în forme instituționale distincte, deschizând astfel cititorului o perspectivă mai largă asupra identității ortodoxe și a unității de credință.

Stilul lucrării este marcat de sobrietate și echilibru, dar și de o căldură pastorală discretă, ceea ce o face potrivită atât pentru uz academic, cât și pentru formare personală. Rigoarea documentării, soliditatea bibliografiei și coerența discursului recomandă cartea drept un instrument de referință în studiul dreptului canonic. Prin modul în care este construită, lucrarea prezintă formează un mod de gândire, educând cititorul în spiritul tradiției canonice ortodoxe și al responsabilității ecleziale.

În concluzie, lucrarea intitulată *Particularități de Drept canonic ortodox și disciplină bisericească locală* este o lucrare de mare valoare pentru teologia românească actuală. Ea oferă o sinteză limpede, coerentă și profund ancorată în realitate, în care tradiția și actualitatea se întâlnesc armonios. Este un volum care merită să fie cunoscut și utilizat, un ghid indispensabil pentru

studenții seminariști și teologi, un sprijin real pentru clerici și un reper solid pentru toți cei interesați de rânduiala internă a Bisericii. Prin echilibrul și seriozitatea cu care abordează temele tratate, lucrarea părintelui Cosmin Panțuru se înscrie cu demnitate în corpusul literaturii canonice românești, contribuind la formarea unei viziuni autentice și responsabile asupra vieții ecleziale.

Recomandăm cu toată încrederea lectura acestei lucrări, deoarece prin contribuția sa, părintele conf. univ. dr. Cosmin Panțuru îmbogățește literatura juridico-bisericească românească și oferă un instrument indispensabil pentru studiul și înțelegerea disciplinei bisericești ortodoxe.

*

Linda-Saskia Menczel - *De la literă la Cuvânt. Inscriptii ebraice în arta europeană cu tematică creștină*, Editura Universității de Vest din Timișoara, 2023, 358 p.

BENIAMIN A. DOCTOR
Master anul I

ebraice în arta occidentală cu tematică religioasă.

Încă din primele pagini, cititorul observă maturitatea academică a demersului și seriozitatea cercetării. Lucrarea depășește limita de la o simplă analiză descriptivă a unor elemente grafice sau iconografice, și dezvoltă o reflecție profundă asupra rolului limbajului sacru în construcția imaginarului religios european. Pentru autoare, litera ebraică depășește nivelul unei simple formulări lingvistice, constituindu-se într-un veritabil purtător al unui mesaj teologic, spiritual și simbolic. În acest sens, titlul lucrării este extrem de sugestiv: drumul „de la literă la Cuvânt” exprimă tocmai transformarea semnului scris într-un vehicul al revelației și al comunicării sacralului.

Unul dintre meritele fundamentale ale volumului constă în caracterul său interdisciplinar. Autoarea îmbină într-un mod echilibrat analiza istorică, interpretarea teologică și cercetarea filologică, construind un discurs coerent și bine articulat. Sunt valorificate surse istorice diverse, manuscrise, texte cabalistice, studii de istoria religiilor și lucrări de referință din domeniul umanismului european. Aparatul critic este bogat și demonstrează o excelentă familiarizare cu bibliografia de specialitate, atât românească, cât și internațională.

O secțiune deosebit de interesantă a lucrării este dedicată apariției și dezvoltării ebraismului creștin în contextul umanismului renescentist european. Autoarea urmărește cu atenție modul în care interesul pentru limba ebraică și pentru mistica iudaică a pătruns treptat în mediile intelectuale creștine, exercitând o influență considerabilă atât asupra exegezei biblice, cât și asupra imaginarului artistic și simbolic al Europei medievale și renescentiste. În acest context sunt analizate contribuțiile unor personalități importante precum Giovanni Pico della Mirandola, Johannes Reuchlin, Marsilio Ficino sau Heinrich Cornelius Agrippa.

Prezentarea acestor figuri culturale este realizată cu discernământ și echilibru critic. Departate de a idealiza fenomenul renescentist, autoarea surprinde atât valoarea intelectuală și spirituală a redescoperirii limbii ebraice, limitele și tensiunile care au însoțit acest proces, cât și riscurile sincretismului sau ale instrumentalizării cabalei în anumite contexte esoterice. Astfel, lucrarea păstrează permanent o poziție academică bine argumentată.

Un alt aspect remarcabil este atenția acordată relației dintre limbaj și imagine. În arta creștină europeană, inscripțiile ebraice depășesc rolul unor simple motive decorative ori exoterice, devenind manifestări ale preocupării pentru limba sacră a revelației veterotestamentare. Autoarea demonstrează că utilizarea caracterelor ebraice în reprezentările artistice medievale și renescentiste reflectă o încercare de apropiere de originile biblice ale creștinismului și de recuperare a dimensiunii sacre a cuvântului.

În acest sens, analiza simbolurilor și a reprezentărilor iconografice este una dintre cele mai valoroase contribuții ale cărții. Studiul imaginilor, al tetragramatonului și al elementelor inspirate din tradiția cabalistică este realizat cu multă atenție și competență. Autoarea reușește să explice semnificația teologică și culturală a acestor simboluri fără a cădea într-un limbaj excesiv tehnic sau inaccesibil. Textul rămâne clar, fluent și bine structurat, fapt care facilitează lectura chiar și pentru un public nefamiliarizat în totalitate cu domeniul studiilor iudaice.

Deosebit de interesantă este și analiza contextului istoric în care s-a dezvoltat interesul creștinilor pentru limba ebraică. Autoarea surprinde foarte bine influența diasporei evreiești asupra culturii europene și rolul pe care l-au avut traducătorii și convertiții din iudaism în transmiterea cunoștințelor legate de limba și mistica ebraică. În acest sens, sunt evidențiate contribuțiile unor figuri precum Petrus Alphonsi sau Flavius Mithridates, care au facilitat accesul intelectualilor creștini la literatura cabalistică și la tradiția iudaică.

Lucrarea acordă o atenție specială și relației dintre cabală și umanismul renescentist. Autoarea arată că interesul pentru mistica iudaică depășește sfera cercetării academice, fiind susținut și de căutarea unei înțelegeri mai profunde a mesajului spiritual și simbolic al revelației divine. Astfel, cabala a fost receptată de mulți umaniști ca o posibilă punte între filosofia antică, teologia creștină și tradiția biblică.

Din perspectivă teologică, volumul este valoros deoarece deschide numeroase direcții de reflecție asupra relației dintre Vechiul și Noul Testament, dintre iudaism și creștinism, dintre limbaj și revelație. Potrivit autorului, limbajul sacru transcende funcția comunicativă obișnuită, întrucât este purtător al unor semnificații simbolice și spirituale care deschid accesul la realitatea revelației. Litera devine spațiu al întâlnirii dintre om și Dumnezeu, iar cuvântul revelat capătă o valoare sacramentală.

În același timp, autoarea dovedește o sensibilitate aparte în abordarea dialogului iudeo-creștin. Deși lucrarea analizează influența tradiției ebraice asupra artei creștine, aceasta nu promovează confuzii doctrinare sau sincretisme teologice. Dimpotrivă, cercetarea este realizată într-un spirit de respect academic și cultural față de ambele tradiții religioase, fără exagerări și fără interpretări ideologizante.

Un alt merit important al volumului este bogăția materialului iconografic. Ilustrațiile, reproducerile și exemplele artistice integrate în lucrare completează în mod fericit analiza teoretică și contribuie la o mai bună înțelegere a fenomenului studiat. Imaginea și textul funcționează

complementar, iar această armonizare conferă lucrării un caracter viu și dinamic.

Din punct de vedere stilistic, textul se remarcă prin claritate, coerență și eleganță academică. Autoarea utilizează un limbaj specializat, dar accesibil, evitând atât simplificările excesive, cât și terminologia inutil complicată. Expunerea ideilor este logică și bine organizată, iar argumentația este susținută permanent prin exemple și referințe relevante.

Trebuie remarcat și faptul că, lucrarea răspunde unei nevoi reale din spațiul academic românesc. Studiile dedicate relației dintre simbolistica ebraică și arta creștină sunt relativ puține în limba română, iar această cercetare vine să completeze un gol important în bibliografia de specialitate. Din acest motiv, volumul poate deveni un instrument util atât pentru teologi și istorici ai artei, cât și pentru cercetătorii interesați de istoria religiilor, hermeneutică sau dialog intercultural.

Cartea impresionează și prin capacitatea de a pune în lumină complexitatea fenomenelor culturale și religioase analizate. Autoarea demonstrează că relația dintre iudaism și creștinism nu poate fi înțeleasă în termeni simpli sau reductivi, ci presupune o permanentă interacțiune istorică, intelectuală și spirituală. În acest sens, lucrarea depășește granițele unei cercetări strict iconografice și devine o reflecție amplă asupra circulației ideilor și simbolurilor religioase în cultura europeană.

De asemenea, este important de subliniat modul în care autoarea tratează problema sacralității limbii ebraice. În multe contexte analizate, limba ebraică apare ca limbaj originar al revelației și ca spațiu privilegiat al manifestării divine. Această percepție a contribuit decisiv la integrarea caracterelor ebraice în arta și simbolistica creștină occidentală.

Volumul are și meritul de a contextualiza foarte bine dezvoltarea ebraismului creștin în raport cu transformările intelectuale și religioase ale Europei medievale și moderne. Sunt surprinse tensiunile dintre scolastica medievală și umanismul renescentist, dintre tradiție și reformă, dintre autoritatea eclezială și noile forme de cunoaștere. În acest cadru, interesul pentru limba ebraică devine expresia unei căutări mai profunde a originilor și autenticității revelației biblice.

În concluzie, lucrarea *De la literă la Cuvânt. Inscripții ebraice în arta europeană cu tematică creștină* reprezintă o contribuție academică valoroasă și matură, remarcabilă prin seriozitatea cercetării, bogăția informațiilor și deschiderea interdisciplinară. Autoarea reușește să ofere o perspectivă complexă și bine documentată asupra unui subiect insuficient explorat în spațiul teologic și cultural românesc. Prin rigoarea metodologică, finețea interpretărilor și echilibrul analizei, volumul se impune ca un reper important

pentru cercetările consacrate raportului dintre limbaj, simbol și revelație în cultura europeană. Lucrarea oferă o perspectivă solid fundamentată asupra acestor teme și stimulează reflecția critică, orientând cititorul spre redescoperirea dimensiunii spirituale și simbolice a cuvântului sacru.

Recomandăm cu încredere lectura acestei lucrări semnată de Linda-Saskia Menczel, care reprezintă o contribuție valoroasă la aprofundarea temei abordate și la îmbogățirea cercetării interdisciplinare contemporane.

IX. CRONICA FACULTĂȚII

MIHAI-LUCIAN COȘNETE

Master anul II

Examenе de licență și master în Teologie

Miercuri, 9 iulie, la Facultatea de Teologie din Timișoara a avut loc examenul scris la Teologie dogmatică și simbolică, prima probă a examenului de licență pentru o parte a absolvenților promoției anului 2025, dar și pentru absolvenți ai promoțiilor anterioare. Subiectul acestei probe a fost Crearea lumii nevăzute, absolvenții având obligația de a-l trata în două ore.

Următoarea zi, 10 iulie, a fost rândul absolvenților de master din cadrul programului Teologie ortodoxă și misiune creștină să își prezinte disertațiile în fața comisiei profesionale prezidate de părintele conf. dr. Constantin Jinga.

Vineri, 11 iulie, la sediul facultății de pe strada Oituz nr. 4, a avut loc susținerea lucrării de licență din sesiunea iulie 2025, întocmită sub îndrumarea unui profesor coordonator. De data aceasta, comisia de examinare a fost prezidată de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Ioan al Banatului.

După acest moment, în paraclisul facultății a fost oficiată slujba de Te Deum de către părintele lect. dr. Rafael Povîrnaru, în cadrul căreia absolvenții au citit și semnat jurământul de credință față de Biserică și instituția de învățământ absolvită, cu mâna pe Sfânta Evanghelie și pe Sfânta Cruce.

O altă sesiune de licență este programată pentru luna septembrie a acestui an, la care vor participa absolvenți ai promoției 2024-2025 și absolvenți ai promoțiilor anterioare.

A doua sesiune de licență pe anul 2025, la Facultatea de Teologie din Timișoara

Miercuri, 3 septembrie, s-a desfășurat la Facultatea de Teologie din Timișoara proba scrisă la disciplina Teologie dogmatică, pentru absolvenți ai promoției 2025 și ai altor promoții. Subiectul ales a fost Sfânta Tradiție.

Vineri, 5 septembrie, candidații au susținut proba orală, care a constat în prezentarea lucrării de licență, scrisă sub coordonarea unui cadru didactic. Comisia de examinare a fost formată din: pr. conf. dr. Constantin Jinga - președinte, pr. lect. dr. Adrian Covan, pr. lect. dr. Marius Florescu - membri și

pr. conf. dr. Alin Scridon - secretar. După această probă s-a săvârșit slujba de Te-Deum în capela Facultății, de către ierom. lect. dr. Rafael Povîrnaru, în cadrul slujbei fiind depus și semnat jurământul de credință față de Biserică.

La sediul Centrului eparhial a urmat apoi primirea de către Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, în prezența părintelui dr. Ionel Popescu, vicar eparhial, și a părintelui consilier Cristian Păiș.

După promovarea celor două probe, absolvenții s-au înscris, în marea lor majoritate, la cursul de master intitulat Teologie ortodoxă și misiune creștină, din cadrul aceleiași instituții de învățământ.

Facultatea de Teologie din Timișoara și-a deschis porțile

Anul universitar 2025/2026 a adus la Facultatea de Teologie din Timișoara o nouă serie de studenți.

Măști, 23 septembrie, studenții teologi din anul I au făcut pentru prima oară cunoștință, la sediul facultății, cu planul de învățământ, orarul și problemele administrative.

Miercuri, 24 septembrie, a fost săvârșită sfânta Liturghie în capela facultății, de către părintele lect. dr. Marius Florescu, în calitate de tutore de an și părintele Darius Ghera, de la parohia Iosifalău, în calitate de absolvent, în prezența studenților din anul I și a personalului auxiliar administrativ. A urmat, apoi, Sfințirea apei celei mici, după care au fost binecuvântate toate sălile din sediul de pe strada Oituz nr. 4.

Sâmbătă, 27 septembrie, a fost organizat un pelerinaj la mănăstirea Petroasa Mare, unde s-a săvârșit sfânta Liturghie, precum și la biserica ortodoxă ucraineană din Lugoj, la care au participat studenții din anul I de la licență și din anul I de la master.

Luni, 29 septembrie, părintele ierom. lect. dr. Rafael Povîrnaru și părintele lect. dr. Adrian Covan, au oficiat Acatistul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în prezența corpului profesoral și a studenților teologi.

Părintele conf. dr. Constantin Jinga a transmis binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, apoi a tâlcuit înțelesul duhovnicesc al Acatistului.

La final, Preacucernicia sa i-a prezentat studenților pe părinții și domnii profesori, iar prof. univ. dr. Claudiu Mesaroș, în calitate de șef de departament, a făcut o paralelă între pregătirea didactică a Sfinților Trei Ierarhi și cea a studenților teologi. În aceeași zi, au început cursurile propriu-zise pentru toți studenții teologi.

Cu această ocazie, a fost lansat și noul număr al revistei „Theologos” pe anul 2025, care cuprinde studii, articole și recenzii, precum și cronica Teologiei timișorene.

Simpozionul Internațional de Exegeză Biblică - Timișoara, ediția a cincea

Între 13 și 15 noiembrie 2025, Timișoara va deveni un important centru al cercetării biblice internaționale, găzduind a cincea ediție a Simpozionului Internațional de Exegeză Biblică (ISBE = International Symposium on Biblical Exegesis) organizat de Pr. lect. univ. dr. Ioan Mihoc și Pr. lect. asoc. dr. Iosif Stancovici de la Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

Tema principală a simpozionului este „Predica de pe Munte / Predica de pe Câmpie”, analizată din perspectivă biblică, patristică, liturgică și artistică. Evenimentul va reuni 28 bibliști din România, Polonia, Germania, Regatul Unit, Statele Unite, Franța, Elveția, Serbia și Bulgaria.

Deschiderea lucrărilor simpozionului va avea loc în Sala Rotonda a Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie, în format hibrid, joi 13 noiembrie, orele 10:00–13:00, urmând ca celelalte șapte sesiuni să se desfășoare în format online pe platforma Google Meet.

Taina Sfântului Maslu la Spitalul de Psihiatrie din Gătaia

Marti, 11 noiembrie, studenți din anii III și IV de la Facultatea de Teologie din Timișoara, însoțiți de părintele lect. dr. Marius Florescu, au vizitat Spitalul de Psihiatrie din Gătaia, jud. Timiș.

În capela instituției a fost oficiată Taina Sfântului Maslu, împreună cu părintele Iulian Popa, capelan al spitalului, și cu părintele diacon Vasile Spislaender, student în anul III, de față fiind personalul de îngrijire și bolnavii din spital. Tuturor le-au fost împărțite iconițe cu Maica Domnului.

La final, părintele Iulian Popa a mulțumit studenților teologi pentru prezență, menționând că este prima astfel de vizită de când slujește ca preot al spitalului.

În continuare, studenții teologi au vizitat sălile unde pacienții se recrează prin ergoterapie. Aici există ateliere de brodat și de confecționat diferite obiecte artisanale, dar și o sală de sport.

La întoarcerea spre Timișoara, studenții au făcut o oprire la mănăstirea ortodoxă sârbă Sfântul Gheorghe din localitatea Mănăstire. Aici au vizitat biserica mare, paraclisul de iarnă și muzeul și s-au închinat la moaștele Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, fiind întâmpinați de părintele stareț Nikon.

Cele două vizite au fost un bun prilej pentru studenții teologi de a face practică pe teren pastoral-misionar, desăvârșindu-și astfel cunoștințele dobândite teoretic.

Slujbă de priveghere la Facultatea de Teologie din Timișoara

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, joi 11 decembrie, la capela cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi” din cadrul Facultății de Teologie din Timișoara, a avut loc o slujbă de priveghere în cinstea Sfântului Ierarh Spiridon al Trimitunde.

De la ora 21:00 a fost săvârșită slujba Vecerniei, unită cu Litia, urmate de Utrenie.

La miezul nopții zilei de 11/12 decembrie, a început sfânta Liturghie la care au participat părinții profesori, studenți ai facultății și credincioși din oraș. La sinaxar s-a citit viața Sfântului Spiridon, făcătorul de minuni, prăznuit pe 12 decembrie.

Au slujit mai mulți părinți profesori, absolvenți și studenți preoți și diaconi, în frunte cu Preacuviosul Părinte arhimandrit Simeon Stana, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Timișoarei. Împreună cu părintele, au venit și mulți credincioși care frecventează sfânta mănăstire Partoș.

Este prima priveghere de noapte care se săvârșește la Facultatea de Teologie, de la sfințirea capelei, în anul 2022.

Răspunsurile de strană au fost date de studenți din toți anii și de alți invitați, sub conducerea studentului Lucian Ușvath – anul III.

Slujba a fost un prilej de aleasă bucurie, comuniune sufletească și deosebită trăire duhovnicească pentru toți participanții.

Pelerinaj al studenților teologi la Muntele Athos

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Ioan, Mitropolitul Banatului, în perioada 8–11 decembrie 2025, un grup de studenți teologi din anul al II-lea al Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie (Universitatea de Vest din Timișoara) a participat la un pelerinaj în Sfântul Munte Athos.

Pelerinii au fost însoțiți de părintele conf. dr. habil. Alin-Cristian Scridon. Pe parcursul pelerinajului, studenții au susținut referate tematicе, prezentate la diferite obiective vizitate.

Prima oprire, înainte de sosirea în Athos, a fost la Mănăstirea Ravanica. Aici, studentul Mircea Rada a vorbit despre importanța vieții monahale în Balcanii medievale, prezentând totodată istoricul mănăstirii, particularitățile arhitecturale și contribuțiile cneazului Lazăr la dezvoltarea vieții bisericești.

Ajunși la Ouranopolis, studentul Florin Lera a susținut un scurt referat în fața Turnului Prosfori din port, evidențiind rolul și importanța acestui edificiu de-a lungul veacurilor. Odată intrați pe teritoriul athonit, pelerinii au trecut prin portul Dafne și au ajuns în capitala Kareia, unde s-au închinat la icoana făcătoare de minuni Axion Estin, aflată în biserica Protaton. De aici,

grupul s-a îndreptat spre mănăstirea Cutlumuș, unde studentul Damian-Cristian Ienea a prezentat istoricul așezământului monahal și a evocat chipuri de români nevoitori care au viețuit în mănăstire.

La chilia Panaguda, studentul Daniel Petcu a susținut un amplu referat despre viața și lucrarea duhovnicească a Sfântului Paisie Aghioritul. La întoarcerea în Kareia, pelerinii s-au închinat și la Schitul Sfântului Andrei.

Destinația finală a pelerinajului a fost Mănăstirea Vatoped, unde studentul Mihai Pleșa a vorbit despre „Sfinții Vatopedini”. Pe durata șederii la această mănăstire, studenții au primit diferite ascultări din partea obștii monahale, având astfel prilejul de a se familiariza cu viața liturgică și rânduiala athonită.

Pe lângă participarea la slujbele bisericești, pelerinii s-au bucurat și de îndrumări duhovnicești. Un moment deosebit fiind conferința susținută de părintele vatopedin Chiril. De asemenea, într-o scurtă vizită la Schitul Ipatie, aflat în apropierea Mănăstirii Vatoped, studenții au fost primiți de părintele stareț Ignatie, care le-a adresat un cuvânt de folos sufletesc.

La finalul pelerinajului, în drumul de întoarcere pe mare spre casă, studenții teologi din Timișoara au purtat în suflet recunoștință față de Dumnezeu pentru experiența trăită în Sfântul Munte Athos, o perioadă de rugăciune, întâlniri duhovnicești și aprofundare a vieții monahale, petrecută sub ocrotirea Maicii Domnului.

Concert de colinde la biserica ortodoxă ucraineană din Lugoj

Cu aprobarea Vicariatului Ortodox, 19 decembrie, de praznicul Sfântului Ierarh Nicolae, conform calendarului neîndreptat, la biserica ortodoxă ucraineană din Lugoj s-a desfășurat un concert de colinde.

Mai întâi s-a oficiat Sfânta Liturghie de către mai mulți slujitori ucraineni și români, preoți și diaconi. Cuvântul de învățătură a fost rostit de părintele ieromonah Nicolae Danco, de la Mănăstirea Cireșu (Protopopiatul Ortodox Ucrainean Lugoj). Răspunsurile liturgice au fost date de corul psaltic al teologilor din Timișoara, condus de studentul din anul III, Lucian Ușvath.

După Sfânta Liturghie, au colindat în biserică elevi de la Liceul „Valeriu Braniște” din localitate, îndrumați de doamna prof. Magdalena Stepanescu, precum și teologii din grupul psaltic. Părintele paroh Virgil Brotnei a mulțumit colindătorilor și le-a oferit icoane cu Nașterea Domnului și cu Sfântul Ierarh Nicolae, precum și daruri.

În după-amiaza aceleiași zile, teologii timișoreni, însoțiți de părintele prof. Marius Florescu, de la Facultatea de Teologie din Timișoara, au vestit apropierea Nașterii Domnului și au împărțit daruri copiilor de la centrele de tip

familial „Sfântul Petru” și „Sfântul Pavel”, de pe strada Făgetului din Lugoj, precum și de la centrele de tip familial 1 și 2 din Găvojdia, județul Timiș.

Icoana cu Nașterea Domnului, primită în dar de teologii timișoreni, a fost donată capelei Facultății de Teologie din Timișoara.

Conferința „Sfinții Trei Ierarhi - Modele clasice pentru tineri”, la Timișoara

Facultatea de Teologie din Timișoara a organizat cea de-a III-a ediție a Simpozionului dedicat Sfinților Trei Ierarhi, desfășurat în zilele de joi, 29 ianuarie, și vineri, 30 ianuarie 2026, sub titlul „Sfinții Trei Ierarhi – Modele clasice pentru tineri”.

Manifestarea a debutat joi seara cu slujba Vecerniei unite cu Litia, urmată de prezentarea unor comunicări științifice pe teme teologice actuale.

Studentii și cadrele didactice ale facultății au abordat dimensiuni importante ale vieții și gândirii Sfinților Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur, relevante pentru formarea tinerilor creștini contemporani.

Înaltpreasfințitul Părinte Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, a prezidat manifestarea și a subliniat rolul fundamental al familiei în transmiterea credinței.

„Sfânta Emilia, mama Sfântului Vasile cel Mare, provenea dintr-o familie de martiri și le-a transmis copiilor săi, prin mărturie directă, istoriile de jertfă și credință ale înaintașilor și ale vremii sale. Acest fapt arată că mărturisirea credinței nu se face doar prin cuvinte, ci se transmite viu, în sânul familiei, devenind temelia formării duhovnicești a sfinților. Originea într-o familie cu tradiție de martiriu are o importanță covârșitoare, iar exemplul Sfântului Vasile cel Mare confirmă acest adevăr. Mărturisirea credinței nu rămâne o realitate abstractă, ci prinde contur prin exemplele concrete ale celor apropiați, care inspiră și modelează o viață trăită în sfințenie.

De asemenea, bunica și sora Sfântului Vasile, Sfânta Macrina cea Bătrână și Sfânta Macrina cea Tânără, au fost adevărate modele de mărturisire prin rugăciune și viață ascetică, constituind o veritabilă «școală a harului lui Dumnezeu». Această formare duhovnicească a completat educația academică, arătând că adevărata mărturisire izvorăște din trăirea zilnică a credinței și este accesibilă tuturor, fără costuri, dar cu dăruire deplină”, a precizat Înaltpreasfințitul Părinte Ioan.

Prelegeri de specialitate au fost susținute de preotul lect. univ. dr. Nichifor Tănase, de la Universitatea de Vest din Timișoara, care a abordat tema „Dimensiunea teologiei și a vieții în familia Sfântului Vasile cel Mare”, precum și de studenți, cu lucrări dedicate teologiei trinitare și educației tinerilor în viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur.

În cadrul manifestării au fost susținute și momente de muzică bisericească, interpretate de corul Facultății de Teologie din Timișoara, sub bagheta preotului lect. drd. Laurian Popa.

Un moment deosebit al manifestării l-a constituit spectacolul de teatru-documentar „Sfinții Capadocieni”, o dramatizare inspirată din epistolele celor doi sfinți, Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Grigorie Teologul, realizată prin regia și interpretarea studenților din anii I și II.

Vineri dimineață, simpozionul s-a încheiat cu săvârșirea Sfintei Liturghii și a slujbei Parastasului pentru părinții profesori trecuți la Domnul, urmate de lansarea volumului „Sfinții Trei Ierarhi - Modele clasice pentru tineri”, coordonat de pr. lect. univ. dr. Daniel Enea și prezentat de pr. conf. univ. dr. Constantin Jinga.

Debutul conferințelor prepascale 2026 și eveniment aniversar

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara organizează, în perioada Postului Mare, îndătinata serie de conferințe prepascale. În anul 2026, conferințele sunt axate pe aprofundarea dimensiunii spirituale a familiei și pe răspunsurile pe care credința ortodoxă le oferă provocărilor contemporane.

Seria de evenimente a debutat cu conferința intitulată „Familia ca icoană pnevmatizată a iubirii”, susținută în fața unui public numeros, de către Ierom. Lect. Univ. Dr. Rafael Povîrnaru,

Conferențiarul a conturat chipul desăvârșit al familiei în lumina lui Dumnezeu, pornind de la actul creației omului după chipul și asemănarea Creatorului. Prin tainele de inițiere, omul ajunge să cunoască deplin revelarea unei existențe marcate de comuniunea de iubire cu Dumnezeu, Căruia îi devine fiu și frate prin harul Sfântului Duh.

Resimțind această chemare la iubire, omul simte nevoia de a răspunde dăruind la rândul său iubire celui alt și asumând responsabilitatea întemeierii familiei. Prin Taina Cununiei, familia este așezată sub cupola de har a Bisericii, iar fiecare gest de iubire între soți, încununat prin nașterea de prunci, îi imprimă o dinamică a sfințirii, îndreptând-o spre desăvârșire.

Cu același prilej a fost marcată împlinirea a 70 de ani de existență a Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie. Au luat cuvântul: Prof. Univ. Dr. Habil. Claudiu Mesaroș, directorul Departamentului de Istorie, Teologie și Filosofie; prof. Daniela Buzatu, inspector de Religie în cadrul Inspectoratului Județean Timiș și Pr. Cristian Păiș, consilier eparhial, din partea Sectorului de Învățământ și Tineret al Arhiepiscopiei Timișoarei. Fiecare dintre vorbitori a evocat momente și realizări din istoria acestei instituții de înaltă ținută

academică. Părintele Cristian Păiș a transmis mesajul de felicitare și de binecuvântare din partea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan, cu ocazia acestui eveniment festiv. Întâlnirea a fost moderată de către Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin Jinga, directorul programelor studii universitare de Teologie din cadrul facultății.

În finalul întâlnirii, corul studenților teologi a interpretat un buchet de imne și cântări bisericești specifice perioadei liturgice a Postului Mare.

Conferințele prepascale vor continua pe toată durata postului, cu scopul de a prezenta o radiografie a problematicei familiei în societatea contemporană.

Studenți teologi timișoreni, în vizită la Penitenciarul Timișoara

Mărti, 10 martie, studenții din anii III și IV ai Facultății de Teologie din Timișoara, însoțiți de părintele lect. univ. dr. Marius Florescu, au vizitat Penitenciarul Timișoara, aflat în imediata vecinătate a facultății.

În biserica cu hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel, din incinta penitenciarului, s-a săvârșit Taina Sfântului Maslu, împreună cu părintele dr. Florin Avram, capelanul penitenciarului, și cu părintele diacon Vasile Spislănder, student în anul III. La slujbă au participat deținuți aflați în custodia penitenciarului și studenți teologi, care au dat răspunsurile la strană. După slujbă, studentul Lucian Ușvath, din anul III, a susținut o cateheză despre importanța Sfântului Maslu în viața duhovnicească. Celor prezenți li s-au oferit fructe, achiziționate prin grija unor studenți teologi.

În continuare au fost vizitate spațiile destinate activităților de socializare ale deținuților, precum biblioteca, sala de conferințe, clubul, studioul TV și studioul de radio. La finalul vizitei, studenții s-au întâlnit cu trei deținuți din cadrul penitenciarului, care au dat mărturie despre viața lor.

Această experiență misionară a fost bine primită de studenții teologi, care au avut astfel ocazia să observe, în mod practic, pe terenul misionar-pastoral, aplicarea cunoștințelor teoretice dobândite la cursul de Misiologie.

Se preconizează ca, în perioada următoare, părintele capelan de la penitenciar, împreună cu câțiva deținuți, să viziteze Facultatea de Teologie și să participe la o slujbă în capela facultății.

Pelerinaj ai studenților teologi din Timișoara la mănăstirea Partoș

Sâmbătă, 14 martie, un grup de studenți din anul I de la Facultatea de Teologie din Timișoara, împreună cu părintele lect. dr. Marius Florescu, în calitate de tutore de an, au efectuat un pelerinaj la Mănăstirea Partoș.

În paraclisul de iarnă al mănăstirii s-a săvârșit Sfânta Liturghie, la care studenții teologi au dat răspunsurile liturgice. Fiind pomenirea morților, la momentul potrivit s-a săvârșit și un parastas. Studentul Horia Pârmoni a ținut un cuvânt despre Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș – viața și minunile sale.

A urmat o agapă frățească oferită de părintele arhimandrit Simeon Stana, starețul așezământului, care le-a adresat pelerinilor și un cuvânt de folos. La pelerinaj a participat și părintele Daniel Anițaș, preot slujitor la Parohia Uivar, județul Timiș.

Pelerinajul a fost un bun prilej pentru studenți de a cunoaște această veche vatră monahală a Banatului și de a-l întâlni pe Sfântul Iosif cel Nou „la el acasă”.

Mănăstirea Partoș a fost reînființată în timpurile moderne în anul 1944 de către Mitropolitul Vasile Lăzărescu, iar în anul 2008 a fost reorganizată de către Mitropolitul Nicolae Corneanu. Hramul așezământului monahal este la 14 septembrie, de praznicul Înălțării Sfintei Cruci. Alte hramuri sunt la 8 noiembrie – Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, și 6 septembrie – Minunea Sfântului Arhanghel Mihail în Colose. În ultimii aproximativ 20 de ani, la mănăstire s-au efectuat importante lucrări utilitare și gospodărești.

Provocările familiei creștine în contemporaneitate în centrul conferințelor prepascale de la Timișoara

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, seria conferințelor prepascale organizate de Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, a continuat joi, 19 martie 2026, la Timișoara, cu cea de-a treia întâlnire dedicată aprofundării tematicii familiei în context contemporan.

În cadrul acestui eveniment, Pr. Conf. Univ. Dr. Gavril Trifa cadru didactic la Facultatea de Teologie a susținut conferința intitulată „Provocări morale la adresa pastorației familiei”, în fața unui public numeros, format din studenți, cadre didactice și credincioși.

Părintele conferențiar a evidențiat faptul că familia creștină reprezintă o realitate teologică profundă, fiind o icoană vie a iubirii Sfintei Treimi și nu o simplă convenție socială. Pornind de la învățătura scripturistică a creării omului după chipul lui Dumnezeu, părintele profesor a subliniat că menirea familiei este aceea de a deveni spațiu al comuniunii și al sfințirii, o adevărată „biserică”, în care iubirea dintre soți reflectă iubirea dumnezeiască.

În continuare, au fost prezentate principalele provocări ale pastorației familiei, atât în mediul rural, cât și în cel urban, dintre care s-au remarcat: dificultățile legate de educația morală a copiilor, fenomenul concubinajului,

adulterul, divorțul, precum și tendințele ideologice contemporane care afectează înțelegerea tradițională a familiei. Un loc important în cadrul expunerii l-a ocupat analiza fenomenului secularizării și a individualismului, care conduc la slăbirea relației omului cu Dumnezeu și la degradarea comuniunii familiale. În acest sens, părintele conferențiar a subliniat că îndepărtarea de valorile creștine favorizează apariția unor comportamente ce contravin vocației familiei, precum relativizarea fidelității conjugale sau redefinirea rolurilor fundamentale din cadrul acesteia.

De asemenea, au fost abordate, din perspectivă teologică și patristică, teme sensibile precum adulterul, divorțul și criza identității familiale, fiind evidențiate consecințele acestora asupra unității și stabilității vieții de familie. În același timp, s-a insistat asupra responsabilității părinților în formarea copiilor, subliniindu-se importanța unei educații echilibrate, care să integreze dimensiunea trupească, sufletească și duhovnicească a persoanei.

În partea finală a conferinței, Pr. Conf. Univ. Dr. Gavril Trifa a propus câteva direcții concrete pentru depășirea crizei contemporane a familiei, evidențiind rolul esențial al întoarcerii la Dumnezeu, al rugăciunii și al vieții sacramentale, precum și importanța colaborării dintre familie și Biserică. În acest context, familia a fost prezentată ca având o vocație eshatologică, fiind chemată nu doar la împlinire în planul vieții pământești, ci și la dobândirea Împărăției lui Dumnezeu.

În finalul întâlnirii, corul studenților teologi a interpretat un buchet de imne și cântări bisericești specifice perioadei liturgice a Postului Mare.

Conferințele prepascale vor continua în perioada următoare, oferind participanților prilejul unei reflecții aprofundate asupra rolului și misiunii familiei creștine în societatea contemporană.

Taina Sfântului Maslu la Facultatea de Teologie din Timișoara

Luni, 30 martie, de dimineață în capela cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi” a Facultății de Teologie din Timișoara, s-a săvârșit Taina Sfântului Maslu, pentru prima dată de când s-a sfințit acest locaș de cult.

Au participat părinți profesori, studenți, personal administrativ și alți credincioși. Răspunsurile de strănă au fost date de studenții participanți din anii I – IV. La această slujbă au fost pomeniți toți profesorii și studenții facultății.

Sfânta Taină a Maslului a fost un prilej de zidire duhovnicească și de comuniune sufletească între cadre didactice și studenți, acum în perioada Postului Mare.

Capela a fost dată în folosință pentru practica studenților teologi în anul 2022 și a fost dotată și înfrumusețată cu purtarea de grijă a Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, prin osârdia parohiilor, cadrelor didactice și studenților.

Teologia timișoreană, prezintă la manifestările aniversare dedicate împlinirii a 80 de ani de la înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria

Duminică, 29 martie, Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, cu sediul la Giula, a marcat împlinirea a 80 de ani de la hotărârea înființării sale, adoptată de Congresul Național Bisericesc al Românilor din Ungaria, la data de 27 martie 1946.

Programul manifestărilor a debutat cu săvârșirea Sfintei Liturghii arhieresti, urmată, începând cu ora 15:00, de un simpozion aniversar desfășurat la sediul Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria.

În cadrul acestuia au fost lansate mai multe lucrări de specialitate, între care se disting cele două volume intitulate „O istorie a românilor ortodocși din Ungaria (1921–1944). Analiză între istoriografie și documentele diplomatico-eccleziale”, semnate de părintele conf. univ. dr. habil. Alin-Cristian Scridon.

Sfânta Liturghie arhierască a fost săvârșită de către Preasfințitul Părinte Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfințitul Părinte Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei, și Preasfințitul Părinte Siluan, Episcopul Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria, înconjuțați de un sobor de preoți și diaconi.

La eveniment au participat reprezentanți ai corpului diplomatic din Giula și Seghedin, domnii consuli generali Daniel Banu și Florin Trandafir Vasiloni, precum și domnul Gheorghe Cozma, președintele Autoguvernării pe Țară a Românilor din Ungaria, alături de alte oficialități.

Facultatea de Teologie din Timișoara a fost reprezentată la aceste manifestări de părintele conf. univ. dr. habil. Alin-Cristian Scridon.

În semn de apreciere pentru contribuția adusă la cercetarea și valorificarea istoriei românilor ortodocși din Ungaria, Preasfințitul Părinte Siluan i-a oferit părintelui o plachetă aniversară.

Conferințele prepascale la Timișoara

În seara zilei de joi, 2 aprilie 2026, Aula Magna a Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara a găzduit, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Ioan, Mitropolitul Banatului, ultima întâlnire academică din cadrul ciclului de conferințe prepascale. Cu acest prilej, părintele lector dr. Marius Ioana, cadru didactic la Facultatea de Teologie din Timișoara și paroh al Bisericii Studenților, în fața unui auditoriu format din studenți, cadre didactice și credincioși, a susținut conferința intitulată „Violența domestică”.

Violența domestică este, în viziunea părintelui Marius Ioana, una dintre cele mai grave și mai profunde răni asupra ființei umane. Iar cum căminul este spațiul cel mai cald, mai intim în care cresc și se dezvoltă copiii, violența domestică, cu precădere violența asupra copiilor, are loc într-un spațiu în care ei se așteaptă cel mai puțin și în care sunt cei mai vulnerabili; de aceea și durerile și traumele din prima copilărie lasă urme foarte adânci asupra adultului de mai târziu.

După un moment de reflexie, în care auditoriul a fost invitat să rememoreze o scenă de violență trăită în copilărie, conferențiarul a precizat că va aborda tema violenței asupra copiilor dintr-o perspectivă teologică, fără a exclude însă și celelalte discipline conexe de intervenție: psihologia clinică, psihiatria și psihoterapia. În ceea ce privește violența îndreptată împotriva copiilor, faptele sunt mai greu de dovedit pentru că, pe de-o parte, copiii nu pot exprima bine ceea ce li se întâmplă, iar pe de altă parte, ei își ascund propriile suferințe pentru a nu păta imaginea de sine și imaginea asupra propriei familii.

După aceste precizări preliminare, conferința a continuat cu imagini ale suferinței asupra copiilor începând din Sfânta Scriptură, continuând cu precepte pedagogice din Scripturile Vechiului Testament, din tradițiile iudaice, din cărțile Noului Testament, sfaturi pentru creșterea copiilor din scrierile Sfinților Părinți și Scriitori bisericești, din istoria literară românească, ajungând până la sfinții și mărturisitorii contemporani.

Scripturile Vechiului Testament, ca oglindă a umanității, nu omit situații de abuz și de violență. Astfel, uciderea lui Cain, izgonirea lui Agar și a fiului său, Ismael, povestea lui Iosif, fiul patriarhului Iacov, cel vândut de frații săi ca rob în Egipt, cazul judecătorului Ieftae, al lui Iuda și Tamar, precum și al regelui Saul în relația sa cu propriul fiu, Ionatan, precum și cu viitorul rege David sau cazul dreptului Iov, sunt tot atâtea exemple de abuz emoțional, verbal, hărțuire și umilire publică, precum și violență fizică.

Prin pronia lui Dumnezeu, cazul dreptului Iosif, cel care s-a smerit pe sine și le-a primit cu răbdare și detașare pe toate, fie bune, fie rele, este unul rar, de recuperare din acest univers sfâșietor al traumei familiale: „Voi ați uneltit asupra mea rele, dar Dumnezeu le-a întors în bine.” (Facerea 50, 20)

Părintele profesor Marius Ioana a subliniat importanța explicațiilor rabinice pline de echilibru de mai târziu care fundamentează principiul prevenției: „nu-ți speria copilul prea tare; dacă fuge de tine, s-ar putea să nu se mai întoarcă niciodată.” (Maimonide) Același discernământ plin de compasiune îl promovează și Talmudul: „Întotdeauna împinge cu mâna stângă disciplina și atrage aproape cu mâna dreaptă dragostea.” (Sanhedrin 107b)

Prescripțiile pauline atrag atenția asupra erorilor în educație practicate de părinții care cred că, prin respectarea cu acribie a literei, împlinesc o poruncă sfântă: „și voi, părinților, nu întărâtați la mânie pe copiii voștri” (Efeseni 6, 4).

Părinții bisericești consideră copiii un dar dumnezeiesc și pledează pentru o pedagogie a iubirii și acceptării: „dacă vrei ca fiul tău să te asculte, nu-l pedepsi cu nuiaua, ci leagă-l de tine cu dragostea”. (Sf. Ioan Gură de Aur)

Cu texte suport sugestive pentru tema aleasă, părintele Marius Ioana aduce în atenția auditoriului exemplul luminos al domnitorului Neagoe Basarab, cu ale sale Învățăături..., veritabil tratat de pedagogie românească medievală prin care se pun bazele unei educații fără violență: „un tată care se mânie și lovește este un tată care și-a pierdut mințile în acel moment și nu poate educa pe nimeni.” (Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, Teodosie)

De la metaforele-simbol biblice precum „nuiaua” sau „toiagul”, viziunea asupra educației trece treptat, de-a lungul istoriei, spre metafora „copilul, ca dar al lui Dumnezeu” (Sf. Părinți), „copilul încălzit cu dragoste se modelează precum ceara” (Andrei Șaguna), „copilul, oglindă a părinților săi” (Sofian Boghiu), „copilul, ca dar al rugăciunii părinților”, culminând cu maxima acceptare și iubire: „pe copil să-l iubești așa cum este el, nu cum ai vrea tu să fie.” (Pr. Arsenie Papacioc)

În ultima parte a conferinței s-a prezentat „Jocul dureros al cifrelor și necesitatea priveghiului cult creștin” în care au fost expuse date statistice despre cazurile de violență asupra copiilor atât la nivelul comunității noastre, al țării noastre, precum și la nivel mondial. Astfel, la nivelul anului 2026, din 2,4 miliarde de copii ai planetei, peste 1,2 miliarde suferă de o formă de violență fizică, psihologică sau sexuală. Mai mult, peste 300 milioane de copii cu vârste între 2 și 4 ani sunt supuși regulat metodelor de „disciplinare violentă” din partea adulților sau a îngrijitorilor lor. La aceștia se adaugă în jur de 520 de milioane de copii care trăiesc în zone de conflict armat și încă 50 de milioane de copii care sunt strămutați forțat din cauza violenței sau a crizelor climatice.

Statisticile prezentate au arătat fața hidoasă a unei lumi care își neglijează propriul viitor: alte peste 200 milioane de copii nu au acces la educație, sunt exploatați prin muncă sau prin căsătorii impuse la vârste timpurii, iar foarte mulți copii trăiesc în „sărăcie multidimensională”, ceea ce înseamnă că sunt lipsiți de elementele primare ale vieții: accesul la apă, hrană adecvată și servicii de sănătate.

Punctul culminant în prezentarea dramei inocenților acestei lumi l-a reprezentat recursul la expresia cea mai concretă a suferinței umane, și anume, lacrimile. „O lacrimă obișnuită are un volum de aprox. 6 microlitri și cântărește 6,2 micrograme. Lacrimile emoționale sunt cele mai grele pentru că ele conțin o concentrație mult mai mare de hormoni de stres (ACTH) și leucin-encefalină, un calmant natural. Dacă am aduna toate lacrimile celor 1,2 miliarde de copii care suferă la nivel mondial și ne-am imagina că fiecare va vărsa o singură lacrimă în acel moment, am aduna împreună aproximativ 7440 kg de tristețe pură, echivalentul greutateii unui elefant adult de mari dimensiuni”.

Au fost valorificate cu mult discernământ datele statistice privind expunerea la violență a copiilor, natalitatea, sporul demografic, precum și cea mai răspândită formă de abuz din România, și anume, neglijarea copiilor, cu tot arsenalul de privațiuni la drepturi elementare pe care-l presupune această forma de degenerare parentală.

Întrucât realitățile socio-familiale au devenit tot mai evidente în biserică, în comunitate, în diverse medii sociale, această temă a violenței asupra copiilor rămâne una de imperioasă actualitate.

Cele mai bune remedii sunt însă cele profilactice, de prevenție: educația, vindecarea/terapia prin cuvânt, prin cateheze, prin predici, prin lecturi spirituale. Concluziile exprimate în termeni fermi, deconstruiesc cutume adânc înrădăcinate în mentalul colectiv românesc cum ar fi aceea că „bătaia este ruptă din rai” sau că „părintele care-și cruță bățul nu-și iubește copilul”. Așadar, dragostea nu trebuie să doară, părintele nu are voie să-și bată copiii, educația nu înseamnă violență, îndurarea abuzurilor nu înseamnă „purtarea crucii”, întrucât ele distrug demnitatea umană și contravin principiilor iubirii evanghelice. În schimb, părinții sunt datori să-și iubească copiii, autoritatea părintească trebuie să devină îmbrățișare, iar dezvoltarea personală prin spovedanie, comunicarea sinceră și rugăciunea constituie cheia de boltă a educației și formării copiilor.

La finalul conferinței, a urmat secțiunea de întrebări venite din partea studenților, precum și intervenții ale părinților profesori prezenți la conferință. Ca promisiune a tinereții și bunătaților viitoare, corul studenților teologi a interpretat piese bisericești specifice perioadei liturgice a Postului Mare.

În încheiere, părintele vicar Timotei Anișorac a subliniat importanța acestei teme în context contemporan și a transmis binecuvântarea Înaltpreasfinției Sale Ioan, Mitropolitul Banatului pentru perioada liturgică următoare, a Săptămânii Sfințelor Patimi, ca urcuș spre Înviere.

Teologi timișoreni au participat la plantarea unei păduri, împreună cu alți studenți ai Universității de Vest

Sâmbătă, 18 aprilie, pe raza localității Iecea Mică, județul Timiș, Departamentul de Cercetare și Inovare al Universității de Vest din Timișoara a organizat o acțiune de plantare a unei păduri, la care au luat parte studenți de la diferite facultăți. Au participat și studenți ai Facultății de Teologie din Timișoara, însoțiți de părintele lect. dr. Marius Florescu. Li s-au alăturat părintele Cristian Gheorghită Popa, de la Parohia Cărpiniș, și părintele Alin Ibănescu, de la Parohia Iecea Mică.

Au fost plantați aproximativ 2.000 de puieți de salcâm, care vor funcționa ca o barieră împotriva vântului și a prafului ce vin dinspre câmpuri în localitate.

La finalul acțiunii s-a cântat imnul „Hristos a înviat” și s-a oficiat slujba de sfințire a unei livezi, prevăzută în Molitfelnic, stropindu-se cu Aghiasmă Mică de la Izvorul Tămăduirii, prăznuit în vinerea dinainte.

Ziua s-a încheiat cu un popas la Parohia Cărpiniș, unde părintele paroh a prezentat biserica și construcțiile anexe.

Această zi a fost un prilej de protejare a mediului înconjurător și de întărire a comuniunii dintre oameni și natură, respectiv dintre profesori și studenți.

Prezență teologică timișoreană la Moinești, județul Bacău

În Duminica a treia după Paști (a Femeilor mironosițe), în cadrul celei de-a cincea ediții a Conferințelor Naționale de Teologie, care are ca temă generică Familia creștină și demnitatea umană în contextul provocărilor contemporane, după Sfânta Liturghie oficiată la Catedrala „Nașterea Maicii Domnului și Sfântul Ierarh Nicolae” din Moinești, județul Bacău, părintele lect. univ. dr. Marius Florescu, de la Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, a susținut conferința cu tema Pilda de credință și de mărturisire a femeilor mironosițe.

În cuvântul său, părintele a vorbit despre curajul, statornicia și fidelitatea femeilor mironosițe, cele care au devenit primii martori ai Învierii Domnului și vestitori ai acesteia către Sfinții Apostoli. Alături de invitat au fost prezenți și doi studenți ai facultății timișorene: Benjamin Doctor, din anul al IV-lea, și Alexandru Floroiu, din anul I.

La final, părintele invitat a dăruit credincioșilor prezenți iconițe reprezentând Soborul Sfințelor Femei Românce, iar părintele lect. univ. dr. Daniel Enea, coordonatorul proiectului și gazda evenimentului, a oferit fiecărei doamne și domnișoare câte o floare, în semn de prețuire și recunoștință pentru mărturisirea creștină.

Conferința se înscrie în seria manifestărilor academice ale Universității de Vest din Timișoara, care sărbătorește anul acesta 70 de ani de la înființarea Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie.

Simpozionul Național Studentesc de Teologie Ortodoxă, la Timișoara

Luni, 18 mai 2026, Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, în parteneriat cu Mitropolia Banatului, găzduiește Simpozionul Studentesc Național de Teologie cu tema „Cine zic

oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?” (Matei 16, 13) – Considerente istorice și doctrinare asupra dogmei hristologice.

Lucrările se vor desfășura în două sesiuni plenare și vor reuni studenți teologi din centre universitare precum Sibiu, Craiova, Alba Iulia, Oradea, Târgoviște, Galați, Iași și Timișoara. Cele aproximativ optsprezece comunicări vor aborda teme variate de hristologie, spiritualitate filocalică, dogmatică și mariologie, urmate de două sesiuni de dezbateri.

Pelerinaj al studenților teologi timișoreni în Sfântul Munte Athos

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, în perioada 5 – 9 mai, un grup de studenți din anii I, II și IV de la Facultatea de Teologie din Timișoara, însoțit de părintele lect. dr. Marius Florescu, a participat la un pelerinaj în Sfântul Munte Athos. La pelerinaj a participat și părintele Emanuel Ciusa de la parohia Bichigi, protopopiatul Făget.

Prima zi a pelerinajului a inclus un popas la Skopje, capitala Macedoniei, unde grupul a fost primit de Preafericitul Părinte Arhiepiscop Ștefan, întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Autocefale a Macedoniei, și unde au fost vizitate Catedrala Mitropolitană și câteva locașuri de cult din oraș.

Ajunși la Sfântul Munte Athos, pelerinii s-au închinat mai întâi la Mănăstirea Vatoped, apoi, spre seară, s-a făcut popas la schitul românesc Sfântul Nicolae din Kapsala, aparținător de Mănăstirea Pantocrator.

În următoarea zi, pelerinii au vizitat capitala Kareia, casa din Panaguda a Sfântului Paisie Aghioritul, Mănăstirea Cutlumuș, Mănăstirea Iviron, Aghiasma Sfântului Atanasie Atonitul, Mănăstirea Marea Lavră și Schitul românesc Prodromu, unde s-a făcut oprire peste noapte. Aici, cei doi părinți din grup au săvârșit Sfânta Liturghie.

Ultima zi a pelerinajului a fost dedicată vizitării peșterii Sfântului Atanasie Atonitul și apoi, mai departe, schitului românesc Lacu, dependent de Mănăstirea Sfântul Pavel, la chilia părintelui Isidor.

La întoarcere s-a făcut o oprire și la schitul românesc din localitatea Ouranopoli, aflat sub conducerea maicii starețe Paraschevi.

De menționat că, la Mănăstirea Cutlumuș, pelerinii s-au închinat și au cântat troparul la icoana Sfântului Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș, unul dintre egumenii de demult ai mănăstirii, pictată în trapeză sub denumirea de Sfântul Iosif de la Cutlumuș, episcopul Timișoarei.

Pelerinii au mulțumit lui Dumnezeu pentru purtarea de grijă și au făgăduit că se vor mai întoarce pe aceste locuri.

Nouă promoție de absolvenți la Facultatea de Teologie din Timișoara

Marti, 12 mai, s-a desfășurat la Facultatea de Teologie din Timișoara ceremonia absolvirii promoției 2022-2026 a specializării Teologie ortodoxă pastorală, formată din 22 de studenți. De dimineață s-a săvârșit Sfânta Liturghie în capela cu hramul Sfinții Trei Ierarhi de către mai mulți părinți profesori, în prezența domnilor profesori, a studenților din anul IV, a invitaților și a personalului auxiliar.

În sala Rotonda s-a desfășurat în continuare cursul festiv, în cadrul căruia au luat cuvântul: domnul prof. univ. dr. Claudiu Mesaroș, directorul departamentului Istorie, Teologie și Filosofie, care a transmis și un mesaj din partea doamnei decan prof. univ. dr. Dana Percec; părintele conf. univ. dr. Constantin Jinga, în calitate de coordonator al colectivului de Teologie, și părintele lect. univ. dr. Daniel Enea, în calitate de tutore de an, care a prezentat o expunere cu tema „Pelerini prin Teologie și pregătirea pentru slujirea lui Dumnezeu”. Au mai fost de față cei doi părinți protopopi de la Timișoara: părintele protopop Zaharia Pereș, de la Protopopiatul Timișoara I, și părintele protopop Caius Andrașoni, de la Protopopiatul Timișoara II, care, de asemenea, s-au adresat studenților.

Conform tradiției, au mai luat cuvântul studentul Benjamin Doctor, șeful anului IV, și studentul Lucian Ușvath, șeful anului III, tot acum desfășurându-se și ceremonia predării cheii facultății.

La orele prânzului, cadrele didactice și studenții absolvenți au făcut o vizită Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului, la reședința mitropolitană. Aici, Părintele Mitropolit s-a interesat de situația fiecărui absolvent în parte, dând bune sfaturi pentru viață și pentru slujirea Bisericii lui Hristos. De față a fost și părintele Cristian Păiș, consilier la sectorul Învățământ și activități cu tineretul de la Centrul eparhial.

La final a fost realizată o fotografie de grup, care să rememoreze aceste clipe binecuvântate din parcursul academic al noii promoții de absolvenți.

După încheierea oficială a cursurilor, va urma sesiunea de examene și apoi susținerea examenului de licență, care constă dintr-o probă scrisă la disciplina Dogmatică ortodoxă și simbolică și dintr-o probă orală care constă în susținerea lucrării de licență alcătuită sub coordonarea unui cadru didactic (sesiunea iulie-septembrie 2026).

Simpozion național studentesc de Teologie la Timișoara, ediția întâi

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, Departamentul de Teologie Ortodoxă al Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din cadrul Universității de Vest a organizat, luni, 18 mai 2026, Simpozionul Național Studentesc cu tema „Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?” (Matei 16, 13). Considerente istorice și doctrinare asupra dogmei hristologice.

Manifestarea a debutat prin săvârșirea Acatistului Domnului nostru Iisus Hristos, oficiat în capela facultății de către părintele lect. univ. dr. Adrian Covan, organizatorul evenimentului, împreună cu studenții teologi.

În deschiderea lucrărilor, părintele conf. univ. dr. Constantin Jinga, șeful Catedrei de Teologie Ortodoxă, a rostit un cuvânt de bun venit și a subliniat importanța mărturisirii lui Hristos Cel răstignit și înviat într-o lume măcinată de preocupările imediate ale vieții pământești. Tot atunci, sfinția sa a transmis binecuvântarea Chiriarhului nostru pentru desfășurarea acestui eveniment științific și duhovnicesc. În continuare, părintele Adrian Covan a vorbit despre legătura intrinsecă dintre grai și trai, dintre dogmă și experiența duhovnicească, prin care credinciosul pășește cu încredere pe calea îndumnezeirii.

Lucrările au continuat pe două secțiuni, moderate de studenți ai facultății, alături de părinții profesori Constantin Jinga, Marius Florescu și Adrian Covan. Potrivit programului stabilit, participanții prezenți fizic sau online și-au expus propriile cercetări. Pe lângă tinerii timișoreni, la simpozion au luat parte, prin platforma Google Meet, studenți și masteranzi de la centrele universitare din Sibiu, Iași, Craiova, Alba Iulia, Oradea, Târgoviște și Galați.

Spre sfârșitul anului, cu acordul coordonatorilor științifici, comunicările susținute vor fi publicate într-un volum colectiv, la o editură de prestigiu.

Pelerinaj al studenților teologi timișoreni la mănăstiri din județul Timiș

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului și cu purtarea de grijă a Preasfințitului Părinte Episcop-Vicar Paisie Lugojanul, sâmbătă, 23 mai, studenții din anul I de la Facultatea de Teologie din Timișoara, însoțiți de părintele lect. dr. Marius Florescu, au efectuat un pelerinaj la două așezăminte monahale din județul Timiș.

Prima oprire a fost la Mănăstirea Săraca, unde s-a săvârșit Sfânta Liturghie de către părintele stareț arhim. Climent Vântu și cadrul didactic însoțitor. Răspunsurile liturgice au fost date de către studenți. A urmat rânduiala parastasului de obște, la care au fost pomeniți cei adormiți în dreapta credință. În continuare, părintele stareț și obștea mănăstirii au oferit o agapă.

La Mănăstirea sârbească „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din satul Mănăstire, studenții s-au închinat la moaștele și lanțurile Sfântului Mucenic, cântând troparul acestuia. Apoi au vizitat paraclisul de iarnă, muzeul și atelierul de lumânări.

Popasul la cele două mănăstiri a fost un prilej binecuvântat de a cerceta viața duhovnicească din aceste așezăminte și felul în care sunt organizate astăzi.

Acțiune de promovare a specializării Teologie Ortodoxă la Sânnicolau Mare

Cu binecuvântarea și purtarea de grijă a Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan, în prima duminică după Rusalii, dedicată Tuturor Sfinților, la biserica „Nașterea Maicii Domnului” din Sânnicolau Mare, părintele lect. univ. dr. Nichifor Tănase și domnul conf. univ. dr. Daniel Lemeni au desfășurat o acțiune de promovare a specializării Teologie Ortodoxă în rândul credincioșilor.

Sfânta Liturghie a fost oficiată de părintele lect. univ. dr. Nichifor Tănase, împreună cu părintele Marius Podereu, parohul bisericii, iar cuvântul de învățătură a fost rostit de către distinsul părinte cadru universitar, care le-a vorbit celor prezenți despre urmarea lui Hristos ca mijloc privilegiat de transformare lăuntrică a omului.

După săvârșirea Sfintei Liturghii, într-o atmosferă marcată de bucurie duhovnicească și comuniune eclesială, cei doi invitați au evidențiat importanța studierii teologiei ca disciplină academică, subliniind mai ales asumarea acesteia ca mod de viață.

Părintele lector Nichifor Tănase a reliefat cele două dimensiuni ale Teologiei -informativă și formativă - și, totodată, a prezentat cele două programe universitare oferite: Teologie Ortodoxă Pastorală, la nivel de licență, respectiv Teologie Ortodoxă și Misiune Creștină, la nivel de masterat.

În continuare, domnul Daniel Lemeni a subliniat faptul că, pe lângă o minte cultivată și o inimă curată, „Școala lui Hristos” oferă reperele fundamentale pentru a călca pe urmele sfinților. Realizarea acestui deziderat esențial necesită însă o reevaluare a priorităților cotidiene, menită să reorienteze întreaga viață spre Hristos, în detrimentul fericirii efemere a lumii.

Cuvântul de încheiere a fost rostit de părintele protopop Marius Podereu, care a îndemnat credincioșii să valorifice această oportunitate de formare intelectuală și creștere duhovnicească prin înscrierea la programele universitare disponibile la Catedra de Teologie Ortodoxă din Timișoara.

Promovarea Programului de Studii de Teologie Ortodoxă din cadrul Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie în parohiile din orașul Făget

Duminica a II-a după Rusalii (a Sfinților Români) a fost, pentru credincioșii bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din orașul Făget, o zi de aleasă bucurie duhovnicească. Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Ioan, alături de părintele paroh Cristian

Farcaș a slujit părintele profesor Adrian Covan, de la Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din Timișoara.

În cuvântul de învățătură adresat credincioșilor prezenți la Sfânta Liturghie, preacucernicia sa a evidențiat importanța chemării neconținute pe care Domnul nostru Iisus Hristos o adresează tuturor oamenilor, „de ieri și de azi”. Pornind de la bogăția teologică și duhovnicească a Sfintei Scripturi, părintele profesor Adrian Covan a prezentat principalele învățături pe care Sfinții Apostoli le-au propovăduit celor încreștinați în vederea mântuirii. Astfel, dragostea, însoțită de cei doi „afluenți” ai săi, bunătatea și milostenia, și dublată de smerenie, lucrează în om asemănarea cu Dumnezeu, adică starea permanentă de îndumnezeire.

La finalul Sfintei Liturghii, părintele Adrian Covan, împreună cu studenții teologi Adrian Iliescu, din anul al IV-lea, și Florin Lera, din anul al II-lea de studiu, au realizat o trecere în revistă a momentelor de referință din istoria relativ scurtă, dar bogată în pagini de natură teologică și culturală, a teologiei universitare timișorene.

În continuare, a fost prezentată oferta educațională a programului de studii teologice din cadrul facultății, precum și condițiile de înscriere pentru sesiunile de admitere organizate în lunile iulie și septembrie a.c.

Tot în această zi, la Parohia Făget I, cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh”, cu binecuvântarea chiriarhului nostru, alături de cei doi preoți ai parohiei, Bujor Păcurar și Ioan Jurj, a slujit părintele profesor Laurian Popa, de la Facultatea de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara. Cuvântul de învățătură a fost rostit de studentul teolog Rareș Ionescu, fiu al parohiei. În cuvântul de predică, tânărul teolog a pus accentul pe trei direcții importante: ascultarea de Dumnezeu, conlucrarea cu El și renunțarea la propriul ego, pentru a putea pași pe calea sfințeniei.

La finalul slujbei, s-a desfășurat un dialog între părintele Laurian Popa și studentul Rareș Ionescu, în cadrul căruia a fost evidențiat rolul studiului teologic, care nu constă doar în transmiterea de informații, ci mai ales în zidirea duhovnicească a studenților și credincioșilor. De asemenea, a fost subliniată importanța profesorului ca model demn de urmat, precum și responsabilitatea familiei în orientarea propriilor copii spre Dumnezeu și Biserică.

În concluzie, obiectivul general al programului de studii îl reprezintă crearea unui mediu interactiv de învățare și cercetare științifică și duhovnicească, menit să ofere studenților posibilitatea dobândirii cunoștințelor fundamentale în domeniul Teologiei Ortodoxe, precum și al disciplinelor conexe, pentru a putea transmite mesajul irenic al Bisericii în lumea contemporană.

Promovarea Programului de Studii de Teologie Ortodoxă din cadrul Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie în Parohia Ghiroda Nouă

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, în ziua praznicului Nașterii Sfântului și Slăvitului Proroc Ioan, Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului, în biserica parohială cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din cartierul timișorean Ghiroda Nouă s-a desfășurat o acțiune de promovare a programelor de studii de Teologie Ortodoxă din cadrul Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara.

La Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, săvârșită împreună cu părintele iconom stavrofor Mircea Szilagyi, consilier eparhial, și cu ceilalți slujitori ai sfântului locaș, au participat părintele lector universitar dr. Ioan Mihoc, titular al disciplinei Studiul Noului Testament, și părintele lector asociat dr. Iosif Stancovici, cadru didactic al disciplinei Studiul Vechiului Testament. Aceștia au fost însoțiți de studenții teologi Adrian Ciprian Iliescu, student în anul al IV-lea la specializarea Teologie Pastorală, și Adrian Petru Merce, student în anul al II-lea al programului de master.

Cuvântul de învățătură a fost rostit de părintele Ioan Mihoc. Pornind de la cuvintele Mântuitorului Hristos din Evanghelia după Matei (11, 7-10), precum și de la relatarea Sfântului Evanghelist Luca privind nașterea Înaintemergătorului Domnului, părintele profesor a evidențiat vocația și misiunea profetică a Sfântului Ioan. Referindu-se în mod deosebit la anghelofania petrecută înaintea altarului tămâierii și la cuvintele rostite atunci despre Înaintemergătorul Domnului (Luca 1, 13-17), a subliniat adevărul fundamental că fiecare om este trimis în lume cu o misiune încredințată de Dumnezeu și cu un scop rânduit de Pronia divină. În continuare, părintele profesor s-a referit la imnul Benedictus, rostit de preotul Zaharia (Luca 1, 68-79). Pornind de la ultimul verset al capitolului, a evidențiat modul concret în care Sfântul Ioan s-a pregătit duhovnicește pentru misiunea sa, prin retragerea în asceză desăvârșită.

La finalul Sfintei Liturghii, părintele Iosif Stancovici a prezentat programele de studii teologice derulate în cadrul Facultății de Litere, Istorie, Filosofie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, evidențiind importanța formării academice în dialog permanent cu viața liturgică și duhovnicească a Bisericii. În acest context, părintele profesor a realizat o succintă exegeză a capitolului 28 din Cartea lui Iov, cunoscut drept unul dintre cele mai profunde imnuri biblice dedicate înțelepciunii. A evidențiat căutarea neobosită a omului după sens, adevăr și cunoaștere, precum și originea divină a autenticei înțelepciuni, potrivit cuvintelor Scripturii: „Iată, frica de Dumnezeu, aceasta este înțelepciunea, iar în depărtarea de cel rău stă

priceperea” (Iov 28, 28). Totodată, cei prezenți au fost îndemnați să descopere studiul teologic ca pe un drum al aprofundării credinței, al formării intelectuale și al slujirii responsabile în Biserică și în societate.

În încheiere, cei doi studenți teologi au împărtășit din experiența lor academică și duhovnicească, arătând modul în care studiul teologiei contribuie la aprofundarea credinței și la formarea unei vieți trăite în slujirea lui Hristos și a Bisericii Sale.

Evenimentul a evidențiat încă o dată legătura vie dintre teologia academică și viața liturgică a Bisericii, precum și importanța formării teologice pentru misiunea contemporană a Ortodoxiei.

Hramul Parohiei Timișoara-Plopi, prilej de sărbătoare și promovare a Facultății de Teologie din Timișoara

În ziua de prăznuire a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, Parohia Ortodoxă Timișoara-Plopi, din cadrul Protopopiatului Timișoara II, și-a sărbătorit hramul în rugăciune și comuniune, alături de numeroși credincioși și invitați.

Manifestările religioase au debutat în ajunul sărbătorii cu slujba Vecerniei unită cu Litia, iar în dimineața praznicului au continuat cu Utrenia și Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită de părintele Rafael Povârnaru, cadru didactic al Facultății de Teologie din Timișoara, împreună cu părintele paroh Valentin Benchea și părintele Marius Mircia, slujitor la Parohia Timișoara-Ronaț.

La Sfânta Liturghie au participat numeroși credincioși din parohie și din parohiile învecinate, veniți să cinstească hramul bisericii. În cadrul Sfintei Liturghii a fost oficiată și rugăciunea de binecuvântare a prinoaselor aduse de credincioși.

Mesaj despre identitate, responsabilitate și mărturisirea credinței

În cuvântul de învățătură, părintele Rafael Povârnaru a tâlcuit pericopa evanghelică de la Matei (16, 13-19), evidențiind întrebarea adresată de Mântuitorul ucenicilor: „Cine spun oamenii că sunt Eu?”.

Pornind de la acest dialog, părintele a subliniat că întrebarea lui Hristos rămâne actuală pentru fiecare creștin, chemându-l la o cercetare sinceră a propriei relații cu Dumnezeu și la asumarea identității sale de mărturisitor al credinței.

Totodată, părintele a evidențiat faptul că fiecare om este chemat să-și împlinească misiunea în familie și în comunitate, fie ca părinte, copil, bunic sau simplu membru al Bisericii. Responsabilitatea de a cultiva iubirea, respectul, unitatea și solidaritatea reprezintă temelia unei comunități creștine autentice.

Părintele Rafael a arătat că fiecare credincios este chemat să fie, la rândul său, un vestitor al binelui și al speranței, prin mărturia vieții și prin faptele sale, această chemare nefiind rezervată doar clerului, ci tuturor membrilor Bisericii.

Facultatea de Teologie, loc al formării viitorilor slujitori

Un moment aparte al cuvântului de învățătură l-a constituit prezentarea Facultății de Teologie din Timișoara și a rolului pe care aceasta îl are în pregătirea viitorilor slujitori ai Bisericii.

Părintele profesor Rafael Povârnu a evidențiat importanța susținerii învățământului teologic, subliniind că păstrarea și transmiterea valorilor credinței către noile generații reprezintă o responsabilitate comună. În acest context, a amintit că înscrierile la Facultatea de Teologie din Timișoara sunt deschise până în data de 16 iulie.

În încheiere, părintele a afirmat că Ortodoxia reprezintă o componentă fundamentală a identității spirituale și culturale a poporului român, iar datoria fiecărei generații este aceea de a transmite mai departe această moștenire.

La finalul slujbei, părintele paroh Valentin Benchea a mulțumit lui Dumnezeu pentru binecuvântarea acestei zile de hram, adresând totodată cuvinte de recunoștință preoților slujitori și tuturor credincioșilor prezenți.

În mesajul său, părintele paroh a subliniat importanța păcii, atât în lume, cât și în sufletele oamenilor, îndemnându-i pe credincioși să rămână statornici în rugăciune și în credință, chiar și în momentele de încercare.

Pelerinaj al studenților teologi timișoreni la mănăstirile Berivoi și Dejani, din Țara Făgărașului

Sâmbătă, 4 iulie 2026, un grup de studenți ai specializării Teologie Ortodoxă din Timișoara, însoțiți de părintele lect. univ. dr. Ioan Mihoc, profesor de Studiul Noului Testament, au participat la un pelerinaj în Țara Făgărașului. Ziua a debutat prin participarea la slujba Tainei Sfântului Botez, săvârșită în biserica Parohiei Lazaret II din Sibiu, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului”, unde slujește părintele Ioan Mihoc. Ulterior, pelerinii s-au îndreptat spre Mănăstirea Berivoi, cu hramul „Sfântul Apostol Andrei”, și spre Mănăstirea Dejani, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”, ambele situate în județul Brașov.

Prima oprire a fost la Mănăstirea Berivoi, unde părintele Ioan Mihoc și studenții implicați în activitățile Cercului biblic au susținut un seminar dedicat aprofundării a două pericope neotestamentare. Pornind de la Apostolul zilei (Romani 8, 14-21), au evidențiat semnificația profundă a expresiei „Avva!

Părinte!” și au dezvoltat tema înfierii omului prin harul Duhului Sfânt: „Căci câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu sunt fii ai lui Dumnezeu... Duhul însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu” (Romani 8, 14, 16). Seminarul a avut în vedere pericopa evanghelică a zilei (Matei 9, 9-13), fiind reliefate principalele învățături teologice desprinse din chemarea la ucenicie a Sfântului Apostol și Evanghelist Matei, precum și mesajul de milostenie și pocăință pe care Mântuitorul Iisus Hristos îl adresează tuturor celor care doresc să-I urmeze.

Pelerinajul a continuat la Mănăstirea Dejani, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”, unde studenții au avut prilejul să se închine în biserica așezământului monahal și să descopere frumusețea vieții duhovnicești și a tradiției monahale păstrate în această vatră de spiritualitate ortodoxă.

Pelerinajul a reprezentat o experiență deosebită de formare duhovnicească și academică, întărind legătura dintre studiul teologiei și trăirea credinței în viața Bisericii.

Promovarea Facultății de Teologie din Timișoara la două biserici din municipiul Lugoj

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Ioan, Mitropolitul Banatului, duminică, 5 iulie, a avut loc, la Lugoj, o acțiune de promovare a programelor Facultății de Teologie din Timișoara.

În dimineața zilei, părintele lect. dr. Daniel Enea și părintele lect. dr. Marius Florescu au participat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica „Adormirea Maicii Domnului”, împreună cu părintele protopop onorific Ioan Cerbu, părintele profesor emerit Vasile Muntean și ceilalți slujitori. Cuvântul de învățătură a fost rostit de studentul Emanuel Ciusa, din anul al II-lea. La finalul slujbei a fost prezentată oferta educațională a Facultății de Teologie din Timișoara pentru anul universitar 2026–2027.

În aceeași zi, la biserica ortodoxă ucraineană cu hramurile „Sfântul Cneaz Vladimir” și „Sfântul Ierarh Petru Movilă” din Lugoj, cei doi profesori au participat la Sfânta Liturghie săvârșită de părintele paroh Virgil Brotnei, în prezența unui număr mare de credincioși. Cuvântul de învățătură din Duminica a V-a după Rusalii a fost rostit, la finalul Sfintei Liturghii, tot de studentul Emanuel Ciusa, după care cei doi părinți profesori au prezentat oferta educațională a specializării Teologie Ortodoxă Pastorală. Cu acest prilej, părintele profesor Daniel Enea a subliniat importanța unității de credință dintre toți creștinii ortodocși, indiferent de etnia lor, precum și faptul că ortodocșii ucraineni sunt buni cetățeni ai țării noastre.

Vizita la cele două biserici lugojene a constituit o bună ocazie pentru promovarea programelor Facultății de Teologie din Timișoara și pentru evidențierea legăturilor existente între cadrele didactice ale facultății, pe de o parte, și preoții, credincioșii și studenții implicați în activitatea acestor parohii, pe de altă parte.

Educație și spiritualitate în Banat: Programele de Teologie Ortodoxă de la Universitatea de Vest din Timișoara, prezentate credincioșilor din Ghiroda Veche

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, duminică, 5 iulie, biserica parohială „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din Ghiroda Veche a găzduit o acțiune de promovare a programelor de studii de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită de părintele protopop Caius Andrașoni și părintele Ionel-Ciprian Cristea, alături de oaspeții de la facultate, părintele conferențiar Gavril-Ioan Trifa și părintele conferențiar Alin-Cristian Scridon. Evenimentul a adus împreună teologia academică și comunitatea locală, într-o atmosferă de sărbătoare.

Cuvântul de învățătură a fost rostit de părintele Gavril-Ioan Trifa, care, pornind de la Evanghelia vindecării demonizaților din ținutul Gadarenilor, a oferit o profundă lecție de viață, de mare actualitate, subliniind faptul că sufletul și libertatea unui singur om valorează mai mult decât orice avere materială din lume. Părintele profesor a atras atenția asupra capcanei în care au căzut locuitorii aceluia ținut, care L-au alungat pe Iisus din cauza pierderilor materiale suferite, arătând că egoismul și atașamentul exagerat față de bunurile trecătoare ne pot îndepărta de Dumnezeu. Totodată, a transmis un puternic mesaj de speranță, evidențiind că binele are întotdeauna putere asupra răului și că Dumnezeu nu abandonează niciodată pe nimeni, indiferent cât de izolat sau de căzut ar fi.

La finalul slujbei, părintele Alin-Cristian Scridon a prezentat oferta educațională a Catedrei de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității de Vest din Timișoara și a vorbit despre importanța unei pregătiri academice solide, aflate în deplină armonie cu viața duhovnicească. Într-un moment deosebit de emoționant pentru cei prezenți, părintele Scridon a evocat istoria învățământului teologic din Banat și a oferit drept exemplu de reușită câțiva absolvenți de elită proveniți din Parohia Ghiroda Veche, care au făcut cinste comunității prin activitatea și mărturia lor.

Această împreună-slujire a demonstrat, încă o dată, că teologia nu este doar o disciplină academică, ci o realitate vie, strâns legată de viața Bisericii, reprezentând totodată o valoroasă oportunitate de formare pentru tinerii care doresc să răspundă provocărilor lumii contemporane.

Examen de licență la Facultatea de Teologie din Timișoara

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Ioan, Mitropolitul Banatului, în aceste zile a avut loc, la Facultatea de Teologie din Timișoara, prima sesiune de licență din acest an.

Astfel, luni, 13 iulie, s-a desfășurat, la sediul facultății, proba scrisă a examenului de licență la disciplina Teologie dogmatică și simbolică. La aceasta au participat absolvenții promoției 2022-2026, precum și absolvenți ai promoțiilor anterioare.

Subiectul probei a fost „Sfânta Scriptură - alcătuire și semnificație”, iar comisia de examinare i-a declarat admiși pe toți candidații.

Miercuri, 15 iulie, a avut loc susținerea publică a lucrărilor de licență, elaborate sub coordonarea cadrelor didactice ale facultății. În urma evaluării, toți candidații au fost declarați promovați.

După încheierea examenului, în capela facultății a fost oficiată o slujbă de mulțumire de către părintele ierom. lect. dr. Rafael Povîrnaru, duhovnicul facultății, în prezența cadrelor didactice și a noilor absolvenți. Potrivit tradiției Bisericii Ortodoxe Române, aceștia au depus jurământul de credință față de Biserică, ierarhie și instituția de învățământ pe care au absolvit-o.

La final, părintele lect. dr. Daniel Enea, tutorele promoției, le-a adresat absolvenților un cuvânt de îndrumare, îndemnându-i să păstreze cu fidelitate jurământul rostit și să-l facă roditor pe tot parcursul vieții lor.

Menționăm că anul acesta a finalizat studiile teologice în cadrul acestei instituții de învățământ, cea de-a 29-a promoție, începând din anul 1997.